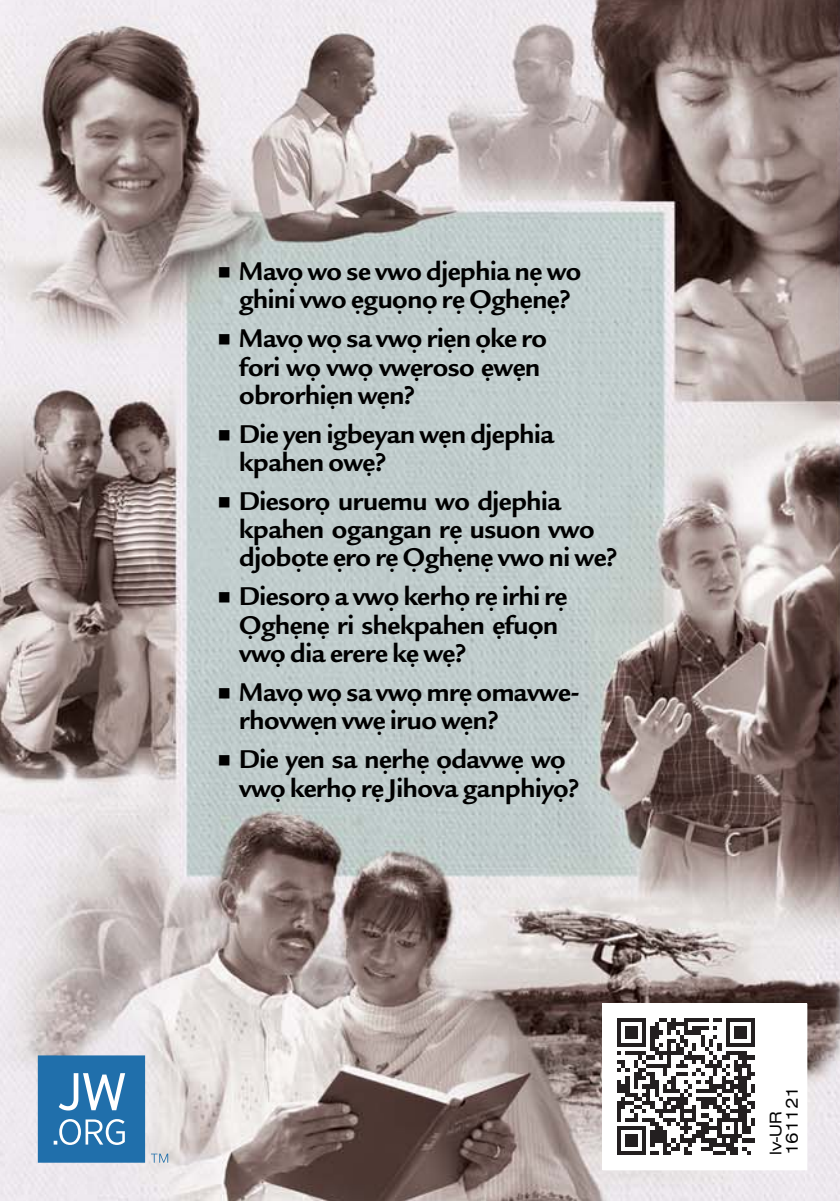

“SERO RẸ OMA RẸ
OVWAN VWE EVUN RẸ
EGUONO RẸ
OGHENE”

-
- Mavo wo se vwo djephia ne wo ghini vwo eguono re Oghene?
 - Mavo wo sa vwo rien oke ro fori wo vwo vweroso ewen obrorhien wen?
 - Die yen igbeyan wen djephia kpahen owe?
 - Diesoro uruemu wo djephia kpahen ogangan re usuon vwo djobote ero re Oghene vwo ni we?
 - Diesoro a vwo kerho re irhi re Oghene ri shekpahen efuon vwo dia erere ke we?
 - Mavo wo sa vwo mre omavwerhrowwen vwe iruo wen?
 - Die yen sa nerhe odavwe wo vwo kerho re Jihova ganphiyo?

JW
.ORG

TM

WJUR
161121

“SERO RẸ OMA RẸ OVWAN VWE EVUN RẸ EGUONO RẸ OGHENE”

ỌBE NANA Ọ RẸ

Asan rẹ Ifoto Nurhe: ■ Aruṣe 14: © COMSTOCK Images/age fotostock ■ Aruṣe 134: Mixa/age fotostock ■ Aruṣe 201: © bilderlounge/Tips RF/age fotostock

A shẹ ọbe nana-a, ọyen ẹbẹre-ovo rẹ owian rẹ uyono ri Baibol rẹ akpọje, re ruẹ womarẹ itetoro ro wonhwo.

Wọ da guṣọ ru itetoro, biko kpo www.jw.org/urh.

Jokpanẹ ke djerephia, asan ri nẹ Baibol rhe eje ra vwọba tota, *Baibol Ọfuanfon Na* ọyen i nurhe, ẹkẹvuṣo, e si ibieta na nene obo re siẹ eta rẹ Urhobo asaṣiephana. Wọ da rha mrẹ *NW*, gba riẹn nẹ *New World Translation of the Holy Scriptures, 2013 Edition*, ọyen o nurhe.

“Keep Yourselves in God’s Love”

A teyenrọphia vwe October 2016

Urhobo (Iv-UR)

© 2016

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania

EREVWERQPHIA

Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc.

Wallkill, New York, U.S.A.

Made in the United States of America

IYOVWINRETA

UYOVWINROTA

ARUQBE

1. “Onana He Eguono re Oghene Na” 5
2. Mavo Wo sa Vwo Sero re Omamo Ewen
Obrorhiye? 14
3. Vwo Eguono re Ihwo Oghene Vwo Eguono Kpahen 25
4. Diesoro Avwanre Vwo Muoghoe ke Usuon? 36
5. Obo re se Vwo je Ebere Ovo re Akpo na Edia 50
6. Obo ra sa Vwo Sane Eronwon ra Vwo
Diofo ri Shephiyo 62
7. Arhoe Ghanre ke We Kirobo ro Hepha ke Oghene? 74
8. Oghene Vwo Eguono Kpahen Ihwo re Fonro 86
9. “Si Oma Ne Ofanhie” 97
10. Oronvwe—Okere ro ne Obore re Oghene Rhe 110
11. “E Jen Emu Oghoe ke Oronvwe” 121
12. Ta Ota “Esiri ro Vonre ve Uyono” 133
13. Ere ri Tu Oghene Oma 144
14. Dia Ohwo re Uyota Vwe Emu Ejobi 160
15. Je Oma Vwerhen Owe Vwe Owian Wen 171
16. Hirharoku Idebono ve Ophienvwe Royen 183
17. “Wa Nabore Ton Oma re Owan Phioh
Evun re Esegbuyota Ofuanfon re Owan” 196
- Appendisi 206

Iniṣo Eghanre ri Vwo Eguṣo rẹ Jihova:

Jesu tare nẹ “ovwan ke riṣen uyota na, uyota na ko ru ovwan phiḥo ọmuvwiẹ.” (Jṣn 8:32) Eta yena phiuduphiyo avwanre awo! E, vwe “oba rẹ eḍe” nana re pha brabra na, rọ je von vẹ efian na, a sa riṣen uyota na. (2 Timoti 3:1) Wọ karophiyo obo rẹsosuṣo re vwo dje uyota na kẹ wẹ vwo nẹ Baibol na rhe? Oma vwerhen owẹ mamọ!

Ekevuṣo, kirobo rọ ghanre te re vwo vwo erianriṣen ogbagba rẹ uyota na, je vuẹ ihwo efa kpahon, ọtiṣoyen ọ je ghanre te ra vwo vwe uruemu djephia nẹ avwanre yerẹn nene uyota na. E se vwo ru ọyena, ofori nẹ avwanre sẹro rẹ oma rẹ avwanre vwevunrẹ eguṣo rẹ Oghẹne. Die yen ọna-na churobo si? Eta rẹ Jesu vuẹ idibo rọyen vwe ason o ki rhi ghwu kpahenphiyo onọ na. Ọ da vuẹ idibo rọyen ri fuevun: “Ovwan da sẹro rẹ irhi mẹ, ovwan ke je dia vwe evun rẹ eguṣo mẹ, kirobo re me sẹro rẹ irhi rẹ Ọsẹ mẹ re me da dia vwe eguṣo rọye.”—Jṣn 15:10.

Jokaphiyo nẹ Jesu diarọ vwevunrẹ eguṣo rẹ Oghẹne kidie ọ yonron irhi rẹ Ọsẹ rọyen. Ọtiṣoyen o ji fo nẹ ọ dia kẹ avwanre nonena. Ra vwo dia vwevunrẹ eguṣo rẹ Oghẹne, ofori nẹ avwanre yerin nene uyota na kẹḍe kẹḍe vwe akpeyeren rẹ avwanre. Vwe ason vuṣo yena, Jesu da ta: “Ovwan da riṣen imu nana, ebruba kẹ ovwan rẹ ovwan de ru ayen.”—Jṣn 13:17.

O mu avwanre ẹro nẹ obe nana cha vwe ukecha kẹ wẹ vwo yerin nene uyota na vwe akeyeren ri kẹḍe kẹḍe wẹn rere wọ vwo sẹro rẹ oma wẹn “vwe evun rẹ eguṣo rẹ Oghẹne” rere wo se vwo vwo “arḥo rọye ri beḍe na.”—Jud 21.

Ẹko Rọwẹrote Iruo rẹ Iseri ri Jihova

“Ọnana He Ẹguṇọ rẹ Ọghẹnẹ Na”

“Kidie ọnana he ẹguṇọ rẹ Ọghẹnẹ na nẹ,
avwanre yonrọn irhi royen. Ye irhi royen
na ghwa hohọ-ọ.”—1 JON 5:3.

WO VWO ẹguṇọ rẹ Ọghẹnẹ? Wọ da dia ohwo rọ vwo-makpahoto kẹ Jihova nure, wọ cha nabọ ta gorigori nẹ wo vwo ẹguṇọ royen, ọyena shephiyo den! Ofori nẹ avwanre vwo ẹguṇọ rẹ Jihova. Ọghẹnẹ yen ke vwo ẹguṇọ rẹ avwanre koyensoro avwanre ji vwo vwo ẹguṇọ royen. Baibol na da ta: “Avwanre guṇero, fikiranie ọyen [Jihova] re ka guṇọ avwanre.”—1 JON 4:19.

² Jihova yen je owọ resosuo ro vwo dje ẹguṇọ ke avwanre. Ọ ma otorakpo na yoyovwin, ọ da vwọ kẹ avwanre. Ọ kẹ avwanre obore avwanre guṇore eje. (Matiu 5:43-48) Ọ rọ ma rho, o yono avwanre kpahen idjerhe royen. Ọghẹnẹ kẹ avwanre Ota royen, Baibol na. Vwọba, o durhie avwanre nẹ avwanre nerhovwo rhe ve imuero nẹ ọ cha kpahenphiyo erhovwo avwanre, ọ me je chon avwanre uko womare ewen ofuanfon royen. (Une Rẹ Ejiro 65:2; Luk 11:13) Odjephia rẹ ẹguṇọ rẹ Ọghẹnẹ rọ ma ghanre kparobọ, ọyen Omọ oghanghanre royen ro ji rhe, rhi ghwu ughwu rẹ Ọtanhirhe rere avwanre sa vwọ vrabọ rẹ umwemwu kugbe ughwu. Jihova ghini vwo ẹguṇọ avwanre mamọ!—**Se JON 3:16; ROM 5:8.**

1, 2. Die yen mu we wo vwo ẹguṇọ rẹ Jihova Ọghẹnẹ?

*Omaɛvwɔkpahotɔ kugbe
omaebrophiyame ɔyen
otonphiyo ɔ akpeyeren ɔ
eme-enyo vwo kɛ Jihova*

³ Jihova guɔnɔre nɛ avwanre re avwerhen ɔ ɛguɔnɔ royen bɛɔ. Sɛ avwanre re avwerhen na yɛɔ avwanre cha re-e, obɔ ɔ avwanre yen ɔ hepha. Baibol na bru avwanre uche: “Sɛro ɔ oma ɔ ovwan vwe evun ɔ ɛguɔnɔ ɔ ɔghɛnɛ; herhɛ . . . arhɔ royen ri bɛɔ na.” (Jud 21) Ota na “sɛro ɔ oma ɔ ovwan” djephia nɛ tavwen avwanre ke sa dia vwevunre ɛguɔnɔ ɔ ɔghɛnɛ, a guɔnɔ owian mie avwanre. Ofori nɛ a nabɔ mre vwe akpeyeren avwanre nɛ avwanre vwo ɛguɔnɔ ɔ Jihova. Onɔ oghanhanre ɔvo

3. (a) A ke sa dia evunre ɛguɔnɔ ɔ ɔghɛnɛ, die yen a guɔnɔ mie avwanre? (b) Onɔ oghanhanre vɔ yen ofori nɛ avwanre fuerɛn, tivɔ yen avwanre da cha mre ɛkpahɔnphiyo na?

re avwanre cha nọ ke ọna, ‘Mavo mi se vwo djephia ne mi vwo eguonọ re Oghene?’ A mre ekpahonphiyo na vwevunre ota re ewen ofuanfon na mu oyinkon Jon vwo si: “Kidie onana he eguonọ re Oghene na ne, avwanre yonron irhi royen. Ye irhi royen na ghwa hoho-o.” (1 Jon 5:3) Ofori ne avwanre nabọ fueren oto re eta nana, kidie avwanre guonọ djephia ne avwanre vwo eguonọ re Oghene.

“ONANA HE EGUONỌ RE OGHENE NA”

⁴ “Eguonọ re Oghene,” die yen oyinkon Jon vwo vwe ewen oke ro vwo si eta yena? Eta yena mudiaphiyo eguonọ avwanre vwo ke Oghene, o dia o re Oghene vwo ke avwanre-e. Wo sa karophiyo oke re eguonọ re Jihova ghwa vwo tonphiyo vwe ubiudu wen?

⁵ Roro kpahen oke resosuo wo vwo yono kpahen uyota ro shekpahen Jihova ve ohore royen, o de rhi mu we vwo vwo esegbuyota. Ku wo rhe mrevghe ne dede ne orumwemwu wo rue, Jihova womare Kristi rhie idjerhe wo vwo vwo arho ogbagba re Adam ku kufia na, wo je vwo dia bede. (Matiu 20:28; Rom 5:12, 18) Ku wo rhi vwo eruo re obo ro ghanre te re Jihova vwo ji Omọ royen ro ma ghanre na rhe ne o rhi ghwu ke we. Oma vwerhen owe, o da nerhe wo vwo eguonọ kpahen Oghene ro dje eguonọ rode nana ke we.—**Se 1 Jon 4:9, 10.**

⁶ Omavwerhovwen yena yen otonphiyo re oboden re eguonọ vwo ke Jihova. O dia eta re unu oyen e vwo dje eguonọ phia-a. Eguonọ kpahen Oghene kodo vre ra vwo tane, “Mi vwo eguonọ re Jihova.” Kere esegbuyota, e dje oboden re eguonọ phia womare iruo. (Jems 2:26) E se

4, 5. (a) Die yen eta na “eguonọ re Oghene” mudiaphiyo? (b) Djise re obore eguonọ ru wo vwo kpahen Jihova tonphiyo wan.

6. Mavo yen e dje oboden re eguonọ phia wan, die yen eguonọ ru wo vwo kpahen Oghene mu we vwo ru?

dje eguono phia womare e vwo rue eronwɔn re nerhe oma vwerhen ohwo re avwanre vwo eguono kpahen na. Otioyena, oke re eguono re Oghene vwo vwe owɔ muoto vwe ubiudu wen, o da nerhe wo vwo oruru wo vwo yeren akpo wen nene idjerhe ro cha nerhe oma vwerhen Ose wen rohe odjuvwu. Wewe Oseri re Jihova ro bromaphiyame re? O da dia otioyen, eguono okokodo ve evunefuon vwo ke Jihova yen mu we vwo brorhiyen rode nana. Wo vwomakpahoto ke Jihova wo vwo ru ohore royen, wo de djephia womare omaebrophiyame. (Se Rom 14: 7, 8.) Eronwɔn efa oyinkon Jon djunute, churobo si obo wo se vwo ru ive ru wo ve ke Jihova na gba.

“AVWANRE YONRON IRHI ROYE”

⁷ Jon dje obore eguono re Oghene mudiaphiyo, ro vwo ta: “Avwanre yonron irhi roye.” Die yen irhi re Oghene? Jihova ke avwanre irhi evo womare Ota royen, Baibol na. Kere udje, Baibol na vwe avwanre ne o vwo utuoma kpahen iruemu kere a wo da udi vre oma, ofanrhiyen egbe, edjo ego, ujiecho ve efian eguon. (1 Korent 5:11; 6: 18; 10:14; Efesos 4:28; Kolose 3:9) Ra vwo yonron irhi re Oghene churobo si, e vwo yeren akpo nene obore Baibol na tare.

⁸ Re vwo ru obo re vwerhen Jihova oma, o ghwa dia irhi royen ri phiogun ovo yen avwanre che nene-e. Vwore uyota, o ghwa dia edia re akpeyeren avwanre eje yen Jihova da vwe irhi ke avwanre-e. Otioyena, vwe akpeyeren re kede kede, avwanre se hirharoku edia evo re irhi re Baibol na ghwa ta ota kpahe-en. Vwe edia tiotyena, mavo avwanre sa vwo rien obo re cha vwerhen Jihova oma? Baibol

7. Die yen evo vwe usun re irhi re Oghene, die yen o churobo si ra vwo yonron ayen?

8, 9. Mavo yen avwanre sa vwo rien obo re vwerhen Jihova oma vwe edia evo re urhi re Baibol na ghwa ta ota kpahen phiogu-un? Djudje ovo.

na sa vwe ukecha ke avwanre vwo rien iroro re Oghene. Avwanre vwo yono Baibol na, avwanre ke cha rien obo re Jihova vwo eguonọ kpahen ve obo ri tuoma. (Se Une Re Ejiro 97:10; Ise 6:16-19) Avwanre ke rhe rien iruemu re vwerhen Jihova oma. Avwanre vwo yono kpahen iruemu ve idjerhe re Jihova na, obore Jihova roro ko se sun orhienebro ve iruemu re avwanre. Otioyena, o da tobọ diane avwanre hirharoku edia evo re Baibol na ghwa ta ota kpahe-en, ke avwanre sa vwe aghwanre rien “obo re ohore re Orovwohwo epha.”—Efesos 5:17.

⁹ Kere udje, o ghwe vwo urhi vuovo vwevunre Baibol na ro tare ne a kenoma ke eno re ifimu yere ughe efa ri titi ozighi yere ofanrhi-en. Ekevuovo, avwanre ghene guonọ urhi ovo tavwen a ke rien ne ohore e vwo nughe tiyena? Avwanre rien ero re Jihova vwo ne eronvwon tiyena. Ota royen da ta: “Oma tue [“ewen,” NW] roye [Jihova] kpahe ohwo ro gbe ozighi.” (Une Re Ejiro 11:5) O je tane, “Oghene cha vwe ovwofanrhi kugbe otu ri gbe igberadja guedjo.” (Hibru 13:4) Avwanre de roro kpahen eta re Oghene yena, avwanre ke sa rien obore ohore re Jihova hepha. Otioyena, avwanre ke kenoma ke ughe eno ri titi iruemu re Oghene vwo utuoma kpahen. Avwanre rienre ne oma vwerhen Jihova siere avwanre da kenoma ke erharhe ughe re akpo na vwophia kere asan a da mre ne ughe tiyena cha wan avwanre oma-a.*

¹⁰ Die yen oronvwon resosuo ro mu avwanre vwo yonron irhi re Oghene? Diesoro avwanre vwo guonọ yeren akpo re kede kede avwanre nene idjerhe re Oghene? Avwanre rue otioyen, o dia fikiridie ne avwanre guonọ

* Ni Uyovwinrota 6 re obe nana vwo ke iroroje kpahen obo ra sa vwo sane eronvwon ra vwo dioto ri shephiyo.

10, 11. Diesoro avwanre vwo je oje ra vwo kerho re Jihova, oka re eme-enyo vo yen o guonọ mie avwanre?

vraḅo re oja ra cha vwo re ihwo re rhonvwe ru oḅore roye-en. (Galesha 6:7) Ukperẹ otioyen, avwanre kerḅo kidie avwanre niro ne onana uphen oghanhanre avwanre vwo dje eguono avwanre ke Jihova. Kirobo re omo guono ru obo re vwerhen ose royen oma, eriyin avwanre je guono ru obo re vwerhen Jihova oma. (Une Re Ejiro 5:12) Avwanre vwo eguono royen kidie Ose avwanre yen o rue. Avwanre rienre ne obo re ma ke ohwo omavwerhovwen, oyen e vwo yeren akpo vwo nene idjerhe ra da “sa mre arosiri vwe obo re Orovwohwo.”—Ise 12:2.

¹¹ Otioyena, eme-enyo re avwanre rha dia o ra gba avwanre rue, yere o re e rue kidie o shephiyọ avwanre oma-a.* Ukperẹ otioyen, avwanre vwe udu re avwanre “mu ogho ke” Jihova. (Rom 6:17) Avwanre je hoho obuine na ro siri: “Kidie me mre omavwerhe me vwe evun re irhi wen, re me guonore.” (Une Re Ejiro 119:47) *Oma vwerhen* avwanre vwo kerḅo re Jihova. Avwanre rienre ne Oghene guonore ne avwanre nyeme royen okeneje, o dia oke ro de shephiyọ ke avwanre ovo-o. (Urhi Rivẹ 12:32) Obore Jihova ta kpahen Noa vwe Baibol na yen avwanre je guono ne o ta kpahen avwanre. Noa ohwo ro fuevun, ro dje eguono royen ke Jihova womare eme-enyo vwe ikpe buebun, koyensoro Baibol na vwo tane “Noa de ru ona; o de ru emu ejobi re Oghene dje ke ne o ru.”—Jenesis 6:22.

¹² Ero vo yen Jihova vwo ni avwanre siere a da kerḅo royen vwo ne oto re ubiudu rhe? Ota royen tare ne avwanre de ru otioyen, je avwanre rue ubiudu royen “ghogho.” (Ise 27:11) Eme-enyo re avwanre sa nerhe oma

* Emekashe re Idebono je kerḅo re Jihova, ekevuovo o dia owen-vwe re obo rayen yen ayen vwo ruo-o. Oke re Jesu vwo vwe emekashe re Idebono ne ayen vren ne oma re ihwo evo, ayen da kerḅo re Jesu fikire egba ro rhere, dede ne o ghwa dia oḅore rayen ayen vwo vren ne oma re ihwo na-a.—Mak 1:27; 5:7-13.

vwerhen Osun re akpo ve odjuvwu? E, o vwo oboresoro! Jihova ma avwanre ve egba re avwanre vwo brorhiyen romobo. Ona mudiaphiyọ ne avwanre vwo egbomophẹ ra vwọ je oje. Avwanre se brorhiyen ne avwanre che muoghọ ke Oghene, yere e che muoghọ ke-e. (Urhi Rive 30:15, 16, 19, 20) Siere avwanre da kerho re Oghene vwo ne oto re ubiudu rhe fikire eguonọ avwanre vwo vwọ ke, onana cha nerhe oma vwerhen Ose re avwanre rohe odjuvwu. (Ise 11:20) Oyena yen idjerhe re akpeyeren ro me yovwin.

“IRHI ROYE NA GHWA HOHO-O”

¹³ Oyinkon Jon vwe avwanre oronvwon ovo ro vwerhen oma kpahen obore Jihova guonore, o da ta: “Irhi roye na ghwa hoho-o.” Ubiota re Grik ra fan kpo “hoho” vwe 1 Jon 5:3 mudiaphiyọ “oronvwon ro vwo onye.”* Irhi re Jihova dia oghwa-a. Ihworakpo ri jegba sa yonron ayen.

¹⁴ E se dje vwe idjerhe nana. Ugbeyan wen ro guonọ kua kpo uwevwın ofa se we ne wo rhe vwe ukecha ke vwo mu ekuakua. Ekuakua na pha buebun. Ohwo ovo se mu evo usun re ekuakua na, efa guonọ ihwo ive tavwen e ki se mu ayen. Ugbeyan wen de dje ekuakua ro guonore ne wo nene mu na ke we. Ugbeyan wen na sa vwe we ne wo mu ekuakua re hoho no? Ejo. O cha rhonvwe ke we ne wo mu ekuakua re hoho no re sa wan we oma-a. Eriyin o je hepaha ne irhi re avwanre sa yonre yen Oghene vwọ ke avwanre. (Urhi Rive 30:11-14) O cha sa rhonvwe ne avwanre mu

* Vwe obe re Matiu 23:4, a reyo ubiota re Grik na vwo dje “oghwa ohohoho,” koyen isiẹbe kugbe ihwo re Farisis na reyo irhi romobo ve iyono rayen vwo krun oghwa nye ihwo ghevweghe na. A je fan ubiota vuvo yena phiyo “djoma” vwe Iruo Re Iyinkon Na 20:29, 30, re vwo dje iyinkon re efian ri shenye ihwo, re “chahe eta rherie,” je phien ihwo.

13, 14. Diesoro a vwọ tane “irhi roye na ghwa hoho-o”? Djudje royen.

oghwa ro vwe avwanre oma-a. Jihova rien asan egba avwanre teri, “kidie o rien obo ra ma avwanre wan; o karoho ne avwanre iwurhie.”—Une Re Ejiro 103:14.

¹⁵ Vwore uyota, irhi re Jihova ghwa hoho no-o, ukpere otioyen, ayen che fi erere ke avwanre. (Se Aizaya 48:17.) Otioyena, Mosis ko sa vwe ihwo re Izrel re awanre ne “Orovwohwo de ji iji nana ke avwanre, ra vwo dje osho re Orovwohwo Oghene re avwanre, *fiki re erhuvwu re avwanre bede*, rere o mrasa vwo sivwi avwanre rho, kirobo ro epha none na.” (Urhi Rive 6:24) Avwanre ji se vwo imuro ne Jihova vwo odavwe re avwanre, koyensoro o vwo ke avwanre irhi re sa vwe ukecha ke avwanre bede. Vwore uyota, Jihova cha sa ke avwanre irhi re cha wan avwanre oma-a. Jihova yen Oghene ro vwe aghwanre ro basa-an. (Rom 11:33) Otioyena, o rien obo ri me yovwin ke avwanre. Jihova ji dje eguono phia vwe idjerhe ro ma rho. (1 Jon 4:8) Oyen he eguono, eguono nana yen muo vwo rue kemu kemu. Eguono na yen esiri re iji na eje ro vwo ke idibo royen.

¹⁶ O dia onana mudiaphiyo ne eme-nyo vwo ke Oghene obo re lohore-e. Ofori ne avwanre honre vwo so orharhe re iruemu re akpo nana rohe “obo re ogangan re ohwo umwemwu na.” (1 Jon 5:19) O ji fo ne avwanre honre vwo so ugboma re avwanre ro gbare-e na, ro mu avwanre vwo churhi re Oghene. (Rom 7:21-25) Eguono re avwanre vwo ke Oghene sa nerhe avwanre phikparobo. Jihova ku ebruphiyo ku ihwo re guono dje eguono rayen vwo ke womare eme-nyo. O vwe ewen ofuanfon royen vwo ke “otu ri mu ogho ke.” (Iruo Re Iyinkon Na 5:32) Ewen yena nerhe avwanre vwo omamo re iruemu re sa

15. Diesoro avwanre se vwo vwo imuro ne iji re Jihova eje che fi erere ke avwanre?

16. Diesoro avwanre se vwo yeren akpo re eme-nyo dede ne erharhe re iruemu von akpo na, jebra ji kpokpo avwanre?

chọn avwanre uko vwo yeren akpo re eme-enyo.—Galesha 5:22, 23.

¹⁷ Vwevunre obe nana, avwanre cha fueřen iyono re Baibol, iwan re Jihova ve odjephia re ohere royen efa. Avwanre cha vwo fueřen iyono re Baibol nana, ofori ne avwanre karophiyọ eronvwo eghanhanre evo. E je avwanre karophiyọ ne Jihova gba avwanre vwo kerho re irhi ve iyono roye-en, o guonọ eme-enyo ro ne oto re ubiudu rhe. A je karophiyọ ne Jihova guonore ne e yeren akpo ro ke avwanre erere asaokiephana kugbe arho re bede oke ro cha vwe obaro na. E je avwanre no ne oyen uphen oghanhanre avwanre vwo dje eguonọ avwanre vwo ke Jihova womare eme-enyo ro ne oto udu rhe.

¹⁸ Rere avwanre sa vwo fene obo ri yovwirin vwo ne obo ri miowirin, Jihova ke avwanre ewen obrorhiẹn. Dedena, o ji fo ne avwanre yono ewen obrorhiẹn re avwanre rere o sun avwanre vwe idjerhe ro shephiyọ, onana yen obore uyovwinrota ro vwo kpahe onana che dje kpahe.

17, 18. (a) Die yen avwanre cha fueřen vwevunre obe nana, die yen avwanre je karophiyọ? (b) Die yen avwanre che yono vwe uyovwinrota ro vwo kpahe onana?

DIE YEN EKPAHONPHIYO WEN?

- Oka re eme-enyo vo yen Jihova guonọ mie idibo royen, diesoro o vwo dia emu erere ke avwanre?—Urhi Rive 5:28-33.
- Mavo yen eme-enyo avwanre ghanre te ke Jihova?—1 Samuel 15:22, 23.
- Die yen avwanre se yono ne uruemu re eme-enyo re Jesu vwo ke Oghene?—Jon 8:29.
- Diesoro o vwo dia obo ri yovwirin ra vwo kerho re Jihova?—Ewophia 4:11.

Mavo Wọ sa Vwo Sero ẹ Omamo Ewen Obrorhiẹn?

“Je evun wen fon.”

—1 PITA 3:16.

OGUOKO ọ gua oko vwevunre abadi, ohwo ọ yan oyan oshesheri vwevunre aton, ohwo ọ dje aropleni vwe ophephe na. Wọ riẹn oronvwon ovo ẹ ihwo erha nana vwo ruiruo? Ayen se hirharoku ebeṅbeṅ siere ayen rha reyo ikompasi vwo ruiruo-o, ma rho siere eronvwon efa re vwo ruiruo nonena rha herọ-o.

² Ikompasi oyen oronvwon re vwo ruiruo, ro vwo egbede ro hirharoku obenu onre vwe uherevie royen. Siere ikompasi na da nabọ ruiruo, ma rho a da reyo vwo ruiruo ve imapu ọ gbare, ọ sa chon we uko vwo vrabo ẹ ebeṅbeṅ re sa so ughwu ke we. A sa reyo ikompasi na vwo dje oke oghanhanre ovo ẹ Jihova vwo ke avwanre re se ne ewen

1, 2. Diesoro ikompasi vwo dia oronvwon oghanhanre, mavo yen a sa reyo vwo dje ewen obrorhiẹn?

obrorhiẹn. (Jems 1:17) Avwanre rhe vwo ewen obrorhiẹn-ẹn, je avwanre ghwruru. A da vwe ewen obrorhiẹn na vwo rui-ruo vwe idjerhe ro shephiyo, o sa chon avwanre uko vwo mre, je dia evunre idjerhe ro suen kpo arho na. Otioyena, e je avwanre roro kpahen obore ewen obrorhiẹn na hepaha, ve obore o ruiro wan. Oke yena re, avwanre ki se yono ekpo nana: (1) Obo re se vwo yono ewen obrorhiẹn na, (2) obore-soro avwanre vwo roro kpahen ewen obrorhiẹn re ihwo efa, ve (3) erhuvwu re ohwo se vwo siere o da sero re omamo ewen obrorhiẹn.

OBORẸ ẸWẸN OBRORHIẸN NA HEPHA VẸ OBO RO RUIRUO WAN

³ Vwevunre Baibol na, ubiota re se “ewen obro-rihen” mudiaphiyo “erianriẹn re ohwo vwo vughe omobo royen.” Avwanre fene emama efa vwe otorakpo na kidie Oghene ke avwanre egba ra sa vwo riẹn omobo re avwanre. Avwanre se roro kpahen obore avwanre ru wan re, se avwanre ru obo ri yovwirin yere obo ri miovwirin. Kere oronwọn ro se oseri ke avwanre vwe obevun, yere oguedjo, ewen obrorhiẹn na sa fueren iruemu ve oje re avwanre. O se sun avwanre vwo bru omamo re orhiẹn, yere si avwanre orho kpahen obo re chore. O je sa nerhe oma vwerhen avwanre siere e de ru obo ri yovwirin yere vwe oja re avwanre siere e de ru obo ri miovwirin.

⁴ Ne otophiyo rhe yen a vwo ke oshare ve ayen resosuo ewen obrorhiẹn. Adam ve Ivi djerephia ne ayen vwo ewen obrorhiẹn. Avwanre mre oyena vughe womare oma ro vo ayen oke re ayen vwo ru umwewmu nu. (Jenesis 3:7, 8) O

3. Die yen ubiota re Grik re se “ewen obrorhiẹn” na mudiaphiyo, die yen a reyerọ vwo dje?

4, 5. (a) Mavo avwanre ru riẹn ne Adam ve Ivi vwo ewen obrorhiẹn, die yen phiare kidie ne ayen churhi re Oghene? (b) Idje vo yen djerephia ne eshare re fuevun vwe oke awanre vwo ewen obrorhiẹn re wian?

da ohwo mamọ ne ewen obrorhiẹn ro kpokpo ayen oke yena rhe se sivwin ayen ofa-a. Ayen vwe arogba vwo churhi re Oghene. Otioyena, arogba yen ayen vwo je oje re ayen vwo gbevwošo Jihova Oghene. Kere ihworakpo re gbare, ayen riẹn obore ayen ruru, ayen rhe se rhivwin bru Oghene ra ofa-a.

⁵ Vwo fene Adam ve Ivi, buebun re ihworakpo ri jegba kerho re ewen obrorhiẹn rayen. Kere udje, Job ro dia ohwo ro fuevun da ta: “Me yonron owata me kokoroko, mi che siobo no-o; udu me ji bruhwe vwe ede ovuovo-o.”* (Job 27:6) Job nabọ kerho re ewen obrorhiẹn royen. O nerhe ewen obrorhiẹn royen sun iruemu kugbe orhiẹn-ebro royen. Otioyena, Job ko sa vwobo so udu ne ewen royen bru hwe vwo re omavovwe yere abe-e. Jokaphiyọ ofene ro herọ uvwre re Job kugbe Devid. Oke re Devid vwo dje uruemu re je ogho emuo phia vwo ke Sol ro dia ovie re Jihova vwo mu, “udu re Devid ovo da rhoma bru hwe.” (1 Samuel 24:5) Devid mre erere vwo ne ewen obrorhiẹn royen ro bru hwe, kidie o yono Devid uruemu re vwo dje ogho phia.

⁶ Idibo re Jihova ovo yen vwo oke re ewen obrorhiẹn na? Roro kpahen ota re oyinkon Pol nana: “Oke re ihwo re vwo urhi na-a da vwe evun re obọ re ayen yonron urhi na, ye ayen vwo urhi ke omaobo re ayen, dede na je ayen vwo urhi jovwo-o. Ayen dje phia ne e si obo re urhi na guonore phiho udu rayen, ye udu rayen ghwe se oseri ke ayen ye iro-ro rayen ro tagha ku ghwa ghwo ku ayen eye o ghwa riẹn

* O vwo ubiota kiriguo re vwo se “ewen obrorhiẹn” vwe ebere ra vwe Hibru si vwe Baibol na-a. Ekevuovo, udje re Job djerephia ne ihworakpo ghini vwo ewen obrorhiẹn. Ota na “ubiudu” mudiaphiyọ oka re ohwo awanre hepha obevun. Vwe udje re Job na, ubiudu na mudiaphiyọ ewen obrorhiẹn royen. Vwe ebere re Baibol ra vwe Grik vwo si, ubiota re Grik re vwo se “ewen obrorhiẹn” na, vwomaphia abọ 30.

6. Die yen djerephia ne ewen obrorhiẹn na oke vwo ke ihworakpo eje?

ayen.” (Rom 2:14, 15) Ewẹn obrorhiẹn nana mu ihwo re tobọ riẹn irhi re Jihova dede-e vwo yeren akpọ nene irhi re Oghẹnẹ.

⁷ Ekevuovo, ewẹn obrorhiẹn na se brorhiẹn rọ chọre okiọvo. Diesoro? Vwọre uyota, e de mu ikompasi kere utehru, o sa nerhe odjeke re ikompasi na cho. Je a da reyo vwo ruiruo ve imapu ro gbare-e, ikompasi na che se ruiruo ro fioto-o. Vwe idjerhe vuovo na, avwanre da vwe uphen ke urhurusivwe romobo ne o vwe owọ muoto vwe ubiudu avwanre, onana sa nerhe ewẹn obrorhiẹn avwanre sun avwanre ghuru. A rha vwe Ota re Oghẹnẹ vwo sun ewẹn obrorhiẹn avwanre-e, o cha ben e vwo brorhiẹn rọ gbare yere o ro chọre. Avwanre guono ewẹn ofuanfon re Jihova rere ewẹn obrorhiẹn avwanre vwọ nabọ riẹn wian. Pol de si: “Kidie udu me se oseri ke vwe vwe evun re [“ewẹn ofuanfon,” NW]” na. (Rom 9:1) Mavọ avwanre se vwo vwo imue-ro ne ewẹn ofuanfon re Jihova yen sun ewẹn obrorhiẹn avwanre? Avwanre se ru otioyen siere e de yono ewẹn obrohiẹn na.

OBO RE SE VWO YONO EWẸN OBRORHIẸN NA

⁸ Mavọ yen wo brorhiẹn re mu kpahen ewẹn obrohiẹn? Vwọ ke ihwo evo, obore ewẹn rayen ghwa vwe ayen yen ayen rue. Siere ayen de ruo nu, ayen ke tane, “Ewẹn obrorhiẹn me kpokpo uvwe-e.” Ojevwe re ubiudu sa gan te asan ro da tobọ djobote ewẹn obrorhiẹn avwanre. Baibol na tare ne “Udu re ohwo o vonre ve ophiewwe gangan o miovwiri gangan; ono se vughe?” (Jerimaya 17:9) Otioyena, o rha dia ojevwe re ubiudu avwanre yen dia obo re ma ghanre re avwanre che roro kpahe-en. Ukperẹ otioyen,

7. Diesoro ewẹn obrorhiẹn na se vwo brorhiẹn cho okiọvo?

8. (a) Mavọ yen ojevwe re ubiudu na se vwo djobote ewẹn obrorhiẹn na, die yen ofori ne o dia odavwe resosuo ke avwanre? (b) Diesoro ewẹn obrorhiẹn ro fioto ovo ghwe te vwọ ke Onenikristi ro vwo brohiẹn? (Ni eta rehe oboto na.)

obo re vwerhen Jihova oma yen cha dia odavwe resosuo re avwanre.*

⁹ Avwanre de ghini mu orhiyen-ebro avwanre kpahen ewen obrorhiyen ra nabo yono, oyena che djephia ne avwanre vwo osho edje re Oghene, o dia ojevwe romobo-o. Roro kpahen udje nana. Nehemaya ro dia osun vwo uturhi ro vwo reyo igho evo mie ihwo rehe Jerusalem. Ekevuovo, o ru otioye-en. Diesoro? O vwo utuoma kpahen uruemu ra vwo kpare ophu re Jihova womare e vwo shenye ihwo. Nehemaya da ta: “Mi se ru otioye-e fiki re osho re Oghene.” (Nehemaya 5:15) Oyen obo re ghanre re vwo vwo uvi re osho edje re Ose avwanre rohe odjuvwu, je kenoma ke obo ri che miovwu ivun. Oka re osho edje ve ogho tiyena che mu avwanre vwo guono odjeke re Ota re Oghene siere avwanre da guono brorhiyen.

¹⁰ Keru udje, roro kpahen ota ro shekpahen udi ro mu ohwo. Vwevunre echidiotu re akporio, ihwo buebun hirharoku orhiyen nana: Me da, gbanu me da-a? Esosuo, ofori ne avwanre fueren oma re avwanre rere a rien obore ega avwanre muru. Iyono re Baibol vo yen shekpahen ota nana? Vwore uyota, Baibol na gha udi eda-a. Baibol na jiri Jihova fikire oku re udi. (Une Re Ejiro 104:14, 15) Ekevuovo, Baibol na gha udi eda vre oma ve echidiotu re akporio re se su-un. (Luk 21:34; Rom 13:13) Kpobarophiyo, Baibol

* Baibol na djephia ne re vwo vwo ewen obrorhiyen ro *fioto ovo* ghwe te-e. Keru udje, Pol da ta: “Me karohu emu ovuovo ri mi ru kpahe oma me-e, ekevuovo o dianu me vwe oyena rease-e. Orovwohwo re sa vwe ovwe guedjo.” (1 Korint 4:4) Ewen obrorhiyen re ihwo ri mukpahen Inenikristi kirobo re Pol ruru jowwo se je ayen e kpokpo, kidie ayen roro ne Oghene rhonvwe phiyo obore ayen ruru na. Oghanre mamu re ewen obrorhiyen avwanre vwo fon vwe ero re avwanre, ji te o re Oghene.—Iruo Re Iyinkon Na 23:1; 2 Timoti 1:3.

9. Die yen osho edje re Oghene, mavo yen o se vwo djobote ewen obrorhiyen re avwanre?

10, 11. Iyono re Baibol vo yen shekpahen udi ro mu ohwo, mavo yen avwanre sa vwo mre odjeke re Oghene siere avwanre da reyo ayen vwo ruiruo?

na ji kere udi ẹda vrẹ oma ba umwemwu kere ofanrhiẹn.*
—1 Kọrẹnt 6:9, 10.

¹¹ Onenikristi sa vwẹ iyono re Baibol tiọyena vwo yono ewẹn obrorhiẹn royen. Otiọyena, avwanre de hirharoku orhiẹn-ebro re udi ẹda vwẹ echidioto re akpoeriọ, avwanre gba nọ oma re avwanre enọ nana: ‘Oka re echidioto vọ yen a guṇọ ruẹ na? O cha dia echidioto re akpoeriọ re che se su-un? O rho yen uruemu me kpahen udi ẹda? Urhuru re udi si vwe gangan, oyen me vwọ hworhe unu, oyen mi vwọ yonron oma? Mi se sun oma me rere mi vwo je udi ẹda vrẹ oma?’ Siere avwanre de roro kpahen iyono re Baibol ve enọ ri ne evun rayen rhe, ona cha chon avwanre uko vwọ nerhovwo ke odjeke re Jihova. (Se Une Re Ejiro 139:23, 24.) Vwe idjerhe tiọyena, avwanre yare Jihova ne o vwẹ ewẹn ofuanfon royen vwo sun avwanre. Je avwanre ji yono ewẹn obrorhiẹn avwanre rere o vwo shephiyọ iyono re Baibol. O ji vwo oronvwon ofa re ofori ne avwanre nabọ roro kpahen siere avwanre da guṇọ brorhiẹn.

DIESORO AVWANRE VWO RORO KPAHEN EWẸN OBRORHIẸN RE IHWO EFA?

¹² Okiovo, obore ewẹn obrorhiẹn re Inenikristi fene ohwohwo wan se gbe we unu. Ohwo ovo sa mre ne irueru evo chore, ekevuovo ohwo ofa mi rhe no ne o yovwirin, otioyena o se vwobo vwọ. Vwe ota ro shekpahen udi ẹda vwẹ echidioto re igbeyan, ohwo ovo se roro ne o shephiyọ re oyen ve igbeyan royen vwọ da udi vwẹ ovwonvwon siere ayen de rowonma, ekevuovo, uruemu yena se kpokpo ewẹn obrorhiẹn re ohwo ofa. Diesoro ofene otioyena vwo dia, mavọ yen ofene tiọyena djobote orhiẹn-ebro avwanre?

* Avwanre karophiyọ ne idokto buebun tare ne egba-idi che se sun udi ẹda raye-en, vwọ ke ihwo nana, “emerha,” mudiaphiyọ ne ayen kenoma ke udi ro mu ohwo karekare.

12, 13. Diesoro Inenikristi vwo vwo ewẹn obrorhiẹn ro fene ohwohwo, die yen avwanre ru kpahen ofene yena?

¹³ O vwo oboresoro ihwo vwo vwo iroro sansan. Obo ra yonron ihwo ghwanre wan fenerere. Kerere udje, ihwo evo rien ovwierere re ayen nene muabo okiovo ro wanre, je o ghwa dia okeneje yen ayen vwo phi ovwierere na kparobo-o. (1 Ivie 8: 38, 39) A da ta ota kpahen udi, oka re ihwo tiyena ke nabo kenoma. Ohwo otiyena da kon bru we rhe, ewen obrorhiyen royen sa vwe ne o sen udi wo vwo ghwo. O da sen udi na, ivun che miovwo uwe? Wo cha gba ne o da? Ejo. Owene wo rien oboresoro o vwo sen udi na, yerere wo rienre-e, eguono re oniwo cha nerere wo muoghwo ke orhiyen royen.

¹⁴ Oyinkon Pol rienre ne ewen obrorhiyen re Inenikristi re egbukpe ujin resosuo fene ohwohwo. Oke yena, ewen obrorhiyen re Inenikristi evo kpokpo ayen fikere emuore re vwo ze izobo ke edjo. (1 Koront 10:25) Ewen obrorhiyen re Pol kpokpi-ro fikere emuore otiyena ra rhoma she vwe eki-i. Vwo ke Pol, edjo fi emu vwo-o, edjo che se vwo emuore ro ne obo re Jihova rhe-e. Dedena, Pol rienre ne o dia ihwo eje yen vwo oka re iroro ro vwori kpahen emuore na-a. O sa diane evo vwobo vwe edjo-ego tavwen ayen ke rhe dia Inenikristi. Vwo ke ihwo nana, kemu kemu ro churobo si edjo-ego jowwo, oyen emu re egua. Mavo yen Pol rhuere edia nana phiyowan?

¹⁵ Pol da ta: "O fori rere avwanre ihwo re ganre na vwo chirako re otu re evwierere na, avwanre rhe nene ojevwe re oma re avwanre ovo-o. Kidie Kristi guono erhuvwu re oma roye-e." (Rom 15:1, 3) Pol vwe avwanre ne a vwe ojevwe re iniwo avwanre vwo ka obaro, kirobo re Kristi ruru. Vwe ota ofa ro hoho onana, Pol tare ne ukpere o vwo dia ukprowo ke ogegede ro pha ghanghanre re Kristi ghwo ke na, o cha kenoma ke eranvwe erio.—**Se 1 Koront 8:13; 10:23, 24, 31-33.**

¹⁶ Ebere ofa royen, ihwo re ewen obrorhiyen rayen fobo kpokpo, vwe ihwo efa vwo guedjo-o, ayen je gba ihwo efa vwo vwe ero re ayen vwo ni eronvwon vwo no-o. (**Se Rom**

14, 15. Vwe ota vo yen Inenikristi re egbukpe ujin resosuo de vwo ewen obrorhiyen ro fene ohwohwo, die yen Pol jiri ke ayen?

16. Diesoro ihwo re ewen obrorhiyen rayen fobo kpokpo vwo kenoma ke a vwo vwe ihwo vwo gun edjo?

**Ẹwẹn obrorhiẹn ra vwẹ Baibol vwo yono sa chọn wẹ uko vwo
brorhiẹn sẹ wọ da udi ro mu ohwo yẹrẹ wọ da-a**

14:10.) Ofori nẹ avwanre vwẹ ẹwẹn obrorhiẹn rẹ avwanre vwọ fuẹrẹn oma rẹ avwanre, ọ dia a vwọ reyọ vwo gun ihwo efa ẹdjo-ọ. Karophiyọ eta rẹ Jesu: “Ovwan gu ẹdjo rẹ ohwo-o, rere ohwo vwo jẹ ovwan eguo.” (Matiu 7:1) Ihwo ejobi vwẹ ukoko na kẹnoma kẹ a vwọ nọ enọ kpahen eta ri shekpahen ẹwẹn obrorhiẹn rẹ ihwo efa. Ukperẹ ọtiọyen, avwanre guọnọ idjerhe avwanre vwo toroba ẹguọnọ vẹ oye-rinkugbe rẹ ukoko na, ra vwọ bọn ohwohwo gan, ọ dia ra vwọ reyọ ohwohwo vwo gun ẹdjo-ọ.—Rom 14:19.

ERERE RỌ HERỌ SIẸRẸ OHWO DE VWO OMAMỌ RẸ ẸWẸN OBRORHIẸN

¹⁷ Ọyinkọn Pita siri nẹ “Jẹ evun wẹn fon.” (1 Pita 3:16)
Ẹwẹn obrorhiẹn rọ fonro vwẹ ẹro rẹ Jihova Ọghẹnẹ ọyen

17. Die yen phia kẹ ẹwẹn obrorhiẹn rẹ ihwo buebun nonẹna?

***Omamo ɛ ɛwɛn obrorhiɛn se sun avwanre vwɛ idjerhe ɛ arho,
je kɛ avwanre omavwerhovwɛn vɛ ufuoma ɛ ubiudu***

ebruba rode. O hoɔo ɛwɛn obrorhiɛn ɛ ihwo buebun nonɛna-a. Pol djiɛ ɛ ihwo ɛ ɛwɛn obrorhiɛn rayen “vwa-
ra muɛ udu ɛ ayen kerɛ umomo ɛ ogun.” (1 Timoti 4:2)
Umomo ɛ odjogun de bru ora phiyɔ ohwo oma, asan na
ko ghwudirhen. Otioyen ɛwɛn obrorhiɛn ɛ ihwo buebun
je hepaha, o ghwuru te asan ɛ o rhe si ayen orho yɛɛ bru
orhiɛn hwe ayen kpahen obo re chɔre-e. Ihwo evo herɔ ɛ
oma vwerhan kidie ɛwɛn obrorhiɛn rayen rha vwɛ ayen gun
ɛdjo-o.

¹⁸ Vwɔɛ uyota, iroro ɛ abe sa dia idjerhe ɛ ɛwɛn obro-
rhiɛn na vwɔ vuɛ avwanre nɛ avwanre ru chɔ. Siɛɛ oka ɛ

18, 19. (a) Erere vɔ yen iroro ɛ omavovwɛ yɛɛ ɛwɛn ɛ abe sa ghwa
rhe? (b) Die yen avwanre se ru siɛɛ ɛwɛn obrorhiɛn ɛ avwanre da
vwɛ avwanre guɛdjo fikirɛ umwemwu re vwo ghovwo avwanre nure?

iroro ọtiyena de mu orumwemwu vwo kurherhie, Oghene sa vwe umwemwu royen vwo ghovwo, otoro obo ro bra te-e. Kere udje, Ovie Devid riabe re umwemwu ogangan ovo, ekevuovo a vwe umwemwu na vwo ghovwo kidie o kurherhie vwo ne oto re udu royen rhe. Kidie ne o vwo utuoma kpahen orucho royen na, o ji brorhiẹn ro vwo kerho re irhi re Jihova, ko sa rhe mrevghe ne Jihova “ohwo esiri ve evwoghovwo.” (Une Re Ejiro 51:1-19; 86:5) Ke o da rha diane avwanre kurherie re, a je vwe umwemwu avwanre vwo ghovwo avwanre nure, je ewen obrorhiẹn re avwanre ji kpokpo avwanre vwo?

¹⁹ Okiovo, ewen obrorhiẹn na se kpokpo ohwo gan no, o da tobọ diane a vwe imwemwu re ohwo na vwo ghovwo re. Vwe edia tiyena, ofori ne avwanre vwo imuero ne Jihova rho vre irore re ihworakpo ejobi. Ofori ne avwanre vwo esegbuyota, je rhiaboreyo eguono ve evwoghovwo re Oghene kirobo re avwanre vwe ihwo efa ne ayen ru. (Se 1 Jon 3: 19, 20.) Vwe ebere ofa royen, ewen obrorhiẹn ro fonro ke avwanre ubiudu re doje, ufuoma, ve omavwerhovwen ra fobo mre vwe akpo na-a. Buebun ihwo ri vwobo vwe umwemwu eruo jovwo rhiromre ufuoma nana, ọtiyena ke ayen sa sero re ewen obrorhiẹn ro fioto re ayen vwo ga Jihova Oghene nonena.—1 Korent 6:11.

²⁰ E ru obe nana rere o vwe ukecha ke we vwo mre aghogho, je sero re omamo re ewen obrorhiẹn vwe ede re koba re akpo re Eshu na. Vwore uyota, obe nana che se djunute irhi ve iyono re Baibol ejobi ra guonore ne wo roro kpahen, je reyo vwo ruiruo vwe akpeyeren wen re kede kede-e. Kpobarophiyo, wo roro ne a cha ke we irhi re cha vwe we obo wo ru vwe eta ri shekpahen ewen obrorhiẹn. Ohore re vwo ru obe nana oyen ro vwo chon we uko vwo

20, 21. (a) Die yen obe nana cha chon we uko vwo ru? (b) Kere Inenikristi, egbomophe vo yen avwanre vwori, mavọ yen ofori ne avwanre reyo vwo ruiruo wan?

yono ewen obrorhiyen wen ve obore wo sa vwo vwe Ota re Oghene vwo ruiruo vwe akpeyeren wen re kede kede. “Urhi ri Kristi” na fene Urhi re Mosis, kidie o re Kristi na shekpa-hen ra vwo reyo ewen obrorhiyen ve iyono re Baibol vwo ruiruo, ukpere e vwo nene irhi re si phiyoto. (Galesha 6:2) Womare onana, Jihova ke Inenikristi egbomophe re ogheresan. Ekevuovo, Ota re Oghene vwe avwanre ne a reyo egbomophe na vwo “ruẹ urhurho re umwemwu-u.” (1 Pita 2:16) Ukpere otioyen, egbomophe na ke avwanre uphen re vwo dje eguono re avwanre ke Jihova.

²¹ Siere wo de roro kpahen idjerhe ro me yovwin wo vwo reyo iyono re Baibol vwo ruiruo womare erhovwo, je davwengba vwo ru nene orhiyen-ebro wen, ku wo se ru yovwin phiyo vwe owoje wo jere esosuo kpahen wo vwo rien Jihova. Ku wo vwo “oho [re] se vwo vughe emu.” (Hibru 5:14) Ewen obrorhiyen wen ru wo vwe Baibol vwo yono ko dia ebruphiyo ke we vwe akpeyeren re kede kede wen. Kirobo re ikompasi sun ihwo ri kpo asan ye, eriyin ewen obrorhiyen wen je cha chon we uko vwo brorhiyen re vwerhen Ose wen rohe odjuvwu oma. Onana idjerhe ro me yovwin wo sa vwo soro re oma wen vwevunre eguono re Oghene.

DIE YEN EKPAHONPHIYO WEN?

- Mavo yen eruọ yena ne emu ejobi rhiephiyo vwe obaro re Jihova djobote ewen obrorhiyen re avwanre?—Hibru 4:13.
- Mavo yen ewen obrorhiyen re Josef chon ro uko vwo phi odavwini kparobo?—Jenesis 39:1, 2, 7-12.
- Diesoro ewen obrorhiyen ro fonro vwo ghanre mamọ siere ohwo da guono sikere Jihova?—Hibru 10:22.
- Diesoro avwanre vwo roro kpahen ewen obrorhiyen re ihwo re ga Jihova-a?—2 Koront 4:1, 2.

Vwo Èguṅṅò rẹ̀ Ihwo Ọghẹ̀nẹ̀ Vwo Èguṅṅò Kpahlen

**“Ohwo rọ̀ yan nene ẹ̀vwaghwanre ko vwo
aghwanre.”—ISẹ̀ 13:20.**

VWÈ idjerhe ọ̀vo, ihworakpo hohọ̀ ahworhẹ̀, kemu kemu rọ̀ kẹ̀rẹ̀rẹ̀ yen o se reyọ̀. Ọ̀tìọ̀yen ọ̀ je phẹ̀re avwanre vwo vwẹ̀rokere iruemu rẹ̀ igbeyan avwanre.

² Baibol na vwẹ̀ uyota nana vwọ̀phia: “Ohwo rọ̀ yan nene ẹ̀vwaghwanre ko vwo aghwanre, ẹ̀kẹ̀vuọ̀vo ugbeyan rẹ̀ ẹ̀kpa kọ̀ re oja.” (Isẹ̀ 13:20) Ọ̀ dia ugbeyan ghevweghe yen isẹ̀ nana ta ota kpahe-en. Ota na “yan nene” shekpa-hen ọ̀yankugbe rẹ̀ ọ̀kieje.* Ọ̀be ọ̀vo rọ̀ ta ota kpahlen Baibol na da ta kpahlen owọ̀ rẹ̀ ota nana: “Re vwo nene ohwo yan mudiaphiyọ̀ ẹ̀guṅṅò vẹ̀ atamu.” Wọ̀ sa mrẹ̀ nẹ̀ avwanre vwẹ̀rokere ihwo rẹ̀ avwanre vwo ẹ̀guṅṅò rayen? Vwọ̀rẹ̀ uyota, kiridie avwanre vẹ̀ ihwo rẹ̀ avwanre vwo ẹ̀guṅṅò rayen kẹ̀rẹ̀ oma mamọ̀, ayen se djọ̀bọ̀te avwanre vwẹ̀ idjerhe rẹ̀ erhuvwu yẹ̀rẹ̀ umiovwọ̀.

³ Ra vwọ̀ dia vwevunrẹ̀ ẹ̀guṅṅò rẹ̀ Ọ̀ghẹ̀nẹ̀, ofori avwanre vwo guṅṅò ugbeyan rọ̀ cha nẹ̀hẹ̀ avwanre ru obo ri yovwirin. Mavọ̀ yen avwanre se vwo ru ọ̀tìọ̀yen? Avwanre se ru ọ̀tìọ̀yen womarẹ̀ e vwo vwo ẹ̀guṅṅò rẹ̀ ihwo rẹ̀ Ọ̀ghẹ̀nẹ̀ vwo ẹ̀guṅṅò kpahlen, igbeyan royen me je dia igbeyan rẹ̀ avwanre. Roro kpahlen ọ̀nana. Igbeyan ri vwo iruemu rẹ̀

* Ota rẹ̀ Hibru yena ra fan phiyo “yan nene” na, a je rhoma fan phiyo “ugbeyan.”—Iguẹ̀djo 14:20; Isẹ̀ 22:24.

1-3. (a) Uyota vọ̀ yen Baibol na vwọ̀phia? (b) Mavọ̀ yen avwanre sa vwọ̀ sane igbeyan re nẹ̀hẹ̀ avwanre ru obo ri yovwirin?

Jihova guonore yen omamo re igbeyan avwanre se vwo. Asaokiephana, e je avwanre roro kpahen ihwo re Oghene vwo eguono rayen. Avwanre vwo rien ero re Jihova vwo ni uvi re ugbeyan re na, avwanre ke sa sane uvi re igbeyan.

IHWO RE OGHENE VWO EGUONO KPAHEN

⁴ O vwo oka re ihwo re Jihova guonore ne e dia igbeyan royen. Gbane o vwo uturhi ro vwo ru otioye-en? Vwore uyota, Jihova yen Osun re akpo ve odjuvwu, otioyena, oyen uphen ro ma ghanre a vwo dia ugbeyan royen. Oka re ihwo vo yen Oghene vwo mu e ugbeyan? Jihova siekere ihwo re vwerosu, ri ji se gbuyota. Kere udje, roro kpahen Ebrahim, a rienre fikire esegbuyota re ogheresan ro vwori. O cha ben a vwo mre odavwini re esegbuyota ro gan vre a vwo vwe ose ne o vwe om o royen vwo ze izobo.* Dedena, Ebrahim guono “vwe Aizik go iye [ze izobo]” kidie o vwo esegbuyota kokoroko ne “Oghene sa kpare ihwo ne ughwu.” (Hibru 11:17-19) Kidie ne Ebrahim vwo esegbuyota kokoroko, je kerho re Oghene, Jihova de se vwore eguono ne “ugbeyan me.”—Aizaya 41:8; Jems 2:21-23.

⁵ Jihova vwo ero oghanhanre vwo ni eme-enyo. O vwo eguono kpahen ihwo ri vwo owenvwe re ayen vwo rey o eme-enyo royen vwo ka obaro. (Se 2 Samuel 22:26.) Kirobo re avwanre yonori vwe Uyovwinrota 1 re obe nana, avwanre mre vughe ne oma vwerhen Jihova kpahen ihwo re je oje re ayen vwo kerho royen fikire eguono ayen vwo kpanon. “O vwe ero sua ohwo ro dia ovwata” otio-

* Obo re Jihova vwe Ebrahim ne o ru na ghwe djephia obore Oghene cha vwe om o royen oghanhanre na vwo ze izobo wan. (Jon 3:16) Ekevuono, vwe udje re Ebrahim na, Jihova vwe egbo vwo wene Aizik, a rha vwe Aizik vwo ze izobo-o.—Jenesis 22:1, 2, 9-13.

4. Diesoro Jihova vwo vwo uturhi ro vwo sane ihwo re cha dia igbeyan royen, diesoro Jihova vwo se Ebrahim “ugbeyan me”?

5. Ero vo yen Jihova vwo ni ihwo re fuevun kerho royen?

yen Iṣe 3:32, tare. Jihova durhie ihwo re yan mu iwan royen ne ayen sa dia “uwewwi” royen da ga, je nerhovwo rhe koke koke.—Une Re Ejiro 15:1-5.

⁶ Jihova vwo eguonṇo kpahen ihwo ri vwo eguonṇo ɾe Jesu ro dia Omṇo ghanghanre vuovo na. Jesu da ta: “O da diane ohwo guonṇo ovwe, ko sero ɾe ota me, Ose me ko guonṇo, avwanre ki bro rhe, avwanre ve oye ke gba dia uwewwi.” (Jon 14:23) Mavo yen avwanre se vwo djephia ne avwanre vwo eguonṇo ɾe Jesu? Oyen avwanre vwo kerho ɾe iji royen ro churobo si eghwoghwo iyenren esiri na ve odibo egbe. (Matiu 28:19, 20; Jon 14:15, 21) Avwanre ji dje eguonṇo ɾe avwanre vwo ke Jesu siere avwanre kere ihworakpo ri jegba da davwengba avwanre eje vwo “vwe ero kere” vwore ota ve uruemu. (1 Pita 2:21) Oma vwerhen Jihova siere o da mre ihwo ri vwo eguonṇo ɾe Omṇo royen, re davwengba ayen vwo vwerokere Omṇo na.

⁷ Evo usun ɾe iruemu ɾe Jihova guonṇo vwe oma ɾe igbeyan royen yen esegbuyota, atamu, eme-nyo ve eguonṇo vwo ke Jesu kugbe idjerhe royen. Oyovwirin ohwo ovuovo vwo no oma royen: ‘Igbeyan me vwo oka ɾe iruemu tiyena? Me vwe ugbeyan mu ihwo re dia igbeyan ɾe Jihova re?’ Oyen emu aghwanre e vwo ru otioyen. Ihwo ri vwo iruemu tiyena, ri ji ghwoghwo iyenren esiri ɾe Uvie na ve oruru sa dia omamo ɾe igbeyan ke avwanre, re cha nerhe avwanre yerin mu orhiyen-ebro ɾe avwanre vwo ru obo re vwerhen Oghene oma.—Ni ekpeti na “Ono Yen Omamo ɾe Ugbeyan?” rohe arube 29.

YONO NE UDJE RE BAIBOL

⁸ Baibol na vonre ve idje ɾe ihwo buebun re mre erere

6. Mavo yen avwanre se vwo djephia ne avwanre vwo eguonṇo ɾe Jesu, ero vo yen Jihova vwo ni ihwo ri vwo eguonṇo ɾe Omṇo royen?

7. Diesoro o vwo dia emu ɾe aghwanre ra vwo vwe ihwo re dia igbeyan ɾe Oghene vwo mu ugbeyan?

8. Die yen vwerhen owe oma kpahen oyerinkugbe ɾe (a) Naomi ve Rutu? (b) ighene ɾe Hibru erha na? (c) Pol kugbe Timoti?

kidie ayen sane omamọ re igbeyan. Wo se se kpahen oye-rinkugbe re Naomi ve ọ re aye re omọ royen re se Rutu, ọ re ighene re Hibru erha na vwe Babilon, ve ọ re Pol kugbe Timoti. (Rutu 1:16; Daniel 3:17, 18; 1 Koront 4:17; Filipae 2:20-22) Ekevuovo, e je avwanre roro kpahen udje re oye-rinkugbe ro herọ uvwre re Devid kugbe Jonatan.

⁹ Baibol tare ne Devid vwo hwe Golayat nu, “[“ewen,” NW] re Jonatan de rhi churu mu [“ewen,” NW] re Devid, Jonatan da guonọ kere omaobo roye.” (1 Samuel 18:1) Onana vwo wan nu, oyerinkugbe re Devid ve Jonatan da rhe gan mamọ te asan re ofene rode rohe uvwre re edje rayen sa dobo re ugbeyan na ji-i, rhi te oke re Jonatan vwo ghwu vwe ofovwin.* (2 Samuel 1:26) Diesoro oyerinkugbe re igbeyan ive nana vwo gan mamọ?

¹⁰ Eguonọ re Devid ve Jonatan vwo kpahen Oghene, kugbe owenvwe re ayen vwo fuevun ke yen nerhe oyerinkugbe rayen gan. Ihwo ive nana vwo owenvwe re ayen vwo ga Oghene. Ayen dje iruemu re nerhe ayen vwo eguonọ ohwohwo phia. Uduefiogbere ve oruru re eghene Devid vwo chocho re ode re Jihova vwerhen Jonatan oma mamọ. Devid ji muoghọ ke Jonatan fikire evun-efuon royen ro vwo ru nene orhuerephiyoto re Jihova, ji phi odavwe re Devid phiyo edia resosuo. Roro kpahen oke re ofu vwo dje Devid, ro vwo dje ke Ovie Sol ro dia ose re Jonatan vwevunre aton. Jonatan dje evun-efuon re ogheresan phia, ro vwo bru Devid ra, “o de phi udu phiho awo vwe ode re Oghene.” (1 Samuel 23:16) Roro kpahen

* Devid “omotete o ruẹ” oke ro vwo hwe Golayat, o ji te omare egbukpe 30 re vwe oke re Jonatan vwo ghwu. (1 Samuel 17:33; 31:2; 2 Samuel 5:4) Omare egbukpe 60 yen Jonatan hepha oke ro vwo ghwu, koyen o vwe omare ikpe 30 vwo vien Devid.

oborẹ oma vwerhen Devid te rọ vwọ mrẹ ugbeyan royen rọ rhe vwẹ ukẹcha vwọ kẹ, ji phiuduphiyọ awọ!*

* Kirobo ra nẹ iyẹnren royen vwẹ 1 Samuẹl 23:17, Jonatan kanrunumu eronvwon iyarin rọ vwọ bon Devid gan: (1) O vwẹ Devid nẹ o djẹ osho-o. (2) O vwẹ imuero kẹ Devid nẹ Sọl che se phikparobo-o. (3) O karophiyọ Devid nẹ o cha dia ovie na kirobo rẹ Oghẹnẹ veri. (4) O veri nẹ o cha fuevun kẹ Devid. (5) Jonatan vwẹ Devid nẹ Sọl riẹn kpahlen evun-ẹfun royen vwọ kẹ Devid.

ONO YEN OMAMỌ RẸ UGBEYAN?

Uyono rẹ Baibol: “Igbeyan vwo ẹguonọ kpahe ohwo kọke kọke, e vwiẹ oniọvo kpahe ohwo fiki rẹ ẹdoja.”—Isẹ 17:17.

Nọ oma wẹn

- Igbeyan mẹ vwo ẹguonọ rẹ Oghẹnẹ vẹ Jesu?—Jón 15:14, 16; Jems 2:23.
- Igbeyan mẹ chọn vwe uko vwo vwo omamọ rẹ iruemu?—1 Kọrẹnt 15:33.
- Igbeyan mẹ vwo ẹguonọ mẹ te asan rẹ ayen da kpọ vwẹ vi siẹrẹ o de fo nẹ ayen ru otiyeyen?—Une Rẹ Ejiro 141:5; Isẹ 27:6.
- Die yen eta vẹ iruemu mẹ djephia kpahlen oka rẹ ugbeyan re me hepaha vwọ kẹ ihwo efa?—Isẹ 12:18; 18:24; 1 Jón 3:16-18.

OBORÉ AVWANRE SE VWO VWO OMAMỌ RE IGBEYAN

- “Esoṣuo, ọ bẹn kẹ vwe mi vwo mu igbeyan vwevunre ukoko na. Ekevuovo, ke me rhe mre ne mi vwo vwobọ vwe aghwoghwo na vonvon vwe ukẹcha kẹ vwe vwo vwo omamọ re iruemu kere erhiorin, edirin, kugbe eguono ra vwo vwe oma vwo ze. Iruemu nana vwo ganphiyo vwe oma me na, ke me rhe mre ne ihwo ri vwo oka re iruemu tiyena ki siekere ovwe, ko rhe nerhe mi vwo omamọ re igbeyan.”—Shivani.
- “Me nerhovwo rere me vwo mre igbeyan vwevunre ukoko na. Ekevuovo vwe oke grongron, ki mi roro ne Oghene kpahenphiyo erhovwo me-e. Ke me rhe mre vughe ne me tobọ davwengba ovuovo rere mi se vwo vwo igbeya-an. Me je owọ vuovo-o. Ghwe vwo ne oke ri mi vwo ru nene erhovwo me, ke me rhe mre vughe ne Jihova kpahenphiyo erhovwo me.”—Ryan.

¹¹ Die yen avwanre yono vwo ne udje re Jonatan ve Devid rhe? Avwanre mre vughe ne obo ri ma ghanre vwo ke igbeyan oyan oyerinkugbe rayen ve o re Jihova. Avwanre de sikere ihwo re avwanre ve ayen gbe vwo esegbuyota ovuovo, ihwo re guono fuevun ke Oghene kere avwanre, onana sa nerhe avwanre yono mie ohwohwo, je ta eta re cha bon ohwohwo gan. (Se Rom 1:11, 12.) Avwanre sa mre ihwo ri fuevun otiyena vwe uvwre re ihwo re avwanre ve ayen gba ga kuegbe. Ke onana mudiaphiyo ne kohwo kohwo ro rhe uyono vwe Oguan Ruvie re avwanre yen omamọ re ugbeyan? Ejo.

11. Die yen avwanre yono kpahen ugbeyan vwo ne udje re Jonatan ve Devid rhe?

RA VWO SANE IGBEYAN RẸ AVWANRE

¹² Vwevunrẹ ukoko na dede, ofori nẹ avwanre nabo sane igbeyan re cha bọn avwanre gan. Ofori nẹ ọnana gbe avwanre unu? Ejo. Ọ sa reyọ ọke grongron tavwen evo vwe ukoko na ki se vwo oyerinkugbe rọ ganre vẹ Jihova, kirobo rẹ ọ reyọ ọke tavwen emamo evo vwe urhe ke vvara. Koyensoro, vwevunrẹ ukoko na, eyan obaro rẹ Inenikristi eje dia abavo-o. (Hibru 5:12–6:3) Vwo rẹ uyota, avwanre dje eguonọ vẹ edirin kẹ ihwo kpokpo yere ihwo re wwiere, kiridie avwanre guonore nẹ oyerinkugbe rayen vẹ ọ rẹ Jihova ganphiyo.—Rom 14:1; 15:1.

¹³ Ọkiyo vwevunrẹ ukoko na, o ji fo nẹ avwanre vwo oniso kpahlen oka rẹ igbeyan rẹ avwanre vwori. Ihwo evo se vwobọ vwe iruemu re chore. Efa se vwo uruemu re vwo brenu okieje. Inenikristi rẹ egbukpe ujin rẹso-
suọ ji hirharoku egbabose tiyena. Dede nẹ buebun rayen fuevun, efa riẹn oma su-un. Kidie nẹ ihwo evo vwe ukoko rẹ Korẹnt rhonvwe phiyo iyono rẹ Inenikristi evo-o, oyinkon Pol de si ukoko na orho: “Wo je a phien we-en: otu umwemwu gbe uruemu esiri kue.” (1 Korẹnt 15:12, 33) Pol si Timoti orho nẹ vwevunrẹ ukoko na dede, a je sa mre ihwo evo ri ru obo ri shephiyo-o. Ọ da vwe Timoti nẹ ọ kenoma kẹ ihwo tiyena, ọ vwe ayen mu ugbeya-an.—**Se 2 Timoti 2:20-22.**

¹⁴ Mavo yen avwanre sa vwo vwe uyono rohe orho-esio rẹ Pol na vwo ruiruo? Womare a vwo kenoma kẹ oyan-
kugbe vẹ erharhe rẹ igbeyan owene ayen dia evunrẹ uko-
ko na yere ayen he evun roye-en. (2 Tesalonaika 3:6, 7, 14)

12, 13. (a) Diesoro o vwo fo nẹ avwanre gberophiyoto sane igbeyan vwevunrẹ ukoko na? (b) Egbabose vo yen Inenikristi rẹ egbukpe ujin rẹso-
suọ hirharoku, orho-esio ogangan vo yen Pol vwo kẹ ayen fikire ọnana?

14. Mavo yen avwanre sa vwo vwe uyono rohe orho-esio rẹ Pol kpahlen oyankugbe vwo ruiruo?

Ofori ne avwanre sero re oyerinkugbe re avwanre ve o re Jihova. Karophiyọ ne kere ahworhe, iruemu re igbeyan avwanre se djobote avwanre. Kirobo re avwanre che se phi ahworhe phiyọ evwri ro de se ame reyo-o na, idjerhe vuovo na, avwanre ve ihwo ri vwo erharhe re iruemu cha sa yan kugbe re avwanre de yono omamo re iruemu mie aye-en.—1 Koront 5:6.

¹⁵ O vwerhen oma ne avwanre sa mre omamo re igbeyan vwe uvwre re ihwo re avwanre ve ayen gba ga kuẹgbe. (Une Re Ejiro 133:1) Mavo wo sa vwo mre igbeyan re davwengba re ayen vwo sero re oyerinkugbe rayen ve o re Oghene vwevunre ukoko na? Siere wo de vwo iruemu re vwerhen Oghene oma, ihwo ri vwo oka re uruemu tiyena koyen ji sikere owe. Vwe oke vuovo na, o ji fo ne wo davwengba, ji je owo wo vwo vwo igbeyan kpokpo. (Ni ekpeti na “Obore Avwanre Se Vwo Vwo Omamo re Igbeyan,” rohe arube 30.) Guono ihwo ri vwo oka re iruemu ru wo guono vwo. Nene uchebro re Baibol na ro tare ne “thie udu re ovwan phio,” rere wo nene iniovo efa mu ugbeyan, otoro asan re ayen nurhe-e, ophi-en-oma rayen, yere ekuruemu re ekuoto raye-en. (2 Koront 6:13; **se 1 Pita 2:17**.) Wo vwe ihwo re edje wen ovo vwo ru ugbeya-an. Karophiyọ ne Jonatan vien Devid shesheri. Erere buebun herọ siere e de nene ihwo re kpakore na mu ugbeyan.

EBENBEN DA VWOMAPHIA

¹⁶ Ebenben sa womaphia vwevunre ukoko na kidie ne iruemu re avwanre ve asan re avwanre dia ghwanre fene ohwohwo. Oniovo se ru oronvwon ovo yere ta ota ro mio-vwo avwanre ivun. (Ise 12:18) Okiovo, ofene vwe irue-

15. Die wo se ru wo sa vwo mre igbeyan re guono sero re oyerinkugbe rayen ve o re Jihova vwevunre ukoko na?

16, 17. O da diane oniovo gbe avwanre ku, diesoro avwanre vwo je ukoko na e vren no?

***Wọ sa mre omamọ re igbeyan vwe uvwre re ihwo
re avwanre ve ayen gba ga***

mu re avwanre kugbe je ohwohwo eruọ sa nerhe ebenben na ganphiyo. Avwanre cha vwe uphen ke ebenben tiyena ne o dia ikprovwo ke avwanre a vwọ yanje ega re Jihova vwo? Avwanre che ru otioye-en siere avwanre de ghini vwo eguono re Jihova ve ihwo ro vwo eguono kpahen.

¹⁷ Kidie ne Jihova yen ma avwanre, oyen je sero re arho avwanre, ofori ne avwanre vwo eguono royen, a me je vwe oma avwanre eje vwọ kpahoto ke. (Ewophia 4:11) Vwoba, o ji fo ne avwanre fuevun bicha ukoko ro reyọ vwo ruiruo. (Hibru 13:17) Otioyena, siere oniyo de gbe avwanre ku, avwanre rhe che mu ophu vre nu ukoko na-a. Gbane avwanre che ru otioyen? O dia Jihova yen gbe avwanre ku-u. Eguono re avwanre vwo kpahen Jihova ve ihwo royen cha sa nerhe avwanre yan jovwo-o!—Se Une Re Ejiro 119:165.

¹⁸ Eguono re iniovo re avwanre cha nerhe e toroba ufuoma re ukoko na. Jihova rhero ogbagba mie ihwo ri vwo eguono roye-en, otioyena avwanre je rhero re ogbagba mie iniovo re avwanre-e. Eguono nerhe avwanre kpare iroro vre echobo re iniovo avwanre, je nerhe avwanre karophiyo ne avwanre eje gbare-e, avwanre ji ruẹ cho. (Ise 17:9; 1 Pita 4:8) Eguono nerhe avwanre vwo “ghovwo ohwohwo ne oto re evun” cha. (Kolosse 3:13) O ghwa loho ra vwo vwe uchebro nana vwo ruiruo-o. Siere avwanre da nerhe ivunmiovwe ve ophu mu avwanre ro, onana sa so eghren, re vwo roro ne avwanre vwe oja ria ohwo ro gbe avwanre ku na womare eghren na. Vwore uyota, eghren eje wan avwanre oma. Ra vwo reyo vwo ghovwo siere o de fo ne e ru otioyen ghwa ebruba cha. (Luk 17:3, 4) O ke avwanre ufuoma re ubiudu ve o re ewen, o nerhe ufuoma dia ukoko na, o ro ma rho, o sero re oyerinkugbe avwanre ve o re Jihova.—Matiu 6:14, 15; Rom 14:19.

OKE RO VWO FO NE A DOBO RE OYANKUGBE JI

¹⁹ Okiovo, a sa vwe avwanre ne avwanre dobo re oyan-kugbe ve ohwo rohe evunre ukoko na ji. Onana sa phia siere a da dje orumwemwu ro rhonvwe kurherie-e ne ukoko na yere ohwo da sen ukoko na womare o vwo yono yono re efian yere ohwo de bru oma ne ukoko na. Ota re Oghene vwe avwanre ne “we kuoma gbe” ihwo otioyena-a.* (Se 1 Korent 5:11-13; 2 Jon 9-11) O sa dia

* Wọ da guono evue efa kpahen obo re nene ohwo ra dje ne ukoko yere ohwo ro bru oma reyo yerin wan, ni Apendisi rohe arube 207-209.

18. (a) Die yen avwanre se ru vwo toroba ufuoma re ukoko na? (b) Ebruba vo yen no cha ra vwo reyo vwo ghovwo siere a da mre oboresoro re vwo ru otioyen?

19. Edia vo yen sa vwomaphia ro cha nerhe avwanre dobo re oyan-kugbe ve ohwo rohe evunre ukoko na ji?

egbabọse rẹ avwanre vwo kẹnoma kẹ ohwo rọ dia ugbeyan rẹ avwanre jowwo yẹrẹ ohwo rẹ orua. Avwanre ghe-ne sa kẹnoma kẹ ihwo tiọyena womarẹ a vwo fuevun kẹ Jihova vẹ irhi ọvwata royen vwe kemu kemu? Karophiyọ nẹ ẹro oghanghanre yen Jihova vwo nẹ evun-ẹfuon vẹ ẹme-enyo rẹ avwanre.

²⁰ Ọrhuẹrẹphiyotọ ra vwo dje ohwo nẹ ukoko na, ọyen ọrhuẹrẹphiyotọ rẹ ẹguonọ ro nẹ obo rẹ Jihova rhe. Idjerhe vọ? Ra vwo dje orumwemwu rọ rhonvwe kurherie-ẹ vwo nẹ ukoko na, ọyen odjephia rẹ ẹguonọ vwo kẹ ode ofuanfon rẹ Jihova vẹ iwan royen. (1 Pita 1:15, 16) Ra vwo dje ohwo nẹ ukoko na nerhe ukoko na dia fuanfon. Ọrhuẹrẹphiyotọ nana nerhe ihwo ri fuevun vwevunre ukoko na vabo rẹ orharhe rẹ iruemu rẹ irumwemwu re rhonvwe kurherie-ẹ, ayen mi ji ga vẹ ewen nẹ ukoko na fonro. (1 Korẹnt 5:7; Hibru 12:15, 16) Oghwoku ogangan tiọyena ọyen odjephia rẹ ẹguonọ vwo kẹ ohwo ro ru cho na. Oghwoku tiọyena sa dia obore ohwo na ghwa guonọ rere o se vwo vwo omrevughe rẹ orucho royen na, ro de ru obo ri fori rere o se vwo rhivwin bru Jihova rhe.—Hibru 12:11.

²¹ Aphro herọ-ọ, igbeyan avwanre se djobotẹ oka rẹ ohwo avwanre hepha. Otioyena, ofori nẹ avwanre vwe aghwanre sane igbeyan rẹ avwanre. Siere avwanre da vwe igbeyan rẹ Jihova vwo ru igbeyan, avwanre de ji vwo ẹguonọ kpahlen ihwo rẹ Jihova vwo ẹguonọ kpahlen, onana cha nerhe avwanre vwo omamọ rẹ igbeyan. Obore avwanre yono mie ayen cha vwe ukecha kẹ avwanre vwo yerin mu orhiẹn-ebro avwanre re vwo ru obo ri vwerhen Jihova oma.

20, 21. (a) Diesoro ọrhuẹrẹphiyotọ ra vwo dje ohwo nẹ ukoko na vwo dia ọ rẹ ẹguonọ? (b) Diesoro o vwo fo nẹ avwanre vwe aghwanre sane igbeyan rẹ avwanre?

Diesoro Avwanre Vwo Muoghọ kẹ Usuon?

“Mu oghọ kẹ ihwo ejobi.”

—1 PITA 2:17.

WỌ MRE obore omotete ruẹ siẹrẹ a da vuẹ nẹ o ru oronvwon ro guonọ ru-u? Wọ sa mre ewen ivive ro rhere siẹrẹ wo de ni opharo royen. O nyo obore ose yerẹ oni royen tare, o je rien nẹ ofori o vwo muoghọ kẹ ayen. Ekevuovo, vwevunre edia nana, o guonọ kerhọ raye-en. Obo re phia kẹ omọ nana ghwe dje obo re phia kẹ avwanre eje.

² Re vwo muoghọ kẹ usuon okieje ghwa dia obo re lohore-e. Okiovo, o ben kẹ wẹ wo vwo muoghọ kẹ ihwo ra vwe egba kẹ nẹ i sun we? O da dia otioyen, o dia owe ovo yehe edia nana-a. Avwanre yeren vwe oke re oghọ emuo vwo kẹ usuon vwo shekpotọ mamọ. Dedena, Baibol na tare nẹ avwanre muoghọ kẹ ihwo re vwo mu edia re usuon. (Ise 24:21) Vwore uyota, onana ghanre mamọ siẹrẹ avwanre da guonọ sero re oma avwanre vwevunre eguonọ re Oghene. Otioyena, eno evo vwomaphia. Diesoro o vwo dia benben re vwo muoghọ kẹ ihwo ri vwo egba re usuon? Diesoro Jihova vwo vuẹ avwanre nẹ e ru otioyen, die yen cha chon avwanre uko vwo ruo? Ukuoto royen, idjerhe vo yen avwanre se vwo muoghọ kẹ ihwo ri suen?

DIESORO O VWỌ DIA BENBEN

³ Je roro kpahen eronvwon ive re sa nerhe o ben re vwo

1, 2. (a) Diesoro o vwo dia benben re vwo muoghọ kẹ usuon?
(b) Eno vo yen avwanre che roro kpahen?

3, 4. Mavo yen umwemwu ve jegba tonphiyo wan, diesoro jegba vwo nerhe o ben kẹ avwanre re vwo muoghọ kẹ ihwo ri suen?

muoghọ ke ihwo ri suen. Ēsoso, avwanre gbare-e; orive, ihwo ri suen avwanre na je gba-a. Umwemwu kugbe jegba tonphiyo oke grongron ro wanre vwe ogba re Iden oke re Adam ve Ivi vwo gbevwōso usuon re Oghene. Otioyena, egbevwōsua yen so umwemwu. Ne oke yena rhe yen avwanre vwo vwo ewen re egbevwōsua.—Jenesis 2:15-17; 3:1-7; Une Re Ejiro 51:5; Rom 5:12.

⁴ Fikire jegba re avwanre, buebun re avwanre sa kparoma, ekevuovo, omaevwokpotọ ōyen uruemu ra fobo mre-e, o guono ēgbaedavwon e ki se vwo, je sero rōyen. Avwanre se dje uruemu re je eme-enyọ ve omaekparọ phia, o da tobo diane avwanre fuevun ga Oghene kre re. Kere udje, roro kpahen Korah ro fuevun nene ihwo re Jihova vwe oke re ebenben. Ekevuovo, o de rhi vwo urhurusivwe re usuon, onana da nerhe o gbevwōso Mosis ro dia ohwo ro me fun kparobo vwe oke yena. (Ukeri 12:3; 16:1-3) Ji roro kpahen Ovie Uzaya re omaekparọ nerhe o ro uwewwin re ega re Jihova re ru iruo ro fori ne irheren ovo ru. (2 Ikun Rivie 26:16-21) Ihwo nana rioja mamọ fikire egbevwōsua rayen na. Ekevuovo, orharhe uruemu rayen na, ōyen uvi re uyono vwo ke avwanre eje. Ofori ne a honre vwōso omaekparọ ro nerhe o ben ke avwanre re vwo muoghọ ke ihwo ri suen.

⁵ Vwo vre oyena, ihworakpo re gbare-e, rehe edia re usuon nerhe o ben re ihwo vwo muoghọ ke ayen. Buebun rayen ivwuvumwemwu, ayen sianro, ayen ji vwo okon. Vwore uyota, ikuegbe re ihworakpo vonre ve iyenren re obore ayen vwe ēgba rayen vwo shenyẹ ihwo. (**Se Aghwo-ghwo 8:9.**) Kere udje, Sol ōyen omamọ re ohwo ro woma-kpotọ oke re Jihova vwo jereyo kere ovie. Ekevuovo, ko rhi she ufi re omaekparọ kugbe omaeriọ, o da vwōso Devid ro dia ohwo ro fuevun. (1 Samuel 9:20, 21; 10:20-22; 18:7-11) Dede ne, Devid ōyen ovie ro me yovwin vwe Izrel, o rhi vwo

5. Idjerhe vo yen ihworakpo vwo reyo ēgba re usuon rayen vwo ru obo re chere?

te oke ovo, o da vwe egba royen vwo ru obo re chore womare o vwo reyo aye re Yuraya ohwo re Het, o da tane e phi Yuraya phiyo obaro re ofovwin rere o ghwu. (2 Samuel 11:1-17) E, jebra nerhe o ben vwo ke ihwo re ayen vwo reyo egba rayen vwo ruiro vwe idjerhe ro shephiyo. Ihwo ri suen na tobo bra phiyo siere ayen rha dia idibo re Jihova-a. Oke re oshare ovo ro vwobo vwe usuon re Britain vwo djekpahlen obore ipopu sansan mukpahlen ihwo wan nu, o de si: "Egba miovwo ohwo, ohwo re egba eje rheri ji miovwen karekare." Ra vwo rien onana nure na, e je avwanre roro kpahlen onon nana: Diesoro o vwo fo ne avwanre muoghokwe ihwo ri suen?

DIESORO E VWO MUOGHOKWE KE IHWO RI SUEN?

⁶ Oronvwon resosuo ro nerhe avwanre muoghokwe ihwo ri suen oyen eguono. Eguono re Jihova, irive re avwanre, ve oma re avwanre. Kidie ne avwanre vwo eguono re Jihova vwe kemu kemu, avwanre guono ru obore cha nerhe oma vwerhon. (Se Ise 27:11; Mak 12:29, 30.) Avwanre riendre ne e gbevwošo Oghene, koyen uturhi ro vwo sun akpo ve odjuvwu vwe Iden, otioyena ihwo buebun da rhe dia ebere re Eshu, ayen da sen usuon re Jihova. Oma vwerhen avwanre ne ebere re Jihova yen avwanre hepha. Eta re Ewophia 4:11 nabokwe te ubiudu re avwanre. Avwanre riendre ne Jihova yen vwo uturhi ro vwo Sun akpo ve odjuvwu! Avwanre biacha usuon re Jihova womare e vwo rhiaboreyo usuon royen vwe akpeyeren re kedekede re avwanre.

⁷ Oghokwe tiyena mudiaphiyo re vwo nyupho re Jihova, je vwomakpotokwe, o da tobo Diane o lohokwe avwanre-e. Avwanre nyupho re Jihova kidie avwanre vwo eguono royen. Ekevuovo, o vwo oke re eme-enyo vwo ben ke

6, 7. (a) Die yen eguono vwo ke Jihova che mu avwanre vwo ru, diesoro? (b) Die omaevwokpotokwe churobokwe si, mavokwe yen avwanre se vwo djephia?

avwanre. Vwẹ ọke tiọyena, kerẹ omotete re djunute vwẹ otonphiyo rẹ uyovwinrota nana, avwanre che yono obo ra vwomakpotọ. Avwanre karophiyo nẹ Jesu vwomakpotọ ke Ọsẹ royen tobo vwẹ ọke rọ vwọ bẹn vwọ ke. Jesu da vwẹ Ọsẹ royen, “ọ dia ẹguonọ mẹ-ẹ, ẹkẹvuovo owen.”—Luk 22:42.

⁸ Vwọrẹ uyota, Jihova ta ota ke avwanre ohwo vuovo nonena-a, Jihova ta ota ke avwanre womarẹ Baibol na kugbe ihwo ri mudia ke vwẹ otorakpo na. Ọke buebun, avwanre dje omaevwokpotọ ke usuon rẹ Jihova siẹrẹ avwanre de muoghọ ke ihwo ro vwo mu, yẹrẹ ihwo rọ vwẹ uphẹn ke nẹ i sun avwanre. Siẹrẹ avwanre de gbevwošo ihwo nana, kerẹ udje, avwanre da sen odjeke kugbe okpovi ro nẹ Baibol rhe rẹ ayen vwọ ke avwanre, ivun che miovwọ Ọghẹnẹ. Ọke rẹ ihwo rẹ Izrẹl vwo gbevwošo Mosis, ophu mu Jihova nẹ ọyen yen ayen gbevwošo na.—Ukeri 14:26, 27.

⁹ Avwanre ji muoghọ ke usuon fikirẹ ẹguonọ avwanre vwo vwọ ke irivẹ rẹ avwanre. Vwẹ idjerhe vọ? Reyọ nẹ wẹwẹ ovo usun rẹ ẹko rẹ isodje. Ẹko na se phikparobo yẹrẹ si-vwin siẹrẹ isodje na da wian kugbe, nyupho, ji muoghọ ke osun rayen. Siẹrẹ wo rhe muoghọ ke osun na-a, arhọ rẹ isodje na eje sa dia ẹdia rẹ imuoshọ. Vwọrẹ uyota, isodje so oghworo buebun vwẹ akpo na re. Ẹkẹvuovo, Jihova vwo isodje ri ru erhuvwu ovo. Baibol na se Ọghẹnẹ abọ ujin buebun nẹ “Orovwohwo rẹ otuofovwi.” (1 Samuẹl 1:3) Jihova yen Sun emama rẹ ewen buebun ri vwo ẹgba. Ọkiọvo, Jihova reyọ idibo royen rehe otorakpo na vwo dje isodje. (Une Rẹ Ejiro 68:11; Izikiẹl 37:1-10) Siẹrẹ avwanre de gbevwošo ihwo rẹ Jihova vwo mu nẹ i sun avwanre, e che phi arhọ rẹ iniọvo avwanre phiyo ẹdia rẹ imuoshọ. Siẹrẹ Onenikristi de

8. (a) Die yen omaevwokpotọ ke usuon rẹ Jihova churobo si nonena, die yen dje ẹro rẹ Jihova vwo ni ota nana phia? (b) Die yen cha chon avwanre uko vwọ kerhọ rẹ uchebro ji rhiaboreyo uyono? (Ni ekpeti rohe arubebe 46-47.)

9. Diesoro ẹguonọ rẹ avwanre vwo vwọ ke irivẹ rẹ avwanre vwo mu avwanre vwo muoghọ ke usuon? Djudje royen.

*Ọsẹ rọ dia Onenikristi wẹrokere idjerhe rẹ
Kristi vwo dje ọgbuyovwin rọyen phia*

gbevwošo ekpako re vwo mu, ihwo efa vwevunrẹ ukoko na sa rioja. (1 Korẹnt 12:14, 25, 26) Siẹrẹ ọmọ de gbevwošo, orua na eje sa rioja. Ọtiọyena, avwanre dje ẹguṣọ kẹ iniọvo rẹ avwanre siẹrẹ avwanre de dje uruemu rẹ ọghọ phia, ji nene ayen wian kuẹgbe.

¹⁰ Avwanre ji muọghọ kẹ usuon kidie o fi erere kẹ avwanre. Ọke rẹ Jihova da vuẹ avwanre nẹ avwanre muọghọ kẹ usuon, ọ vuẹ avwanre erere ro che te avwanre obọ siẹrẹ avwanre de ru ọtiọyen. Kerẹ udje, ọ vuẹ emọ nẹ ayen muọghọ kẹ esẹ vẹ ini rayen rere ayen se vwo yeren omamọ rẹ akpọ. (Urhi Rivẹ 5:16; Ẹfesọs 6:2, 3) Jihova vuẹ avwanre nẹ avwanre muọghọ kẹ ekpako rẹ ukoko na, kidie avwanre rhe ru ọtiọye-en, o che djobote oyerinkugbe rẹ avwanre vẹ ọ rọyen. (Hibru 13:7, 17) Jihova je vuẹ avwanre nẹ e muọghọ kẹ ihwo ri suẹn fikirẹ ochonvwe rẹ avwanre.—Rom 13:4.

10, 11. Mavọ yen owenvwe ra vwọ mřẹ erere komobọ sa chọn avwanre uko vwo muọghọ kẹ usuon?

¹¹ Wọ rhonwewere nẹ ra vwo riẹn oboresoro Jihova vwo guono nẹ avwanre dje ogho phia sa chon avwanre uko vwo muoghọ vwo ke usuon? E je avwanre roro kpahen edia erha kiriguo vwe akpeyeren re de se muoghọ ke usuon.

OGHO VWEVUNRE ORUA NA

¹² Jihova yen ton orhuerephiyoto re orua na phiyọ. Oyen Oghene ri dendẹn, o ru orhuerephiyoto nana vwe idjerhe ro de shephiyọ ke orua na. (1 Korent 14:33) O vwe oshare mu ogbuyovwin re orua na. Oshare muoghọ vwo ke Ogbuyovwin royen ro dia Kristi Jesu womare o vwo vwerokere idjerhe re Jesu vwo sun ukoko na. (Efesos 5:23) Otiyena, e je oshare na mu oghwa ro te re vwevunre uwevwin na, o yan jowwo ke ohwo ofa-a, o je dia ohwo ro djoma-a, ukpere otiyen, o dia ohwo esiri, ohwo eguono ve eroroke. O ka-

rophiyọ nẹ usuon re Jihova rho vre o royen.

¹³ Aye na vwe ukęcha ke oshare na. A je vwe egba vwo ke ayen vwevunre orua na, Baibol na ta ota kpahen “uyono re oni wen.” (Isẹ 1:8) Ekevuovo, oboto re usuon re oshare na oyen o hepaha. Aye ro dia Onenikristi muoghọ ke usuon re oshare royen

12. Edia vo yen Jihova vwe oshare mu vwevunre orua na, mavo yen oshare se vwo yerin mu edia yena?

13. Mavo yen aye se vwo mu oghwa ro te re vwevunre orua na vwe idjerhe oma da vwerhen Jihova?

USUON ONO YEN OFORI NE MI MUOGHO KE?

Uyono re Baibol: "Orovwohwo na oguedjo re avwanre, Orovwohwo osun re avwanre, Orovwohwo na ovie re avwanre."—Aizaya 33:22.

Nọ oma wen

- Die mi che ru siere a da vwe vwe ne mi ru obo re fene iwan re Jihova?—Matiu 22:37-39; 26:52; Jon 18:36.
- Die mi che ru siere a da vwe vwe ne me churhi re Jihova?—Iruo Re Iyinkon Na 5:27-29; Hibru 10:24, 25.
- Die yen cha chon vwe uko vwo muogho ke ihwo ri suen?—Rom 13:1-4; 1 Korent 11:3; Efesos 6:1-3.

womare ukęcha ro vwo ke vwo mu oghwa royen kere ogbu-yovwin re orua na. Aye na ni oshare na sakamu-u, o je reyo orięiewwe vwo reyo edia re usuon roye-en. Ukperę otioyen, o mi bicha je nene wian kugbe. O da diane orhię-ebro re oshare na ghwe je-e, vwe idjerhe re ogho o sa ta ewen royen, ekevuoovo ve omaevwokpoto. Aye na se hirharoku ebenben siere oshare na rha dia Onenikristi-i, ekevuoovo uruemu re omaevwokpoto royen sa nerhe oshare na ga Jihova.—**Se 1 Pita 3:1.**

¹⁴ Emọ nerhe oma vwerhen Jihova siere ayen de muogho ke ose ve oni rayen. Ayen je nerhe oma vwerhen ose ve oni rayen. (Isę 10:1) Vwevunre orua re ose yere oni ovo hepha, o ji fo ne emọ dje ogho phia, re ayen vwo rien ne ose na yere oni na guono ukęcha rayen vwe edia nana mamọ. Vwevunre orua re ihwo na ejobi de ru eken ro te ayen kirobo re Oghene guonore, onana ghwa omavwerhovwen

14. Idjerhe vo yen emọ sa vwo nerhe oma vwerhen ose ve oni rayen kugbe Jihova?

vẹ ufuoma cha. Onana nẹrhe oma vwerhen Ohwo ro ton orhuerephiyoto re orua na phiyọ, Jihova Oghene.—Efesos 3:14, 15.

OGHO VWEVUNRE UKOKO NA

¹⁵ Jihova vwe Omọ royen mu Osun re ukoko re Inenikristi. (Kolose 1:13) Jesu da vwe “odibo esiri na” mu rere ayen vwe ukecha ke ihwo vwo sikere Jihova. (Matiu 24:45-47) Eko Rowwero Iruo re Iseri ri Jihova na yen “odibo esiri na.” Kirobo ro hepaha vwe ukoko re Inenikristi re ikpe ujo-rin resosuo, nonena ekpako na reyo iyono ve odjeke mie Eko Rowwero na phiogun yere womare ihwo ri mudia ke ayen, kere iniruo ri kien. Siere avwanre de muoghọ ke ekpako re ukoko na, je avwanre muoghọ ke Jihova.—**Se 1 Tesalonaika 5:12; Hibru 13:17.**

¹⁶ Ekpako ve idibo rowian dia ihwo re gbare-e. Ayen rue cho, kirobo re avwanre eje rue cho. Dedena, ekpako na “ese” vwo ke ihwo, re vwe ukecha ke ihwo re ukoko na rere oyerinkugbe rayen ve o re Jihova vwo gan. (Efesos 4:8) Womare ewen ofuanfon na yen a vwo reyo ekpako na vwo mu. (Iruo Re Iyinkon Na 20:28) Idjerhe vo? Eshare nana che yerin mu iwan rehe Baibol na ra vwe ewen ofuanfon re Oghene si. (1 Timoti 3:1-7, 12; Taitos 1:5-9) Kpobarophiyọ, ekpako re cha fueren oniowo na cha nerhovwo ke odjeke re ewen ofuanfon re Jihova.

¹⁷ Vwevunre ukoko na, o vwo oke re vwo je ekpako yere idibo rowian emre vwo ke owian ro fori ne ayen ru, kere

15. (a) Mavo yen avwanre se vwo djephia vwevunre ukoko na ne avwanre muoghọ ke usuon re Jihova? (b) Iyono re Baibol vo yen chon avwanre uko vwo muoghọ ke ihwo ri sun avwanre vwevunre ukoko na? (Ni ekpeti rohe arube 48-49.)

16. Idjerhe vo yen a vwo vwe ekpako na vwo mu womare ewen ofuanfon?

17. Vwe owian rayen vwevunre ukoko na, diesoro eya vwo gba uyo-vwin rayen okiowo?

a vwo vwerote omewwa re aghwoghwo na. Vwe edia nana, iniowo eshare efa ri bromaphiyame re sa vwerote iruo yena. Iniowo eshare tiyena rha hero-o, iniowo re eya ri muwan sa vwerote. Ekevuovo, oniowo re aye ro muwan da guono ruiro ro fori ne oshare ro bromaphiyame re ru, o gba vwe oneso gba uyovwin royen.* (1 Korent 11:3-10) O dia onana mudiaphiyone eya pha kueku-u. Ukperere otioyen, onana uphen re ayen vwo muoghore ke orhuerephiyoto re ogbuyovwin vwevunre orua kugbe ukoko na.

OGHO VWO KE IHWO RI SUEN

¹⁸ Inenikristi re uyota nabore ruere nene obo re si phiyore **Rom 13:1-7. (Se.)** Wo vwo se awore re Baibol yena, wore sa mre ne “otu ra vwe ogangan re issuesun ke” re djunute na, yen isun re akpore na. Jihova vwo vwe uphen ke ayen ne ayen sun na, o vwo iruo re pha ghanghanre re ayen ruere, ayen davwen-gba rere ihwo ru nene irhi re ayen vwo mu, ayen ji ru eronvwo efa sansan ra guonore. Siere avwanre de muoghore ke irhi rayen, oyena o djephia ne avwanre muoghore ke ihwo ri suen na. E je avwanre hwosa re uyovwin re avwanre, nabore fili re ifomu yere ebe re igometi guonore, ji ru nene irhi ri shekpahen avwanre, orua avwanre, iruo kugbe ekuakua re avwanre. Ekevuovo, avwanre cha vwomakpotore ke isun re akpore nana-a siere irhi rayen na da vwo ore o re Oghene. Ukperere otioyen, avwanre cha vwerokere iyinkore na re tare ne, “Avwanre se mu oghe ke Oghene no ihwo re akpore.” —Iruo Re Iyinkore Na 5:28, 29; ni ekpeti na “Usuon Ono Yen Ofori Ne Mi Muoghore Ke?” rohe aruore 42.

¹⁹ Avwanre ji muoghore ke isun re akpore na womare obore

* Vwe aruore 209-212, Apendisi na djekpahen idjerhe ra sa vwo reyore uyono re Baibol nana vwo ruiro.

18, 19. (a) Mavore wo se vwo dje obore Rom 13:1-7 tare fioto? (b) Mavore avwanre se vwo djephia ne avwanre muoghore ke ihwo ri suen?

avwanre vẹ ihwo efa yeren wan. Ọkiọvo, avwanre se vwo obore avwanre vẹ isun rẹ akpọ nana che ru kugbe. Ọyinkon Pol hirharoku Ovie Herod Agripa vẹ Osun Festos. Dede nẹ ihwo nana vwo echobo, jẹ Pol ta ota kẹ ayen vẹ ogho. (Iruo Rẹ Iyinkon Na 26:2, 25) Avwanre cha vwerokere udje rẹ Pol, owen ayen dia isun ri vwo egba yere elokpa rehe ekogho rẹ avwanre. Vwe isikuru, ighene re dia Inenikristi muoghọ kẹ iyono, isun rẹ isikuru na vẹ ihwo efa. Ọ dia ihwo re rhonvwe phiyọ esegbuyota avwanre ovo yen avwanre muoghọ kẹ-ẹ, avwanre ji muoghọ kẹ ihwo re vwo Iseri rẹ Jihova. Vwo uyota, ofori nẹ ihwo re dia Iseri rẹ Jihova dede-e, rien nẹ avwanre ihwo ri vwo ogho.—**Se Rom 12:17, 18; 1 Pita 3:15.**

²⁰ E jẹ avwanre sioma phiyọ uko re vwo dje ogho phia-a. Ọyinkon Pita de si: “Mu ogho kẹ ihwo ejobi.” (1 Pita 2:17) Siere ihwo da rien nẹ avwanre dje ogho okokodo phia kẹ ayen, o che te ayen ubiudu. Karophiyọ nẹ a rha fobo mre ihwo ri dje uruemu rẹ ogho phia-a. Re vwo dje ogho phia, oyen idjerhe ovo rẹ avwanre vwo ruẹ nene iji rẹ Jesu ro tare nẹ “Eriyin na gbe jẹ urhukpe wen la, rere ayen mre iruo esiri wen rere ayen vwe ejiro kẹ Ose wen ro he obo odjuvwu.” —Matiu 5:16.

²¹ Vwevunre akpọ nana rohe evunre ebri na, ihwo ri vwo ewen esiri mre urhukpe rẹ ewen. Ọtiyena, re vwo dje ogho phia vwevunre orua, ukoko, ji vwo kẹ isun rẹ akpọ na, se mu ayen vwo nene avwanre yan vwevunre urhukpe na. Onana omamo iphirophiyọ! Ọ rha tobọ dia ọtiyẹn dede-e, oronvwon ovo muero. Ogho rẹ avwanre djephia vwo kẹ ihwo vwerhen Jihova oma, ọtiyena ọ cha chon avwanre uko vwo sero rẹ oma avwanre vwevunre eguono royen. Osa vo yen rho vre onana?

20, 21. Ebruphiyo vo yen che te avwanre obọ siere avwanre de dje ogho phia kẹ ihwo ri suen?

“KERHON RE UCHEBRO RERE WO REYO UYONO”

Ẹwen re Eshu ro dia ẹwen re vwo gbevwoṣua ve ẹwen re vwo sivwin orho von akpo na nonena. Otiyena, Baibol na dje Eshu kerere “osun re ogangan re irherheghe” na, o de ji dje ne oyehere “[“ẹwen,” NW] ro ruere iruo vwe asaokiephana vwe evun re emo ri je ogho evwo na.” (Efesos 2:2) Ihwo buebun nonena guono dia oto re usuon re ohwo vuovo-o. O da ohwo mamore ne ewen ri je ogho evwo na ji djobote ihwo evo vwevunre ukoko re Inenikristi. Kerere udje, ihwo evo sa sen uchebro re okpako vwo ke ayen kpahen imuoshore ro herore re vwo ni ughe ri titi ofanrhen yere ozighi, ophu sa tobore mu ayen. Ofori avwanre eje vwo vwe eta rehere Isere 19:20 vwo ruiruo: “Kerhon re uchebro rere wo reyo uyono, rere wo vwo aghwanre herere ore ro cha.”

Die yen sa chon avwanre uko vwe edia nana? Roro kpahen iroro erha re nerere ihwo sen uchebro ve uyono, rere wo vwo oniso kpahen obore Baibol na tare.

- “Mi rorori ne uchebro yena shekpahen ovwe-ere.” Avwanre se roro ne uchebro na ghini shekpahen avwanre-e yere ohwo ro ke avwanre uchebro na tobore rien obo re phiare na fioto-o. Avwanre se dje uruemu ra vwo vwe ero phovwi vwo ne uchebro ra vwo ke avwanre na. (Hibru 12:5) Ro vwo dianere avwanre eje ihwo ri jereba na, o rha sa dianere ero re avwanre vwo ni ota na yen chore? (Isere 19:3) O rhe vwo *oboresore* ra vwo vwe uchebro na phia? Iroro tiyena yen ofori ne avwanre vwo. Ota re Oghene da ta: “Nabore mu ero phihore uyono, wo siobore no-o; sere roye, ki die ore arhore wen.”—Isere 4:13.
- “Obo ra vwe uchebro na phia wan jevwe-e.” Vwore uyota, Ota re Oghene dje obore ofori ne a vwe uchebro phia wan. (Galesha 6:1) Ekevuvore, Baibol na je ta: “Ihwo ejo-

bi ru umwemwu o rhe jẹ urinrin rẹ Oghẹnẹ te avwanre obọ-ọ." (Rom 3:23) Ọtiọyena, avwanre da guṇọ uchebro rọ gbare ọkieje, kọyen avwanre rhẹro rẹ ohwo oḡba-gba nẹ ọ kẹ avwanre uchebro na. (Jems 3:2) Jihova kẹ avwanre uchebro womarẹ ihwo ri jẹgba, ọtiọyena ọyen emu aghwanre avwanre vwọ kẹnoma kẹ a vwọ tẹnrovie obo ra vwẹ uchebro na phia wan. Ukperẹ ọtiọyen, kerhọ kẹ uchebro na rere vwo roro kpahen oborẹ wọ sa reyọ vwo ruiruo.

- "O fo ohwo rọ kẹ vwẹ uchebro-o!" Avwanre de roro nẹ echobọ rẹ ohwo rọ kẹ avwanre uchebro na nẹrhẹ uchebro na dia ọ ro shephiyọ-ọ, ofori avwanre vwọ karophiyọ obo ra tare vwẹ obenu na. Avwanre de rhe roro nẹ edje, oborerhieromrẹ, vẹ uphẹn rẹ ẹga rẹ avwanre vwori vwevunrẹ ukoko na nẹrhẹ avwanre rho vrẹ uchebro, ofori avwanre vwọ kpọ iroro avwanre vi. Vwẹ Izrẹl rẹ awanre, ovie na vwo oghwa rọ rhoro mamọ, dedena o ji rhiabọreyọ uchebro vwo mie emraro, irheren vẹ ihwo efa rehẹ otọ rẹ usuon royen. (2 Samuel 12:1-13; 2 Ikun Rivie 26:16-20) Nonẹna, ukoko rẹ Jihova vwẹ eshare ri jẹgba vwo mu rere ayen vwẹ uchebro phia, Inenikristi ri tedje nabọ rhiabọreyọ uchebro tiọyena, je vwẹ ayen vwo ruiruo. Avwanre de vwo uphẹn rẹ ẹga yẹrẹ erianriẹn vrẹ ihwo efa, ọke yena yen o me vwo fo nẹ avwanre dje omaevwokpotọ vẹ dẹnden phia womarẹ e vwo rhiabọreyọ uchebro, je reyọ vwo ruiruo.—1 Timoti 3:2, 3; Taitos 3:2.

Vwọrẹ uyota, ohwo vuovo rọ rho vrẹ uchebro herọ-ọ. Ọtiọyena, e jẹ avwanre rha rhiabọreyọ uchebro, reyọ vwo ruiruo, je kpẹvwẹ Jihova kẹ okẹ nana ro sivwin arhọ na. Uchebro ghini odjephia rẹ ẹguṇọ rẹ Jihova vwọ kẹ avwanre, ọtiọyena avwanre guṇọ dia vwevunrẹ ẹguṇọ rẹ Oghẹnẹ.—Hibru 12:6-11.

“MUỌGHỌ KẸ ISUN RẸ OVWAN”

Vwẹ Izrẹl re awanre, a guonọ ọrhuerẹphiyotọ re okpakpa. Mosis ọvo cha sa vwerote iduduru re ihwo re yan vwevunre aton yena ro muoshọ na-a. Die koyen o ruru? “Mosis da sanọ ihwo re goma nẹ evun re Izrẹl rhe, ọ da vwẹ ayen ru ilori re ihwo na, ilori re ujori ihwe, erẹ ujori, erẹ ujuvẹ gbẹ ihwe, erẹ ihwe.”—Eyan-no 18:25.

Vwevunre ukoko re Inenikristi nonẹna, a je guonọ ọrhuerẹphiyotọ tiọyena. Koyensorọ ẹko re iruo aghwo-ghwo vwo oniruo, ukoko vuovo vwo ekpako, okinriariẹn vwo oniruo okinriariẹn, ẹkuotọ vwo Umẹ Rọvwerote Ẹkuotọ yerẹ Umẹ Rọvwerote Oghon Uko. Fikire ọrhuerẹphiyotọ nana, oshare rọ dia osuigode vwerote igode re Jihova ra vwọ kẹ nẹ ọ vwerote. Isuigode tiọyena cha nẹ iyenren kẹ Jihova kugbe Kristi. —Iruo Rẹ Iyinkon Na 20:28.

Ofori nẹ avwanre ohwo vuovo muoghọ, je vwomakpotọ kẹ ọrhuerẹphiyotọ nana. Avwanre guonọ vwerokere Diotrifis ro muoghọ kẹ iniovo ri suen vwẹ ọke roye-en. (3 Jọn 9, 10) Ukperẹ ọtiọyen, avwanre guonọ ru nene eta re oyinkon Pọl, ro siri nẹ “Mu ọghọ kẹ isun re ọvwan, vwẹ oma kpotọ kẹ ayen; kidie ayen re sẹro re enwen re ọvwan, ayen je hẹ ihwo re cha nẹ iyenre kpahe ọvwan. We jẹn ayen ru ọna vẹ omavwerhe, ọ dia ọ re opharo emuohọ-ọ, kidie oyena fi erere kẹ wẹ-ẹ.” (Hibru 13:17) Ihwo evo reyọ odjekẹ miẹ ekpako na siere o de shephiyọ kẹ ayen, o rhe shephiyọ kẹ aye-en yerẹ ayen rha riẹn oboresoro a vwọ vwẹ odjekẹ na kẹ

aye-en, kẹ ayen siṣon. Karophiyọ nẹ a vwọ vwomakpotọ churobọ si re vwo ru ọtiọyen siẹrẹ ọ rha tobọ shephiyọ kẹ avwanre-e. Avwanre sa nọ oma avwanre, 'Me kerhọ, je vwomakpotọ kẹ ekpako na?'

Vwọrẹ uyota, Baibol na ghwe dje owọẹjẹ yẹrẹ ọrhuẹrẹphiyotọ na eje re nẹrhẹ ukoko na yan obaro-o. Ẹkẹvuọvo Baibol na da ta: "E ru emu na ejobi dẹdẹn utute." (1 Kọrẹnt 14:40) Ẹko Rọwẹrote na ruẹ nene uyono rẹ Baibol nana rẹ ayen vwọ reyọ odjekẹ sansan vwọphia re sa nẹrhẹ ukoko na yan obaro dẹdẹn. Eshare re vwo mu ẹdia vwevunrẹ ukoko na davwẹngba rere ayen vwọ dia udje vwọ kẹ iniọvo efa womarẹ ayen vwo ruẹ nene odjekẹ ra vwọ phia na. Ayen pha "dẹdẹn," ji muegbe rẹ ayen vwọ kerhọ rẹ ihwo re vwo mu. (Jems 3:17) Ọtiọyena, ẹko, ukoko, okinriariẹn, kugbe ẹkuotọ ọvuọvo vwo iniọvo ri kuomagbe wian dẹdẹn.—1 Kọrẹnt 14:33; 1 Timoti 1:11.

Vwọ vrẹ ọyena, eta rẹ Pọl ra mrẹ se vwẹ Hibru 13:17 dje obo rọ bra te re vwo je ọghọ e djephia. Ọ cha nẹrhẹ iniọvo re vwo mu na ruiruo rayen vẹ "opharo" emuophiyọ. Obo ri fori nẹ ọ dia uphẹn rẹ ẹga na sa rhe dia oghwa siẹrẹ oniọvo da wian vẹ ohwo rọ rhonvwa vwomakpotọ-ọ, yẹrẹ ro gbevwoṣua. Ukuotọ rọyen ọnana che fi erere "kẹ wẹ-ẹ," eriyin ji te ukoko na eje. O ji vwo oka rẹ imuoshọ ọfa rọ sa vwomaphia siẹrẹ ohwo rha rhonvwe vwomakpotọ kẹ ọrhuẹrẹphiyotọ rẹ ukoko na-a. Siẹrẹ ọ da kparoma, o che gbowọphiyo oyerinkugbe rọyen vẹ ọ rẹ Jihova. (Une Rẹ Ejiro 138:6) Ọtiọyena, e je avwanre brorhiẹn re vwo dje ọghọ phia, je vwomakpotọ.

Obo re se Vwo je Eḅere Oṽo re Akpọ na Eḅia

“Ovwan rha dia e re akpọ na-a.”

—JON 15:19.

ASON rọ koba Jesu ki ghwu, o dje oḁavwẹ kpahen obo re cha phia ke idibo royen vwe obaro na. O nerhovwo kpahen ayen, rọ vwo ta ke Ose royen: “Me vwe ota wen vwo ke ayen; akpọ na de tuoma re ayen fikiridie ayen dia o re akpọ na-a, mremre kiobo re me je dia o re akpọ na-a na.” (Jon 17:14) Vwevunre erhovwo na, Jesu dje eguono okokodo ro vwo kpahen idibo royen phia kugbe oghanrovwe re ota rọ ta ke evo usun rayen ason yena: “Ovwan rha dia e re akpọ na-a.” (Jon 15:19) Otioyena, ko pha ghanghanre ke Jesu re idibo royen vwo je eḅere oṽo re akpọ na eḅia!

² “Akpọ na” re Jesu djunute na mudiaphiyọ ihworakpọ re Eshu suen, ri bru oma nu oboto re usuon re Oghene, re dia evien vwo ke uruemu re urhuru ve omaephuo re Eshu djephia. (Jon 14:30; Efesos 2:2; 1 Jon 5:19) Vwore uyo-ta, “ugbeyan re akpọ [yena] yo vwe oma ru ovweghre re Oghene.” (Jems 4:4) Mavo yen ihwo re guono sero re oma rayen vwevunre eguono re Oghene sa vwo dia evunre akpọ na, je vwe oke vovo je eḅere oṽo royen eḅia? Avwanre che roro kpahen idjerhe iyorin e se vwo ru onana: ra vwo vwo-makpotọ ke Uvie re Oghene re Jesu suen, e mi ji je eḅere ovovo eḅia vwe usuon re akpọ nana, ra vwo sen ewen re akpọ nana, ra vwo dia ihwo re sen osenvwe re abavo, re

-
1. Die yen Jesu kanrunumu ason rọ koba tavwen o ki ghwu?
 2. Die yen “akpọ na” re Jesu djunute na?

vwo ruẹ ẹro re avwanre loho, re ji vwo ku ekuakua re ofowwin re Oghene phiyo.

WO DIA EBERE VUOVO RE USUON AKPO NA-A

³ Ukperẹ Jesu vwo vwobọ vwẹ oseghe re usuon ọke rọ vwọ hẹ otorakpo na, o de muomaphiyo aghwoghwo re Uvie re Oghene rọ dia usuon rohe odjuvwu re oyen komobọ da cha dia Ovie vwẹ ọke rọ cha obaro na. (Daniẹl 7:13, 14; Luk 4:43; 17:20, 21) Koyensoro, ọke ro vwo mudia obaro re Osun re Rom re se Pontios Paillet, Jesu da ta: "Uvie mẹ dia o re akpo nana-a." (Jon 18:36) Idibo royen vwẹrokere udje royen re ayen vwọ vwomakpotọ kẹ Kristi vẹ Uvie royen, ayen ji vwo ghwoghwo Uvie na vwọ kẹ ihworakpo. (Matiu 24:14) Pol de si: "Otioyen na avwanre kẹ ihwo re Kristi ji uwevwi, oma re avwanre oyen Oghene wan vwe uwevwi na. Avwanre vwẹ ode re Kristi re owan, rere wa vẹ Oghene rhuere kugbe."*—2 Korẹnt 5:20.

⁴ Ihwo re ji uwevwin kpo ẹkuoto ofa rere ayen re mudia kẹ ẹkuoto rayen, vwobọ vwẹ usuon re ẹkuoto re ji ayen ra na-a. Ekevuovo ayen titi usuon re ẹkuoto re ayen nurhe na. Otioyen o hepha vwọ kẹ Inenikristi ra jereyo na. Ayen "emoto re odjuvwu." (Filipae 3:20) Fikire oruru re ayen vwo ghwoghwo na, ayen sa vwẹ ukẹcha kẹ iduduru re "igode efa" re Kristi rere ayen vẹ "Oghene rhuere kugbe."

* Rhavwen Pentikost 33 C.E., oyen Kristi vwọ dia Ovie re ukoko re Inenikristi ra jereyo vwẹ otorakpo na. (Kolose 1:13) Vwẹ ukpe re 1914 yen a vwọ vwẹ egba vwọ kẹ Kristi rọ vwọ dia ovie re "uvie re akpo na." Otioyena, Inenikristi ra jereyo yen mudia kẹ Uvie re Mesaya na vwẹ otorakpo na.—Ewwohia 11:15.

3. (a) Ọke re Jesu vwọ rhe otorakpo na, ubiero vo yen o vwo ni oseghe re usuon? (b) Diesoro a vwọ tanẹ Inenikristi ra jereyo ihwo re ji uwevwin? (Vwẹ eta rehe oboto na vwọba kphahenphiyo.)

4. Mavo yen Inenikristi re uyota eje vwo djephia nẹ ayen vwomakpotọ kẹ Uvie re Oghene? (Ni ekpeti rohe aruobe 52.)

INENIKRISTI RE OKE RE AWANRE DIA
EBERE VUOVO RE AKPO NA-A

Ikuegbe re ihworakpo djerephia ne Inenikristi re oke re awanre ka ebere vuovo vwe usuo-on, ayen ji vwobo vwe ofovwi-in. Obe na *The Beginnings of Christianity* da ta: “Inenikristi resosuo nabọ kenoma ke iroro re vwo vwobo vwe usuon.” Idjerhe vuovo na, obe na *On the Road to Civilization* da ta: “Ihwo se vwo eruọ re Inenikristi resosuo-o, otioyena, ihwo ri suen vwe oke yena rhe dje arosiri ke Inenikristi-i. . . . Inenikristi je rhonvwe ruiro evo re ihwo re Rom rue-e. . . . Ayen rhonvwe vwobo vwe usuo-on.”

Ohwo ovo ro yono kpahen ega vwe Germany re se Peter Meinhold ta kpahen Inenikristi re oke re awanre ve iruo re isodje ne, “ohwo cha sa dia Onenikristi, o me je dia isodje-e.” Vwe obe royen *“An Inquiry Into the Accordancy of War With the Principles of Christianity,”* Jonathan Dymond de si ne, oke re Jesu vwo ghwu nu, idibo royen “rhonvwe vwobo vwe ofovwi-in, o torobo re ru aye-en, o da tobọ diane e mu ayen phiyọ uwo-di, yerẹ e hwe ayen ghwu.” Dymond da vwoba: “Onana uyota re ihwo eje riene.” Ohwo ofa de rhe si: Oke re “Ega re Inenikristi vwo miovwinnu,” oyen Inenikristi rhe vwọ dia isodje.

(Jon 10:16; Matiu 25:31-40) Igode efa na nene Inenikristi ra jereyo vwe obuko, re ayen vwọ vwe ukecha ke e ra jereyo na. Kerẹ eko re igode ri kuomakugbe, ayen ghwoghwo Uvie re Mesaya na, ayen dia ebere vuovo re usuon re akpo na-a.—**Se Aizaya 2:2-4.**

⁵ O dia omaevwokpotọ ke Kristi ovo oyensoro Inenikristi re uyota vwo je ebere vuovo re akpo na edia-a. Vwo fene ihwo re Izrel re oke awanre re Jihova ghare ekuoto ke, avwanre ebere ovo re iniowo re akpoeje. (Matiu 28:19; 1 Pita 2:9) Ekevuovo, avwanre da vwomaba oseghe re usuon re akpo na, egbomophe re avwanre vwo ghwo ghwo kugbe oyerinkugbe re avwanre ve iniowo re avwanre ko cha dia edia re imuoshọ. (1 Koront 1:10) Vwoba, vwe oke ofovwin, avwanre cha honre vwoso iniowo avwanre ra vwe avwanre ne e vwo eguono rayen. (Jon 13:34, 35; 1 Jon 3:10-12) Onana yen sorọ Jesu vwo vwe idibo royen ne ayen vwobo vwe ofovwi-in. O tobọ vwe ayen ne ayen vwo eguono re ivwighren rayen.—Matiu 5:44; 26:52; ni ekpeti na “Mevwe Ebere Ovo re Akpo Na?” rohe aruobe 55.

⁶ Kere Inenikristi re uyota, avwanre vwomakpahoto ke Oghene, o dia ohworakpo, ukoko re ihworakpo yere ekuoto-o. “Wo vwo oma we-en; o vwo unuigho ra de we,” eriyin 1 Koront 6:19, 20, tare. Otioyena, dede ne idibo re Jesu vwe eken re “Siza,” vwo ke womare a vwo hwosa re uyovwin, muoghọ, je vwomakpotọ ke siere o rha vwoso Oghene-e, ayen je “vwe o re Oghene ke Oghene.” (Matiu 22:21; Rom 13:1-7) Onana churobo si ega rayen, eguono ro ne oto re udu rhe, kugbe eme-nyo rayen. O da tobọ dia ughwu, ayen muegbe re ayen vwo ghwu ke Oghene.—Luk 4:8; 10:27; se Iruo Re Iyinkon Na 5:29; Rom 14:8.

“SEN EWEŃ RE AKPO NA”

⁷ Idjerhe ofa re Inenikristi vwo je ebere ovo re akpo na edia yen a vwo sen ewen re akpo na. Pol de si:

5. Mavo yen ukoko re Inenikristi vwo fene ihwo re Izrel re awanre, idjerhe vo yen Inenikristi vwo dje ofene nana phia?

6. Mavo yen omaevwokpahoto wen vwo ke Oghene djobote oyerinkugbe wen ve o re Siza?

7, 8. Die yen “ewen re akpo nana,” idjerhe vo yen o vwo “ruę iruo” vwevunre oma re ihwo re kerho-o?

“Asaokiephana o dia [“ewen,” NW] re akpo na avwanre vwori-i, ekevuovo [“ewen,” NW] na ro ne obo re Oghene rhe.” (1 Korent 2:12) Pol vwe iniovo re Efesos: “Ovwan ka yan . . . nene idjerhe re akpo nana, nene osun re ogangan re irharheghe, [“ewen,” NW] ro rue iruo vwe asaokiephana vwe evun re emo ri je ogho evwo na.”—Efesos 2:2, 3.

⁸ “Aphopho” yere ewen re akpo na, oyen egba ra sa mre-e, ro mu ihwo vwo reyo vwošo Oghene, ro je nerhe “urhuru si vwe re ugboma” ve “ojevwe re ero” na ganphiyo. (1 Jon 2:16; 1 Timoti 6:9, 10) “Egba” nana sun akpo na womare ugboma re umwemwu na, ona royen ro ben evughe, ophienvwe royen ve ogangan royen ro pha kere aphopho. Kpobarophiyo, o “rue iruo” vwevunre ihwo re kerho-o vwe idjerhe ro vwo nerhe ihwo na vwo iruemu echocho kere, ohwo vwo davwerhon re oma royen ovo, omaephuo, urhurusivwe, ewen re mevwe ovo sun oma me kugbe egbevwošua.* Ra vwo djekoko, ewen re akpo na nerhe iruemu re Idebono vwe owo muoto vwe ubiudu re ihworakpo ememerha.—Jon 8:44; Iruo Re Iyinkon Na 13:10; 1 Jon 3:8, 10.

⁹ Ewen re akpo na sa vwe owo muoto vwe ewen kugbe ubiudu wen? E, siere wo rhe nomaso-o. (Se Ise 4:23.) Ememerha yen o tuanphiyo, okiovo womare igbeyan ri me rue, ekevuovo, ayen vwo eguono re Jihova-a. (Ise 13:20; 1 Korent 15:33) Ewen na je sa vwe owo muoto vwe udu wen siere wo de se ebe ri fori-i, wo de nughe re ihwo re banphiyo yere wo de kpo websaiti re ihwo re vwošo ukoko na, wo de ni ifimu ri je fo, ve eha eha re de sivwen oseghe. Vwore uyota, kohwo kohwo yere koronvwon koronvwon

* Ni *Reasoning From the Scriptures*, arube 389-393, re Iseri re Jihova teyenphia.

9. Idjerhe vo yen ewen re akpo na sa vwo vwe owo muoto vwe ewen kugbe ubiudu avwanre?

ro dje iro-ro re Eshu yere o re akpo nana re o suen na phia sa nerhe avwanre vwo ewen nana.

¹⁰ Mavo yen avwanre sa vwo sen ewen omiomiovwin re akpo na, avwanre me je sero re oma avwanre vwevunre eguono re Oghene? Womare e vwo vwobọ vonvon vwe orhuerephiyoto re Jihvova vwo ke avwanre kugbe a vwo nerhovwo vwo ke ewen ofuanfon royen okieje. Jihvova vwo

10. Mavo yen avwanre sa vwo sen ewen re akpo na?

MEVWE EBERE OVO RE AKPO NA?

Uyona re Baibol: “Uvie me dia o re akpo nana-a.”—Jon 18:36.

No oma wen

- Mavo mi se vwo dje ne e vwo yeren aphiana oyen edjogo?*
- Eyanno 20:4, 5; 1 Jon 5:21.
- Siere mi de dje oboresoro mi vwo je obọ evwo vwe ere evo re ruẹ vwe ekuoto na, mavo mi se vwo muoghọ ke ihwo ri vwo esegbu-yota ro fene ome?
- 1 Pita 3:15.
- Diesoro mi vwobọ vwe oseghe re usuon yere iruo re isodje-e?—Jon 13:34; 1 Jon 3:10-12.

* Ni Apendisi na, rohe arube 212-215.

egba no Idebono yere akpo re umwemwu nana rohe obo re Eshu na. (1 Jon 4:4) Oghanre mamore re vwo sikere Jihova womare erhovwo okeneje!

SEN OSENVWE RE ABAVO

¹¹ Irhuon, oseñvwe kugbe oma-efuon re ohwo yen nerhe e vughe oka re ewen ro sun ohwo na. Vwe ekuto buibun, obore ihwo sen oseñvwe wan rhi shekpoto te asan re ohwo ovo ro ta ota vwe itelivishoni da tane chekemerha e rhe che se vughe ofene rohero vwe uvwre re oseñvwe re igberadja ve o re ihwo efa-a. Obe ro ghwa iyenren ovo de rhe si: Emete ri ji te egbukpe ihwerha dede-e, je sen oka re oseñvwe nana, “re ayen vwo rhie oma rayen phiyu, ji ku iwun ekreke phiyu.” Ofa royen, oyen ihwo vwo sen oseñvwe ri fanrhiyen fanrhiyen ro dje ewen re evwosua kugbe je ogho evwo phia.

¹² Kere idibo re Jihova, avwanre guonore sen oseñvwe ro shephiyu, o ro fonro, ro ji fo ke asan re avwanre ra. Okieje yen oseñvwe re avwanre vwo dia o re “oma evwokpoto ve iroro,” kugbe “uruemu esiri,” kirobo ro fo ke ihwoeje “ri segbuyota.” Vwore uyota, odavwe avwanre o dia e vwo titi omobo-o, ekvuvu avwanre vwo “sero re oma re [avwanre] vwe evun re eguonore re Oghene.” (1 Timoti 2:9, 10; Jud 21) Avwanre guonore ne oseñvwe re avwanre “dia ohwo ro djahere vwe obo udu . . . ro ghare gangan vwe obaro re Oghene.”—1 Pita 3:3, 4.

¹³ Karophiyu ne oseñvwe re avwanre se djobote ero re ihwo efa vwo ni ega re uyota. Siere ubiota re Grik re se “abavo” na de shekpahen uruemu, o mudiaphiyu ogho ve osho re djephia fikire obore ihwo efa roro. Odavwe re avwanre oyen e vwo roro kpahen ewen obrorhiyen

11. Idjerhe vo yen ewen re akpo nana vwo djobote oseñvwe?

12, 13. Uyono re Baibol vo yen avwanre nene a da ta ota kpahen oseñvwe?

rẹ ihwo efa ukperẹ avwanre vwo si ọrhan nẹ obo ri je avwanre yen avwanre che ru. Ma rho, avwanre guṇṇo bru ọgho phiyo Jihova oma kugbe ihwo royen, ji dje oma avwanre kerẹ idibo royen womare e vwo ru erṇvwṇ “ejobi vwọ ke urinrin rẹ Ọghene.” —1 Kọrẹnt 4:9; 10:31; 2 Kọrẹnt 6:3, 4; 7:1.

¹⁴ Irhuon, osṇvwe, kugbe ẹfuṇ rẹ avwanre pha ghanghanre, ma rho ọke avwanre da hẹ aghwo-ghwo na yerẹ avwanre de kpo uyono. Nọ oma wṇ: ‘Osṇvwe kugbe oma-ẹfuṇ mẹ nerhẹ ihwo efa kprowo? Osṇvwe mẹ nerhẹ oma vo ihwo efa? Mi no nẹ, obo me sṇ wan jevwe, ọ da tobọ diane ọyena cha dje wẹ uphṇ rẹ ẹga vwevunrẹ uko-ko na?’—Une Rẹ Ejiro 68:6; Filipae 4:5; 1 Pita 5:6.

¹⁵ Baibol na ghwe vwo irhi buebun ri shekpahen irhuon, osṇvwe kugbe oma-ẹfuṇ vwọ ke Inenikristi-i. Jihova guṇṇo reyọ egbomophẹ rẹ avwanre vwọ je oje yerẹ bro-rhiṇ romobọ mie avwanre-e. Ukperẹ ọtiyẹn, ọ guṇṇore nẹ avwanre dia ihwo ri te edje, ri roro kpahen iyono rẹ Baibol, ri “vwọ ọhọ re se vwo vughe emu esiri vẹ ọbrabra.” (Hibru 5:14) Ma rho, Ọghene guṇṇore nẹ avwanre vwo

Osṇvwe mẹ bru ọgho phiyo Jihova oma?

14. A da ta ota kpahen osṇvwe kugbe oma-ẹfuṇ, enọ vọ yen ofori nẹ avwanre nọ oma rẹ avwanre?

15. Diesoro Baibol na ghwe vwo irhi buebun ri shekpahen irhuon, osṇvwe kugbe ẹfuṇ-ṇ?

ẹguṣoṣo royen vẹ irivẹ rẹ avwanre. (Se Mak 12:30, 31.) Egbomọphẹ nana nẹhẹ avwanre se rhuon irhuon, je sẹn osẹnvwe ro je avwanre. A mṛẹ odjephia rẹ ọnana vṛẹ osẹnvwe vẹ irhuon rẹ ihwo rẹ Jihova re nabọ shephiyo ọkieje, o toro asan ayen de koko-o.

JẸ ẸRO WẸN LỌHỌ

¹⁶ Ẹwẹn rẹ akpo na vṛnre vẹ ophiẹnvwe rọ nẹhẹ idudu-ru rẹ ihwo roro nẹ igbo vẹ ekuakua rẹ akpeyeren yen ke ohwo omavwerhovwẹn. Ẹkẹvuovo, Jesu tare nẹ, “ọ dia efe buebun rẹ ohwo vworì ọyen urhuarhọ royen epha-a.” (Luk 12:15) Ọ dia Jesu tare nẹ avwanre jẹ akpo ẹri-ọ, ukperẹ ọtiọyen, Jesu yonori nẹ omavwerhovwẹn herọ vwọ ke “igbere vwẹ [“ẹwẹn,” NW]” kugbe ihwo ri ru ẹro rayen

16. Mavọ yen ẹwẹn rẹ akpo na vwọ fẹnẹ obo rẹ Jesu yonori, enọ vọ yen ofori nẹ avwanre nọ oma avwanre?

lọhọ, kọyen ihwo re tenrovi oyerinkugbe rayen ve o re Jihova. (Matiu 5:3; 6:22) Nọ oma wẹn: ‘Mi ghini vwo imuero kpahen iyono re Jesu, gbanẹ “ose re ofian,” na oyen guono phien vwe? (Jon 8:44) Die yen eta me, obo re me vwo tua, kugbe obo ri mi yeren akpo me wan djephia?’—Luk 6:45; 21:34-36; 2 Jon 6.

¹⁷ Jesu tare ne, “iruo royen vonre ve aghwanre.” (Matiu 11:19) Roro kpahen erere evo re ihwo ri ru akpeyeren rayen lẹhọ riawwerhen royen. Oma vwerhen ayen vwe iruo re Uvie na. (Matiu 11:29, 30) Ayen kenoma ke ewan ri fiemu-u, otioyena ayen ke sa vrabo re ega re iroro. (Se 1 Timoti 6:9, 10.) Kiridie ne ayen vwo ewen re otekevwe, ayen ki vwo oke buebun re ayen ghwo ro ve orua rayen kugbe iniowo rayen rehe ukoko na. Ovwerhen rayen ko sa dia o re do. (Aghwoghwo 5:12) Ayen ke mre omavwerhovwen ro te ohwo siere o da ke oke. (Iruo Re Iyinkon Na 20:35) Ayen “bu phihọ vwe iphierohọ,” ayen ji vwo ufuoma re ewen kugbe otekevwe. (Rom 15:13; Matiu 6:31, 32) A mre vwo dje ebruphiyo nana-a!

“GHWE EKUAKUA RE OFOVWIN RE OGHENE PHIYO”

¹⁸ Ihwo re dia evunre eguono re Oghene mre ochonvwe vwo ne abo re Eshu, ro dia ohwo ro guono gbowophiyo omavwerhovwen re Inenikristi ve uphen re ayen vwo dia bede. (1 Pita 5:8) Pol tare ne, “o diane ugboma ve obara a honra na-a, ekevuovo ihwo ride, ogangan ride, ihwo ride ri suen akpo re ebri nana, otuofowwi re [“ewen,” NW] umwemwu re he obo obenu na.” (Efesos 6:12) O dia ota na “honra,” mudiaphiyo ne avwanre che siomanu vwe asan

17. Djunute ebruphiyo evo re ihwo ri ru akpeyeren rayen lẹhọ riawwerhen royen.

18. Mavo yen Baibol na dje ovweghren re avwanre, ona royen, kugbe oka re ohonre re avwanre “honra”?

ro pha shesheri da honre-e, ekevuovo avwanre che nene muabo. Kpobarophiyọ, eta na "ikpihwo ride," "ogangan ride," ve "ihwo ride ri suen" djephia ne Eshu ve emekashe royen choma re ayen vwo nene avwanre honre.

¹⁹ Dede ne o vwo asan egba avwanre teri, avwanre se phikparobo. Vwe idjerhe vo? Womare a vwo "ghwe ekuakua re ofovwin re Oghene phiyọ." (Efesos 6:13) Re vwo dje obore ekuakua re ofovwin na hepaha, Efesos 6:14-18 de se: "Mudia koi, vwe uyota na chobie ehun, vwe oghan re ovwata mu arhare, vwe iyenren esiri re ufuoma na ru isabatu kuhọ awọ wen; o ro ka enu, gba reyo ekpofia re esebuyota na, koyen wa vwo kpọ ibiri re erhanre re Idebono kufia. Gba vwe ubierhu [yere, iphirophiyọ] re esivwo na tughe, kugbe oloko re ["ewen," NW] na, koyen he ota re Oghene na. Ne erhovwo koke koke vwe evun re ["ewen," NW] na, vwe erhovwo ene ejobi kugbe oyare."

²⁰ Ro vwo diane ekuakua ofovwin re udje na obo re Oghene oyen i nurhe na, i che sivwin avwanre, takpe ne avwanre ku ayen phiyọ okeneje. Vwo fene isodje ri se rovwonma okiovo, Inenikristi cha rha honra ohonre re arho ve ughwu besie Oghene cha vwo ghwo ro akpo re Idebono na, o mi ji mu emekashe re Idebono umwemwu na phiyọ ukpotọ ro je oba evwo. (Evwophia 12:17; 20:1-3) Otioyena, o da diane wo nene ovwierę evo yere iro-ro echochọ muabo, wo je ofu dje we-e, kidie avwanre eje cha "nye oma" avwanre rere a sa vwo fuevun ke Jihova. (1 Koręnt 9:27) Vwo re uyota, oke re avwanre rha honra-a, oyen o vwo fo ne avwanre nomaso!

²¹ Vwo ba, avwanre che se phi ofovwin nana kparobo komobo-o. Koyensoro Pol vwo karophiyọ avwanre ne ofori a

19. Dje kpahen ekuakua re ofovwin re Inenikristi che kuphiyo.

20. Idjerhe vo yen edia re avwanre vwo fene o re isodje?

21. Idjerhe vuovo vo yen avwanre se vwo phikparobo vwe ofovwin re ewen re avwanre honra na?

vwo nerhovwo rhe Jihova “koke koke vwe evun re [“ewen,” NW].” O ji fo ne avwanre kerho re Jihova womare e vwo yono Ota royen, ji kuomakugbe ihwo re avwanre ve ayen “gbe koko phi ofovwin na,” kidie o dia avwanre owo yen phi ofovwin na-a! (Filimon 2; Hibru 10:24, 25) O dia ophi-kparobo owo yen ihwo re fuevun vwe edia nana eje cha mre-e, ekewuowo ayen ji che mudia gan chocho re esegbuyota rayen oke re ayen de hirharoku odavwini.

MUEGBE WO VWO CHOCHO RE ESEGBUYOTA WEN

²² Jesu tare ne, “fikiridie owan rha dia e re akpo na-na, . . . koye akpo na vwo tuoma re owan na.” (Jon 15:19) Otioyena, Inenikristi ke choma re ayen vwo chocho re esegbuyota re ayen okeneje, ayen mi rhe ru onana denden ve ogho. (Se 1 Pita 3:15.) No oma wen: ‘Me rien oboesoru irore re Iseri re Jihova vwo fene o re ihwo efa okiovo? Siere mi de hirharoku edia tioyena, mi ghini vwo imuero ne obore Baibol na ve odibo ro fuevun na tare gbare? (Matiu 24:45; Jon 17:17) A da ta ota kpahen e vwo ru obo re gbare vwe obaro re Jihova, oma vwerhen ovwe ne mi muegbe mi vwo ru otioyen?’—Une Re Ejiro 34:2; Matiu 10:32, 33.

²³ Oke buebun yen Eshu vwo vwe ona davwen avwanre ne siere avwanre da davwengba e vwo je ebere owo re akpo na edia. Keru udje, kirobo re djunute jovwo re, Idebono davwengba ro vwo phien idibo re Jihova womare eronvwon ra vwo dioto re akpo nana. Mavo avwanre sa vwo sane eronvwon ra vwo dioto ri shephiyu re sa nerhe oma vwerhen avwanre, je ke avwanre ewen obrorhien ro fonro? Uyovwinrota ro vwo kpahen onana cha ta ota kpahon.

22, 23. (a) Diesoro o vwo fo ne avwanre choma ra vwo chocho re esegbuyota re avwanre okeneje, eno vo yen avwanre no oma avwanre? (b) Die yen a cha ta ota kpahen vwe uyovwinrota ro vwo kpahen onana?

Obo ra sa Vwọ Sane Erọnvwọn ra Vwọ Diotọ ri Shephiyọ

“Ru ayen ejobi vwọ kẹ urinrin rẹ Ọghẹnẹ.”

—1 KỌRԢNT 10:31.

VWE ẹro roro nẹ wọ guṇṇọ re omamọ ọvo rọ vwerhan mamọ, wọ da mṛẹ nẹ asan ọvo gbonri vwọ. Die yen wo che ru? Wọ sa re omamọ na eje, wo se do kufia, yẹrẹ wọ sa biẹn asan ro gbonri na no, rere wọ re asan ro chekọ. Ọvọ yen wo che ru?

² Vwẹ idjerhe evo, erọnvwọn ra vwọ diotọ hohọ omamọ yena. Ọkiọvo wọ guṇṇọ vwẹ erọnvwọn evo vwọ diotọ, ẹkẹvuọvo ku wọ rhe mṛẹvughe nẹ buebun rẹ erọnvwọn ra vwọ diotọ nonẹna miovwirin, ayen gbonri kerẹ omamọ yena. Ọtiọyena, die wo che ru? Ihwo evo sa rhonvwe phiyọ obo re brare womarẹ ayen vwo vwobọ vwẹ koka koka rẹ erọnvwọn ra vwọ diotọ. Ihwo efa sa kẹnoma kẹ koka koka rẹ erọnvwọn ra vwọ diotọ rere ayen vwo jẹ obọ evwo vwẹ orharhe rọyen. Efa vwẹ aghwanre vwọ sane i ri shephiyọ, ọtiọyena, ayen ke kẹnoma kẹ e re brare. Ojẹ vọ yen ofori nẹ wọ jẹ rere wọ sa vwọ dia vwevunrẹ ẹguṇṇọ rẹ Ọghẹnẹ?

³ Ojẹ rerha na yen buebun rẹ avwanre cha jẹ. Avwanre riẹnre nẹ ofori a vwọ vwẹ erọnvwọn evo vwọ diotọ, ẹkẹvuọvo i ri shephiyọ ọvo yen avwanre che vwobọ vwọ. Ọtiọyena, ko fori nẹ avwanre roro kpahen

1, 2. Ojẹ vọ yen avwanre cha jẹ kpahen erọnvwọn ra vwọ diotọ?
3. Die yen avwanre cha ta ota kpahen asaṅkiephana?

obo re se vwo vughe erọnvwọn ra vwọ diotọ ri shephiyọ kugbe i ri shephiyọ-ọ. Ẹsosuo, e je avwanre ta ota kpahen obore erọnvwọn ra vwọ diotọ re avwanre vwobọ vwọ se vwo djobote ẹga avwanre vwọ ke Jihova.

“RU AYEN EJOBI VWỌ KẸ URINRIN RẸ OGHENE”

⁴ Vwe okiovo ro wanre, oniovo ovo ro kpakore ro bromaphiyame vwe ukpe re 1946 da ta: “Mi vwo ẹkuruemu me vwọ dia echi-diotọ re ota re omaebrophiyame, je nabọ kerhọ kere asan a da mre ne mevwe yen guono bromaphiyame.” Diesoro? O da ta: “Idjerhe oghanhanre ovo me sa vwọ fuevun ke Oghene, oyen me vwọ karophiyọ omaevwọkpahoto me okieje.” Imuero herọ ne wo je rhonvwephiyọ ota yena. Siere wo da karophiyọ ne wo veri ne wo cha vwe akpeyeren wen eje vwọ ga Jihova, onana che mu we vwo chirakon. (Se Aghwoghwo 5:4.) Vwore uyota, wo vwo roro kpahen omaevwọkpahoto wen che djobote ero wo vwo ni iruo re Uvie na, edia efa vwe akpeyeren wen, ji te eronvwon ra vwọ diotọ ri shephiyọ. Oyinkon Pol dje uyota nana phia oke ro vwo si rhe Inenikristi re oke royen ne, “owene wo rere eye wo dare, eye

4. Mavo ofori ne omaevwọkpahoto avwanre djobote oje re eronvwon ra vwọ diotọ?

kemu kemu wo ruru, ru *ayen ejobi* vwo ke urinrin re Oghene."—1 Korint 10:31.

⁵ Kemu kemu wo ru re vwe akpeyeren churobo si ega wo vwo ke Jihova. Vwe ileta ro si rhe ihwo re Rom, Pol kanrunumu uyota nana ke iniowo re oke royen. O da vwe ayen: "Ovwan sa vwe oma re ovwan ze izobo okpokpo, ro fonro ro fo ereyo ke Oghene, koye he ega re ["ewen," NW] re ovwan ga." (Rom 12:1) Ugbo ma wen churobo si iroro wen, ubiudu wen, ve ogangan wen. Enana eje yen wo vwo ga Oghene. (Mak 12:30) Pol vwe ega tioyena vwo dje izobo. Ota yena erhosisio yen o hepha. Vwe Urhi re Mosis, Oghene rhonvwe reyo izobo ro vwo oka-a. (Livitikos 22:18-20) Vwe idjerhe vuovo na, Onenikristi de ze izobo re ewen ro vwo oka, Oghene cha reyo-o. Idjerhe vo yen Onenikristi se vwo ru onana?

⁶ Pol ta ke Inenikristi rehe Rom: "Ovwan rha vwe oma re ovwan ru . . . umwemwu-u." Pol je ta ke ayen: "Fo ke ugbo ma re o ghwu." (Rom 6:12-14; 8:13) Pol ka ta ota kpahen iruemu re "ugbo ma" tioyena jowwo re. Kpahen ihworakpo ri jegba, avwanre de se: "Unu rayen vonre ve ekan." "Ayen bro ma re hwe ihwo." "Oshodedje re Oghene he ibiero raye-en." (Rom 3:13-18) Onenikristi che vwo oka siere o da vwe "ugbo ma" royen vwo ru oka re iruemu otioyena. Kere udje, Onenikristi da vwe aro gba royen vwo ne ihoho re ihwo re banphiyo yere ifimu re ihwo ri gbe ozighi, koyen o vwe ero royen vwo "ruiruo re umwemwu" otioyena, o gbe oma royen ega. Ega royen eje ofefe, izobo ro vwo oka re Oghene che rhiaboreyo-o. (Urhi Rive 15:21; 1 Pita 1:14-

5. Mavo yen Livitikos 22:18-20 chon avwanre uko vwo mre erhosisio rohe Rom 12:1?

6, 7. Idjerhe vo yen Onenikristi se vwo gbe oma royen ega, die yen se ne obuko royen rhe?

16; 2 Pita 3:11) Wọ mrẹ obo ro miovwın te ohwo vwo vwobọ vwẹ erọnvwọn ra vwọ diotọ ri shephiyo-ọ?

⁷ Oghwa rode te Onenikristi rọ vwọ jẹ oka rẹ erọnvwọn ra vwọ diotọ ro che vwobọ vwọ, kidie erhuvwu yẹrẹ umiovwu yen che nẹ obuko rọyen rhe. Otioyena, avwanre che vwobọ vwẹ erọnvwọn ra vwọ diotọ re cha nẹrẹ Oghẹrẹ rhiabọreyọ izobo rẹ avwanre, ọ dia i ri che gbe izobo rẹ avwanre ẹgua-a. Asaokiephana, e jẹ avwanre roro kpahen obo re se vwo vughe erọnvwọn ra vwọ diotọ ri shephiyo vẹ i ri shephiyo-ọ.

“JẸN UMWEMWU TU OVWAN OMA”

⁸ A sa ghare erọnvwọn ra vwọ diotọ phiyo ẹbẹrẹ ivẹ. Ẹdia ẹsosuọ oyen erọnvwọn ra vwọ diotọ rẹ Inenikristi cha kẹnoma kẹ; ọrivẹ ke rha erọnvwọn ra vwọ diotọ rẹ Inenikristi se ni nẹ i shephiyo, yẹrẹ i shephiyo-ọ. E jẹ e roro kpahen ọrẹsosuọ na tavwen, oyen erọnvwọn ra vwọ diotọ rẹ Inenikristi cha kẹnoma kẹ.

⁹ Kirobo re yonori vwẹ Uyovwinrota 1, erọnvwọn ra vwọ diotọ evo herọ ri titi oborẹ Baibol na tare nẹ ebrare. Kerẹ udje, roro kpahen Websaiti, ifimu, yẹrẹ ughe efa re nẹ vwẹ itẹlivishọni, vẹ ihwehwo ro titi ozighi, uruemu orhan, ihoho rẹ ihwo re banphiyo, vẹ koka koka rẹ uruemu ri jẹfuon. Rọ vwọ diane oborẹ Baibol na senre yen erọnvwọn ra vwọ diotọ tiyena vwọ phia kerẹ asan a da mrẹ nẹ ebrare-e na, o rhe fọ nẹ Inenikristi rẹ uyota vwobọ vwẹ aye-en. (Iruo Rẹ Iyinkon Na 15:28, 29; 1 Korẹnt 6:9, 10; Ẹvwọphia 21:8) Siẹrẹ wọ da kẹnoma kẹ erharhe erọnvwọn ra vwọ diotọ tiyena, jẹ wo djephia kẹ Jihova nẹ “umwemwu tu [we] oma,” nẹ ọkieje yen wo vwo “bi oma kẹ umiovwu.”

8, 9. (a) Bro ẹbẹrẹ yen a sa ghare erọnvwọn ra vwọ diotọ phiyo?
(b) Oka rẹ erọnvwọn ra vwọ diotọ vọ yen avwanre cha sen, diesoro?

Koyen, wo vwo “uvi re esegbuyota.”—Rom 12:9; Une Re Ejiro 34:14; 1 Timoti 1:5.

¹⁰ Ihwo evo se roro ne o chore-e re ayen vwo vwobo vwe eronvwon ra vwo dioto ri titi ofanhiyen. Ayen tane, ‘Mi se ni ughe re ifimu na, ekewuovo mi che se ru obore ayen ruru na-a.’ Oyena iroro re ophienvwe, ro ji muosho. (**Se Jerimaya 17:9.**) O da diane obo re brare vwe ero re Jihova koyen avwanre ne, ka sa tane “umwemwu tu [avwanre] oma”? Avwanre de vwobo vwe eronvwon ra vwo dioto ri titi umiovwo okieje, ona che djobote egba re iroro avwanre. (Une Re Ejiro 119:70; 1 Timoti 4:1, 2) Ona se djobote obore avwanre ruere ere ero re avwanre wo ni erharhe uruemu re ihwo efa.

¹¹ Onana dia emu kpokpo-o, o phiare jowwo re. Ine-nikristi evo gbe ofanhiyen fikire erharhe re eronvwon ra vwo dioto re ayen vwobo vwo okieje. Emu obabra phia ke ayen tavwen ayen ke rien ne “okankon ke okankon re ohwo konre, oyen o ji che vun.” (Galesha 6:7) Ekewuovo a sa kenoma ke emu obabra tioye-na. Wo da nabo kon omamo re iroro phiyu udu wen, oma cha vwerhen owe vun obo ri yovwirin.—Ni ekpeti na “Eronvwon ra Vwo Dioto vo Yen Ofori ne Mi Vwobo Vwo?” rohe arube 67.

ORHIEN-EBRO ROMOBO RE MU KPAHEN IYONO RE BAIBOL

¹² E je e roro kpahen edia rive, eronvwon ra vwo dioto ri titi uruemu re Baibol na ghwa sen, yere rhonvwephiyo-o. Siere a da guono vwobo vwe oka re

10. Iroro vo kpahen eronvwon ra vwo dioto yen muosho, diesoro?

11. Uyota vo yen Galesha 6:7 vwophia kpahen eronvwon ra vwo dioto?

12. Idjerhe vo yen Galesha 6:5 vwo churobo si eronvwon ra vwo dioto, die yen sa chon avwanre uko vwo brohiyen romobo?

ERONVWON RA VWO DIOTO VO YEN OFORI NE MI VWOBO VWO?

Uyona re Baibol: “Jen umwemwu tu owan oma, churu obo mu obo ri yoma.”—Rom 12:9.

Oma cha vwerhen Oghene siere . . .

■ eta re ine re me kerho rayen na da nerhe o ben mi vwo roro kpahen eronvwon re fonro?

—1 Korɛnt 6:9, 10.

■ me da vwerokere eta kugbe iruemu ebrabra re ihwo re mi ni ughe rayen vwe ifimu?—Luk 6:40.

■ mi da ha ebere re ohwo ro gbe ozighi yere ohwo ro gbe ofanrhiyen vwe ividio gemu?

—Une Re Ejiro 11:5, 7.

■ uwan ri mi vwo ghwo-ghwo ota ke ihwo da fene o re mi vwo sun oma me oke me da sane eronvwon ra vwo dioto?—Rom 2:21.

erṣnwṣn ra vwo dioto tiṣyena, Onenikristi oṣuṣo yen che brorhiṣn re i ri shephiyo ke. **(Se Galesha 6:5.)** Ekeṣuṣo, avwanre vwo obo re sa ḥṣn avwanre uko vwo je oje tiṣyena. Iyono buebun rehe Baibol na ḥa ḥṣn avwanre uko vwo roro emu kerḥ obore Jihova roro. A da nabṣ kerho ke iyono tiṣyena, ke avwanre se vwo eruṣ re “obo re ṣhore re Orovwohwo epha” vwe emu ejobi, ji te erṣnwṣn ra vwo dioto.—Eṣeṣoṣ 5:17.

Re vwo nene iyono re Baibol oke ra da sane erṣnwṣn ra vwo dioto sero avwanre vwo ne erṣnwṣn ri se djobote oyerinkugbe re avwanre ve o re Oghene

¹³ Ẹgba ẹ ọmẹvughe ẹ Inenikristi ejobi dia abavo-o. (Filipae 1:9) Vwọba, Inenikristi je mẹvughe nẹ erɔnvwɔn ra vwọ diotọ ri je ihwo evo fẹnẹ i ri je ihwo efa. Ọtiọyena, o rhe fo e vwo rhero rọyen nẹ orhiẹn vuọvo yen Inenikristi ejobi che bru-u. Dedena, oborẹ avwanre vwẹ uphẹn kẹ Ota ẹ Ọghẹnẹ rere o sun iro-ro vẹ udu avwanre te, ọtiọyen o ji che mu avwanre vwọ kẹnoma kẹ erɔnvwɔn ra vwọ diotọ re sa nẹhẹ ivun miovwɔn Jihova.—Une Ẹ Ejiro 119:11, 129; 1 Pita 2:16.

¹⁴ Wọ da cha sane erɔnvwɔn ra vwọ diotọ ru vwo che vwobọ vwọ, emu ọghanghanre ọfa herọ ẹ wo che niso: ọyehẹ ọke wẹn. Kirobo ẹ erɔnvwɔn ra vwọ diotọ wọ sanere se djephia ubiẹro wo vwo nẹ obo ri yovwirin, eriyin uche ọke wọ cha ghwoṛọ phiyo ji che djephia obo re ma ghanre kẹ wẹ. Ota ẹ Ọghẹnẹ yen obo re ma ghanre kẹ Inenikristi. (**Se Matiu 6:33.**) Ọtiọyena, die wo se ru o vwo muwẹro nẹ ọdavwẹ ẹ Uvie na yen ka ẹdia rẹsosuọ vwẹ akpeyeren wẹn? Ọyinkon Pọl da ta: “Nabọ nite obo ẹ ovwan yan, we muẹ yan djidji-i, ẹkẹvuọvo kerẹ evwaghwanre, we kuẹ ọke fia-a.” (Ẹfesos 5:15, 16) Vwọrẹ uyota, wọ vwọ rhuẹrẹ ọke phiyo kẹ erɔnvwɔn ra vwọ diotọ cha nẹhẹ wo vwo ọke vwọ kẹ “obo ri yovwiri,” rọ dia obo re sa nẹhẹ oyerinkugbe wẹn vẹ ọ ẹ Jihova gan.—Filipae 1:10.

¹⁵ Ọyen emu aghwanre e vwo nomaso ọke ra da sane erɔnvwɔn ra vwọ diotọ. Die yen ọyena mudiaphiyo? Ẹ a rhoma roro kpahen udje ẹ omamọ na. Rere wo vwo ẹ asan ogbonri na ẹriọ, wọ cha biẹn amasan ri gbonri-i

13. Die yen che mu avwanre vwọ kẹnoma kẹ erɔnvwɔn ra vwọ diotọ re sa nẹhẹ ivun miovwɔn Jihova?

14. (a) Emu ọghanghanre vọ yen e che niso ọke a da sanẹ erɔnvwɔn ra vwọ diotọ? (b) Mavọ avwanre se vwo phi Uvie na phiyo ẹdia rẹsosuọ vwẹ akpeyeren avwanre?

15. Diesorọ ọ vwọ dia emu aghwanre wo vwo nomaso kpahen oka ẹ erɔnvwɔn ra vwọ diotọ ru wo vwobọ vwọ?

nene asan ri gbonri na. Eriyin o je hepaha, ofori e vwo nomaso kpahen oka re eronvwon ra vwo dioto re che vwobo vwo. O dia eronvwon ra vwo dioto re Baibol na tare ne e chore ovo yen Onenikristi kenoma ke-e, o ji fo ne o kenoma ke i ri se gbowophiyọ oyerinkugbe royen ve o re Jihova. (Isẹ 4:25-27) Wo de ru nene Ota re Oghene, o cha chon we uko vwo ru otioyen.

“EMU RO YOVWIRI” EJOBI

¹⁶ Oke re Inenikristi re uyota da sane eronvwon a vwo dioto, ofori ayen vwo roro kpahen ero re Jihova vwo no. Baibol na dje iroro kugbe iruemu re Jihova phia. Kerẹ udje, Ovie Solomon kere emu buebun ri tun Jihova oma, emu kere “erenvwe ro vworon efian, ve abo ri sun obara ekueku, udu ro roro iroro umwemwu, awo re dje ugbonẹ re umwemwu eruo.” (Isẹ 6:16-19) Mavo yen ofori ne ero re Jihova vwo ne emu djobote we wan? Obuine na da ta: “Orovwohwo guono ihwo ri tuoma re umwemwu.” (Une Re Ejiro 97:10) Ofori ne oka re eronvwon ra vwo dioto ru wo vwobo vwo djephia ne wo ghini vwo utuoma kpahen obore Jihova vwo utuoma kpahen. (Galesha 5:19-21) Wo me karophiyọ ne obo wo ruẹ vwe ehoho yen me dje oka re ohwo ru wo

16. (a) Mavo yen avwanre se vwo djephia ne ero re Jihova vwo ne emu yen avwanre ji vwo no? (b) Mavo yen ra vwo vwe iyono re Baibol vwo ruiruo vwe akpeyeren sa vwo dia ekuruemu wen?

Tavwen a ke je eronvwon ra cha vwo dioto, ofori ne Inenikristi no oma rayen

- Mavo yen o che djobote oyerinkugbe me ve o re Oghene?
- Mavo yen o che djobote vwe wan?
- Mavo yen o che djobote ihwo efa?

hepha dɛn vrɛ obo ru wo ruɛ vwɛ azagba. (Une Rɛ Ejiro 11:4; 16:8) Ɔtiɔyena, wɔ da ghene guɔnɔ dje iroro vɛ iruemu rɛ Jihova phia vwɛ akpeyeren wɛn ejobi, ɔkieje koyen wɔ cha vwo vwɛ uyono rɛ Baibol vwo fuɛrɛn oka rɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto ru wɔ guɔnɔ vwobo vwɔ. Ɔyena che hirhephiyɔ ɛkuruemu wɛn vwɛ akpeyeren siɛrɛ wo de ru ɔtiɔyɛn.—2 Korɛnt 3:18.

¹⁷ Die ɔfa wo se ru vwo djephia nɛ ɛro rɛ Jihova vwo nɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto yen wo vwo ni ayen? Roro kpahen onɔ nana, ‘Idjerhe vɔ yen ɔnana che vwo djobotɛ oyerinkugbe mɛ vɛ ɔ rɛ Ɔghɛnɛ?’ Kerɛ udje, tavwen wo ki brohɛn rɛ ifimu wo che ni, nɔ oma wɛn, ‘Ifimu na che kpokpo ɛwɛn obrorhɛn mɛ?’ E jɛ avwanre roro kpahen iyono rɛ Baibol ri shekpahen ota nana.

¹⁸ A mrɛ uyono ɔghanghanre ɔvo vwɛ Filipae 4:8, rɔ tare nɛ, “emu ejobi rɔ dia uyota, emu ejobi ro vwo ɔghɔ, emu ejobi rɔ dia ɔsoso, emu ro yovwiri, emu ejobi ro vwo ɛguɔnɔ, emu ejobi ro vwo erhuvwu, ɔ da dianɛ o vwo uyoyovwi, ɔ da dianɛ o vwo obo ro fo ejiro, *gbe roro imu nana.*” Vwɔrɛ uyota, ɔ dia ota rɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto yen Pɔl ta ota kpaha-an, ɛkɛvuɔvo ɔ ta ota kpahen iroro rɛ ubiudu na, ro fori nɛ e mukpahen obo re vwerhen Ɔghɛnɛ oma. (Une Rɛ Ejiro 19:14) Dɛdena, a je sa vwɛ ota rɛ Pɔl na vwo ruiruo vwɛ ɛbɛrɛ rɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto. Vwɛ Idjerhe vɔ?

¹⁹ Nɔ oma wɛn, ‘Ifimu, ividio gemu, uhworo, vɛ erɔnvwɔn efa ri mi vwobo vwɔ sa nɛrhɛ “emu ro yovwiri” ejobi dia ɛwɛn mɛ?’ Kerɛ udje, ɔke wo de ni ifimu nu, oka rɛ ihoho vɔ yen dia ɛwɛn wɛn? Ɔ da dia

17. Tavwen a ke jɛ ifimu re che ni, enɔ vɔ yen ofori nɛ avwanre nɔ? 18, 19. (a) Mavɔ yen uyono rɛ Baibol rɔhɛ Filipae 4:8 sa vwɛ ukɛcha kɛ avwanre vwɔ sane erɔnvwɔn ra vwo dioto ri shephiyɔ? (b) Iyono rɛ Baibol efa vɔ yen sa chɔn owɛ uko vwɔ sane erɔnvwɔn ra vwo dioto ri shephiyɔ? (Ni eta rehɛ oboto na.)

i ri yovwirin, gba rien ne ifimu wo niri na shephiyọ. Ekevuovo, ifimu ru vwo niri da nerhe wo roro kpahen eronvwon ri fori-i, koyen ifimu na shephiyọ-o. (Matiu 12:33; Mak 7:20-23) Diesoro? Kidie wo de roro kpahen eronvwon ri fori-i, enana se djobote ufuoma re ewen wen, miovwo ewen re obrorhien wen ra vwe Baibol yono, o je sa guoghọ oyerinkugbe wen ve o re Oghene. (Efesos 5:5; 1 Timoti 1:5, 19) Ro vwo diane eronvwon ra vwo dioto tiyena se djobote we na, gbe brorhien wo vwo sen ayen.* (Rom 12:2) Dia kere obuine na ro yare Jihova ne, “rherie ero me rere o vwo je ogbegbemre e no.”—Une Re Ejiro 119:37.

GUONO ERHUVWU RE IHWO EFA

²⁰ Pol djunute uyono re Baibol ovo kiriguo re ofori ne e roro kpahen siere avwanre de che brorhien romobo. O da ta: “Emu na ejobi wan urhi, ekevuovo emu na ejobi fori-i. E jen ohwo ovuovo guono erhuvwu re oma roye-en, ekevuovo erhuvwu re orive royen.” (1 Korent 10:23, 24) Mavo yen uyono re Baibol yena churobo si ra vwo sane eronvwon ra vwo dioto ri shephiyọ? Ofori ne wo no oma wen, ‘Mavo yen eronvwon ra vwo dioto re me sanere na che djobote ihwo efa?’

²¹ Ewen re obrorhien wen sa nerhe wo riavwerhen re eronvwon ra vwo dioto ru wo rorori ne “urhi” rhonvwephiyo. Ekevuovo, wo da rien ne ewen obrohien re iniyo efa rhonvwephiyo oka re eronvwon ra vwo dioto yena-a, wo se brorhien ne wo rhe che vwobo vwo-o. Diesoro? Kiridie Pol tare ne, wo guono “ru unwemwu kpahen omoni wen,” yere “ru umwemwu kpa-

* A mre iyono re Baibol efa ri shekpahen eronvwon ra vwo dioto vwe Ise 3:31; 13:20; Efesos 5:3, 4; ve Kolose 3:5, 8, 20.

20, 21. Idjerhe vo yen 1 Korent 10:23, 24 vwo churobo si esano re eronvwon ra vwo dioto ri shephiyọ?

hen Kristi," womarɛ wɔ vwo nɛrɛ ɔ bɛn kɛ oniɔvo wɛn rɔ sa vwo yɔnre esegbuyota rɔyen kpahen Ɔghɛnɛ-ɛ. Wɔ karophiyɔ eta nana: "Wɔ sua eshe" kɛ ihwo-o. (1 Kɔrɛnt 8:12; 10:32) Inenikristi rɛ uyota nonɛna kerhɔ rɛ uchebro rɛ Pɔl nana womarɛ ayen vwo kɛnoma kɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto rɛ "urhi," rhɔnvwɛphiyɔ, ɛkɛvuɔvo i "fori-i."—Rom 14:1; 15:1.

²² Ɛkɛvuɔvo, ota ro shekpahen a vwo guɔnɔ erhuvwu rɛ ihwo efa na ji vwo ɛbɛrɛ ɔfa. Onenikristi rɛ ɛwɛn obrorhiɛn rɔyen vwɛ uphɛn kɛ nɛ o vwobo vwɛ oka rɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto evo-o, gba ihwo eje rehɛ ukoko na nɛ ayen dia kerɛ ɔye-en. O de ru ɔtiɔyen, kɔyen ɔ hɔhɔ ohwo rɔ dʒɛ imoto vwɛ idjerhe, rɔ tanɛ ihwo ejobi re dʒɛ imoto vwɛ idjerhe na dʒɛ kiobo rɛ ɔyen guɔnɔrɛ. Ɔyena dia emu rɛ aghwanre-e. Fikirɛ ɛguɔnɔ rɛ Inenikristi, ofori ohwo rɛ ɛwɛn obrorhiɛn rɔyen vwɛ uphɛn kɛ nɛ o vwobo vwɛ oka rɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto evo-o, muɔghɔ kɛ orhiɛn-ebro rɛ iniɔvo re vɛ ɔyen gba ga siɛrɛ e rha vwoso uyono rɛ Baibol na-a. Ɔtiɔyena, ɔ nɛrɛ "ihwo riɛn akoechiro" rɔyen.—Filipae 4:5; Aghwoghwo 7:16.

²³ Ra vwo dʒɛkoko, mavɔ yen wɔ sa vwo sane erɔnvwɔn ra vwo dioto ri shephiyɔ? Kɛnoma kɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto ri titi umiovwɔ vɛ iruemu re vwoso Ota rɛ Ɔghɛnɛ. Yan nene iyono rɛ Baibol rere wo se vwo brorhiɛn rɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto evo rɛ Baibol na ghwa ta ota kpahe-en. Kɛnoma kɛ erɔnvwɔn ra vwo dioto ri se dʒɔbɔtɛ ɛwɛn obrorhiɛn wɛn, vɛ i ri se miowwin ihwo efa ivun, ma rho kɛ iniɔvo rɛ avwanre. E jɛ orhiɛn ru vwo bruru wo vwo ru ɔtiɔyen ghwa urinrin bru Ɔghɛnɛ, ɔ me je sɛro wɛn vɛ orua wɛn vwevunrɛ ɛguɔnɔ rɔyen.

22. Diesorɔ Inenikristi vwɛ vwɛ uphɛn kɛ ɛro rɛ ihwo efa vwo nɛ emu vwɛ eta romobɔ?

23. Mavɔ wɔ sa vwo sane erɔnvwɔn ra vwo dioto ri shephiyɔ?

Arhọ Ghanre ke We Kirobo ro Hepha ke Oghene?

“Kidie obọ wẹn ọyen ogbugbu ẹ arhọ epha.”

—UNE Ẹ EJIRO 36:9.

ỌSE ẹ avwanre rohe odjuvwu ke avwanre oronvwon ovo ro pha ghanghanre, oyehe okẹ ẹ arhọ ro vwọ ke ihworakpo ri vwo aghwanre re sa vwerokere iruemu royen. (Jenesis 1: 27) Fikire okẹ oghanghanre yena, avwanre ki se roro kpahen erere ẹ iyono ẹ Baibol na vwọ ke avwanre. Siere avwanre da reyọ ayen vwo ruiruo, ke bon esegbuyota ẹ avwanre gan, je nerhe avwanre dia ihwo ri vwo eguono ẹ Jihova “ri vwo ohọ ri se vwo vughe emu esiri ve obrabra.”—Hibru 5:14.

² Re vwo roro kpahen iyono ẹ Baibol ọyen obo re ghanre mamọ nonena, kiridie akpo na rhe bra te asan ẹ a rha sa mre irhi ri se te kedja kedja ẹ akpeyere-en. Iyono ri shekpahen omaesivwo nabọ dje onana fioto, ma rho vwẹ edia ẹ ihuvwun ve ona ẹ omaesivwo ri churobo si obara ereyo. Ota nana ghanre mamọ vwọ ke ihwo re guono nyupho ẹ Jihova. Siere avwanre de vwo eruọ ẹ iyono ẹ Baibol na, avwanre se brorhiẹn ẹ aghwanre re nerhe ewen obrorhiẹn avwanre fioto, ji sero ẹ oma avwanre vwevunre eguono ẹ Oghene. (Ise 2:6-11) Je roro kpahen evo usun ẹ iyono ẹ Baibol nana.

ARHỌ VE OBARA PHA FUANFON

³ Obọ resosuo ẹ Jihova vwo dje obore arhọ ve obara churobo si ohwohwo wan ve obore o fon te, yen oke ẹ Ken vwo

1, 2. Okẹ oghanghanre vo yen ne obọ ẹ Oghene rhe, diesoro o vwọ ghanre?

3, 4. Oke vo yen e ke vwo djunute efuon ẹ obara vwẹ Baibol na, ke iyono ẹ Baibol vo yen e muro kpahen?

hwe Ebel. Oghene da ta ke Ken: “Urhuru re obara re oniwo wen kperi ne oto bru vwe rhe.” (Jenesis 4:10) Vwe ero re Jihova, obara re Ebel mudiaphiyo arho royen re bru kren. Otioyena, a sa tane obara re Ebel kperi bru Oghene ra rere o vwo re ihri ke.—Hibru 12:24.

⁴ Oghwe re Noa vwo wan nu, Oghene da vwe uphen ke ihworakpo ne ayen re uvwon re eranvwe, o dia obara royen. Oghene da ta: “Ekevuovo wo ria uvwo ve arho roye-en, koyen obara royen. Fiki re obara re arho wen na ke me ghenekpen re osa royen.” (Jenesis 9:4, 5) Urhi nana shekpa-hen emo re Noa eje, rhi te nonena. Onana rhoma djephia ne ota re Oghene vwe Ken ne obara re emama eje mudiaphiyo arho yere ohwo na, uyota. Urhi na ji djephia ne Jihova, ro dia Esiri re arho na, cha no kohwo kohwo ro mu ogho ke arho kugbe obara-a orhiyen.—Une Re Ejiro 36:9.

⁵ A mre uyota ive nana re pha ghanhanre na vwe Urhi re Mosis. Livitikos 17:10, 11 da ta: “O da diane ohwo . . . da re obara, ki mi hirhe opharo me ku ohwo yena ro re obara na, mi mi sio ne ohri re ihwo royen. Kidie arho re oma na evun re obara na o epha me ke rha reyo ke ovwan vwe enu re agbada re ega na rere a vwo go egua ne ovwan oma; kidie obara na oyen si egua ne ohwo oma, fiki re arho ro evun royen.”*—Ni ekpeti na “Obore Obara se Vwo Si Umwemwu No,” rohe aruobe 76.

⁶ A rha reyo obara re eranvwe re hweri na vwo ze izobo vwe agbada na-a, ke kuo phiyoto. Ekevuovo, vwe idjerhe re udje, arho na rhivwin bru Orovoro ra. (Urhi Rive 12:16; Izikiel 18:4) Noso ne, o dia tare ne emo Izrel davwengba rayen

* Wo kpahen ota re Oghene yena ne, “arho re oma na evunre obara na o epha,” obe iyeren re se *Scientific American* da ta: “Dede ne vwe idjerhe re udje, a reyo obara na vwo dje arho, ota yena ghene uyota, ebere re obara na eje yen a guono ke arho.”

5, 6. Idjerhe vo yen Urhi re Mosis vwo djephia ne obara na pha ghanhanre, o je fon? (Ni ekpeti rohe aruobe 78.)

OBORÉ ỌBARA SE VWO SI UMWEMWU NO

Vwevunre Baibol na, a vwe ọbara vwo dje arho. Ọtiọyena, ukpere e vwo brorhiẹn re ughwu hwe ohwo ro churhi re Jihova, orumwemwu ro kurhe-rię vwe Izrel vwe ọke awanre, ko sa vwe eranvwe vwo ze izobo vwe agbada re Oghene. (Livitikos 4: 27-31) Izobo nana rhurhu imwemwu royen, ekevuovo vwe omoke kren.

“Ọtanhirhe” vwevunre Baibol na mudiaphiyọ “ewene” yere “urhurho” ro sa nabọ rhurhu oronvwon, kere udje, urhurho ro sa nabọ rhurhu ipotu. Vwore uyota, o vwo eranvwe vuovo ro sa nabọ “rhurhu” yere tan ihworakpo ne imwemwu-u. Ekevuovo, izobo re eranvwe oyen uhoho re ọtanhirhe ogbagba ro cha vwe obaro. —Hibru 10:1, 4.

A reyo ọtanhirhe yena phia womare “iye re Jesu Kristi vwe ugboma royen go esievo ke ihwo ejobi.” (Hibru 10:10) Arho ogbagba re Kristi ro mudiaphiyọ “ọbara oghaghare re Kristi na, kere omogode ro vwo eka-an eye upe-e,” shephiyọ ve arho re Adam ku kufia. (1 Pita 1:19) Ọtiọyena, vwe idjerhe eguono, Jihova de brorhiẹn abavo rere o vwo ke avwanre “etanhirhe ri bede.”—Hibru 9:11, 12; Jon 3:16; Ewvophia 7:14.

ejobi vwo si ọbara na eje ne oma re eranvwe na-a. Siere ohwo re Izrel de bru ohore re eranvwe na, ọbara na da nabọ hwę no nu, ko sa riọ ve ewen obrorhiẹn ro fioto, kiridie oyena dje ogho phia ke Ohwo ro ke avwanre arho na.

⁷ Devid ro dia “ohwo re ero [Oghene] teri,” vwo eruọ re

7. Mavo yen Devid djerephia ne o vwe ero ro ghanre vwo ni ọbara?

iyono rẹ Baibol ri shekpahen ọbara. (Iruo Rẹ Iyinkon Na 13:22) Vwẹ ọkiọvo rẹ urhuru rẹ ame vwo si Devid mamọ, isodje royen erha de phi arhọ rayen phiyo ẹdia rẹ imuosho rẹ ayen vwọ ro asan rẹ ivwighren rayen hepha de re si ame nẹ orharhe kẹ Devid. Die yen Devid ruru? Devid da nọ: “Me da ọbara rẹ ihwo ri ku uyovwi rayen fia?” Vwẹ ẹro rẹ Devid, ame na mudiaphiyọ ọbara rẹ eshare na. Dede nẹ urhuru ame si ro mamọ, “o de kuo vwọ kẹ Orovwohwo.”—2 Samuel 23:15-17.

⁸ Vwọrẹ uyota, Jihova vuẹ Noa nẹ ọ re ọbara-a, ikpe 900 vwọ wan nu, Urhi rẹ Mosis da rhoma vwariẹn ota rẹ ọbara na. Ikpe 1,500 vwọ wan nu, ẹro rẹ Jihova vwo ni ọbara ji rhi wene-e. Ewẹn ọfuanfon royen de mu ẹko rọvwẹrote ukoko rẹ Inenikristi rẹsosuọ vwo si: “Kidie o yoma kẹ [“ewẹn,” NW] ọfuanfon vẹ avwanre nẹ e kru oghwa ọhọhọ nye owan vwẹ imu nana-a, owan gha obo ra vwọ gọ iye kugbe ọbara kugbe obo ro churu ghwu kugbe ọfanrhiẹ.”—Iruo Rẹ Iyinkon Na 15:28, 29.

⁹ Ophẹnri nẹ ẹko rọvwẹrote rẹsosuọ mrevughe nẹ ọbara pha ghanghanre, ọtiyena a rha reyọ vwo ruiruo vwẹ idjerhe ro fori-i, ọ pha kerẹ e vwo vwobọ vwẹ edjoẹgọ yẹrẹ ọfanrhiẹn egbe. Inenikristi rẹ uyota nonena rhonvwephiyo eta yena. Vwọba, kidie nẹ ayen roro kpahen iyono rẹ Baibol, je reyọ ayen vwo ruiruo, kẹ ayen se brohrhiẹn ro shekpahen ọbara vwẹ idjerhe rọ nẹrẹ oma vwerhen Jihova.

OBO RA REYỌ ỌBARA VWO RUIRUO WAN VWẸ OMAESIVWO

¹⁰ Iseri rẹ Jihova mrevughe nẹ a vwọ “gha . . . ọbara” mudiaphiyọ nẹ ayen se ọbara phiyo oma-a, ayen je kẹ ihwo efa

8, 9. Ẹro rẹ Oghẹnẹ vwo ni arhọ vẹ ọbara weneri vwẹ ọke ra vwọ ton ukoko rẹ Inenikristi phiyo? Dje kpahon.

10, 11. (a) Ẹro vọ yẹn Iseri rẹ Jihova vwo ni ẹreyọ rẹ ọbara kugbe eronvwon ra rẹ nẹ ẹbẹre ẹne ra ghare ọbara phiyo? (b) Ẹbẹre ri shekpahen ọbara vọ yen Inenikristi de se vwo iroso re fẹnẹ ohwohwo?

VWE ERO OGHANGHANRE VWO NI ARHO RE ERANVWE

Dede ne Jihova vwe uphen ke avwanre ne e hwe eranvwe re, a vwe ophiyen rayen vwo ru ewun kuphiyo, yere vwo sivwin oma re avwanre, ofori ne avwanre vwe ogangan yena vwo ruiruo idjerhe re abavo. (Jenesis 3:21; 9:3) Avwanre guono hoho Nimrod ro muɛ eranvwe hwe kufia-a. (Jenesis 10:9) Ukperɛ otioyen, avwanre vwerokere Jihova ro dia ohwo ro vwo odavwe kpahen eranvwe ejobi tobɔ te emephran re ma havwen.—Jona 4:11; Matiu 10:29.

Urhi re Mosis djephia ne Oghene vwo odavwe re eranvwe. (Eyanno 23:4, 5, 12; Urhi Rive 22:10; 25:4) Vwo nene Urhi yena, Ise 12:10 da ta: "Ovwa ta nabɔ sɛro re arho re uchuru royen, ekɛvuovo arodɔnvwe re ohwo umwemwu vonre ve evunmwemwu." Kerɛkpe, a rha cha mre irumwemwu-u.

ɔbara raye-en. Fikire ogho vwo ke urhi re Oghene, ayen ji reyo ebere ene ra ghare ɔbara phiyo-o, re dia: *red cells*, *white cells*, *platelets*, ve *plasma*.

¹¹ Nonena, a vwe erɔnvwon ra rhe ne ebere ene ra ghare ɔbara phiyo vwo ruiruo vwe idjerhe sansan. Onenikristi sa reyo e ra rhere na? O ji no ne e ra rhere na je "ɔbara"? Ohwo vuovo yen che brorhiyen re ota nana. Onana ji churobɔ si ona re omaesivwo efa ri shekpahen ereyo vwo wian re ɔbara romobɔ kere *hemodialysis*, *hemodilution*, kugbe *cell salvage*, takpe a sɛro re ɔbara na phiyo asan vuovo jovwo-o.—Ni Apendisi, rohe aruebe 215-218.

¹² Onana ko mudiaphiyo ne eta ri shekpahen orhiyen-ebro

12. Eɔ vo yen avwanre vwo ni eta ri shekpahen ewen obrorhiyen re ohwo vuovo?

romobo fi emu vuovo ke Jihova-a? Ejo, kidie o vwo odavwe kpahen iroro re avwanre. (Se Ise 17:3; 24:12.) Siere avwanre da nabo ru ehiahe, je nehovwo kpahen ihuvwun ve ona re omaesivwo nu, e gbe je avwanre kerho re ewen obrohien avwanre ra vwe Baibol na yono. (Rom 14:2, 22, 23) Vwore uyota, o dia ihwo efa yen cha vwe avwanre obo re ru-u, avwanre je no ohwo vuovo ne, "die wo che ru wo da he edia me?" Vwe eta tiyena, "dohwo doghwa royen gba cha ghwa."*—Galesha 6:5; Rom 14:12; ni ekpeti na "Me Vwe Ero Oghanhanre Ni Obara?" rohe arube 81.

URHI RE JIHOVA DJE EGUONO ROYEN PHIA KERU OSE

¹³ Irhi ve iyono ra mre vwe Baibol na, odjephia ne Jihova oyen Ohwo ro ke avwanre iji aghwanre ro je dia Ose re eguono ro vwo odavwe okokodo kpahen emo royen. (Une Re Ejiro 19:7-11) Dede ne urhi ra vwo "gha . . . obara" dia urhi re omaesivwo-o, o sivwin avwanre ne edia re ebenben re vwomaphia siere a da rey obara. (Iruo Re Iyinkon Na 15:20) Vwore uyota, idokto buebun tare ne omaesivwo re e se obara phiyohwo oma-a, "oyen me yovwin kparobo" nonena. Vwo ke Inenikristi re uyota, omrevughe nana dje aghwanre re Jihova phia ve eguono royen ra mre vwo dje-e.—Se Aizaya 55:9; Jon 14:21, 23.

¹⁴ A mre odavwe re Oghene vwo kpahen ihwo re Izrel re awanre vwo ne irhi buebun ro vwo ke ayen. Keru udje, Oghene tare ne ihwo re Izrel ma igbhe riari obenu re iwevwin rayen rere ohwo vwo je she, kiridie obenu re iwevwin na oyen asan ayen de ru eronvwon sansan. (Urhi Rive

* Ni *Awake!* re August 2006, arube 3-12, re Iseri re Jihova teyenphia.

13. Die yen irhi ve iyono re Jihova djephia kpaon? Djudje royen.
14, 15. (a) Irhi vo yen dje eguono re Oghene vwo ke ihwo royen phia? (b) Idjerhe vo yen wo sa vwo rey iyono ri shekpahen oma ekene vwo ruiro?

22:8; 1 Samuel 9:25, 26; Nehemaya 8:16; Iruo Re Iyinkon Na 10:9) Oghene je vwe urhi ke ayen ne erhuen re djoma a nabọ vwerote ayen rere ayen vwo je ihwo omaewan. (Eyan-no 21:28, 29) Re vwo je irhi nana enene, oyen odjephia ne arho ihwo efa ghanre-e, o je sa nerhe ohwo na riabe re obara.

¹⁵ Idjerhe vo yen wo sa vwo reyo iyono rehe evunre irhi yena vwo ruiruo? Diesoro wo rhe roro kphen obo re imoto wen hepaha, obo re wo dje wan, eranvwe wen, uwevwin wen, asan wo de ruiruo, kugbe oka eha ru wo ha-a? Vwe ubroto evo, asidenti yen ma so ughwu re ighene, kiridie ayen mue dje. Ekevuovo, ighene re guono sero re oma rayen vwevunre eguono re Oghene ni arho ghanghanre, otioyena ayen rhe vwobo vwe eha-eha re sa kon ayen oma-a. Ayen kenoma ke iroto yena ne eghene cha sa kuoma-a. Ukperet otioyen, ayen riavwerhen re oke ighene rayen kidie ayen kenoma ke eronvwon re sa wan ayen oma.—Aghwoghwo 11:9, 10.

¹⁶ Arho re omoro rohe evun je ghanre vwe ero re Oghene. Vwe Izrel re awanre, siere ohwo da wan aye ve evun oma, aye na *yeret* omoro rohe evun royen na de ghwu, vwe ero re Oghene ohwo yena ozighe, ko reyo "arho hwa osa re arho."* (Se Eyanno 21:22, 23.) Vwe ero roro obo ro da Jihova te siere ihworakpo da vwe arogbayen vwo kparan evun buebun kukpe kukpe, okiovo fikiridie ne ayen ji rhi muegbe re ayen vwo vwie omoro-o, yeret fikire ofanrhi.

¹⁷ Ke aye ro kpanre evun tavwen o ke rhe rien uyota re Baibol vwo? Arodonvwe re Oghene va ohwo tiyen obo re?

* Ihwo re fan eta re Baibol tare ne, eta re Hibu rehe Eyanno 21:23 na "che se shekphen omaewan ro che te aye na ovo-o." Ji noso ne Baibol na ta ota vuovo kphen edje re akpe re evun na-a, ro dia obo-resoro re Jihova cha vwo reyo ohwo na vwo guedjo.

16. Uyono re Baibol vo yen shekphen evun ekparon? (Ni eta rehe oboto na.)

17. Uchebro vo yen wo cha vwo ke ohwo ro kpanre evun tavwen o ki rhi yono kphen iwan re Oghene?

ME VWẸ ẸRO ỌGHANGHANRE NI ỌBARA?

Uyono re Baibol: "Gha . . . ọbara."

—Iruo Re Iyinkon Na 15:20.

No oma wen

- Mavo yen mi che dje ofene rohe uvwre re ebere ene ra ghare ọbara phiyọ ve eronwọn ra rhe ne ebere ene na rhe?*
- Diesoro mi vwo brorhiẹn komobo me se me cha reyo yere sen eronwọn ra rhe ne ebere ene ra ghare ọbara phiyọ, yere rhonwephiyo ona re omaesivwo ro churobo si ọbara romobo me?—Rom 12:2; Galesha 6:5.
- Mavo mi se vwo dje fioto ke idokto me oboesorọ me vwo reyo yere sen eronwọn ra rhe ne ebere ene ra ghare ọbara phiyọ?—Isẹ 13:16.

* Ni Apendisi rohe aruẹbe 215-216 vwo ke evue efa.

Ẹjo! Vwore uyota, fikire ọbara re Jesu, ohwo otioyena de ghini kurherie, ko sa mre evwoghovwo re Jihova. (Une Re Ejiro 103:8-14; Efesos 1:7) E, Kristi komobo da ta: "Mi rhi se evwata-a, ekewuovo iruimwemwu ri kurherie."—Luk 5:32.

KENOMA KE ORHARHE RE IRORO!

¹⁸ Vwọ vrẹ e vwo jẹ ukuonma ẹsua ke ihwo efa, Jihova guonore ne avwanre si utuoma ne ubiudu avwanre, ro dia obo re so abe re obara. Oyinkon Jon de si: “Ohwo kohwo re ivun re omoni royen miovwiri ye ozighe o rue.” (1 Jon 3: 15) O dia utuoma ovo yen ohwo tiyena vwo kpahen oniowo roye-en, o je guonọ ne o ghwu. Utuoma nana sa vwo-maphia womare iguegun obrabra yere efian ro gun kpahen ohwo na, iguegun ro vwo onye te asan re Oghene da vwe ohwo na vwo guedjo siere iguegun na da ghene dia uyota. (Livitikos 19:16; Urhi Rive 19:18-21; Matiu 5:22) Oyen obo re ghanre mamọ re avwanre vwo si utuoma ne ubuidu re avwanre!—Jems 1:14, 15; 4:1-3.

¹⁹ Ihwo ri ni arho ghanghanre kirobo ro hepaha ke Jihova, re je guonọ sero re oma rayen vwevunre eguonọ royen kenoma ke ozighi-egbe re koka koka. Une Re Ejiro 11:5 da ta: “Oma tue [“ewen,” NW] royen kpahen ohwo ro gbe ozighi.” Ota yena dia ota ghevweghe kpahen uruemu re Oghene-e, oye uyono ro sun avwanre vwe akpeyeren. Onana nerhe ihwo ri vwo eguonọ re Oghene kenoma ke koka koka re eronvwon ra vwọ dioto ri titi ozighi. Idjerhe vuovo na, ota yena ne Jihova “Oghene re ufuoma” na, se mu idibo royen vwo roro kpahen emu eguonọ, emu ro yovwirin ve emu ro fo ejiro vwe ubiudu rayen, emu tiyena yen ghwa ufuoma cha.—**Se Filipae 4:8, 9.**

KENOMA KE IKOKO RE RIABE RE OBARA

²⁰ Vwe ero re Oghene, akpo re Eshu eje riabe re obara. Usuon royen re vwo dje eranvwe ri muoshọ vwe Baibol na, hwe iduduru re ihwo re, tobọ ji te buebun re idibo re Jihova.

18. Die yen Baibol na tare ne oye so abe obara?

19. Ero vo yen ohwo ro vwe iyono re Baibol vwo ruiro vwo ne eta rehe Une Re Ejiro 11:5 ve Filipae 4:8, 9?

20-22. Edia vo yen Inenikristi hepaha vwe irueru re akpo nana, die-soro?

Mavo yen mi che dje orhiẹn-ebro mę kpahen ereyo ę eronvwon ra rhe nę ebere ene ra ghare obara phiyo rhe ke idokto?

(Danię 8:3, 4, 20-22; Ewophia 13:1, 2, 7, 8) Ineki vę egbaerianriẹn ę akpo nana nene isun ę akpo na re vwo dje eranvwe na wian kugbe vwo ru ekuakua ifovwin ride, onana rhe nerhe ayen fe gbidiki. Uyota, “akpo na ejobi he obo ę ogangan ę ohwo umwemwu na!”—1 Jon 5:19.

²¹ Fikiridie nę idibo ę Jesu “dia e ę akpo na-a na,” ayen rhe vwobvwe vwe oseghe ę usuon vę ifovwi-in, otioyena ayen ke kenoma ke obo re sa nerhe ayen riabe ę obara.* (Jon 15:19; 17:16) Kiridie nę ayen vwerokere Kristi, ayen rha honra siere ihwo de muę kpahen aye-en. Ukperę otioyen, ayen dje eguonę ke ivwighren rayen, ji tobv nerhovwo ke ayen.—Matiu 5:44; Rom 12:17-21.

²² O ro ma rho, Inenikristi uyota eje kenoma ke oyerinkugbe vę “Babilon Rode,” ro dia okugbe ę ega efian ę akpoeje, ukoko nana yen ma riabe ę obara. Ota ę Oghene da ta: “A da rhe mre obara ę emraro na kugbe ihwo efuanfon na vwe evun wen kugbe ayen otu re hweri vwe akpo na.” Otioyena

* Ni Uyovwinrota 5, “Obo re se Vwo je Ebere Ovo ę Akpo na Edia.”

ke si avwanre orho: “Vren no rhe, ihwo me.”—Ewophia 17:6; 18:2, 4, 24.

²³ Rere ohwo vwo vren ne Babilon Rode, a guonore ne o si ode royen vwo ne ega na. Vwo vre oyena, o ji che vwo utuoma kpahen iruemu re brare re ega re efian rue yere iruemu re ayen jire ke ihwo kere ofanrhiye, re vwo vwobo vwe usuon, ve urhurusivwe re igho. (**Se Une Re Ejiro 97:10**; Ewophia 18:7, 9, 11-17) Oke buebun yen iruemu nana vwo nerhe ihwo riabe re obara!

²⁴ Tavwen avwanre ke rhe vwomaba ega re uyota, vwe idjerhe ovo yere ofa, avwanre ohwo vuovo ji vwobo vwe akpo re Idebono nana, otioyena avwanre je riabe re obara. Ekevuovo, kiridie ne avwanre kurherie, vwo esegbuyota kpahen izobo re otanhirhe re Kristi na, je vwe arho re avwanre kpahoto ke Oghene, avwanre ke rhe mre arodonvwe royen kugbe ochonvwe re ewen. (Iruo Re Iyinkon Na 3:19) Ochonvwe yena nerhe avwanre karophiyi irere re adjarho rehero vwe oke re Baibol.—Ukeri 35:11-15; Urhi Rive 21:1-9.

²⁵ Mavo yen orhuerephiyoto yena hepha? Siere obo da cho ohwo re Izrel hwe ohwo, ko dje kpo ovo usun re irere re adjarho na. Siere iguedjo ri muwan de gun edjo na nu, o re obo chore hwe ohwo na ko dia evunre orere re adjarho na besie orheren rode rohe orere na vwo ghwu. Oke yena, ko sa dia orere ro jere. Onana omamo re udje re arodonvwe re Oghene kugbe obore arho re ohworakpo ghanre ke te! Oghene ru orhuerephiyoto re izobo re otanhirhe re Jesu, ro chon avwanre vwo ne ughwu siere avwanre da churhi re Oghene ro shekpahen arho ve obara. Nonena orhuerephiyoto re izobo re otanhirhe na hoho irere re adjarho re oke awanre. Wo ni orhuerephiyoto yena ghanghanre? Mavo

23. Die yen o mudiaphiyi re vwo vren ne Babilon Rode?

24, 25. (a) Die yen sa nerhe Oghene dje arodonvwe ke orumwemwu ro riabe re obara ro kurherie? (b) Orhuerephiyoto vo vwevunre Baibol na yen onana nerhe avwanre karophiyi?

wo se vwo djephia nẹ ọ ghanre kẹ wẹ? Idjerhe ọvo, ọyen wo vwo durhie ihwo nẹ ayen rhiaboreyo ọrhuerẹphiyoto rẹ ochonvwe ro nẹ obọ rẹ Oghẹne rhe, ma rho rẹ “ukpokpogho rode” na vwo siẹkẹrẹ re na.—Matiu 24:21; 2 Korẹnt 6: 1, 2.

DJEPHIA NẸ ARHỌ GHANRE KẸ WẸ WOMARẸ WO VWO GHWOGHWO OVUẸ RẸ UVIE NA

²⁶ Edia rẹ ihwo Oghẹne nonẹna nerhẹ avwanre karophiyọ omraro Izikiel rẹ awanre, rẹ Jihova vuere nẹ ọ dia ọrheroto ro che ghwoghwo orhọ-esio royen vwo kẹ uwewwin rẹ Izrel. Oghẹne da ta kẹ: “kọke kọke wo vwo nyo ota nẹ unu mẹ rhe, ku wọ kpa okpa mẹ phiho ayen obọ.” Siere Izikiel de gbobonye owian ra vwo kẹ na, kọ riabe rẹ obara rẹ ihwo re che hwe ọke ra da cha ghworo Jerusalem. (Izikiel 33:7-9) Ekevuovo, Izikiel ru obo ra vuere na, ọtiyena ọ rha riabe rẹ obara-a.

²⁷ Nonẹna, avwanre hẹ oba rẹ akpo rẹ Eshu na. Ọtiyena, Iseri rẹ Jihova niro nẹ re vwo ghwoghwo “ẹde rẹ ihri” rẹ Oghẹne kugbe ovuẹ rẹ Uvie na, ọyen oghwa, ọyena jẹ uphen. (Aizaya 61:2; Mati u 24:14) Wo vwobọ wẹ owian nana rọ pha ghanghanre na vonvon? Ọyinkon Pol muomaphiyọ iruo rẹ aghwoghwo royen. Fikire ọtiyena ọ da ta: “Abọ mẹ pha fuanfon kpahen obara rẹ owan ejobi, kidie mi sioma reyọ vwo jẹ iroro rẹ Oghẹne e dje kẹ ovwa-an.” (Iruo Rẹ Iyinkon Na 20:26, 27) Ọyena omamọ rẹ udje rẹ avwanre vwẹrokere!

²⁸ Vwo rẹ uyota, rere avwanre sa vwo sẹro rẹ oma rẹ avwanre vwewunrẹ eguonọ rẹ Jihova, avwanre ke ni arhọ vẹ obara ghanghanre kirobo rọ hepha kẹ Jihova. O ji fo nẹ avwanre dia fuanfon wẹ ẹro royen kirobo re che yono wẹ uyovwinrota rọ vwo kpahen onana.

26-28. Idjerhe vọ yen edia rẹ avwanre nonẹna vwo hoho ọ rẹ omraro Izikiel, mavọ yen avwanre sa vwo sẹro rẹ oma avwanre vwewunrẹ eguonọ rẹ Oghẹne?

Ọghẹnẹ Vwo Ẹguṅṅọ Kpahen Ihwo re Fonro

**“Ohwo rọ fonro wọ me vwe ọfuanfon wẹn vwo nẹ.”
—UNE RẸ EJIRO 18:26.**

ONI rẹ ọmọ ọvo muegbe rẹ ọmọshare rọyen ro vwo kpo asan. Ọ nabọ họ, ji ru ewun rọyen fon. Ọ rienre nẹ ẹfuṅ rẹ ugboma yovwin kẹ omakpokpo rẹ ọmọ na. Oni na je mrevughe nẹ osen-vwe rẹ ọmọ na che dje oka rẹ ohwo rẹ ọsẹ vẹ oni rọyen hepha.

² Jihova, Ọsẹ rẹ avwanre rọhẹ odjuvwu, guṅṅore nẹ idi-bo rọyen dia fuanfon. Baibol na da ta: “Ohwo rọ fonro wọ me vwe ọfuanfon wẹn vwo nẹ.”* (Une Rẹ Ejiro 18:26) Jihova

* Ọkiọvo, a sa reyọ ubiota rẹ Hibru ra fan phiyo “fonro” vwo dje ẹfuṅ rẹ ugboma, ẹkẹvuṅvo ọke buebun, a reyọ vwo ta ota kpahen uruemu rọ fonro yerẹ ẹga rọ fonro.

1-3. (a) Diesorọ oni rẹ ọmọ ọvo vwo ru oma rẹ ọmọ rọyen fon?
(b) Diesorọ Jihova vwo guṅṅọ nẹ ihwo re ga dia fuanfon, die yen mu avwanre vwo ru oma rẹ avwanre fuanfon?

vwo eguono re avwanre, o rienre ne omaefuon cha ke avwanre erere. O je guono ne avwanre kere Iseri royen ru obo re cha nerhe ihwo efa muogho ke. Vwore uyota, omaefuon ve omamo uruemu avwanre cha nerhe ihwo jiri Jihova ve ode ofuanfon royen.—Izikiel 36:22; se 1 Pita 2:12.

³ Fikiridie avwanre rienre ne Oghene vwo eguono re ihwo re fonro na, onana sa nerhe avwanre dia ihwo re fonro. Avwanre guonore ne akpeyeren avwanre hwarhie ogho rhe Oghene, kidie avwanre vwo eguono royen. Avwanre je guono sero re oma re avwanre vwevunre eguono royen. E je a fueren oboresoro avwanre vwore dia ihwo re fonro, obore efuon churobo si, kugbe obore avwanre sa vwore dia ihwo re fonro. Efuere fioto tiyena sa chon avwanre uko vwore mre edia sansan ri fori ne avwanre de ru yovwinphiyo.

DIESORO AVWANRE VWORE DIA IHWO RE FONRO?

⁴ Idjerhe ovo re Jihova vwo suen avwanre oyehe womare udje royen. Baibol na tare ne avwanre “vwe ero kere Oghene.” (Efesos 5:1) Irore oghanhanre ovo ro sorore avwanre vwore dia ihwo re fonro ke ona: Jihova Oghene re avwanre ga na, ohwo ro fonro vwe kidjerhe kidjerhe.—Se Livitikos 11:44, 45.

⁵ Kirobo ra mre iruemu re Jihova womare emama royen ye, otioyen ofuanfon royen je teyenphia vwe eronvwon ro mare. (Rom 1:20) O ru akpo na fuanfon vwore ke ihworakpo dia. Jihova ma eronvwon sansan phiyo akpo na ri rue ame ve aphopho re avwanre fuan. Eronvwon itete evo ri vwo arho hero ri rue oto na fuan, ayen wene inuhun phiyo eronvwon re cha sa so oga ke avwanre-e. Vwe asan re evwri de kuphiyoto fikire urhuru re ihworakpo, egbaerianrien reyo eronvwon itete nana ri vwo arho na vwo ru asan tiyena fon. Aphro hero-o, ota re efuon na pha ghanhanre ke Ohwo ro “ma akpo na.” (Jerimaya 10:12) Otioyen o je dia ke avwanre.

4, 5. (a) Die yen irore oghanhanre ovo ro sorore avwanre vwore fon? (b) Idjerhe ve yen emama re Jihova vwo dje efuon royen phia?

⁶ Iroro ofa ro soro re avwanre vwo dia fuanfon oyehe Jihova ro dia Osun Rode re avwanre na guonore ne ihwo re ga fon. Vwe Urhi re Jihova vwo ke ihwo re Izrel, efuon ve ega churobo si ohwohwo. Urhi na djerephia ne orheren rode na ho abo ive vwe Ede re Otanhirhe na. (Livitikos 16:4, 23, 24) A guonore ne irheren na hworhe abo ve awo rayen tavwen ayen ki ze izobo vwo ke Jihova. (Eyanno 30:17-21; 2 Ikun Rivie 4:6) Urhi na djunute eronvwon ri te omare 70 re sa nerhe ayen dia edia re jefuon, ro je sa nerhe ega rayen dia o re egua. Ohwo re Izrel da he edia re jefuon, o che se vwobo vwe ega-a, o da davwon, oyena sa so ughwu royen. (Livitikos 15:31) Ohwo ro nene orhuerephyoto re efuon nana-a, "ke sione uhervie re oghwegbe na."—Ukeri 19:17-20.

⁷ Dede ne avwanre he oto re Urhi re Mosis na-a, urhi na nerhe avwanre vwo oniso re ero re Oghene vwo ni uruemu re vwo rue oma fuan. Urhi na nabo kanrunumuo ne efuon oyen obo ra guono mie ihwo re ga Oghene. Jihova ji rhi wene-e. (Malakae 3:6) Oghene cha reyo ega re avwanre-e, jokpane o ro "je egua evwo." (Jems 1:27) Otioyena, ofori ne avwanre rien obo ro guono mie avwanre vwe edia nana.

OBORÉ EFUON CHUROBO SI VWE ERO RE OGHENE

⁸ Vwevunre Baibol na, efuon vre ra vwo fon vwore ugbo-ma. Ra vwo fon vwe ero re Oghene djobote kedja kedja re akpeyeren avwanre. Jihova guonore ne avwanre dia ihwo re fonro vwe edia ene kiriguo; vwe ega, uruemu, iroro, kugbe ugbo-ma re avwanre. E je avwanre roro kpahen obore ovuovo rayen churobo si.

⁹ *Ega ro fonro.* Re vwo ru ega re avwanre fon mudiaphiyo

6, 7. Idjerhe vo yen Urhi re Mosis vwo kanrunumuo ne a guono omaefuon mie ihwo re ga Jihova?

8. Edia sansan vo yen Jihova da guono ne avwanre dia ihwo re fonro?

9, 10. Die yen o mudiaphiyo re ega avwanre vwo fon, die yen Inekristi re uyota kenoma ke?

ne a kenoma ke ega re efian. Oke re ihwo re Izrel vwo ne Babilon kpo Jerusalem, ayen ke kerho re iji nana: “Yanran ne etiyin, wo vwe obo te emu ogbegbe-e! . . . Ru oma wen fon.” (Aizaya 52:11) Ihwo re Izrel rhivwin kpo rere ayen sa vwe ega re Jihova mu kirobo ro hepaha jovwo. Ega na ko dia fuanfon, a guonore ne ayen vwe iyono, iruemu ve ega re ihwo re Babilon vwo ega re Oghene-e.

¹⁰ Nonena, o ji fo ne avwanre re dia Inenikristi re uyota nomaso rere ega re efian vwo je ega re avwanre emiovwo. (Se 1 Korent 10:21.) Ofori ne avwanre nomaso vwe edia nana mamọ, kiridie ona re ega efian vwo phien ihwo von asan eje asaokiephana. Vwe ekuoto buebun, iruemu ve irueru re ega sansan hero ri churobo si iyono re ega efian, kere udje, ayen tare ne siere ohwo de ghwu nu, oronvwon ovo he evunre ohwo na ro ghwe-e. (Aghwoghwo 9:5, 6, 10) Inenikristi re uyota kenoma ke irueru ri churobo si esegbuyota re ega re efian.* Avwanre che ru obo re fene uyono re Baibol na kpahlen ega ro fonro fikire okeke ro ne obo re ihwo efa cha-a.—Iruo Re Iyinkon Na 5:29.

¹¹ *Uruemu ro fonro.* Re vwo vwo uruemu ro fonro churobo si a vwo kenoma ke ofanrhien ri koka koka. (Se Efesos 5:5.) Oyen obo re ghanre a vwo dia fuanfon vwe uruemu. Kirobo ra cha mre vwe uyovwinrota ro vwo kpahlen onana, ohwo sa vwo dia vwevunre eguono re Oghene, ko “si oma ne ofanrhie.” Ihwo re rhonvwe kurherie ne ofanrhie-en cha sa “reuku re Uvie re Oghene na-a.” (1 Korent 6:9, 10, 18) Vwe ero re Oghene, ihwo otioyena he usun re ihwo ri “gbe egua.” Ayen rha rhonvwe vwo uruemu ro fonro-o, “ughwe rayen ke . . . ughwu rive.”—Ewwohia 21:8.

* Ni Uyovwinrota 13 re obe nana vwo ke evue ri shekpahlen ere ve iruemu evo re Inenikristi re uyota kenoma ke.

11. Die yen uruemu ro fonro churobo si, diesoro o vwo dia obo re ghanre avwanre vwo vwo uruemu ro fonro?

¹² *Iro ro fonro.* Obore ohwo roro o yen o rue phia. Avwanre da vwe uphen ke iro ro echocho ne e vwe owo muoto vwe iro ro ve ubiudu re avwanre, okiri o vwo-i, avwanre che vwobow vwe iruemu re jefuon. (Matiu 5:28; 15:18-20) Ekevuovo, avwanre de roro kpahen obo re fonro, oyena cha nerhe avwanre vwo uruemu ro fonro. (**Se Filipae 4:8.**) Mavo yen avwanre se vwo vwo iro ro ro fonro? Idjerhe ovo, o yen avwanre vwo kenoma ke koka koka re eronvwon ra vwo dioto ri se miovwo iro ro re avwanre.* Vwoba, avwanre se vwo iro ro ro fonro siere avwanre de yono Ota re Oghene okieje.—Une Re Ejiro 19:8, 9.

¹³ Rere a vwo dia vwevunre eguono re Oghene, ko ghanre mamow avwanre vwo fon vwore ewen, uruemu, ve iro ro. A nabow djunute efuon vwe edia erha nana vwe iyovwinreta efa re obe nana. E gbe je a ta ota kpahen ebere re ene ro dia efuon re *ugboma*.

MAVO YEN AVWANRE SA VWO FON VWORE UGBOMA?

¹⁴ Efuon re *ugboma* churobow si re vwo rue oma re avwanre ve asan re avwanre dia fuanfon. Oka re efuon otioyena ota romobow ovo? Vwo ke ihwo re ga Jihova, o dia otioyen o hepha-a. Kirobo re djunute jowwo, efuon re *ugboma* ghanre ke Jihova, o dia kiridie ne o che fi erere ke avwanre ovo-o, je kidie obore avwanre rue ji djobote Jihova. Roro kpahen udje ra vwophia vwe otonphiyo na. Omow ro pha gbege okeneje sa nerhe wo roro ne ose ve oni royen je pha gbege, gbane o dia otioyen? Avwanre guonore ne osenvwe yere obore avwanre yeren akpaw wan ghwa ekan bru Ose re

* A ta ota kpahen obo ra sa vwo je eronvwon ra vwo dioto ri yovwirin vwe Uyovwinrota 6 re obe nana.

12, 13. Idjerhe vwo yen obore ohwo roro vwo churobow si obo ro rue phia, mavo yen avwanre se vwo vwo iro ro ro fonro?

14. Diesoro efuon re *ugboma* dia ota romobow ovo-o?

***Èfuon ugboma churobọ si e vwo ruẹ ugboma vẹ
asan rẹ avwanre dia fuan***

avwanre rohẹ odjuvwu-u, yẹrẹ ru obo re cha nẹhẹ ihwo si ẹwẹn nẹ ovuẹ rẹ aghwoghwo na-a. Ota rẹ Ọghẹnẹ da ta: “Avwanre phi ọghrọrọ phiho idjerhe rẹ ohwo ọvuovo-o, rere e vwo jẹ ogbeku ẹmẹ vwẹ odiboegbe rẹ avwanre, ẹkẹvuovo avwanre dje oma rẹ avwanre phia kerẹ idibo rẹ Ọghẹnẹ vwẹ idjerhe kidjerhe.” (2 Korẹnt 6:3, 4) Idjerhe vọ yen avwanre sa vwọ fon vwọrẹ ugboma?

¹⁵ *Oşenwwe kugbe omaẹfuon rẹ avwanre.* Dede nẹ ẹkurue-mu vẹ obo re yeren akpọ wan fẹnere vwẹ ẹkuoto sansan, avwanre je sa mre ame vẹ odja ro che te avwanre vẹ emọ rẹ avwanre vwo ru oma rẹ avwanre fon ọkieje. Re vwo ru oma fon churobọ si ra vwọ vwẹ ame vẹ odja vwọ hworhẹ abọ tavwen e ki djobote emu ra cha re, e de nẹ itoleti rhe, yẹrẹ e

15, 16. Die yen omamọ uruemu rẹ ẹfuon churobọ si, mavọ yen iwun rẹ avwanre dia?

de wene inapkini re omo nu. Siere avwanre da vwe ame ve odja vwo hworhe abo, o sa nerhe avwanre vrabo re ega, o mi ji sivwin arho re avwanre. O je nerhe avwanre kenoma ke a vwo hwarie oga vwo ne asan ovo kpo asan ofa. Vwe iwevwin ri vwo itoleti-i, e se ne phiyu ukpotu rere e rhurho ki-robo re ruro vwevunre Izrel re awanre.—Urhi Rive 23:12, 13.

¹⁶ O ji fo ne avwanre fonrho emwa re avwanre okieje rere ayen vwo dia fuanfon. O ghwa diane iwun re Inenikristi cha dia e re ghanre yere i ri sherhe tavwen ayen ke dia fuanfon. (Se 1 Timoti 2:9, 10.) Kasan kasan re avwanre hepaha, ofori ne osenvwe re avwanre "mu ogho ke uyono re Oghene Osivwi re avwanre."—Taitos 2:10.

¹⁷ *Uwevwin ve asan re avwanre dia.* Okiovo, o ghwa dia iwevwin ride yen avwanre dia-a, ekvuvovo ofori ne avwanre ru iwevwin re avwanre fuanfon, yoyovwin te asan re egba avwanre teri. Avwanre de ji vwo imoto re avwanre ghwa kpo uyono yere aghwoghwo, ofori ne obevun ve otafe royen dia fuanfon. Karophiyu ne uwevwin re avwanre dia ve otafe royen da dia fuanfon, o nerhe ihwo jiri Oghene re avwanre. Vwore uyota, avwanre yono ihwo ne Jihova oyen Oghene ro fonro, ne o cha "ghworo oghworo re akpo na," avwanre ji yono ayen ne Uvie royen che ru akpo na phiyu iparadai-si. (Evwophia 11:18; Luk 23:43) Otioyena, avwanre guonore ne uwevwin ve ekuakua re avwanre vwori djephia ke ihwo efa ne asaokiephana avwanre dje uruemu re efuon ra guono mie ihwo re cha dia akpo kpokpo na.

¹⁸ *Uwevwin re ega avwanre.* Eguono re avwanre vwo vwo ke Jihova yen mu avwanre vwo vwerote Oguan Ruvie re avwanre ro dia asan re avwanre da ga ega re uyota. Siere ihwo kpokpo da rhe uyono, avwanre guonore ne ayen vwe omamo ero vwo ni Oguan Ruvie re avwanre. Rere oguan na

17. Diesoro uwevwin ve asan re avwanre dia vwo fon, ji faro?

18. Idjerhe vo yen avwanre vwo djephia ne avwanre ni Oguan Ruvie re avwanre ghanghanre?

se vwo faro, ofori nẹ avwanre ruo fon, ji vwerote okieje. Siere avwanre da vwerote Oguan Ruvie na okeneje, je avwanre djephia nẹ avwanre vwe ero ro ghanre vwo no. Oyen uphen rode re avwanre vwo vwe omakpahoto vwo “rhuere” asan avwanre da ga. (2 Ikun Rivie 34:10) Otioyen o ji fo nẹ avwanre vwerote Oguan Romevwa yere asan efa re avwanre de ru isikoko yere eghwekoko.

KENOMA KE IRUEMU RI SE MIOVWO UGBOMA NA

¹⁹ Avwanre sa vwo fon vwo re ugboma, ofori nẹ avwanre kenoma ke iruemu ri se gbe oma na ku kere, isigati ephopho, udi a da vre oma, ve ihuvwun egangan ri se djobote iroro re avwanre. Baibol na djunute iruemu na eje ri se gbe oma na ku ra mre vwe akpo na nonena-a, ekevuovo o chon avwanre uko vwo rien ero re Jihova vwo ni ayen. Eguonọ avwanre vwo kpahlen Jihova yen mu avwanre vwo ru obo re cha nerhe oma vwerhon, kidie avwanre rien obore Jihova ta kpahlen iruemu nana. E je roro kpahlen iyono re Baibol iyorin.

²⁰ *“Imoni re ghare, re avwanre vwo vwo ive nana nure na, e gbe jen avwanre ho oma re avwanre ne egua re ugboma ve [“ewen,” NW], re ru efuon gba vwe oshoedje re Oghene.”* (2 Korent 7:1) Jihova guonore nẹ avwanre kenoma ke iruemu ri se miovwo ugboma kugbe ewen yere iroro re avwanre. Otioyena, a kenoma ke iruemu ra vwo da yere reyo eronvwon ri se miovwo ugboma yere iroro re avwanre.

²¹ Baibol na ke avwanre iroro ogangan ovo ro soro avwanre vwo “ho oma re avwanre ne egua.” Noso ne 2 Korent 7:1 tonphiyo ve eta nana: “Re avwanre vwo vwo ive nana nure na.” Ive vo? Kirobo ro tare vwe aworeta e ki rhi te onana, Jihova de ve: “Ki mi dede ovwan reyo, ke me dia ose ke

19. Die yen avwanre kenoma ke siere a da guonọ dia ihwo re fonro vwo re ugboma, idjerhe vo yen Baibol na vwo chon avwanre uko vwe edia nana?

20, 21. Oka re iruemu vo yen Jihova guonore nẹ avwanre kenoma ke, iroro ogangan vo yen soro avwanre vwo ru nene obore Jihova tare?

ME DAVWENGBA MI VWO RU OBO RI YO VWIRIN?

Uyono re Baibol: "Me nye oma me, mi mi vwo kpotọ, ọ gbe dia ọtiye-en ọke ri mi de ghwohwo ke ihwo efa nu me da rha dia ọ ra dje ku fia."—1 Korent 9:27.

Nọ oma wen

- Siere iro ro mi vwo vwobọ vwe uruemu re jefuon da ro vwe ewen, me nerhovwo ne Oghene ke vwe ewen ofuanfon royen rere me sa vwo honre woso iro ro yena?—Matiu 6:13.
- Mavo yen igbeyan me, ifimu ri mi ne, ve uhwo ro me kerho ke djobote orhien-ebro me re me vwo kenoma ke iruemu re brare?—1 Pita 4:3, 4.
- Diesoro ohwo che se brorhien ke oma royen ne uruemu ro chore ro ruru shephiyọ kiridie ne o ruiruo esiri-i?—Matiu 23:25-28.
- Diesoro me vwo guono rioja kirobo re Jesu rioja fikire eruo re ohore re Oghene?—1 Pita 2:21; 4:1.
- Mavo mi se vwo dje fioto ke ohwo ofa oboesorọ mi vwo je isigati ephopho?—Rom 12:1, 2.
- Me da tobọ vwarien iruemu evo re brare ru, ko mudiaphiyọ ne mi rhe che se siobonu ayen kakare-e?—Rom 7:21-25.

ovwan.” (2 Kọrent 6:17, 18) Di roro, Jihova veri ne ọ cha vwerote we, o ji che vwo eguonọ wen kirobo re ose vwo eguonọ re emọ royen. Ekevuovo, Jihova che ru ive royen gba siere wo da kenoma ke ogbeku re “ugboma ve [“ewen,” NW].” Mavo ọ dia emu re ekpa te wo vwo vwe uphen ke iruemu igbegbe yena ne i miovwın oyerinkugbe wen ve ọ re Jihova!

²² “Guonọ Orovwohwo Oghene wen vwe udu wen ejobi, vwe enwen wen ejobi, kugbe iroro wen ejobi.” (Matiu 22:37) Jesu tare ne urhi nana yen ma rho. (Matiu 22:38) Oka re eguonọ yena yen Jihova guonọ mie avwanre. Ra vwo vwe ubiudu, oma ve iroro re avwanre vwo vwo eguonọ re Jihova, mudia-phiyo ne avwanre ke kenoma ke iruemu ri se bru arho re avwanre kre yere hwe egba iroro re Oghene vwo ke avwanre.

²³ “[Jihova] re ke ihwo ejobi arho kugbe enwen kugbe kemu kemu.” (Iruo Re Iyinkon Na 17:24, 25) Arho oyen oko ro ne obo re Oghene rhe. Avwanre vwo eguonọ re Ohwo ro ke avwanre arho na, otioyena avwanre guonọ dje odavwaro kpahen oko na. Avwanre kenoma ke iruemu re sa dia imuoshọ ke omakpokpo re avwanre, kidie avwanre rienre ne iruemu yena dje ogho phia ke arho-ọ.—Une Re Ejiro 36:9.

²⁴ “Guonọ orive wen kirobo wo guonọ oma wen.” (Matiu 22:39) Ohwo ro vwobo vwe iruemu re jefuon nana cha so oga ke oma royen ve ihwo efa re dia kerere. Kerere udje, ohwo ro se aphopho re isigati reyo, je sa rioja re ega ri ne isigati ephopho cha. Ohwo ro ru obo re sa so oga ke orive royen, churhi re Oghene ro tare ne e vwo eguonọ re irive re avwanre. Uruemu royen ji djephia ne o vwo eguonọ re Oghene-e, ọ da tobọ dianẹ ọ vwe ugbunu vwo ta.—1 Jon 4:20, 21.

²⁵ “Karophihọ ihwo na ne ayen vwe oma kpotọ ke ayen otu ri suen ihwo, kugbe ihwo ride ri vwo ogangan, re mu ogho ke ayen.” (Taitos 3:1) Vwe ekuoto buebun, e vwo vwo yere da

22-25. Iyono re Baibol vo yen cha chon avwanre uko vwo kenoma ke iruemu ri se miovwwo omakpokpo re avwanre?

"O SA BEN KE OGHENE-E"

Helen* tare ne, "Oke me vwo he egbukpe 15, kedede oyen mi vwo phopho isigati, mi ji nene igbeyan me da udi ro mu ohwo vwe oba re udughwren. Oke vwo yanran na, mi de rhi vwo emo erha re mewwe ovo vwerote. Dedena, me je reyo ihuvwun egangan. Akpeyeren me vonre ve okpetu kugbe ebenben. Ekevuovo, me da ton uyono re Baibol phiyo, ve ukecha re Jihova, mi de rhi ru akpeyeren me fon, mi de siobonu ihuvwun egangan ereyo. O ben ke vwe mamọ mi se vwo siobonu ihuvwun egangan ereyo. Me riene ne mewwe ovo che se ru ewene nana ve egba romobo me-e. Asaokiephana, me sa ta vwe akpeyeren me ne, me rhe mre uyota re eta re Jesu ro tare ne, 'o sa ben ke Oghene-e.'" —Matiu 19:26.

* E wene ode na.

ihuvwun evo vwo so urhi re ekuoto na. Inenikristi vwo yere da oka re ihuvwun tiyena-a.—Rom 13:1.

²⁶ Ra vwo sero re oma re avwanre vwevunre eguono re Oghene, ofori ne avwanre dia ihwo re fonro vwe kidjerhe kidjerhe. Re vwo siobonu, je kenoma ke iruemu ri miovwo ugboma na lohore-e, ekevuovo e se ruo.* Onana yen idjerhe re akpeyeren ro me yovwin, kidie Jihova yono avwanre rere avwanre vwo mre erere komobo re avwanre. **(Se Aizaya 48:17.)** Ma rho, siere avwanre da dia ihwo re fonro, oma cha vwerhen avwanre ne avwanre vwerokere Oghene ro dia ohwo re avwanre vwo eguono royen, otioyena ke avwanre sero re oma avwanre vwevunre eguono royen.

* Ni ekpeti na "Me Davwengba Mi Vwo Ru Obo ri Yovwirin?" rohe aruobe 94, ve "O Sa Ben Ke Oghene-e," rohe obenu na.

26. (a) Die yen ofori ne avwanre ru rere a vwo sero re oma re avwanre vwevunre eguono re Oghene? (b) Diesoro a vwo dia fuanfon vwe ero re Oghene vwo dia idjerhe re akpeyeren ro me yovwin?

“Si Oma Ne Ofanrhię”

“Gbe hwe urhuru sivwe ofefe re akpo na re o ghwu; igberadja, inuhu, avwerhe re ugboma, eguonọ obrabra, urhuru evwo ro hirhe oma phiho edjo.”—KỌLOSE 3:5.

OHWIYERIN kpo asan ro de me hwe iyerin. O vwo oka re erin ovo ro guonọ hwe. O de phi emu ro rienre ne o che si erin na urhuru phiyo oghore royen, o de do phiyo ame. O rhe kri-i, oghore na de mu erin na, ohwiyerin na de sio phia. Ko hwere, kidie o rienre ne oka re emu ro si erin na urhuru yen o phi phiyo oghore na.

² Vwe ukpe re 1473 B.C.E., oshare ovo re se Belam roro kpahen oronvwon ovo ro guonọ vwo kpahen ufi. Ihwo re Oghene ri won phiyo Oto re Moab ro kere Oto re Ive na yen o guonọ kpahen ufi na ke. Belam tare ne oyen omraro re Jihova, ekẹvuovo ovwurhuru yen o rue, re jiri ne o re duvwun iyori hwe ihwo re Izrel. Ekẹvuovo, Jihova rhonwwe ke ne o duvwun iyori hwe ihwo re Izre-el, ukpere otioyen, o da nerhovwo ke ayen. Fikire urhuru re igho ra cha hwa ke, Belam ko roro ne o da phien ihwo na vwo ru umwemwu, Oghene ko duvwun iyori hwe ayen komobo. Otioyena, Belam da vwe emete re Moab vwo kpahen ufi ke ayen.—Ukeri 22:1-7; 31:15, 16; Ewophia 2:14.

³ Ona royen na wianre? E, vwo te edia evo. Uriorin buebun re eshare re Izrel she ufi nana re ayen vwo nene

1, 2. Die yen Belam ruru rere o sa vwo so omaçwan ke ihwo re Jihova?

3. Mavo yen ona re Belam na wian te?

emetẹ re Moab “gbe ofanrhiẹn.” Ayen je tobo ga eghene re ihwo re Moab kere Baal re Peor, oghene re ebruphiyo, yere ehware. Onana da nerhe ihwo re Izrel ri te 24,000 ghworo kufia oke re ayen wo guono ro Oto re Ive na. Onana ghini oghworo rode!—Ukeri 25:1-9.

⁴ Die yen so oghworo rode nana? Buebun re ihwo na de rhi vwo ubiudu re umwemwu, ayen da yanje Jihova vwo, ro sivwin ayen vwo ne Ijipt, ghere ayen vwe aton na, ji sun ayen gberhenede kpo oto re ive na. (Hibru 3:12) Oyinkon Pol wo ta ota kpahen onana, o de si: “Avwanre gbi gbe ofanrhiẹ kirobo re evo re ayen gberi-i, re uriori uje gbẹ erha vwo she ghwu edoke.”*—1 Korent 10:8.

⁵ Iyeren re obe re Ukeri na vonre ve iyono eghanre buebun wo ke ihwo re Oghene nonena, kidie ayen ji muegbe re ayen wo ro oto re ive ro rho vre o re ihwo re Izrel na. (1 Korent 10:11) Kere udje, ewen ofan-

* Uchunu re ihwo re obe re Ukeri djunute na churobo si “ehonwore” re iguedjo re Izrel hweri komobo ri se te 1,000, kugbe ihwo re Jihova vwe obọ royen hwe.—Ukeri 25:4, 5.

4. Diesoro uriorin buebun re ihwo re Izrel vwo she ufi re ofanrhiẹn? 5, 6. Diesoro ikuegbe re umwemwu re ihwo re Izrel vwe Oto re Moab wo dia ghanre ke avwanre nonena?

Oto re Moab

rhięn rę akpọ nana tobọ gan vrę ọ rę ihwo rę Moab rę awanre. Kukpe kukpe yen uriorin buebun rę Inenikristi vwo she ufi rę ofanrhięn, rọ dia ufi ro mu ihwo rę Izrel. (2 Kọręnt 2:11) Kere Zimri rọ gbaudu reyo aye rę Midian rhe utughe royen, eriyin ihwo evo je hepha vwe ohri rę ihwo rę Oghene nonena re vwe uruemu ofanrhięn rayen vwo miovwọ ukoko na.—Ukeri 25:6, 14; Jud 4.

⁶ Wọ mre oma wen vwe Otọ rę Moab nonena? Wọ sa mre ne wo sikere akpọ kpokpọ ru wọ herhe oke grongron re na? Ọ da dia otioyen, gbe ru emu eje rę egba wen muru asaokiephana rere wọ vwọ sẹro rę oma wen vwevunre eguonọ rę Oghene womare wọ vwọ kerhọ ke iji na rọ tare ne, “si oma ne ofanrhię.”—1 Kọręnt 6:18.

DIE YEN OFANRHIĘN?

⁷ Kirobo ra reyerọ vwo ruiruo vwe Baibol na, “ofanrhięn” (Grik, *por-nei’a*) shekpahen ovwerhen rę ihwo re je rọvwọ-ọn. O churobọ si igberadja-egbe, ehware rę ihwo re je rọvwọ-ọn, otioyen ji te ehware rę unu yere ọ rę unuson, kugbe ra vwọ vwe obọ ghwraghwra oma rę ohwo ofa rọ dia aye yere oshare rę ohwo-o. O ji churobọ si ehware rę oshare ve oshare, aye ve aye, yere ohworakpọ ve eranvwe.*

⁸ Baibol na nabọ dje phephen ne, ihwo ri gbe ofanrhięn cha sa dia evunre ukoko rę Inenikristi-i, ayen ji che vwo arhọ rę bede-e. (1 Kọręnt 6:9; Ewophia 22:15) Vwoba, ofanrhięn-egbe sa so omaewan ke ayen asaokiephana, kerę ewen obrorhięn ro kpokpo ohwo, evunemre ra guonore-e, oga ve ughwu, ihwo rha cha vweroso

* Wọ da guonọ se kpahen obore uruemu ri jefuon kugbe uruemu ra ghemre mudiaphiyọ, ni “Questions From Readers” vwe *Uwevwın Orherę* rę July 15, 2006 ọ rę Oyibo, rę Iseri rę Jihova teyenphia.

7, 8. Die yen “ofanrhięn,” mavọ yen ihwo ri gbe ofanrhięn vwo vun obore ayen kọnre?

aye-en, yere muoghọ ke aye-en, o sa je yanghan oron-vwe. (Se Galesha 6:7, 8.) Diesoro wo vwo vwobọ vwe obo re cha so oja ke we? O da ohwo mamọ ne ihwo buebun roro te tavwen ayen ke je owọ resosuọ ro suen kpo ofanrhię-en, ro dia e vwo nughe re ihwo re banphiyo.

OWOJE RE SOSUO—UGHE RE IHWO RE BANPHIYO

⁹ Vwe ekuoto buebun, a mre ihoho re ihwo re banphiyo vwe asan ra da she ebe re ghwa iyenren, uhwo-ro, kugbe itelivishoni, e je von itaneti.* Ihwo evo tare ne o cha sa so omaekuon, oyena uyota? Ejo, kakaka! Ihwo ri nughe re ihwo re banphiyo se rhi vwo ekuruemu re vwo du omobọ ve “omeme obrabra,” ro se sun kpo ehware okieje, ehware ro je fo, oyanghan vwevunre oronvwe, kugbe oronvwe efan.[#] (Rom 1:24-27; Efesos 4:19) Ohwo ovo ro ru ehahie vwe ehware okieje vwo dje oga re ikansa. O da ta: “Okieje yen oga na vwo ganphiyo, o je ben esivwo.”

¹⁰ Roro kpahen eta rehe Jems 1:14, 15, ro tare ne, “oke re urhuru si vwe ve eguono re ugboma na de rhi bunọ re, ke ghwa odavwini cha. Oke re eguono re ugboma da rhe mrevun re ko vwie umwemwu; umwemwu de rhi bunọ re ko ghwa ughwu cha.” Otioyena, urhurusivwe ochochọ da ro ewen wen, brokpakpa siono! Kere udje, o da diane wo mre ihoho re ihwo re banphiyo kpre-

* Kirobo ra vwe ota na vwo ruiruo vwe etine, “Ughe re ihwo re banphiyo” shekpahen eta, isiesi yere ihoho re ruru ra vwo rhanrien urhurusivwe re ehware. O ji churobo si uhoho re ohwo ro banphiyo yere o re ihwo ive yere eko re ihwo ri bru ehware ra ghemre.

[#] A ta ota kpahen uruemu re vwo du omobọ vwe arube 218-219 vwevunre Apendisi na.

9. Ihwo evo tane ughe re ihwo re banphiyo cha sa so omaekuon, oyena uyota? Dje kpahen.

10. Idjerhe vo yen avwanre sa vwo vwe uyono re Baibol rohe Jems 1:14, 15 vwo ruiruo? (Ni ekpeti rohe arube 101.)

gede, fobọ ku opharo kufia, yere fun ikomputa na, yere wene ughe re itelebishoni na. Ru obore wo se ru ejobi vwo kenoma ke urhurusivwe ochocho tavwen o ke rhe gan te edia re wo rhe che se sun oma we-en!—**Se Matiu 5:29, 30.**

¹¹ Koyensoro, Ohwo ro rien avwanre vre obore avwanre rien oma avwanre vwo ta: “Gbe hwe urhuru sivwe ofefe re akpo na re o ghwu; igberadja, inuhu, avwerhe re ugboma, eguono obrabra, urhuru evwo ro hirhe oma phiho edjo.” (Kolosse 3:5) Vwore uyota, re vwo ru otioyen ghwa loho-o. Ekevuovo karophiyọ ne avwanre vwo Ose rohe odjuvwo ro vwo edirin ve eguono, re avwanre

11. Mavo yen a sa vwo vweroso Jihova oke re avwanre de nene irore re chore muabo?

OBO RE CHON VWE UKO SA VWO FON VVORE URUEMU

“Oke me vwo he egbukpe ihwerha fi ihwe gbę irhirin, mi de rhi vwo ekuruemu ri mi vwo ne iho-
ho re ihwo re banphiyọ kugbe re vwo du omobo,”
eriyin eghene oshare ovo tare. “Edje me vwe isikuru
niro ne oye ekuruemu re ighe. Ekevuovo uruemu
tiyena nerhe ewen obrorhię me ghwu, o da nerhe
mi yeren akpo re ofanrhię. Ukuoto roye, ke me rhe
mrevughe ne mevwe ovien vwo ke urhurusivwe me.
Ekevuovo, me sa vrabo re uruemu re jefuon nana wo-
marę ukęcha re Jihova kugbe o re ukoko na. Asaokie-
phana, me nabọ sane igbeyan me kidie me rienre ne
ihwo efa se djobote vwe. Me mrevughe ne erhovwo
ve uyono re Baibol okeneje cha chon vwe uko vwo
kenoma ke e vwo she ufi re erharhe iruemu. Ukperę
me vwo dia ovien ke urhurusivwe re ugboma, mi vwo
uphen me vwo ga kerę okobaro okieje asaokiephana.”

se kperi se. (Une Re Ejiro 68:19) Brokpakpa nerhovwo rhe siere iroro ochochoch da ro ewen wen. Nerhovwo rhe ne o ke we “orho ro basa-an na” rere wo se vwo roro kpahen eronvwon efa.—2 Korent 4:7; 1 Korent 9:27; ni ekpeti na “Mavọ Mi se Vwo Siobonu Orharhe re Uruemu?” rohe aruobe 104.

¹² Ogbaghwanre Solomon siri: “Jen udu wen sasa vwe oke ejobi; kidie evun roye ogbugbu re arho va ne cha.” (Ise 4:23) “Udu” avwanre, ro dia oka re ohwo re avwanre ghene hepha yen Oghene ne. Ero re Oghene vwo ni “udu” avwanre, yen che djephia se avwanre che vwo arho re bede, o dia ero re ihworakpo vwo ni avwanre-e. Ota na vre otioye-en, ekvuvovo o pha ghanghanre. Job ve ero royen re opho rere o vwo je aye eno ve ewen re ofanhiyen. (Job 31:1) Oyena omamo re udje vwo ke avwanre! Obuine ovo ji dje oka re ewen otioyena phia ro vwo nerhovwo ne, “rherie ero me rere o vwo je ogbgbemre e no.”—Une Re Ejiro 119:37.

DINAH JE OJE RE EKPA

¹³ Kirobo re avwanre yonori vwe Uyovwinrota 3, igbeyan sa nerhe avwanre ru umiovwo yerere erhuvwu. (Ise 13:20; se 1 Korent 15:33.) Roro kpahen udje re Dinah, omote re Jekop. Dede ne a nabọ yono ne okiemọ rhe, Dinah je oje re ekpa ro vwo mu igbeyan re emete re Kenan. Ihwo re Kenan je hoho ihwo re Moab ri gbe ofanhiyen mamọ. (Livitikos 18:6-25) Eshare re Kenan, ji te Shikem ro dia “ohwo re me ru ogho ke vwe orua” royen, ni Dinah kere ohwo ro ji vwo ewen re ofanhiyen.—Jenesis 34:18, 19.

¹⁴ O sa diane Dinah vwo ewen ro vwo nene Shikem gbe ofanhiyen oke ro vwo mre-e. Ekvuvovo, obore bue-

12. Die yen “udu” re avwanre, diesoro avwanre vwo sero royen?

13. Ono yen Dinah, diesoro oje re igbeyan ro jere vwo dia o re ekpa?

14. Okpetu vo yen nuro rhe fikire oje re igbeyan re Dinah jere?

Ọyen emu rẹ aghwanre ra vwo reyọ Intanẹti vwo ruiro vwe asan rẹ ihwo eje da sa mrẹ ohwo vwe uwewin na

bun rẹ ihwo rẹ Kenan roro nẹ oshephiyo siẹrẹ urhuru ehware de si ayen yen Shikem ruru. Dinah rhe se ru emu vuovo-o, kidie Shikem “shabọ phiho” “ọ da phopho.” Ọhohore nẹ “ivun roye” rhe vwerhen Shikem ukuko na, jẹ oyena se wene obo ro ruru na-a. (Se Jẹnẹsis 34:1-4.) Ọ dia Dinah ovo yen rioja ro nuro rhe-e. Orua royen je rioja rẹ ophophovwe fikire oka rẹ igbeyan ro muru. —Jẹnẹsis 34:7, 25-31; Galesha 6:7, 8.

¹⁵ Ọ da tobọ diane Dinah yono oronvwo nẹ obo re phiare na rhe, jẹ ọ rioja tavwen. Ofori nẹ emu oɓrabra phia kẹ idibo rẹ Jihova tavwen ayen ki yono aghwanre-e. Kidie ayen kerho rẹ Ọghẹnẹ, ayen ke “yan nene evwaghwanre.” (Isẹ 13:20a) Ọtiyena, ayen ki rhi vwo eruọ rẹ “idjerhe kidjerhe esiri ejobi,” ọ da nerhe ayen vrabọ rẹ ebẹnben vẹ omiaovwe.—Isẹ 2:6-9; Une Rẹ Ejiro 1:1-3.

15, 16. Mavo yen avwanre se vwo vwo aghwanre rẹ Ọghẹnẹ? (Ni ekpeti rohe aruobe 109.)

MAVO MI SE VWO SIOBONU ORHARHE RE URUEMU?

Uyono re Baibol: "Orovwohwo guono ihwo ri tuoma re umwemwu."—Une Re Ejiro 97:10.

Nọ oma wen

- Me kenoma ke edia re sa nerhe urhurusivwe ochochọ ganphiyo?—Matiu 5:27, 28.
- Mi roro kpahen obo ri se ne obuko re urhurusivwe ochochọ rhe?—Isẹ 22:3.
- Die yen mi che ru rere mi se vwo siobo nu orharhe re uruemu?—Matiu 5:29, 30.
- Mi muegbe me vwo vwe ose yere oni me yere ohwo ro tedje vwevunre ukoko na kpahen obenben me?—Isẹ 1:8, 9; Galesha 6:1, 2.
- Mavo mi se vwo djephia ne me vwereso egba ve aghwanre re Jihova mi se vwo phikparobo? —Isẹ 3:5, 6; Jems 1:5.

¹⁶ Kohwo kohwo ro guono aghwanre re Oghene se vwo womare erhovwo, eyono re Baibol na ve ebe kugbe eronvwon efa re odibo ro fuevun ro je ghwanre na vwophia okieje. (Matiu 24:45; Jems 1:5) Omaevwokpotọ oyen emu ofa ro je ghanre kidie a mre vwe oma re ihwo ri vwo owenvwe re ayen vwo yan nene uchebro re Baibol na. (2 Ivie 22:18, 19) Kerẹ udje, Onenikristi sa rhonvwe

ne udu royen vonre ve ophięnvwe, o ji miovwın ganđan. (Jerimaya 17:9) Ekevuovo, siere o da guono yan cho, o sa vwomakpoto reyọ uchebro?

¹⁷ Vwe ero roro edia nana. Ose ovo rhonvwe ke omote royen ne o ve oniovo oshare ro konphiyo sa kon kpo ada, ekevuovo e je oniovo ofa nene ayen. Omote na da ta: “Ose me, wo vweroso owe? Avwanre che ru emu vuovo ro chore-e!” O sa diane omote na ghini vwo eguono re Jihova, iroro ro chore ji rhe-e, je oyan yena dje “aghwanre [re Oghene]” phia? Omote na ‘dje ke ofanrhię’? Gbane o “vwe ero so udu robo roye”? (Isę 28:26) Okiovo wo se roro kpahen iyono re Baibol efa re sa vwe ukecha ke ose tiyena ve omote royen vwọ nabọ roro kpahen ota nana.—Ni Isę 22:3; Matiu 6:13; 26:41.

JOSEF DJE KE OFANRHIĘ

¹⁸ Josef oyen omose re Dinah, eghene ro vwo erhuvwu, o ji vwo eguono re Jihova, o dje ke ofanrhię. (Jęnesis 30:20-24) Oke re Josef vwọ he eghene, o rhięromre obo ri ne obuko re oje re ekpa re Dinah jere rhe. Obo re phiare na ve owenvwe ro vwọ sero re oma royen vwe eguono re Oghene, chon Josef uko ikpe evo vwọ wan nu vwe Ijpt oke re aye re onini royen wo davwęgba “kede kede” ro vwọ rierie gbe ofanrhię. Vwore uyota, Josef che se siobonu iruo na-a, kidie ovię yen o rue! Edia nana guono aghwanre kugbe uduiefiogbere. O sen ke aye re Potifa abo buebun, ukuoto royen o da dje jowwo.—Se Jęnesis 39:7-12.

¹⁹ Di roro: O da diane oyen ekuruemu re Josef ro vwo roro kpahen aye na yere ofanrhię okeneje, o ra sa

17. Djudje re obo re sa phia vwe orua, wo ji dje obore ose se vwo nene omote royen roro kugbe.

18, 19. Odavwini vo yen vwomaphia vwe akpeyeren re Josef, ke die yen o ruru?

sero re oyonregan royen? Okiovo o re se ruo-o. Ukpere Josef vwo roro kpahen ofanrhiyen okieje, eta ro vwe aye re Potifa djerephia ne o vwe ero oghanghanre vwo ni oyerinkugbe royen ve o re Jihova. Okieje yen o vwo vwe ne, “Onini me si emuovo nu ke vwe-e, jokpa we ovo, fikiridie we aye roye; komavo mi ru emu obrabra nana, ri mi ru umwemwu kpahe Oghene?”—Jenesis 39:8, 9.

²⁰ Vwe ero roro obore oma vwerhen Jihova te oke ro vwo mre ne Josef sero re oyonregan royen kede kede, dede ne o pha shesheri ke orua royen. (Isa 27:11) Ukuko na, Jihova de rhi ruo, e de si Josef ne uwodi, o da je rhe dia ohwo ro vwo kpahen Ovie re Ijijt kugbe ohwo ro vwerote emu! (Jenesis 41:39-49) Eta re Une Re Ejiro 97:10 ghini uyota, ro tare ne, “Orovwohwo guono ihwo ri tuoma re umwemwu; o sero re arho re ihwo efanfon roye; o sivwin ayen ne obo re ihwo umwemwu.”

²¹ Nonena, idibo re Jihova buebun ji djephia ne ayen “tuoma re umwemwu,” je “guono emu esiri.” (Emos 5:15) Vwe Africa, eghene oshare ro dia oniovo, karophiyoke re omote ovo vwe iklassi royen vwo yinwaro vwe ne o che nene vwerhen siere oniovo na da

20. Mavo yen Jihova wene eronvwon wan vwo ke Josef?

21. Idjerhe vo yen eghene oshare ovo ro dia oniovo vwe Africa vwo dje uduiefiogbere phia?

vwe ukecha ke vwe odavwini re ayen che si. Oniowo na da ta: “Ugege yena, me da sen, kidie ne me yonre gan, ke me sa sero re ogho me, ro dia emu ro ghanre vre oro ve idono efuanfon.” Vwore uyota, umwemwu sa nerhe ohwo “ghogho” vwe omoke kren, je aghogho tioyena ghwa omiaovwe cha. (Hibru 11:25) Vwoba, aghogho tioyena fiemu-u, a da reyowwo vwanvwen aghogho re bede ro herow siere e de nyupho re Jihova. —Ise 10:22.

RHIABOREYO UKECHA RE OGHENE RE ARODONVWE NA

²² Fikire jeba, avwanre eje nene ojevwe re ugboma muabow e se vwo ru obo re gbare vwe ero re Oghene. (Rom 7:21-25) Jihova rien onana kidie o “karoho ne avwanre iwurhie.” (Une Re Ejiro103:14) Okiovo, Onenikristi se ru umwemwu ogangan. O da dia otioyen, ke o mudiaphiyow ne Oghene kpairoro vre? Ejo, kakaka! Vwore uyota, ohwo na sa rioja re obo ro ruru na, kirobo ro phia ke Ovie Devid. Ekevuwowo, okeneje yen Oghene vwo muegbe ro vwow vwe “evwoghovwo” ke ihwo re “rhovwe imwemwu” rayen.—Une Re Ejiro 86:5; Jems 5:16; se Ise 28:13.

²³ Vwoba, Oghene “ru ese” ke avwanre womare eshare re vwo mu vwevunre ukoko na, eshare nana isuigode ri muwan, ri ji vwo owenvwe re ayen vwow vwe ukecha phia. (Efesow 4:8, 12; Jems 5:14, 15) Odavwe rayen oyen ayen vwow vwe ukecha ke ohwo ro ru chow na, o vwow rhoma vwo oyerinkugbe ve Oghene, ji “vwo eruow” kirobo re ovwaghwanre na tare, rere ohwo na vwo je umwemwu na evwanrien.—Ise 15:32.

22, 23. (a) Onenikristi de ru umwemwu ogangan, ke o mudiaphiyow ne Oghene kpairoro vre? (b) Ukecha vwo yen herow vwow ke ohwo ro ru umwemwu?

“VWO AGHWANRE”

²⁴ Baibol na ta ota kpahen ohwo “ro je iroro evwo” kugbe ohwo ro “vwo eruṣ buebu.” (Iṣe 7:7) Ohwo “ro je iroro evwo,” kidie ne o vwo eruṣ re Ota re Oghene-ẹ, se je oniso kugbe eḡba re vwo bru omamṣ re orhiyen evwo. Kere eghene re oshare re djise royen vwe Iṣe 7:6-23, o se she ufi re umwemwu oḡangan. Eḡevuovo, “Ohwo ro vwo aghwanre” nabṣ fueren oka re ohwo ro hepha obevun womare o vwo yono Ota re Oghene, je nerhovwo koke koke. Dede ne ohwo na gbare-e, o davwengba ro vwo ru iroro ve ojevwe royen vwo shephiyo oḡore re Oghene, otioyen ji te ero ro vwo ni eronvwon kugbe obo ro vwo tua vwe akpeyeren. Otioyena, ohwo na vwo eguono “omaobṣ roye,” yere o guono erhuvwu, ko ji “che yovwi ke.”—Iṣe 19:8.

²⁵ Nṣ oma wen: ‘O ghini muvwe ro ne iwan re Oghene gbare? O ji muvwe ro ne mi de yeren akpo nene iwan nana, mi se vwo omavwerhovwen?’ (Une Re Ejiro 19: 7-10; Aizaya 48:17, 18) Siere wo de vwo ewen ivive kpahen enṣ nana, gba rhuere edia na phiyo. Roro kpahen obo ri se ne obuko royen rhe siere wo rhe ru nene irhi re Oghene-ẹ. Vwoba, “davwe re wo mre ne Orovwo-hwo yoma” womare wo vwo yeren akpo re uyota, ji roro kpahen eronvwon re dia uyota, re dia ososo, ri vwo oḡho, ri vwo eguono, ri ji fo ejiro. (Une Re Ejiro 34:8; Filipae 4: 8, 9) Vwo imuero ne wo vwo rue otioyena, eguono wen kpahen Oghene ko cha ganphiyo, ku wo che vwo eguono re eronvwon re Jihova vwo eguono rayen, ji vwo utuoma kpahen eronvwon re Jihova vwo utuoma kpahen. Josef dia ohwo ro gbare-e. Eḡevuovo, Josef se “si oma ne ofanrhiye” kidie o vwe uphen ke Jihova ne o yono vwe

24, 25. (a) Mavo yen eghene oshare re djise royen vwe Iṣe 7:6-23 djerephia ne oyen ohwo “ro je iroro evwo”? (b) Mavo avwanre se vwo “vwo aghwanre”?

ẸKPO RẸ BAIBOL RE RORO KPAPHEN

“Orovwohwo guṣoṣo ihwo ri tuoma rẹ umwemwu.”—Une Rẹ Ejiro 97:10.

“Kohwo kohwo ro ni aye rẹ ohwo ofa opharo ro de je, ye o duro vwẹ udu roye nure.”—Matiu 5:28.

“Ohwo ro gbe ofanhię ru umwemwu kpahe oma rẹ obọ roye.”—1 Korẹnt 6:18.

“Me nyẹ oma mẹ mi mi vwo kpotọ, o gbe dia otioye-e oke ri mi de ghwohwo kẹ ihwo efa nu me da rha dia o ra dje ku fia.”—1 Korẹnt 9:27.

“Okankon kẹ okankon rẹ ohwo konre, oye o ji che vun rhe. Kidie, ohwo rọ kon kẹ ugboma roye o je cha dia evun rẹ ugboma de vun ughwu; ekevuvo ohwo rọ kon kẹ [“ewen,” NW] na vwẹ oma rẹ [“ewen,” NW] o de vun arhọ ri bede.”—Galesha 6:7, 8

“Gbe hwe urhuru sivwe ofefe rẹ akpo na re o ghwu; igberadja, inuhu, avwerhe rẹ ugboma.”—Kọlose 3:5.

“Rere ohwo ovuovo vwọ riẹn obo ra rọvwọ aye ovo vwẹ ẹfuon kugbe ogho, o dia o rẹ urhuru sivwe rẹ ugboma kerẹ ihwo ri Keferi re riẹn Oghẹne-ẹ.”—1 Tesalonaika 4:4, 5.

ikpe buebun rere o se vwo vwo owenvwe ro vwo ru obo re vwerhen Oghẹne ivun. Gbe ji ru otioyen.—Aizaya 64:8.

²⁶ Oghẹne ma oma rẹ aye vẹ oshare rere ihwo re rọvwonre vwọ riavwerhen rẹ ehware, ji vwie emọ, o dia a vwọ reyọ vwọ heha-a. (Isẹ 5:18) Avwanre che yono kpahen ẹro rẹ Oghẹne vwo ni oronvwe vwẹ iyovwinreta ive re vwọ kpahen onana.

26. Uyovwinrota oghanghanre vọ yen avwanre che yono?

Oronvwe—Oke ro ne Obo re Oghene Rhe

“Oge re oruru erha fobo vwe-e.”

—AGHWOGHWO 4:12.

OMA vwerhen owe wo vwo kpo asan re de ru irueru re oronvwe? Oma vwerhen ihwo buebun, kiridie oyen oke re aghoghoh. Ihwo ive re cha rowwon na naboson osen-vwe ro faro. O dia oyena ovo-o, opharo rayen je von ve aghoghoh! Vwe ede nana, oma vwerhen ayen, oghohore ne obaro na vonre ve iphirophiyoh kugbe omavwerhovwen.

² Dedena, a cha rhonvwe ne vwe edia buebun, oronvwe vonre ve oyanghan nonena. Dede ne avwanre rhero royen ne ihwo re ghwa rowwon na che phikparoboh, okiovo, avwanre se roro: ‘Omavwerhovwen cha dia oronvwe nana? O cha ton?’ Obore aye gbe oshare re rowwonre na vweroso Oghene wan, ji ru nene uchebro re Oghene yen che dje ekpahonphiyo re eno yena phia. (Se Ise 3:5, 6.) Ofori ne ayen ru otioyen rere ayen sa vwo dia vwevunre eguonoh re Oghene. Asaokiephana, e je avwanre roro kpahen ekpahonphiyo re Baibol na vwo ke eno ene nana: Diesoroh wovwo rowwon? Wovwo da guonoh rowwon, ono yen dia orive re oronvwe wen? Mavwo wo se vwo muegbe vwo ke oronvwe? Die yen sa vwe ukecha ke ihwo ive re rowwonre vwo dia vwo omavwerhovwen?

1, 2. (a) Die yen avwanre se roro kpahen ihwo re ghwa rowwon nu oboh, diesoroh? (b) Enoh vovoyen avwanre che roro kpahen vwevunre uyovwinrota nana?

DIESORO ME VWO RỌWỌN?

³ Ihwo evo vwo imuero nę, ohwo ki se vwo omavwe-rhovwen vwe akpeyeren, kọ rọwọn. Iroro yena chore! Jesu rọ rọwọnre-e, tare nę ohwo vwo dia kpogono oyen okę, o de jiro kę ihwo ri se ru otioyen nę ayen dia otioyen. (Matiu 19:11, 12) Oyinwon Pol je ta ota kpahen erhuvwu rọ herọ rę ohwo vwo dia kpogono. (1 Koręnt 7:32-38) Jesu yerę Pol vwe ota nana ru urhi-i. Vwore uyota, e kere uruemu ra vwo “dje ihwo oronvwe” vwoba “uyono rę efian rę Idębono.” (1 Timoti 4:1-3) Dedena, edia ri kpogono nerhe ihwo re guonọ ga Jihova muomaphiyọ ęga rayen. O rhe fo nę a rọwọn fikire eronvwon ri fiemu-u, kere onye rę edjedje.

⁴ Ekevuovo, uvi iroro herọ ra vwo rọwọn? E. Oronvwe je okę ro nę obọ rę Oghenę rhe. (**Se Jęnesis 2:18.**) Oronvwe vwo erere evo, o je hwarhie omavwerhovwen cha. Kere udje, omamo rę oronvwe oyen uchivwo rę omamo rę orua. Emọ guonọ uwevwin ro shephiyọ ve emiovwon ri che yono ayen, dje ęguonọ kę ayen, ghwoku, je kpo ayen vi. (Une Rę Ejiro 127:3; Efesos 6:1-4) Ekevuovo, o dia a vwo vwerote emọ ovo yen oboesorọ ohwo vwo rọwọn.

⁵ Roro kpahen ękpo rę Baibol re mu uyovwinrota nana kpahen: “Emu ive yovwi nọ ovo, kidie ayen vwo erere ro oyoyovwi ovo vwe owian rayen na. Kidie ayen de she, ovo kọ kpare orive vren; ekevuovo ekan kę ohwo rę oye ovo yan usun oke ro de she o rhe vwo orive rọ kpaherọ vren. Ofa roye ihwo ive de shevwerhe kugbe, kę ayen rhorha

3. Diesoro o vwo je fo nę a rọwọn fikire eronvwon ri fiemu-u?

4. Uchivwo vo yen omamo oronvwe phi phiyoto kę eroevwote rę emọ?

5, 6. (a) Kirobo rę Aghwoghwo 4:9-12 tare, die yen erere evo igbeyan ive re kpekpe sa mre? (b) Mavo oronvwe sa vwo dia kere oge erha ra rhuon kugbe?

mu ohwohwo; ekevuovo mavo ohwo ovo vwo rhorho mu oma roye ovo? Ohwo ovo da rhe honre ohwo ofa orive roye ko chocho ke. Oge re oruru erha fobo vwe-e." —Aghwohwo 4:9-12.

⁶ Esosuo, ekpo re Baibol nana ta ota kpahen oghanrovwe re ugbeyan. Vwore uyota, oronvwe churobo si igbeyan ive re rien ohwohwo mamọ. Kirobo re ekpo re Baibol nana djephia, oyerinkugbe nana sa nerhe ayen vwe ukecha ke ohwohwo, phiudu phiyo ohwohwo awọ, je chocho re ohwohwo. Oronvwe na ganphiyo siere oge na da vre ihwo ive na ovo. Kirobo re ekpo re Baibol nana djere, a sa herie oge ive ra rhuon kugbe. Ekevuovo, o cha ben a vwo herie oge erha ra rhuon kugbe. O da diane odavwe resosuo re aye ve oshare na oyen ayen vwo ru obo re cha vwerhen Jihova ivun, oronvwe rayen na cha hoho oge erha yena ra rhuon kugbe. Koyen Jihova ebere ovo re oronvwe na, otioyena oyerinkugbe rayen na ko ganphiyo.

⁷ Vwevunre oronvwe ovo yen a da riavwerhen re ehware. Edia nana ovo yen ehware da ghene hwarhie omavwe-rhovwen cha. (Ise 5:18) Siere ohwo ro hero kpogono de yerin vre oke re Baibol na seri ne oke "re urhuru sivwe . . . da gan," koyen oke re urhurusivwe re ehware vwo gan mamọ, o ji se nene urhurusivwe nana muabo. E rhe se suo-on, urhurusivwe tioyena se sun ohwo kpo ofanrhien. Ewen ofuanfon na mu Pol vwo si uchebro nana vwo rhe ihwo re hero kpogono: "Ekevuovo ayen rhe se chiri oma-a, e gbe jen ayen rovwo. Kidie o fori ra vwo rovwo no o ra da ton ve urhuru sivwe."—1 Korent 7:9, 36; Jems 1:15.

⁸ Otoro obo re nerhe ohwo rovwo-on, ofori ne ohwo na vwe ero abavo vwo ni eronvwon. Kirobo re Pol tare, ihwo "re rovwo re mre ukpokpogho re akpo na." (1 Korent 7:

7, 8. (a) Uchebro vo yen Pol vwo ke Inenikristi re hero kpogono ri nene urhurusivwe ehware muabo? (b) Ero abavo re vwo ni eronvwon vo yen Baibol na vwo ke avwanre kpahen oronvwe?

28) Ihwo re herọ kpongono vrabọ re eбенben re ihwo re rovwonre hirharokue. Wo da guonọ rovwon, mavo wo sa vwo nerhe eбенben re oronvwe wen havwen rere ebruphiyo royen bunphiyo? Idjerhe ovo oyen a vwo vwe aghwanre sane orive re oronvwe.

MAVO WO SA VWO RIEN OHWO RO CHA DIA OMAMO RE ORIVE ORONVWE?

⁹ Ewen ofuanfon na mu Pol vwo si uyono re Baibol ro pha ghanghanre re vwo ruiruo oke a da guonọ orive re oronvwe: “Ovwan ve ihwo ri Keferi gba-a.” (2 Korent 6:14) O mu udje royen kpahen akpeyeren re oghwere. Wo de phi urhekpe phiyọ ohore re eranvwe ive re rho no ohwohwo, eranvwe ive na yen cha rioja. Otioyen o hepha, eбенben cha dia evunre oronvwe re Onenikristi ve ohwo ro je Onenikristi edia. Siere ovo da guonọ sero re oma royen vwe eguonọ re Oghene, je orive royen guonore-e, ayen che se vwo iroro ovo-o, onana cha nerhe eбенben buebun vwomaphia. Otioyena, Pol de jiro vwo ke Inenikristi ne ayen rovwon “vwe ode re Orovohwo.”—1 Korent 7:39.

¹⁰ Inenikristi evo re herọ kpongono tare ne ra vwo rovwon ohwo rohe evunre ukoko na-a, yovwin vre ra vwo dia edia re oruvohwo re ayen hepha na. Evo chukoku uchebro re Baibol na, ayen da rovwon ohwo ro ga Jihova-a. Oke buebun, omaemuophiyọ yen ne obuko royen cha. Ihwo tioyena mre oma rayen ne ayen rovwon ohwo re ayen che se nene ta ota kpahen obo re ma ghanre vwe akpeyere-en. Edia re oruvohwo re ayen cha dia oke yena sa rho vre o re ayen hepha jovwo ayen ke rhe rovwon. O vwerhen oma ne uriorin buebun re Inenikristi re herọ kpogono, vweroso uchebro re Baibol nana, ji ru nene. (Se

9, 10. (a) Mavo yen Pol djudge re imuoshọ ro herọ siere ohwo de mu ugbeyan okpekpekepe ve ohwo rohe ukoko na-a? (b) Siere ohwo rha kerho re uchebro re Oghene ra vwo rovwon vwevunre ukoko na-a, die yen se ne obuko royen rhe?

DIE YEN MI NI VWE OMA RE OHWO RE ME CHA ROVWON?

Uyono re Baibol: “Ayen ive na ke cha dia oma ovo.”—Matiu 19:5.

Nọ oma wen

■ Diesoro o vwo ghanre a vwo wanvre oke “re urhuru si-vwe . . . da gan” tavwen a ke rovwon?—1 Korent 7:36; 13:11; Matiu 19:4, 5.

■ Dede ne me ghwanre te ohwo ro rovwon re, mavo me sa vwo mre erere vwo ne edia ri kpogono re me hepha tavwen me ke rovwon?—1 Korent 7:32-34, 37, 38.

■ Me da je oje me vwo rovwon, diesoro ohwo me cha rovwon na vwo dia ohwo ro fuevun ga Jihova kre re?—1 Korent 7:39.

■ Mavo yen ekpo re Baibol nana sa vwo chon oniovo aye uko vwo rien iruemu ra guono mie ohwo ro cha rovwon?—Une Re Ejiro 119:97; 1 Timoti 3:1-7.

■ Mavo yen Ise 31:10-31 sa vwo chon oniovo oshare uko vwo vwe aghwanre sane ohwo ro cha rovwon?

Une Re Ejiro 32:8.) Dede ne, ayen vwo iphirophiyọ ne ayen cha rovwon ede ovo, ayen hero kpogono besie ayen vwo mre ohwo vwe ega re Jihova Oghene.

¹¹ Vwore uyota, o dia idibo re Jihova eje yen orive re oronvwe ro shephiyo-o. Wo da guono rovwon, guono ohwo re uruemu royen, obo ro vwo tua vwe ega re Oghene, ve eguono ro vwo kpahen Oghene shephiyo ve owen. Odibo ro fuevun ro je ghwanre na teyen ebe buebun re ta ota kpahen uyovwinrota nana, ofori ne wo roro kpahen uchebro re Baibol nana womare erhovwo, rere o chon we uko vwo brorhien nana ro pha ghanghanre na.*

—**Se Une Re Ejiro 119:105.**

¹² Vwe ekuoto buebun, ose ve oni yen sane orive re oronvwe ke emo rayen. Ihwo buebun ghwa rhonvwe vwe ekuoto tiyena ne ose ve oni yen vwo aghwanre kugbe erianrien ra vwo je oje oghanghanre tiyena. Oke buebun, oka re oronvwe nana nabo wian, kirobo re o hepha vwe oke re vwo si Baibol na. Udje re Ebrahim ro ji odibo royen ra guono aye ke Aizik, oyen omamo re uyono vwo ke ese ve ini rehe edia tiyena nonena. Ebrahim nenesi re igbo ve otitivwe-e. Ukper otiyeyen, o davwengba ro vwo guono aye ke Aizik uvwre re ihwo re ga Jihova.[#]—Jenesis 24:3, 67.

* Ni uyovwinrota 2 re obe na *The Secret of Family Happiness*, re Ise-ri re Jihova teyenphia.

[#] Eshare evo re fuevun vwe oke re awanre rovwon vre aye ovo. Oke re Jihova vwo nene eshare nana kugbe ihwo re Izrel yerin, o vwe uphen ke uruemu ra vwo rovwon eya buebun. O dia Oghene yen ton ro phiyo-o, ekevuovo o ke ayen irhi ro vwo suon. Ofori ne Inenikristi karophiyọ ne Jihova rha vwe uphen ke ihwo re ga ne ayen rovwon eya buebun nonena-a.—Matiu 19:9; 1 Timoti 3:2.

11. Die yen sa vwe ukecha ke we vwo sane ohwo ru wo cha rovwon ve aghwanre? (Ni ekpeti rohe aruobe 114.)

12. Ekuruemu vo kpahen oronvwe yen a mre vwe ekuoto buebun, udje re Baibol vo yen ke awanre odjeke re nene?

MAVO WO SE VWO MUEGBE KE ORONVWE RO CHE PHIKPAROBO?

¹³ Wo de roro kpahen oronvwe mamọ, nọ oma wẹn, ‘Mi ghini muegbe re?’ Wọ kpahanphiyọ onọ na kiridie nẹ wọ guono emọ yerẹ ohwo ru wẹ vẹ oyen dia, yerẹ fikire ehware-e. Ukperẹ otioyen, o vwo obo ra tenrovi ro fori nẹ oshare yerẹ aye rọ guono rovwon roro kpahen.

¹⁴ Ofori nẹ oshare rọ guono aye nabọ roro kpahen iji re Baibol nana: “Ghwe ekuakua re ona wẹn kpo osuere, toro ekon wẹn ejobi kpahe vwe obo aghwa.” (Ise 24:27) Die yen ekpo na? Vwe oke awanre, oshare da guono rovwon rere o vwo orua re obọ royen, kọ nọ oma royen, ‘Me choma me vwo ghere aye vẹ emọ o da diane avwanre vwiere?’ Oshare yena cha wian tavwen, koyen o cha vwerote udju yerẹ ekankon royen. Otioyen o je hepaha nonena. Oshare rọ guono rovwon ko muegbe ro vwo mu oghwa re oronvwe na. O da diane asan vuovo she cho vwe oma roye-en, kọ wian. Baibol na tare nẹ oshare rọ sa vwerote odavwe re ugboma, o re iroro, kugbe o re ewen re orua roye-en, o bra nẹ ohwo ro vwo esegbuyota-a!—**Se 1 Timoti 5:8.**

¹⁵ Aye rọ je choma rọ vwo rovwon ji muegbe ro vwo mu oghwa ohohoho evo. Baibol na jiri ena kugbe iruemu evo ri fori nẹ aye vwo rere o sa vwo chon oshare royen uko vwo vwerote orua na. (Ise 31:10-31) Eshare vẹ eya ri brokpakpa rovwon dede nẹ ayen ji rhi muegbe re vwo mu oghwa re oronvwe-e vwo eroro-ẹ, kidie ayen se roro kpahen obore ayen che ru ke orive oronvwe raye-en. Ma rho, ofori nẹ ihwo re guono rovwon choma re ayen vwo vwe iyono re Baibol vwo ruiruo vwe oronvwe rayen.

13-15. (a) Mavo yen uyono rohe Ise 24:27 sa vwe ukecha ke oshare ro roro kpahen oronvwe? (b) Die yen aye se ru vwo muegbe ke oronvwe?

¹⁶ Re vwo muegbe re oronvwe churobo si re vwo roro kpahen iruo re Oghene vwo ke aye gbe oshare. Ofori ne oshare rien obo ro mudiaphiyọ ra vwo dia ogbuyovwin re orua re Onenikristi. Edia nana dia uphen ro vwo dia ogbuyovwin ro djoma-a. Ukperẹ otioyen, ofori ne o vwerokere Jesu kere ogbuyovwin. (Efesos 5:23) Otioyen o ji fo ne aye ro dia Onenikristi vwo eruọ re edia re ogho ra reyerọ vwo mu vwevunre orua na. Aye na vwo owen-vwe ro vwo dia “oto re urhi” re oshare royen? (Rom 7:2) Aye na he oto re urhi re Jihova ve Kristi nure. (Galesha 6:2) Egba re usuon re oshare royen vwevunre orua na mudiaphiyọ urhi ofa. Aye na se bicha, ji vwomakpotọ ke usuon re ohwo ro gbare-e? O de roro ne o cha sa vwomakpotọ ke usuon re oshare na-a, o che yovwin o vwo dia kpogono.

¹⁷ Kpobarophiyọ, ofori ne ihwo ive re rovwonre na muegbe re ayen vwo davwerho re odavwe re ohwohwo. (Se Filipae 2:4.) Pol de si: “E jen ohwo ovuovo guono aye roye kere omobo roye, e gbe rhe jen aye vwe oma kpotọ ke oshare.” Ewen ofuanfon mu Pol vwo mrevghe ne oshare na guonore ne aye na muoghọ okokodo ke. Aye na je guono ne oshare na dje eguono vwo ke.—Efesos 5: 21-33.

¹⁸ Oke ra vwo konphiyo ohwohwo dia oke re eha-a. Oyen oke re aye ve oshare na vwo yono obo re vwo yerinkugbe rere ayen sa vwo rien se ayen cha rovwon ohwohwo. Onana oke ra vwo guono omaeriusuon! Odavwini re vwo she ufi re ofanrhen sa rhe ganphiyo uvwre re oke yena, kidie a ma avwanre re vwo vwo eguono re ohwohwo. Ekevuovo, ihwo ri ghini vwo eguono re ohwohwo

16, 17. Iyono re Baibol vo yen ofori ne ihwo re guono rovwon roro kpahen?

18. Diesoro ihwo ive re konphiyo ohwohwo vwo sun oma rayen?

cha kenoma ke iruemu ri se miovw oyerinkugbe re orive rayen ve Oghene. (1 Tesalonaika 4:6) Otioyena wo da konphiyo ohwo, sun oma wen, kidie wo sa mre erere vwo ne uruemu yena rhe vwe akpeyeren wen, owene wo rowwon yere wo rowwonre-e.

DIE YEN WO RU ORONVWE WEN VWO TON?

¹⁹ Ihwo ive re rowwonre na da guono ne oronvwe rayen ton, ofori ne ayen vwe ero abavo vwo ni ive re oronvwe na. Oronvwe oyen otionphiyo re obo re Jihova guonore ne o dia bede, o dia oronwoton ro che vwo oba-a. (Jenesis 2:24) O da ohwo mamone o dia ero nana yen ihwo buebun vwo no-o. Vwe ekuoto evo, ihwo ni oronvwe kere "ifi re churu kugbe." Ayen se je eruore obore idjedje yena dje ero re ihwo buebun vwo ni oronvwe evwo. Idjerhe vo? Dede ne ofori ne ifi ra nabu churu kugbe gan, o ji fo ne o dia obo ra sa *rhan* siere a da guono.

²⁰ Ihwo buebun nonena reyo oronvwe phiyo emu re omoke kren. Ayen rowwon ve ewen ne o che shephiyo ohore rayen, o rha dia otioye-en, ayen choma ayen vwo fan oronvwe na. Karophiyo ne Baibol na vwe oyerinkugbe re oronvwe vwo dje oge. E ru oge yere ifi re oko gan, otorobo re ogiribo gan te-e, e cha sa rha-an. Otioyen o je hepha, ofori ne oronvwe ton. Karophiyo ne Jesu tare ne, "obo re Oghene tan kugbe nu, e jen ohwo herie-e." (Matiu 19:6) Wo da rowwon, ofori ne wo vwe ero nana vwo ni oronvwe. Ota re Jesu yena nerhe oronvwe na dia oghwa? Ejo.

²¹ Ofori ne aye gbe oshare vwe ero re abavo vwo ni ohwohwo. Siere ayen da tenrovi omamone re iruemu re

19, 20. Mavo yen ero re Onenikristi vwo ni oronvwe vwo fene o re ihwo re akpo na? Dje kpahon.

21. Uruemu vo yen ofori ne aye gbe oshare vwo kpahen ohwohwo, die yen sa vwe ukacha ke ayen vwo ru otioyen?

ohwohwo, oronvwe na cha dia o re omavwerhovwen. A ghene sa tenrovi omamo re iruemu re orive re oronvwe ro dia ohwo ro gbare-e? Obore avwanre se ru yen Jihova no mie avwanre, koyensoro avwanre vwo vwerosu o ne o vwe ero abavo vwo ni avwanre. Obuine na da no: “O Diane, E Orovwohwo, ku wo keru orukuruku, Orovwohwo kono ri se mudia?” (Une Re Ejiro 130:3) Ofori ne aye gbe oshare vwo ghovwo ohwohwo.—**Se Kolose 3:13.**

Ihwo evo ru orhuerephiyoto re ohwo ofa vwo dia usun rayen oke re ayen da konphiyohwohwo

²² Oronvwe sa ghwa ebruphiyo rode rhe re ikpe na vwo yan obaro na. Baibol na dje obore oronvwe re Ebrahim ve Sera hepha oke re ayen vwo ghwo. Egbabose ve ebenben kanre akpeyeren raye-en. Roro kpahen obo ro hepha vwo ke Sera, aye ro sa vre egbukpe 60 re, ra vwo vwe ne o vre ne omamo re uwevwin royen rohe orere re Ur ro vonre ve efe, rere o ra dia utughe vwe akpeyeren royen eje. Dedena, o vwomakpoto ke oshare royen. Sera omamo re aye ro vwe ukacha ke Ebrahim vwo brorhiyen re esiri. Omaevwokpoto royen dia o re omeru-u. Sera tobso se oshare royen orovwovwe vwe “evun” royen. (Jenesis 18:12; 1 Pita 3:6) Omaevwokpoto royen vwo ke Ebrahim ne oto re ubuidu royen rhe.

²³ Vwore uyota, o dia onana mudiaphiyo ne Ebrahim ve Sera rhonvwephiyo kemu kemu-u. Sera je iroro ovo ro “tun Ebrahim oma.” Dedena, vwo nene odjeke re Jihova, o da vwomakpoto kerho re aye royen, iroroeye yena ko rhe dia ebruphiyo ke orua na. (Jenesis 21:9-13) Nonena, eya gbe eshare, tobso ihwo re rovwonre ikpe buebun se yono oronvwon buebun mie Ebrahim ve Sera.

²⁴ Vwevunre ukoko na, oronvwe buebun hero re omavwerhovwen hepha, kidie aye na muoghwo okokodo ke oshare royen, oshare na vwo eguono re aye na, o je brogho phiyo oma, ayen wian kuegbe ji phi eruo re ohore re Jihova phiyo edia resosuwo vwe akpeyeren rayen. Wo da guono rovwon, vwe aghwanre sane orive wen, nabso muegbe vwo ke oronvwe na, wian gan rere oronvwe wen vwo dia o re ufuoma ve eguono ro che brogho phiyo Jihova Oghene oma. Oke yena, oronvwe wen ko cha chon we uko vwo sero re oma wen vwevunre eguono re Oghene.

22, 23. Idjerhe vo yen Ebrahim ve Sera vwo dia omamo re udje ke ihwo re rovwonre nonena?

24. Oka re oronvwe vo yen brogho phiyo Jihova oma, diesoro?

“E Jẹn Emu Ogho ke Oronwe”

“Ghoghọ vwe oma re aye re oke emọ wẹn.”

—ISE 5:18.

WỌ RỌVWỌNRE? O da dia otioyen, omavwerhovwẹn he oronwe wẹn, gbanẹ wo hirharoku ebeben ọngangan? We ve ọrivẹ wẹn je kere ohwohwo? Wo chirakon re oronwe ro je omavwerhovwẹn evwo? O da dia otioyen, o sa da we kidie omavwerhovwẹn wo vwori jowwo rha herọ-o. Kere Onenikristi, wo guonore ne oronwe wẹn ghwa urinrin bru Jihova Oghene ru wo vwo eguono royen. Otioyena, edia re oronwe wẹn hepha asaokiephana sa dia egbabose ke we. O da tobo dia otioyen, wo ghwe no ne o rhe vwo obore wo se ru-u.

² Nonena, o vwo Inenikristi ri chirakon re ebeben vwe oronwe rayen jowwo, ukpere ayen vwo riavwerhen royen. Dedena ayen guono idjerhe re ayen vwo ru oyerinkugbe rayen ganphiyo. Wo je sa mre omavwerhovwẹn vwe oronwe wẹn. Vwe idjerhe vo?

SIKERE OGHENE KUGBE ORIVE RE ORONWE WEN

³ Siere owan da davwengba vwo sikere Oghene, we ve orive re oronwe wẹn che sikere ohwohwo phiyo. Diesoro? Roro kpahen udje nana: Vwe ero roro ugbenu ovo re oboto royen pha hehere, obenu royen pha hahavwen. Vwe oboto na, oshare ovo mudia ebere ovo re ugbenu na, aye ovo de rhe mudia ebere rive re ugbenu na. Ayen ke

1, 2. Ono vo yen avwanre che roro kpahen, diesoro?

3, 4. Diesoro ihwo ive re rovwonre che vwo sikere ohwohwo phiyo siere ayen da davwengba re ayen vwo sikere Oghene? Ru udje royen.

Wo da reyo uchebro re Baibol na vwo ruiruo, o vwo egba ro vwo bon onvwe wen gan

ton ugbenu na eyeren phiyọ. Oke re ayen vwo he oboto re ugbenu na, ayen sherabo ke ohwohwo. Ekevuovo re ayen vwo yeren kpenu na, je ayen siekere ohwohwo. Wo se vwo eruọ re udje na?

⁴ A sa reyo egbaedavwon wen ru wo vwo ga Jihova vwo dje egbaedavwon ru wo vwo yeren ugbenu. O vwo Diane wo vwo eguono re Jihova na, ka sa tane wo davwengba wo vwo yeren ugbenu na. Ekevuovo, o da Diane we ve orive wen rha kere ohwohwo-o, koyen o sa Diane ebere ocheko re ugbenu na yen wo yeren. Die yen cha phia siere wo de yeren yanran? Vwore uyota, ovwan se sherabo ke ohwohwo oke resosuo. Ekevuovo, egbaedavwon wen wo vwo sikere Oghene, koyen wo vwo yeren ugbenu na, cha nerhe oyerinkugbe wen ve orive wen kpekpe phiyọ. Vwore uyo-

ta, re vwo sikere Oghene yen sa nerhe wo sikere orive re oronvwe wen. Ekevuovo mavo wo se vwo ru otioyen?

⁵ Idjerhe oghanhanre ovo re wo se vwo yeren ugbenu na yen, we ve orive re oronvwe wen vwo kerho re uchebro ro shekpahen oronvwe rohe Baibol na. (Une Re Ejiro 25:4; Aizaya 48:17, 18) Otioyena, gbe roro kpahen ekpo ovo re oyinkon Pol djunute. O da ta: “E jẹn emu ogho kẹ orṣwwe vwe ohri re owan ejobi.” (Hibru 13:4) Die yen oyena mu-diaphiyọ? Ota na “mu ogho” churobo si a vwo vwe ero oghanhanre vwo ne oronvwon. Ero yena den yen Jihova vwo ne oronvwe.

EGUONO RE JIHOVA YEN MU WE VWO RUO

⁶ Vwoṣe uyota, kere idibo re Oghene, we ve ohwo ru wo cha rovwon na *rienne* ne oronvwe pha ghanghanre, fuanfon. Jihova komobo yen ton orhuerephiyoto re oronvwe phiyo. (Se Matiu 19:4-6.) Ekevuovo, o da diane wo mre ebenben vwe oronvwe wen enena, a ghwa vwo rien ne ofori e vwo muoghọ kẹ oronvwe na che se mu we ve orive wen vwo dje eguono ve ogho kẹ ohwohwo-o. Otioyena, die yen che mu we vwo ru otioyen? Vwo oniso re obore Pol ta kpahen uruemu re vwo dje ogho phia. O dia o tare ne “oronvwe vwo ogho-o,” ukpere otioyen, o tare ne, “E jẹn emu ogho kẹ orṣwwe.” O dia obore Pol niso yen o ta ota kpaha-an, uchebro yen o vwophia.* Siere wo de roro kpahen onana, o sa nerhe oruru wo vwo muoghọ kẹ orive wen ganphiyo. Diesoro o vwo dia otioyen?

* Eta na djephia ne uchebro re Pol kpahen oronvwe na, oyan ebere ovo re uchebro re vwo kpahen ohwohwo.—Hibru 13:1-5.

5. (a) Die yen idjerhe ovo re ohwo se vwo sikere Jihova, ji sikere orive re oronvwe royen? (b) Ero vo yen Jihova vwo ni oronvwe?

6. Die yen uchebro re Pol kpahen oronvwe djephia, diesoro o vwo ghanre re vwo roro kpahon okeneje?

⁷ Roro kpahen obore iji efa vwe Baibol na ghanre ke we te, kerere iji re vwo gbe idibo yerere uchebro re vwo kuomakugbe ga. (Matiu 28:19; Hibru 10:24, 25) Vwore uyota, re vwo ru nene iji yena sa dia benben okiovo. O sa diane ihwo ru wo ghwo ghwo ke na rhonvwa kerho-o, yerere iruo ru wo ruere sa nerere oma ben we te asan re e vwo kpo uyono ko dia egbabwe ke we. Dedena, wo da obore re aghwo ghwo vere emevwa ji-i. Ohwo vuovo, yerere Idobono cha sa da obore wen ji-i! Diesoro? Kiridie eguono ru wo vwo ke Jihova yen mu we vwo kerho re iji royen. (1 Jon 5:3) Erhuvwu vo yen che no rhe? E vwo ghwo ghwo, ji kpo uyono ke we ufuoma vere aghwo ghwo re ubiudu kiridie wo riene nere wo ruere ohore re Oghene. Iroro tiyena nerere egba wen ganphiyere. (Nehe-maya 8:10) Die yen avwanre yonori?

⁸ Kirobo re eguono okokodo ru wo vwo ke Oghene mu we vwo kerho re iji royen re vwo ghwo ghwo, ji kuomakugbe ga, dede nere egbabwe herere, otioyen eguono wen vwo ke Jihova ji che mu we vwo kerho re uchebro ro tare nere “e jere emu ogho ke oronvwe,” o da tobore diane o pha benben e vwo ru otioyen. (Hibru 13:4; Une Re Ejiro 18:29; Aghwo ghwo 5:4) Vwoba, kirobo re egbaedavwon ru wo vwo ghwo ghwo ji kpo uyono nerere ebruphiyere re Oghene te we obore na, otioyen Jihova ji che ni egbaedavwon ru wo vwo muoghore ke oronvwe wen so, ji bruphiyere ke we.—1 Tesalonaika 1:3; Hibru 6:10.

⁹ Otioyena, mavore yen wo se vwo muoghore ke oronvwe wen? Kenoma ke iruemu re sa guoghore orhuerephiyotore re oronvwe na. Vwoba, o ji fo nere wo ru eronvwon re cha bon oronvwe na gan.

7. (a) Iji re Baibol vo yen avwanre ruere nene, diesoro? (b) Erere vo yen nere eme-nyo cha?

8, 9. (a) Die yen se mu avwanre vwo kerho re uchebro re vwo muoghore ke oronvwe, diesoro? (b) Ekpo ivere vo yen avwanre che roro kpahen asaokiephana?

KẸNOMA KẸ ETA VẸ IRUEMU RI DJE OĞHO KẸ ORONVWE-E

¹⁰ Aye ọvo rọ dia Onenikristi ta ota nana ọke ọvo rọ wanre: "Me nẹrhovwo rhe Jihova nẹ ọ kẹ vwẹ egba rere mi se vwo chirakon." Chirakon ri die? Ọ da ta: "Ọshare mẹ vwẹ eta vwọ ghwiẹ vwẹ. Ọ sa dianẹ mi vwo ukuonma rẹ ugbo-ma-a, ẹkẹvuovo eta ri nẹ unu rọyen cha ọkeneje guoghọ ubiudu mẹ, eta kerẹ 'Wẹwẹ oghwa!' vẹ 'Wo fi emuovo-o!'" Ota ro vwo ọkpan mamọ ro fori nẹ e roro kpahen yen aye nana vwophia na, ra vwọ ta erharhe rẹ eta vwevunrẹ orṣnwwe.

¹¹ Ọ cha da ohwo mamọ siẹrẹ Inenikristi re rṣwṣnre da ta erharhe eta kẹ ohwohwo, rọ sua ukuonma rẹ iroro ra cha sa fobọ sivwi-in! Vwore uyota, orṣnwwe ra da ta eta rẹ ekan vwo ogho-ọ. Vwẹ ẹdia nana, mavọ yen orṣnwwe wẹn hepha? Idjerhe ọvo rọ sa nẹrhẹ wọ riẹn, ọyen wọ vwọ vwomakpotọ nọ ọriẹ rẹ orṣnwwe wẹn, "Mavọ yen eta mẹ djobotete we wan?" Ọ da dianẹ ọriẹ wẹn rorori nẹ ọke buebun yen eta wẹn vwọ so ukuonma rẹ iroro vwọ kẹ, gbe muegbe wo vwo wene rere erṣnwṣn se shephiyo.—Galesha 5:15; se Ẹfesos 4:31.

¹² Riẹn nẹ obo wọ vwẹ ẹrenvwe wẹn ta ota wan vwevunrẹ ọrhuerẹphiyo rẹ orṣnwwe na djobotete oyerinkugbe wẹn vẹ ọ rẹ Jihova. Baibol na da ta: "Ọ da dianẹ ohwo rori nẹ ọye ọgba rẹ egago, rọ sero rẹ ẹrevwe rọye-e, ẹkẹvuovo rọ da phiẹn udu rọye, yẹ egago rẹ ohwo yena ofefe." (Jems 1:26) Wọ cha sa fẹnẹ eta wẹn vwo nẹ ẹga wẹ-ẹn. Ihwo evo tare nẹ kemu kemu rọ phiare vwevunrẹ uwevwin na fi emuovo-o, takpe ohwo na ga Oghẹnẹ, ẹkẹvuovo Baibol na rhṣnwwephiyo iroro nana-a. Biko wọ phiẹn oma wẹ-ẹn.

10, 11. (a) Uruemu vọ yen djephia nẹ ohwo dje ogho phia kẹ orṣnwwe-e? (b) Enọ vọ yen ofori nẹ avwanre nene ọriẹ rẹ orṣnwwe avwanre roro kpahen?

12. Die yen sa nẹrhẹ Oghẹnẹ sen ẹga rẹ ohwo vwọ kẹ?

Ota nana pha ghanghanre. (Se 1 Pita 3:7.) Wo se vwo eḡba ve oruru, eḡevuovo wo da vwe arogba vwo ta eta re sa so omaewan ke ohwo ru wo rowwonre, onana dje ogho phia vwo ke orhuerephiyoto re oronvwe-e, o sa nerhe Oghene kuero kufia ke ega wen.

¹³ O ji fo ne ihwo re rowwonre nomaso rere ayen vwo kenoma ke obo re sa so emiavwe re iroro ke orive rayen. Roro kpahen idje ive nana: Okieje yen aye re oyen ovo ghere emo royen vwo se oshare ro dia Onenikristi ro rowwonre vwe ifonu fikire uchebro, ayen ghwo ro oke ta ota mamọ; Oniovo oshare re oyen ovo dia nene oniovo aye ro rowwonre kpo aghwoghwo kudughwren kudughwren. O sa diane ihwo re rowwonre vwevunre udje nana vwo orharhe re iroro vwe ewe-en, dedena mavo yen uruemu rayen na djobote ohwo re ayen rowwonre? Aye ro hirharoku edia tiyena tare ne, "o davwe mamọ ne oshare me ghwo ro oke, ji dje odavwe ke oniovo aye ofa vwevunre ukoko na vwo vren vwe. O nerhe mi ni oma me kueku."

¹⁴ A rienre ne o miavwen ihwo ive re rowwonre na ve ihwo efa ri hirharoku oka re ebenben nana. Irive rayen kpairoro vre odjeke re Oghene kpahen oronvwe ro tare ne, "oshare vwo yan jen ose roye ve oni roye vwo ko rhe *ghanọ aye roye*." (Jenesis 2:24) Vwo re uyota, ihwo re rowwonre ji muogho ke ese ve ini rayen, eḡevuovo oyen orhuerephiyoto re Oghene ne oghwa resosuo rayen dia orive re oronvwe rayen. Vwe idjerhe vuovo na, Inenikristi vwo eguono re iniovo re ukoko na mamọ, eḡevuovo, orive rayen yen oghwa resosuo ro te ayen. Koyensoro, siere oshare ro dia Onenikristi ro rowwonre da ghwo ro oke gan no ve iniovo re ukoko na, ma rho ke eya na, je o phi ebenben phiyo oronvwe royen, otioyen o je hepaha ke aye. Wo rorori ne

13. Mavo yen ohwo sa vwo so emiavwen re iroro ke orive royen?

14. (a) Oghwa re oronvwe vo yen a kanrunumu vwe Genesis 2:24?

(b) Die yen ofori ne avwanre no oma re avwanre?

oyena yen so obɛnɛn rɔhɛ orɔnvwe wɛn? Nɔ oma wɛn, 'Mi nene ɔrivɛ rɛ orɔnvwe mɛ ghwɔrɔ ɔke kuɛgbɛ, mɛ dɔvwerhɔ rɔyen, mi dje ɛguɔnɔ kɛ kiɔrobo ro fori nɛ mi ru?'

¹⁵ Vwɔba, Inenikristi re rɔvwɔnre re ghwɔrɔ ɔke gan

15. Vwo nene Matiu 5:28, diesorɔ Inenikristi re rɔvwɔnre vwɔ kɛna kɛ uruemu ra vwɔ ghwɔrɔ ɔke gan nɔ vɛ ohwo rɔ dia ɔrivɛ raye-en?

nọ vẹ ohwo rọ dia ọrivẹ raye-en, phi oma rayen phiyo ẹdia re imuoshọ. Ọ da ohwo mamọ nẹ Inenikristi evo re rọvwonre rhoma vwo urhurusivwe re ehware kpahen ihwo efa fikire ọke re ayen ghwoṣo kuẹgbe gan nọ. (Matiu 5:28) Oka re oyerinkugbe tiyena sun ayen ro uruemu ro dje ogho phia ke oronvwe na-a. Roro kpahen obore oyinkon Pol tare kpahen ota nana.

“E JEN E GBE EHWA RE ORONVWE NA EGUA-A”

¹⁶ Ugege re Pol ghwa vwo vwe uchebro vwophia nu ne “e jen emu ogho ke orovwe,” o da vwe erhọ-esio nana vwoba: “E jen e gbe ehwa re orovwe na egua-a; kidie Oghene cha vwe ovwofanrhiẹ kugbe otu ri gbe igberadja guedjo.” (Hibru 13:4) Pol vwe ota yena “ehwa re orovwe” vwo dje ehware. Oka re ehware yena cha dia “egua-a” siere e de bro vwevunre oronvwe na. Koyensoro Inenikristi vwo kerho re Ota re Oghene ro tare ne, “ghogho vwe oma re aye re ọke emọ wen.”—Isẹ 5:18.

¹⁷ Ihwo ri nene ihwo efa re dia ọrivẹ raye-en bru ehware dje ogho phia ke iji re Oghene kpahen efuon. Vwore uyota, ihwo buebun ni igberadja-egbe ne oshephiyo none-na. Dedena, e je ero re *ihworakpo* vwo ni igberadja-egbe djobotẹ Inenikristi-i. Ayen rienre ne o dia ohworakpo-o, ekevuovo “*Oghene* cha vwe ovwofanrhiẹ kugbe otu ri gbe igberadja guedjo.” (Hibru 10:31; 12:29) Koyensoro Inenikristi uyota vwo vwe ero re Jihova vwo ni ota nana ji vwo no. (Se Rom 12:9.) Karophiyo ne Job tare ne, “me ve ero me re opho nure.” (Job 31:1) Rere a sa vwo kenoma ke owojeje ovo ro se sun ohwo vwo gbe igberadja, Inenikristi re uyota ki sun ero rayen, otioyena ayen rhe ni ohwo ro dia

16. Iji vo yen Pol vwophia kpahen oronvwe?

17. (a) Diesoro ero re ihworakpo vwo ni igberadja-egbe vwo je Inenikristi edjobotẹ? (b) Mavo yen avwanre se vwo nene udje re Job?

ṣrìvẹ rẹ orṣnwwe raye-en vẹ ẹwẹn rẹ ehware-e.—Ni Apendisi na, aruẹbe 219-221.

¹⁸ Mavọ yen igberadja-egbe bra te vwe ẹro rẹ Jihova? Urhi rẹ Mosis vwe ukecha kẹ avwanre vwo vwo ọdavwaro kpahen ẹro rẹ Jihova vwo ni ota na. Vwevunrẹ Izrẹl, igberadja-egbe vẹ edjọẹgọ ọyen evo usun rẹ imwemwu rọ nẹrhe e hwe ohwo. (Livitikos 20:2, 10) Wọ sa mrẹ oborẹ igberadja-egbe vẹ edjọẹgọ hohọ ohwohwo? Vwọrẹ uyota, ohwo rẹ Izrẹl rọ ga edjọ miovwo ọphọ rọyen vẹ ọ rẹ Jihova. Vwe idjerhe vuovo na, ohwo rẹ Izrẹl ro gbe igberadja miovwo ọphọ rọyen vẹ ọrìvẹ rẹ orṣnwwe rọyen. Ihwo ivẹ na churhi rẹ Oghẹnẹ. (Eyanno 19:5, 6; Urhi Rivẹ 5:9; se **Malakae 2:14.**) Ọtiọyena, iruemu ivẹ na chọre vwe ẹro rẹ Jihova rọ dia Oghẹnẹ rọ fuevun, ra je sa vweroso na.—Une Rẹ Ejiro 33:4.

¹⁹ Vwọrẹ uyota, Inenikristi hẹ otọ rẹ Urhi rẹ Mosis na-a. Dedena, a vwọ karophiyọ nẹ vwe ọke rẹ ihwo rẹ Izrẹl, igberadja-egbe ọyen umwemwu rọ brare mamọ, sa nẹrhe orhiẹn rẹ Inenikristi bruru rẹ ayen vwọ kẹnoma kẹ uruemu nana ganphiyo. Diesoro? Roro kpahen ọnana: Wọ sa ro evunrẹ ishoshi, shiguẹ toto, wọ nẹrhovwo vwe obaro rẹ oma? Wọ cha tanẹ 'kakaka!' Kẹ wo che ru ọtiọyen siẹrẹ e de mu igho buebun kẹ wẹ? Wọ cha tanẹ 'Ọ cha bẹn!' Vwọrẹ uyota, iroro re vwo ku Jihova phi-yoto womarẹ a vwọ ga oma che tun Onenikristi rẹ uyota oma. Vwe idjerhe vuovo na, e je Inenikristi vwo utuoma kpahen iroro re vwo ku Jihova Oghẹnẹ phiyoto kugbe ọrìvẹ rẹ orṣnwwe rayen womarẹ e vwo gbe igberadja, otorobo rẹ ọdavwini re vwo ru umwemwu yena gan te-e. (Une Rẹ Ejiro 51:1, 4; Kọlose 3:5) Avwanre guṣo ru obo

18. (a) Mavọ yen igberadja-egbe bra te vwe ẹro rẹ Jihova? (b) Idjerhe vọ yen igberadja-egbe vẹ edjọẹgọ vwọ hohọ ohwohwo?

19. Die yen sa nẹrhe orhiẹn rẹ avwanre bruru ra vwọ kẹnoma kẹ igberadja-egbe ganphiyo, diesoro?

re cha nerhe oma vwerhen Eshu, ro da hwarhie opho-phovwe rhe Jihova kugbe orhuerephiyoto ofuanfon re oronvwe na-a.

OBO RU WO SE VWO RU OYERINKUGBE RE ORONVWE WEN GANPHIYO

²⁰ Vwo vre ra vwo kenoma ke iruemu ri dje ogho phia ke oronvwe-e, owofeje vo wo sa je, wo vwo nerhe ogho vwo ke orive wen ganphiyoye? Ra vwo kpahenphiyoye ono na, gba vwe ero roro ne orhuerephiyoto re oronvwe na oye uwevwin. Gbe roro ne, eta re esiri, uruemu re eroroke, kugbe iruemu re ogho efa re ihwo re rovwonre djephia ke ohwohwo, pha kerere eronvwon ra vwo rhuere uwevwin ro nerhe uwevwin na yovwenphiyoye. Ovwan de sikere ohwohwo mamoye, oronvwe re ovwan cha hohoye uwevwin ra naboye rhuere fia. Siere eguono re ovwan de djiro, eronvwon ra vwo rhuere oronvwe na ki che no, omavwerhovwen rha cha dia oronvwe na-a kerere uwevwin ra rhuere-e. Owenvwe wo vwo ru nene iji re Oghene ro tare ne, “e jen emu ogho ke oronvwe” na che mu we vwo rhuere oronvwe wen phiyoye. Vwoye uyota, oronvwon ro pha ghanghanre de miovwin, ka rhuere. Mavo wo se vwo ru otioyen? Ota re Oghene da ta: “Aghwanre oye a vwo bon uwevwi, eruoye e vwo muo vie; erianrien oye ivun na ejobi vwo von ve efe re ghare ri yovwiri.” (Ise 24:3, 4) Roro kpahen obo ra sa vwo reyo eta nana ruiruo vwevunre oronvwe.

²¹ Evo usun re “efe” re nerhe omavwerhovwen dia uwevwin yen iruemu kerere uvi re eguono, oshoedje re Oghene, kugbe esegbuyota ogangan. (Ise 15:16, 17; 1 Pita 1:7) Enana nerhe oronvwe ganphiyoye. Ekevuvoye,

20. Die yen phiare vwe eronvwe evo re? Djudje royen.

21. Mavo e se vwo ru oronvwe avwanre ganphiyoye? (Ni ekpeti rohe aruoye 131.)

MAVỌ MI SE VVO RU ORỌNVWE MẸ YOVWINPHIYỌ?

Uyono rẹ Baibol: “E jẹn ohwo ọvuovo guṅọ aye roye kerẹ omobọ roye, e gbe rẹ jẹn aye vwe oma kpotọ kẹ ọshare.”—Efesos 5:33.

Nọ oma wẹn

- Iruemu iyoyovwin vọ yen ọrivẹ mẹ vwori, mavọ mi se vwo dje idavwaro mẹ vwo kẹ?—Isẹ 14:1; 31:29; 1 Pita 3:1, 6; 4:8.
- Mi muoghọ kẹ ọrivẹ mẹ womarẹ me vwo davwe-ngba vwo vwo ẹruọ rẹ obo ro roro?—Filipae 2:4.
- Mi muegbe me vwo vwe echobọ rẹ ọrivẹ mẹ vwo ghovwo?—Matiu 6:14, 15.
- Ọke vọ yen mi vwo dje ẹguṅọ kẹ ọrivẹ mẹ kuko?—Une Rẹ Solomon 2:9-14.
- Ẹkẹn vọ yen avwanre bru kẹ oma vwe ẹga rẹ Oghẹnẹ?—Matiu 6:33, 34; 1 Korẹnt 9:24-27.
- Die mi se ru rere mẹvwe vẹ ọrivẹ mẹ se vwo se Baibol na vẹ ọbe rẹ kẹdẹ kẹdẹ kugbe?

wɔ sa jokaphiyɔ *obore* a sa vwɔ ghwe efe von uwevwwin re djunute vwe obe ɾe Ise ra rionbo ra na? Womare “aghwanre.” Siere a da reyo uchebro ɾe Baibol na vwo ruiruo, o vwo eɣba ro vwo wene iroro ɾe ihwo, o mi ji mu ayen vwo ru eguono rayen vwɔ ke ohwohwo ganphiyɔ. (Rom 12:2; Filipae 1:9) Otioyena, we ve orive wen da ghwoɾo oke ta ota kuɛge, ji roro kpahen ekpo ɾe Baibol evo ra mre vwe obe ri keɛe keɛe, *Uwevwwin Orhere yere Awake!* ri shekpahen oronvwe, ko cha hoho ne ovwan fuere ekuakua iyoyovwin ra sa vwɔ rhuere uwevwwin ɾe ovwan. Siere eguono wen kpahen Jihova de mu we vwo ru nene uchebro ra ghwa ta ota kpahen na, koyen wɔ ghwa ekuakua ra vwɔ rhuere uwevwwin phiyɔ “uwevwwin” wen. Ukuoto royen, oyerinkugbe ɾe omavwerhovwen ɾe ovwan riavwerhen royen jowwo ko se rhivwin rhe.

²² Vwoɾe uyota, o cha reyo oke ve eɣbaɛdavwon e ki se phi ekuakua ra vwɔ rhuere uwevwwin na phiyɔ edia ɾe ayen hepha jowwo. Ekevuovo, wo de se ru eken ro te we, oma cha vwerhen owe ne wo ru nene obore Baibol na tare: “We sivwi oseghe ɾe ogho-emu.” (Rom 12:10; Une Re Ejiro 147:11) Ma rho, eɣbaɛdavwon wo vwo muoghɔ ke oronvwe wen cha sero wen vwevunre eguono ɾe Oghene.

22. Omavwerhovwen vo yen che te avwanre e de se ru ebere ro te avwanre ra vwɔ bon oronvwe avwanre gan?

Ta Ota “Esiri rọ Vọnre vẹ Uyono”

**“E jẹn ota umwemwu nẹ unu rọ ovwan cha-a,
ẹkẹvuovo ota esiri rọ vọnre vẹ uyono.”**

—EƐSES 4:29.

MAVO yen oma che ru we siẹrẹ ohwo ru wo vwo ẹguoṅo kpahen da vwe arogba vwo reyo okẹ wo vwo kẹ vwo ruiruo idjerhe rọ chọre? E gbe dje nẹ wo mu imoto kẹ, ku wo rhe mrevughe nẹ o mu imoto na muẹ dje, je reyo vwo wan ihwo efa oma. Oma cha vwerhen owe?

² Egba rẹ ota oyen okẹ ro nẹ obọ rẹ Jihova rhe rọ dia Ohwo rọ kẹ avwanre “kemu kemu esiri na ejobi.” (Jems 1:17) Okẹ nana rọ nerhe ihworakpo feṅ eranvwe na, yen nerhe avwanre sa ta odavwe vẹ iroro avwanre kẹ ihwo efa. Kere imoto na, a je sa vwe okẹ rẹ ota na vwo ruiruo idjerhe rọ chọre. O da Jihova mamọ siẹrẹ avwanre da ta eta re nerhe ivun miovwın ihwo efa!

³ Rere avwanre sa vwo dia vwevunre ẹguoṅo rẹ Oghene, ofori nẹ a reyo okẹ rẹ ota vwo ruiruo vwe idjerhe rẹ Oghene guoṅore. Jihova vwe avwanre oka rẹ eta re vwerhon oma. Ota royen da ta: “E jẹn ota umwemwu nẹ unu rọ ovwan cha-a, ẹkẹvuovo ota esiri rọ vọnre vẹ uyono, ro fori kẹ oghere ede, rọ vwe erhuvwu kẹ otu ri nyoro.” (Efesos 4:29) E jẹ avwanre roro

1-3. (a) Okẹ vo yen Jihova kẹ avwanre, mavo yen a sa vwo reyo vwo ruiruo vwe idjerhe rọ chọre? (b) Rere a sa vwo dia vwevunre ẹguoṅo rẹ Oghene, mavo yen avwanre cha vwe okẹ rẹ ota vwo ruiruo?

*Ota bọrọbọrọ
sasa ohwo oma*

kpahen oboresorọ e vwo nomaso kpahen eta ra ta, oka rẹ eta ro fori nẹ a kẹnoma kẹ, kugbe obore avwanre sa vwọ ta ota “esiri rọ vọnre vẹ uyono.”

OBORESORỌ AVWANRE VWỌ SẸRO RẸ ẸRENVWE AVWANRE

⁴ Iroro oghanhanre owo rọ sorọ avwanre vwọ sẹro rẹ ẹrenvwe avwanre yen *eta vọnre vẹ ẹgba mamọ*. Isẹ 15:4 tare nẹ, “ẹrenvwe bọrọbọrọ oyan urhe ra arhọ, ẹkẹvuovo ẹchọ da herọ kọ guoghọ [“ẹwẹn,” NW].”^{*} Kirobo rẹ ame nẹhẹ urhe rọ fa ẹbe ghwa ẹbe phiyo ye, eriyin ota re bọrọbọrọ sasa ẹwẹn rẹ ihwo ri nyoro. Ẹkẹvuovo, erharhe eta sa guoghọ ẹwẹn ri ihwo efa. Vwọrẹ uyota, eta rẹ avwanre vwo ẹgba re vwọ wan ihwo oma yẹrẹ sivwin ayen.—Isẹ 18:21.

⁵ Rọ vwọ nabọ dje obore ẹgba rẹ ota gan te, isẹ ofa da ta: “Ohwo owo herọ rẹ eta roye epha kpatakpata kerẹ adjara ro duvwe ohwo.” (Isẹ 12:18) Eta re roro te-re brokpakpa ta, sa so ivun emiovwo je guoghọ oye-rinkugbe. A vwe eta re hohọ adjara vwo duvwun we

^{*} Ota rẹ Hibru ra fan kpo “ẹchọ” vwe Isẹ 15:4 na, e ji se se “gẹgere yẹrẹ gugunu.”

jovwo re? Ise vuovo yena da je ta: "Erenvwe re ovwi-ro ro sivwe ohwo." Eta re ohwo ro vwo aghwanre re Oghene sa nerhe udu re ohwo ewen royen kuoronre toto, je rhuere oyerinkugbe. Wo sa karophiyota esi-ri tiyena ra vwe we ro bon we gan? (Se Ise 16:24.) Ra vwo rien ne eta vwo egba mamona, ko fori ne avwan-re reyo eta re avwanre vwo sivwin ihwo efa, ukpere a vwo reyo vwo wan ayen oma.

⁶ O vwo obore avwanre davwengba te-e, avwanre che se sun erenvwe re avwanre kare kare-e. Iroro rive ro soro re avwanre vwo sero re erenvwe re avwanre ke: *Umwemwu kugbe jegba mu avwanre vwo vwe erenvwe re avwanre vwo ruiruo vwe idjerhe ro chore.* Obo rehe ewen avwanre yen a ta phia, je "iroro re evun" ohwo "pha brabra." (Jenesis 8:21; Luk 6:45) Otioyena, ko pha benben e vwo sun erenvwe re avwanre. (Se Jems 3:2-4.) Dede ne avwanre che se sun erenvwe re avwanre gbagba-a, avwanre sa davwengba kpahen obore avwanre reyo vwo ruiruo wan. Kirobo re ohwo ro guono rherhe kpo ebere re okere re urhie dje ne cha davwengba ye, otioyen a je cha davwengba honre woso umwemwu ro nerhe avwanre vwe erenvwe avwanre vwo ruiruo vwe idjerhe ro chore.

⁷ Iroro rerha ro soro avwanre vwo sero re erenvwe avwanre yen, *Jihova cha no avwanre orhien kpahen eta re avwanre tare.* Eta re avwanre djobote oyerinkugbe re avwanre ve o re ihwo efa, otioyen ji te oyerinkugbe avwanre ve o re Jihova. Jems 1:26 da ta: "O da diane ohwo rori ne oye ogba re egago, ro sero re erenvwe roye-e, ekvuovo ro da phien udu roye, ye egago re ohwo yena ofefe." Kirobo re avwanre yonori vwe

6. Diesoro o vwo dia benben re vwo sun erenvwe re avwanre?

7, 8. Mavo yen Jihova cha no avwanre orhien te kpahen eta re avwanre?

uyovwinrota 11, eta re avwanre oyen eberere ovo re ega avwanre. O da diane erharhe eta ri miovwu ihwo ivun yen ne unu avwanre cha okieje, ega avwanre sa dia ofefe vwe ero re Oghene. Ofori ne e roro kpahen ota yena!—Jems 3:8-10.

⁸ Opheni, ofori ne avwanre nomaso re vwo je oke re ota na e vwo ruiro vwe idjerhe ro chore. Tavwen a ke ta ota kpahen eta esiri re vonre ve uyono, e je avwanre ta kpahen eta ri fori ne Inenikristi ta-a.

ETA RE GUOGHO OHWO TE OTO

⁹ *Ogbegbeta.* Ekan, iyorin eduvwon kugbe opata, enana eberere ovo re eta re kede kede re ihworakpo ta nonena. Ihwo evo vwe eta re ekan vwo kanrunumu obore ayen guono ta yere siere ayen rha mre ota vwo dje obore ayen guono ta na-a. Ihwo re nerhe ihwo phiyọ ehwe, vwe ogbegbeta, yere eta re ofanrhiẹn vwo nerhe ihwo phiyọ ehwe. Ota re opata na okpo-ta. Omare ikpe 2,000 re wanre na, ewen ofuanfon na mu oyinkon Pol vwo vwe uchebro ke ukoko re Kọlose ne ayen kenoma ke "ogbegbeta." (Kọlose 3:8) Pol vwe ukoko re Efesos ne "opata" oyen ovo usun re eronwon re "e jen e se ode roye vwe ohri re" Inenikristi re uyota.—Efesos 5:3, 4.

¹⁰ Ivun miovwu Jihova kpahen ogbegbeta. O ji miovwu ihwo ri vwo eguono re Jihova ivun. Vwore uyo-ta, eguono re avwanre vwo kpahen Jihova mu avwan-re kenoma ke ogbegbeta. Pol tare ne a kenoma ke koka koka re "ijefuon." Ijefuon churobo si ogbegbeta. (Efesos 5:3, 4) Ota nana ghanre mamọ. Ohwo ro rhonwe siobo nu ogbegbeta yere opata-a, dede ne

9, 10. (a) Oka re ota vo yen rhi hirhephiyọ eberere ovo re eta re ihworakpo ta kede kede? (b) Diesoro avwanre vwo kenoma ke ogbegbeta? (Ni eta rehe oboto na.)

a vwe uchebro vwo ke abo buebun re, a sa dje ne ukoko.*

¹¹ *Orharhe iguegun, eta re vwo miovwu ohwo.* Iguegun oyen ra vwo ta ota kpahen ihwo efa kugbe akpeyeren rayen. Iguegun eje yen brare? Ejo. Siere o da dia iguegun ra vwo ta omamo ota rere a sa vwo vwe ihwo efa ovwe re erhuvwu, kere ohwo ro ghwe bromaphiyame yere oniowo ro guono uchebro. Inenikristi re egbukpe ujoin resosuo vwo odavwe re ohwohwo, ayen je vwe evwe ri shekpahen iniowo na vwo rhe iniowo efa. (Efesos 6:21, 22; Kolose 4:8, 9) Ekevuowo, iguegun chore siere o rha dia uyota-a yere o da reyo ota odjahon vwophia. Ma bra kparobo, o sa nerhe e miovwu ohwo. Iguegun oyen "eta re efian . . . ri miovwu ode ve uruemu re ohwo ofa." Kere udje, ihwo re Fari si na vwe erharhe eta vwo miovwu Jesu vwo ke ihwo. (Matiu 9:32-34; 12:22-24) Oke buebun, iguegun so eghwo.—Ise 26:20.

¹² Ivun miovwu Jihova kpahen ihwo re reyo oke re ota na vwo miovwu ihwo efa yere so eghwo. Jihova vwo utuoma kpahen ihwo ri "phie ohra phiho ohri re iniowo." (Ise 6:16-19) Ubiota re Grik na *di-a'bo-los*, mu diaphiyu "oro miovwu ohwo," ubiota nana je odova re Eshu. Oyehe "Idebono" na, ohwo ro miovwu Oghene. (Ewophia 12:9, 10) Vwore uyota, avwanre guono kenoma ke eta re sa nerhe avwanre dia kere Idebono. A rhonvwephiyo eta re vwo miovwu ohwo re so iruo re

* Kirobo ra reyeru vwo ruiruo vwe Baibol na, "ijefuon" churobo si imwemwu buebun. Dede ne o ghwa dia "ijefuon" eje yen a da cha vwe ohwo vwo gun edjo-o, a sa dje ohwo ne ukoko siere o rhe kurherie ne ijefuon ra *ghemre-e*.—2 Korent 12:21; Efesos 4:19; ni "Questions From Readers" vwe *Uwevwin Orheru* re July 15, 2006 o re Oyibo.

11, 12. (a) Die yen iguegun, mavo o sa vwo so umiovwu? (b) Die soru o vwo fo ne idibo re Jihova kenoma ke eta re vwo miovwu ohwo?

ugboma na kere "oherie" ve "eghwo" vwevunre ukoko na-a. (Galesha 5:19-21) Otioyena, wo ke ta ota kpahen ohwo ofa, no oma wen: 'Ota nana uyota? Ofori ne me vwe ihwo efa kpanon?'—**Se 1 Tesalonaika 4:11.**

¹³ *Eta ophophowe.* Kirobo ra tare jowwo, eta vwo egba re sa vwo wan ohwo oma. Vwore uyota, fikire jegba, avwanre ta eta re nerhe avwanre vie diekpovwe. Ekevuovo, Baibol na si avwanre orho kpahen oka re eta ri fo ke Inenikristi-i, owene o dia vwevunre uwevwin yere ukoko. Pol da vwe uchebro vwo ke Inenikristi ne, "we siobo ne ivuemiovo kugbe eghwo kugbe ophu kugbe oseghe kugbe ophophowe." (Efesos 4:31) Efanfan efa fan ota na "ophophowe" phiy o "eta umwemwu," "eta ri wan ohwo oma," kugbe "eta re ekan." Eta ophophowe ri churobo si ra vwo reyo erharhe ede vwo se ohwo, a vwo vwe ohwo guedjo koke koke sa phopho ihwo evo, je nerhe ayen ni oma rayen kueku. Eta re ekan tiyena fobo kuoron ubiudu re imitete re ghwaran cha obo.—**Kolose 3:21.**

¹⁴ Baibol na vwe eta egangan vwo djephia ne ekan ehanrho ro mudiaphiy oruemu ra vwo reyo eta ekan vwo phopho ihwo chore mam o. Ohwo ro vwo ekurue mu yena phi oma royen phiy edia re imuosho, kidie a sa dje ohwo tiyena ne ukoko na siere a da vwe uchebro ke abo buebun re je o rhonvwe kuobo rhiere-e. Jokpane ko kuobo rhiere, ebruphiyo re Uvie na je sa vabo. (1 Korent 5:11-13; 6:9, 10) Aphro her o-o, avwanre cha sa dia vwevunre eguono re Oghene-e siere avwanre de vwo ekuruemu ra vwo ta eta re fonro-o, re dia uyota-a, yere ri dje eroroke phia-a. Oka re eta tiyena guogh oho te oto.

13, 14. (a) Die yen eta ophophowe sa so ke ohwo ro nyoro? (b) Die yen ekan-ehanh o, diesoro oharhekan vwo phi oma royen phiy edia re imuosho?

"OTA ESIRI RỌ VỌNRE VẸ UYONO"

¹⁵ Mavọ avwanre sa vwo reyo okẹ rẹ ota vwo rui-ruo kerẹ oborẹ Oghenẹ guṅṅore? Karophiyọ nẹ Ota rẹ Oghenẹ vuẹ avwanre nẹ avwanre ta "ota esiri rọ vọnre vẹ uyono." (Efesọs 4:29) Oma vwerhen Jihova siẹre avwanre da ta eta re vọnre vẹ uyono, eta ri phiuduphiyawọ, je bọn ohwo gan. O guṅṅo eroro fioto tavwen a ke sa ta eta tiyena. Baibol na ghwe phi irhi phiogun phiyoto re nene-e, yerẹ ko ghwe vwo "ephẹre yoyo-vwi" ejobi ri fori nẹ avwanre je-ẹ. (Taitos 2:8) Rere ota avwanre sa vwo dia ota "esiri rọ vọnre vẹ uyono," ofori nẹ avwanre karophiyọ eronwọn erha re pha ghanghanre re nerhe ota sa bọn ohwo gan: Ota oyoyovwin, ota rẹ uyota kugbe ota rẹ eroro. Otiyena, e je roro kpahen idje rẹ eta evo re sa bọn ohwo gan.—Ni ekpeti na "Eta Mẹ Bọn Ihwo Gan?" rohe aruobe 140.

¹⁶ *Ujiri ro nẹ otọ rẹ ubiudu rhe.* Jihova vẹ Jesu rien oghanrovwe rẹ eta ujiri. (Matiu 3:17; 25:19-23; Jọn 1:47) Kerẹ Inenikristi, ofori nẹ avwanre jiri ihwo vwo nẹ otọ rẹ ubiudu rhe. Diesoro? Isẹ 15:23 tare nẹ, "ubiota rọ shamu mavọ oyovwi te!" Nọ oma wen: 'Mavọ oma ru vwe siẹre ihwo de jiri uvwe? O nerhe oma vwerhen ovwe, ji phiuduphiyo ovwe awo?' Vwore uyota, eta ujiri ro nẹ ubiudu rhe nerhe wo rien nẹ ihwo ni we so, nẹ ayen davwerho wen, o je nerhe wo rien nẹ obo wo ruru na yovwirin. Oka rẹ ujiri nana ke we owenvwe vẹ udufiogbere wo vwo ru yovwinphiyo oke ofa. Rọ vwo dianẹ ujiri ke we omavwerhovwen na, o rhe fo nẹ wo je davwengba wo vwo vwe ujiri ke ihwo efa-a?—**Se Matiu 7:12.**

15. Oka rẹ ota vọ yen "ota esiri rọ vọnre vẹ uyono"?

16, 17. (a) Diesoro avwanre vwo jiri ihwo efa? (b) Uphen vọ yen herọ rẹ avwanre vwo jiri ihwo efa vwevunre ukoko na? vwevunre orua?

ETA MẸ BỌN IHWO GAN?

Uyono re Baibol: "We je ota re ovwan dia denden."—Kolosse 4:6.

Nọ oma wen

- Oke vo mi jiri ohwo kuko?—1 Korent 11:2; Ewophia 2:1-3.
- Mi dje ogho ke ihwo efa womare me vwo vue ayen ne biko kugbe we kobiruo?—Jenesis 13:14; Jon 11:41.
- Siere e de gbikun, oma me ovo yen mi ta ota kpanhan, gbane mi dje odavwe kpanhen iroro re ihwo efa?—Filipae 2:3, 4; Jems 1:19.
- Me vwe obo ri me rien kpanhen ihwo efa vwo bon ayen gan, gbane me vwo guoghọ ayen te oto?—Isẹ 15:1, 2.
- Die mi roro kpanhen eta ri jefuon, die yen ero mi vwo ni eta ri jefuon djephia kpanhen obo rehe evunre ubiudu me?—Luk 6:45; Jems 3:10, 11.

¹⁷ Davwẹngba wo vwo oniso rẹ asan ihwo de rue yovwẹn rere wo jiri ayen. Vwewunrẹ ukoko na, wo se nyo ota rẹ oniọvo ọvo riẹn ta, vwo oniso rẹ eghe- ne rọ davwẹngba rọ vwọ yan kpobaro vwewunrẹ ẹga na, yẹrẹ ọmare rọ fuevun cha uyono dede nẹ ọ ghwo- re. Eta rẹ ujiri se djobote ubiudu rẹ ihwo tiọyena, ọ me je bọn ayen gan vwe eruo rẹ ọhore Ọghẹne. Vwewunrẹ orua, ofori nẹ eya gbe eshare jiri ohwohwo, ayen mi ji vwo ọdavwe rẹ ohwohwo. (Isẹ 31:10, 28) Emọ ji rue yovwẹn siẹrẹ ayen da riẹn nẹ e vwo oniso rayen, ji vwo ọdavwe rayen. Kirobo rẹ uvo vẹ ame nerhe ekankon yovwẹn ye, ọtiọyen ujiri je hepaha ke emọ. Emiọvwon, owan guonọ uphen we vwo jiri emọ rẹ owan fikire omamọ rẹ uruemu kugbe ẹgbaedavwon rayen. Oka rẹ ujiri tiọyena sa nerhe emọ wen fiudugberi, je nerhe ayen ru yovwinphiyo.

¹⁸ *Uchebro*. Jihova davwerho rẹ "udu ro kpotọ," kugbe "udu rọ fonro." (Aizaya 57:15) Ota royen vwe avwanre nẹ avwanre rhe "bru ohwohwo uche" rere e ji "yono otu rẹ oma rho." (1 Tẹsalonaika 5:11, 14) Omuero nẹ Jihova vwo oniso rẹ ẹgbaedavwon rẹ avwanre vwọ vwe uchebro ke iniọvo avwanre rẹ ewen rayen kuonre fikire omaemuophiyo.

¹⁹ Die wọ sa ta vwọ bọn oniọvo rẹ ewen royen kuon- re gan? A ghwa guonọ nẹ wọ rhuere ebenben na phiyo-ọ. Oke buebun emeta kren sa chon ohwo na uko. Je oniọvo rẹ ewen royen kuonre na riẹn nẹ wo vwo ọdavwe royen. We vẹ oyan nerhovwo kugbe; wọ sa yare nẹ, Jihova vwe ukẹcha ke oniọvo na vwọ riẹn obore Ọghẹne kugbe iniọvo efa vwo ẹguonọ royen te. (Jems 5:14, 15) Vwe imuero ke nẹ iniọvo

18, 19. Diesoro avwanre vwọ davwẹngba vwọ vwe uchebro ke iniọ- vo rẹ ewen rayen kuonre, mavọ yen avwanre se vwo ru ọtiọyen?

re ukoko na vwo eguonọ royen. (1 Koręnt 12:12-26) Se ekpo re Baibol ro cha vwe imuero ke ne Jihova ghini vwo odavwe royen. (Une Re Ejiro 34:18; Matiu 10:29-31) Nabọ ghworọ oke vwọ ta “ota esiri” ke, eta ru wọ ta ne otọ re udu wen rhe cha vwe ukęcha ke ohwo na vwọ rien ne wo vwo eguonọ, ji vwo odavwe royen.—Se Ise 12:25.

²⁰ *Uchebro ro shephiyọ.* Kerę ihwo ri jegba, avwanre guonọ uchebro nọke ra ruoke. Baibol na vwe avwanre ne, “kerhon re uchebro rere wọ reyo uyono, rere wo vwo aghwanre herhe oke ro cha.” (Ise 19:20) O ghwa dia ekpako na ovo yen vwe uchebro ke ohwo-o. Emiowwon je vwe uchebro ke emọ rayen. (Efesos 6:4) Iniovo eya ri tedje sa vwe uchebro ke eya re dia ighene. (Taitos 2: 3-5) Eguonọ re avwanre vwo kpahen ihwo efa che mu avwanre vwọ vwe uchebro ke ayen vwe idjerhe re ayen vwo je roro ne e shenyę ayen. Die yen sa chon avwanre uko vwọ vwe uchebro tiyena phia? Roro kpahen eronvwon erha re nerhe uchebro shephiyọ: uruemu ve obo ri mu ohwo na vwọ vwe uchebro na phia, obo re mu uchebro na kpahen, kugbe obo ra vwe uchebro na phia wan.

Oma vwerhen Jihova siere avwanre da ta ota re bon ihwo gan

20, 21. Eronvwon vo yen nerhe uchebro dia o ro shephiyọ?

²¹ Idjerhe rẹ obruche na vwe uchebro na phia wan, yen che djephia sẹ uchebro na che shephiyọ. Nọ oma wẹn, 'Oke vọ yen ọ vwọ lọhọ kẹ vwe me vwọ reyọ uchebro?' Wọ da riẹn nẹ ohwo rọ kẹ wẹ uchebro na vwo ọdavwẹ wẹn, ọ dia ophu yen mu ro vwo ruo-o, kọ sa lọhọ kẹ wẹ vwọ vwọ reyọ uchebro na. Ọtiọyena, wọ da vwe uchebro kẹ ihwo efa, o rhe fo nẹ wo dje oka rẹ uruemu tiọyena phia? E mu omamọ rẹ uchebro kpahen Ota rẹ Ọghẹnẹ. (2 Timoti 3:16) Owẹnẹ avwanre se ẹkpo vwo nẹ Baibol na rhe yẹrẹ e di djunute, e jẹ uchebro avwanre eje nẹ Baibol na rhe. Ọtiọyena, ofori ekpako nomaso rere ayen vwo jẹ ihwo ẹgba vwo ru ọdavwẹ romobọ rayen, yẹrẹ vwe uchebro phia vwe idjerhe rọ da hohọ nẹ Baibol na rhonwephiyọ ọdavwẹ romobọ rayen na. Uchebro je vwe erere phia siẹrẹ a da vwophia vwe idjerhe ro shephiyọ. Ọ cha lọhọ ra vwọ reyọ uchebro ra vwọ phia denden vẹ avwerhen, kiridie o broghọ phiyọ ohwo na oma. —Kọlose 4:6.

²² Vwọrẹ uyota, ota oyen okẹ oghanghanre ro nẹ obọ rẹ Ọghẹnẹ rhe. E jẹ ẹguṅṅọ rẹ avwanre vwo kpahen Jihova mu avwanre vwọ vwe okẹ nana vwo ruiruo vwe idjerhe ro shephiyọ. E jẹ avwanre karophiyọ nẹ eta rẹ avwanre ta kẹ ihwo efa vwo ẹgba re sa vwọ bọn ayen gan yẹrẹ guoghọ ayen te otọ. Ọtiọyena, e gbe jẹ avwanre davwẹngba vwọ vwe okẹ nana vwo ruiruo vwe idjerhe rọ "vọnre vẹ uyono" kiobo rẹ Ọghẹnẹ guṅṅore. Eta avwanre ke cha dia e re bọn ihwo gan, je chọn avwanre uko vwọ dia vwevunrẹ ẹguṅṅọ rẹ Ọghẹnẹ.

22. Die yen orhiẹn vwo bruru kpahen ra vwọ vwe okẹ rẹ ota vwo ruiruo?

Ere ri Tu Oghene Oma

“Gba davwe wo yono obo ri je Orovwohwo.”
—EFESOS 5:10.

JESU tare ne, “o gegago re uyota na da go Ose na vwe [“ewen,” NW] ve uyota kidie otioye Ose na guonore ne a ga oye.” (Jon 4:23) Jihova da mre ihwo kere owe re guono ga wore ewen ve uyota, o sie ayen te oma royen ve Omoroyen. (Jon 6:44) Onana uphen rode! Ekevuovo, ofori ne ihwo ri vwo eguono re uyota na davwe “yono obo ri je Orovwohwo,” kidie Eshu ton ona re ophienvwe.—Efesos 5:10; Ewophia 12:9.

² Roro kpahen obo re phiare vwe asan ovo ro kere Ugbe-
 nu re Sinai, oke re ihwo re Izrel vwo vwe Eron ne o ma
 oma ke ayen. Dede ne o ne oto re udu royen rhe-e, Eron
 rhonwwe, o da ma omoro erhuen, o da vwe ayen ne oma
 na mudiaphiy Jihova. O da ta: “Ode ro cha na ka re ore
 ke Orovwohwo.” Jihova rhonwephiyo ega re uyota ve o re
 efian nana re ayen kukugbe na? Ejo. Kidie Jihova hwe ihwo
 ri te omaro 3,000 re ga oma na. (Eyanno 32:1-6, 10, 28) Die
 yen onana yono avwanre? Avwanre da guono sero re oma
 avwanre vwevunre eguono re Oghene, ofori ne avwanre
 “vwe oboro te emu ogbegbe-e,” avwanre je sero re uyota na
 rere emu vuovo vwo je uyota na egbe egua.—Aizaya 52:11;
 Izikiel 44:23; Galesha 5:9.

1. Oka re ihwo vo yen Jihova sie te oma, diesoro ayen vwo davwe-
 ngba vwo yono obo ri je Oghene?
2. Djekpahen ero re Jihova vwo ne ihwo re guono ku ega re uyota ve
 o re efian kugbe.

³ Oke re iyinkon na vwo he akpo, ayen dawwengba rere ihwo ri she ne ukoko na vwo je ega re uyota na emiovwo. Ekevuovo o da ohwo mamọ ne oke re iyinkon na vwo ghwu nu, Inenikristi ri vwo eguono re uyota na-a da rhe hwarhie iruemu re egedjo ve ere re ayen ro ega re Inenikristi. (2 Tesalonaika 2:7, 10) Wo che vwo roro kpahen evo usun re ere nana, vwo oniso obore ayen titi ewen re akpo nana ukpere ewen re Oghene. Vwe kidjerhe kidjerhe, eronvwon vuovo yen ere re akpo nana tite, e yen urhurusivwe re ugboma, ega re efian, kugbe uruemu re orhan. Irue-mu nana yen evwo vughe “Babilon rode.”* (Ewophia 18: 2-4, 23) Karophiyọ ne Jihova mre emu re ega rehe irueru re egedjo, ro dia asan re ere buebun re ihwo tite nonena nurhe. Ere tiyena ji tu Jihova oma nonena. O rhe fo ne avwanre vwe ero tiyena ji vwo ni ere na?—2 Jon 6, 7.

⁴ Kere Inenikristi re uyota, avwanre rienre ne ere evo tu Jihova oma. Ekevuovo, ofori avwanre vwo brorhien rere e vwo je obọ evwo vwe ayen. Erhomafueren oboresoro ere tiyena vwo tu Jihova oma cha nerhe orhien re avwanre bruru a vwo kenoma ke obo re cha nerhe avwanre je evunre eguono re Oghene edia ganphiyo.

EGA RE ONRE YEN EWENE KPO IKRISMASI

⁵ Baibol na vwe oke vuovo ta ota kpahen ore re ede re vwie Jesu-u. Ohwo vuovo tobọ rien ede re vwiere-e. Ekevuovo imuero herọ ne o dia December 25 ro dia oke re irho vwo she re ekpahen de muẹ mamọ vwe ubrakpo re

* Ni ekpeti na “Ofori ne Mi Vwobo Vwe Ore Na?” rohe arube 148-149. E djunute ere evo kiriguo vwe *Watch Tower Publications Index*, re Iseri re Jihova teyenphia.

3, 4. Diesoro a vwo nabọ roro kpahen iyono re Baibol oke re avwanre da fueren ere ve irueru ri titiri?

5. Diesoro avwanre se vwo vwo imuero ne o dia December 25 yen e vwie Jesu-u?

de vwię-ę.* Luk tare ne ọke re vwo vwię Jesu, "Ihwo evo hero vwe ubrakpo yena ri sun igode vwe evun re aghwa vwe ason yena." (Luk 2:8-11) O da diane oyena ghwa ẹku-ruemu re ayen vwo "sun igode vwe evun re aghwa" okie-je, manę a rha jokaphiyọ eta yena-a. Ekevuovo, kidie ne December oyen ọke re irho vwo she re ekpahlen de muę mamọ vwe Betlehem, evunre uwevwin koyen isuigode da vwerote igode rayen kidie ayen che se "sun igode vwe evun re aghwa" vwe ọke yena-a. Vwọba, Josef ve Meri kpo Betlehem kidie Ogosto Siza je urhi ne e kere ihwo rehe ẹkuoto na. (Luk 2:1-7) O ji muero ne Siza che se ji urhi tiọ-yena vwọ ke ihwo re rhonvwephiyọ usuon re Romu-u, ne ayen re si ode phiyoto vwe asan re de vwię ayen vwe ọke re irho vwo she re ekpahlen de muę mamọ na-a.

⁶ Ikrismasi tonphiyo vwe Baibol na-a, ukpere otioyen a reyerọ vwo ne ore re egedjo re ihwo re Rom se Saturnalia rhe, e ru ore na vwọ ke Saturn oghene re ekankon. Vwe idjerhe vuovo na, *New Catholic Encyclopedia* je tane ihwo re ga oghene re Mithra ruę ore re "ede re vwię onre re che se phikparobo-o," vwe December 25. "Ikrismasi tonphiyo vwe ọke re ęga onre vwọ gan mamọ vwe Rom," omare ikpe ujin erha re wanre re Kristi vwo ghwu nu.

⁷ Vwe ọke re ere nana, egedjo vwe okę ke ohwohwo, je ria udemu ride, ro dia obo re ji ruę vwe Ikrismasi nonęna. Ekevuovo, buebun re okę ra vwọ ke ihwo vwe Ikrismasi nonęna shephiyo ve obore 2 Koręnt 9:7 tare-e, ne "ohwo ovuovo mi ru kirobo re udu roye dje ke, o dia o re iguegu-u

* Kirobo re Baibol na ve ikuegbe efa tare, ohoore ne emeranvwe re ihwo re Ju re se Etanim vwe 2 B.C.E. yen e vwo vwię Jesu, vwe ikalęda re avwanre vwo ruiruo nonęna, Etanim shephiyo uvwre re September/October.—Ni *Insight on the Scriptures*, Ukori 2, arube 56-57, re Ise-ri re Jihova teyenphia.

6, 7. (a) Tivo yen irueru re Ikrismasi buebun da tonphiyo? (b) Ofene vo yen a sa mre vwe ewen re Inenikristi vwọ ke okę ve o re Ikrismasi?

*Inenikristi re uyota
ruęe fikire ęuęoęo*

eye ębaho-ę, kidie Ọghene ęuęoęo oke re ivun avwerhe." Ęuęoęo yen muę Inenikristi re uyota vwę ke oke, ayen vwę eęe re ogheresan re ayen vwę ke oke-e, ayen je rhero re oke ra cha vwę ke ayen rhivwi-in. (Luk 14:12-14; **se Iruo Re Iyinkon Na 20:35.**) Vwęba, oma vwerhen ayen kidie ayen vrabę re okeke kugbe osa re ihwo ria vwę uvwre oke re Ikrismasi na.—Matiu 11:28-30; Jon 8:32.

⁸ Ękeęuęoęo, ihwo evo sa nę, ihwo ri yono kpahen isio na ke Jesu oke re eęe re vwiere? Ejo. Oke re ayen ke Jesu, ęyen ękuruemu re vwę muęghę ke ohwo re ogheresan vwę oke re Baibol. (1 Ivie 10:1, 2, 10, 13; Matiu 2:2, 11) Vwęre uyota, ę dia ason re vwie Jesu yen ayen tobę rhe-e. Jesu rha dia omęboba re mu phiyę urhue re eranvwe oke re ihwo na vwę rhe-e.

8. Ihwo ri yono kpahen isio na ke Jesu oke re eęe re vwiere? Dje kpahęn.

OFORI NE MI VWOBO VWE ORE NA?

Uyono re Baibol: "Vren ne ohri re ayen, gba herie oma ne ayen, eriyin Orovwohwo tare, Wo vwe obo te emu ogbegbe-e; ki mi dede ovwan reyo."—2 Korent 6:17.

Eno evo re ofori ne wo no oma wen kpahen ere yere irueru ri titiri

- Ore na tonphiyo ne irueru yere iyono re ega re efian, o ji churobo si uruemu re orhan?—Aizaya 52:11; 1 Korent 4:6; 2 Korent 6:14-18; Ewwophia 18:4.
- Ohwo, ukoko, yere ekuoto yen a cha vwe ore na titi?—Jerimaya 17:5-7; Iruo Re Iyinkon Na 10:25, 26; 1 Jon 5:21.
- O titi ekuoto ovo vre ofa?—Iruo Re Iyinkon Na 10:34, 35; 17:26.
- Ore na dje "[ewen," NW] re akpo na," ro woso ewen ofuanfon re Oghene phia?—1 Korent 2:12; Efesos 2:2.
- Siere mi de vwobo vwe ore na, o sa so ukprowo ke ihwo efa?—Rom 14:21.
- Siere mi da sen ne mi che vwobo vwe ore na-a, mavo mi se vwo dje oboresoro ke ihwo efa ve ogho?—Rom 12:1, 2; Kolose 4:6.

Ekpo re Baibol rehe oboto na sa kpahenphiyo eno ri shekpahen ere re tite:

- "[Ihwo re Izrel re fuevu-un] kuoma kugbe egborho na ayen de ru kirobo re ayen ruru."—Une Re Ejiri 106:35.

- “Ohwo rọ dia ọwata vwe emu otete, ọye je dia ọwata vwe emu rode; ohwo rọ brare vwe emu otete, ọye je bra vwe emu rode.”—Luk 16:10.
- “Ovwan rha dia e re akpo na-a.”—Jon 15:19.
- “Wọ sa re vwe imeje re Ọrovwohwo kugbe imeje re Idebono-o.”—1 Korint 10:21.
- “Gbe jen ọke rọ wanre na te ke eruo re obo ri Keferi guonọ ruẹ, ri ruẹ fanrhiẹ fanrhiẹ, urhuru sivwe, idi-ẹda, re mre ọre ghoghọ, idi emuo, ẹdjo ro gbego.”—1 Pita 4:3.

OBORÉ BAIBOL NA TA KPAHEN EDE RE VWIE OHWO

⁹ Dede ne oyen emu re aghoghọ siere e de vwie omo, je Baibol na ta ota kpahen odibo re Oghene vuovo ro ru ore re ede re vwiere-e. (Une Re Ejiro 127:3) O chorọ ihwo ri si Baibol na ero? Ejo, kidie e djunute ore re ede re vwie ihwo ive vwe Baibol na, o re Fero re Ijibt kugbe o re Herod Antipas. (Se Jenesis 40:20-22; Mak 6:21-29.) Ekevuovo, umiovwo yen ne ore ive nana rhe, ma rho ke o re Herod Antipas kidie e bru uyovwin re Jon ro bru ihwo phiyame no ede yena.

¹⁰ Obe re se *The World Book Encyclopedia* tare ne, "Ineni-

9. Die yen e niso kpahen ere re ede re vwie ohwo ra ne iyenren royen vwe Baibol na?
10, 11. Ero vo yen Inenikristi re awanre vwo ni ore re ede re vwie ohwo, diesoro?

ERE KUGBE EGA RE ESHU

Emu ovo ro ma ghanre ke ihwo ri kpo ega re Eshu yen ede re vwie ohwo. Diesoro? Ihwo re ega na vwo esegbuyota ne ohwo ovuovo rohe ega na oyen oghene siere o de ni oma royen ne oyen oghene. Otiyena, ohwo de ru ore re ede re vwiere, koyen o ru ore re ede re vwie oghene ovo. Vwore uyota, ihwo buebun vwe ero nana vwo no-o. Dedena, obe re se *The Lore of Birthdays* da ta: "Ere efa nerhe oma vwerhen ohwo, ekevuovo ore re ede re vwie ohwo nerhe ohwo kparoma."

Vwo ke ihwo ri kpo ega re Eshu, ore ofa ro ma ghanre ke ayen vwe ikalenda rayen yen ore ayen se ne *Walpurgis Night* ve *Halloween*. Obe re se *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary* da fan *Walpurgis Night* ne, "oyen ason re *May Day*, re ayen segbuyota ne erienda vwo koko vwe asan re ayen rhonvwephiyo."

kristi resosuo ni ore re ede re vwie ohwo ne ore re egedjo.” Kere udje, Ihwo re Grik re oke awanre vwo esegbuyota ne o vwo amakashe re Idebono ovo ro dia vwe ede re vwo vwie ohwo ovuovo, ne amakashe yena koyen chocho re ohwo yena vwe akpeyeren royen eje. Obe re se *The Lore of Birthdays* da ta: “E vwie ohwo na vwe ede re vwie oghene ro vwo oyerinkugbe ve amakashe yena.” O krire ra mrevghe ne ede re vwie ohwo churobo si uyono re isio.

¹¹ Idibo re Oghene oke re awanre sen ore nana kidie o churobo si edjoggo kugbe uruemu re orhan, vwo vren oyena, o je sa diane ayen ru ore na-a fikire ero re ayen vwo no. Diesoro? Kidie enana ihwo re vwomakpoto ri ni ede re vwie ayen ne o ghanre te asan re ayen de ru ore re ede na-a.* (Maika 6:8; Luk 9:48) Ukperere otioyen, ayen jiri Jihova, je kpevwie fikire oke re arho ro pha ghanghanre ro vwo ke ayen.#—Une Re Ejiro 8:3, 4; 36:9; Ewvophia 4:11.

¹² Ihwo re fuevun eje ri ghwuru he ekarophiyore Oghene, o cha rhovwon ayen vwe oke ro cha vwe obaro. (Job 14:14, 15) Aghwoghwo 7:1 da ta: “Ode esiri yovwi no ude ro ghare; ede re ughwu rhono ede re evwie.” “Ode esiri” re avwanre mudiaphiyore omamore re uruemu re avwanre vwo ke. Ekarophiyore vuovo ra vuve Inenikristi ne ayen ru churobo si ughwu, o dia evwie-e, oyen ughwu re Jesu, re omamore re “ode” royen nerhe avwanre se vwo usivwin.—Hibru 1:3, 4; Luk 22:17-20.

* Ni ekpeti na “Ere Kugbe Ega re Eshu” vwe aruobe 150.

Urhi re opho na tare ne aye de vwie nu, o mi ze izobo re umwemwu ke Oghene. (Livitikos 12:1-8) Urhi nana nerhe ihwo re Izrel karophiyore ne emore re ayen vwie na riuku re umwemwu, onana ko nerhe ayen vwe ero abavo vwo ni ede re vwie omore, o je sa diane urhi nana yen nerhe ayen je ore re ede re vwie ohwo eruo.—Une Re Ejiro 51:5.

12. Mavo yen ede re ughwu sa vwo rhono ede re evwie?

ISTA

¹³ Ista oyen ore re ega re efian rue vwo tane ayen rue ekarophiyore evrenushi re Kristi. Ekevuovo, Kristi tare ne e ru ekarophiyore evrenushi royen? Ejo. Ebe re ikuegbe vwe avwanre ne Inenikristi re egbukpe ujin resosuore ru ore re Ista-a, kidie oyen ore re igiye re awanre. Obe re se *The Encyclopaedia Britannica* da ta: "A mre asan vuovo vwe Opho Kpokpo na re de ru Ista-a. . . Inenikristi tobo ni ede vuovo fuanfo-on."

¹⁴ Jihova che rhiaboreyore ore ro tonphiyore vwe obo re egedjore ne e vwo ru ekarophiyore evrenushi re Omore royen? Kakaka! (2 Korenti 6:17, 18) Vwore uyota, Baibol na tobo vwe oke vuovo tane e ru ekarophiyore evrenushi re Jesu-u. Koyen ohwo ro ru Ista ve ewen ne ekarophiyore evrenushi re Jesu yen o rue, fuevun ke Oghene-e.

ASAN RE ORE RE UKPE KPOKPO DA TONPHIYO

¹⁵ Ore ofa ro ji titi yen ore re Ukpe Kpokpo. Tivore yen ore nana da tonphiyore? Kirobo re obe re se *The World Book Encyclopedia* tare, "Osun re Rom re se Julios Siza yen vwe ore re Ukpe Kpokpo na vwo mu vwe January 1, vwe ukpe re 46 B.C. Ihwo re Rom vwe ede nana vwokpahoto ke Janus ro dia oghene re eche kugbe onphiyore. Janus oyen oghene ro vwo opharo ive, ovo ne obaro, o ro chekore ne obuko, ode royen yen e vwo se emerantwe re January." Irueru kugbe ede re vwo rue ore re Ukpe Kpokpo na fenere vwe ekuoto sansan. Vwe ekuoto buebun, idi eda vre oma kugbe echidiotore re se sue-en eyen ebere ovo re ore nana. Ekevuovo, Rom 13:13 vwe uchebro nana ke avwanre: "E gbe jen avwanre vwe oma kpotore yan vwe uvo koko na, o

13, 14. Diesoro re Inenikristi re uyota rue Ista-a?

15. Tivore yen ore re Ukpe Kpokpo da tonphiyore?

dia o re emu erio kugbe udi-eda-a, o dia ophiewwe kugbe ozighi-i, o dia ohore kugbe omaerio-o.”*

WO GBE IRUERU RE ORONVWE WEN EGUA-A

¹⁶ Vwe omoke kren, “urhuru re opha ve oshare roye e gbi nyo vwe evun [Babilon Rode] ofa-a.” (Evwophia 18:23) Diesoro? Oronvwon ovo ro soroyen fikire iruemu re orhan royen ri se gbe oronvwe na egua vwo ne ede re oronvwe na yanran.—Mak 10:6-9.

¹⁷ Ekuruemu fenerere vwe ekuoto sansan. O vwo irueru evo re ihwo niri ne echore-e, o sa diane irueru nana tonphiyo vwe Babilon. O je sa diane ihwo re Babilon ne irueru nana kere obo re vwe ‘omamuyovwin’ vwo ke ihwo re rowwon na ve e re rhe irueru re oronvwe na. (Aizaya 65:11) Ovo usun re iruemu yena yen e vwo do irosu yere eronvwon efa. O sa diane uruemu nana tonphiyo ve esegbuyota ne emuore fun ophu re emekashe re Idebono, o rha nerhe ayen wan ihwo re rowwonre na oma-a. Vwoba, o krire ra rien irosu phiyo oka re evwo vwie emo, omavwe-rhovwen, kugbe otovwe. Ophenri ne, kohwo kohwo ro guono dia vwevunre eguono re Oghene cha kenoma ke iruemu tiyena.—Se 2 Korint 6:14-18.

¹⁸ Idibo re Jihova je cha kenoma ke irueru re akpo nana ri se djobote ogho re oronvwe na kugbe irueru royen yere djobote ewen obrorhien re ihwo efa. Kere udje, ayen

* Ni Uwevwin Orherere re December 15, 2005 o re Oyibo, ekpeti rohe arube 7, “Roots of the New Year’s Celebration”; Awake, January 8, 2002, arube 20-21, “The Bible’s Viewpoint—Should Christians Share in New Year’s Festivities?”

16, 17. (a) Diesoro Inenikristi re guono rowwon vwo vwe iyono re Baibol vwo fueren irueru ri shekpahen oronvwe vwe ekuoto rayen? (b) A da ta ota kpahen e vwo do irosu yere eronvwon efa, die yen ofori ne Inenikristi roro kpahen?

18. Iyono re Baibol vo yen ofori ne ihwo re guono rowwon ve ihwo re durhieri yan nene?

kenoma ke eta ra vwo vwe ohwo jehwe, eta ri titi ehware, yere eta re cha nerhe oma vo ihwo re rowonre na ve ihwo efa. (Isa 26:18, 19; Luk 6:31; 10:27) Ayen je kenoma ke irueru oronvwe ride re vwo dje oma ohwo phia, kidie oyen "eheri re akpo na." (1 Jon 2:16) Wo de muegbe re oronvwe, karophiyon ne Jihova guonore ne ede re ogheresan nana dia ede ru wo cha karophiyon ve omavwerhovwen, o dia omaemuohwo.*

RA VWO VWE IGANASI RE UDI DJE OHWOHWO CHORE?

¹⁹ Ra vwo vwe iganasi re udi dje ohwohwo oyen uruemu ra mre vwe asan re de rue oronvwe yere echidioto re akporio. Obe re se *International Handbook on Alcohol and Culture* o re 1995 tare ne, "O sa diane uruemu ra vwo vwe iganasi re udi dje ohwohwo . . . oyen uruemu re oke awanre, re ihwo ji rue nonena re vwo ku udi ke eghene na . . . ra vwo yare ukacha re eghene womare eta kere 'otonvwe' yere 'oma pokpo!'"

²⁰ Vwore uyota, ihwo buebun se roro ne ra vwo vwe iganasi re udi dje ohwohwo chore-e. Ekevuovo, e se ni uruemu ra vwo kpare iganasi re udi kpo "odjuvwu," kere uruemu re ohwo vwo yare ebruphiyon ne obo re emekashe vwe idjerhe re Ota re Oghene rhonvwephiyon.—Jon 14:6; 16:23.[#]

"OROVWOHWO GUONO IHWO RI TUOMA RE UMWEMWU"

²¹ Re vwo djephia ne obo re Babilon Rode yen orharhe re iruemu buebun re nerhe akpo na miovwen phiyon nurhe,

* Ni iyovwinreta erha ri shekpahen oronvwe ve echidioto re akporio vwe *Uwevwin Orhere*, re October 15, 2006, arube 18-31 o re Oyibo.

[#] Ni *Uwevwin Orhere*, re February 15, 2007, arube 30-31 o re Oyibo.

19, 20. Die yen obe ovo tare kpahen uruemu ra vwo vwe iganasi re udi dje ohwohwo, diesoro Inenikristi vwobo vwe uruemu nana-a?
21. Erho yen ere evo re tite re Inenikristi cha kenoma ke, dede ne a vwe ode re ega vwo se aye-en, diesoro?

ekuoto evo ru ore re kukpe kukpe yere *Mardi Gras*, ri titi ovwerhen re oshare ve oshare kugbe aye ve aye kugbe ehaegbe ra da banphiyo. Ofori ne 'ohwo ro vwo eguono re Jihova' vwobo vwe ere tiyena yere nughe rayen? E vwo vwobo vwe ere tiyena djerephia ne ohwo ghini vwo utuoma kpahen umwemwu? (Une Re Ejiro 1:1, 2; 97:10) Otioyena, ofori ne avwanre vwerokere obuine na ro nerhovwo ne, "rherie ero me rere o vwo je ogbegbemre e no"!—Une Re Ejiro 119:37.

²² Oke re ihwo re akpo nana de ruere ore, ofori ne Onenikristi kenoma rere iruemu royen vwo je hoho ne o vwobo vwe ore na. Pol siri: "Owene wo rere eye wo dare, eye kemu kemu wo ruru, ru ayen ejobi wo ke urinrin re Oghene." (1 Korint 10:31; ni ekpeti na "Re Vwo Brorhien re Aghwanre," rohe arube 158-159.) Ekevuovo, o da diane irueru yere ore na churobo si ega re efa-an, oseghe re usuo-on, o je woso iyono re Baibol na-a, Onenikristi ovuovo yen che brorhien se o che vwobo vwo yere o che ru otioye-en. Dedena, o ji che roro kpahen ewen re obrorhien re ihwo efa rere o vwo je dia ukprowo ke ayen.

VWE URINRIN KE OGHENE VWORE OTA KUGBE URUEMU

²³ Ihwo buebun ni ede re ere nana ne oyen uphen re ayen ve orua rayen vwo siamakoko. Otioyena, siere ohwo de roro ne oje re avwanre re mu kpahen Baibol na gan no yere o dje eguono phia-a, avwanre sa vwe ne Iseri re Jihova vwe ero oghanganre vwo ne osikoko re orua kugbe o re igbeyan ri shephiyo. (Ise 11:25; Aghwoghwo 3:12, 13; 2 Korint 9:7) Avwanre ve ihwo re avwanre vwo eguono

22. Oke vo yen Onenikristi se vwo brorhien romobo se o vwobo vwe ore yere o ru otioye-en?

23, 24. Mavo yen avwanre se vwo se omamo oseri kpahen iwan ovwata re Jihova?

**EGA RE UYOTA KE OHWO UVI RE
OMAVWERHOVWEN**

Jihova “Oghene re bruba ke na” guonore ne oma vwerhen idibo royen. (1 Timoti 1:11) A mre uyota nana vwe ekpo re Baibol sansan rehe oboto na:

“Udu sasasa ria ore koke koke.”—Ise 15:15.

“Me riene ne emu ofa rha hero vwo ke ayen no omavwerhe ve aghogho re omaobo rayen vwe akpo na-a; ye oyena oke re Oghene vwo ke ohwo rere kohwo kohwo vwo re vwo da rere oma vwerho vwo wian owian roye ejobi.”—Aghwo-ghwo 3:12, 13.

“Omamo ohwo omamo iroto o roro oma re emu esiri o mudia phihoto.”—Aizaya 32:8.

“Bru vwe rhe ihwo re owian kugbe oghwa ben, Me [Jesu] ke ufuoma. Kidie urhekpe me pha frae, oghwa me o phapharhe.”—Matiu 11:28, 30.

“Ovwan ke riene uyota na, uyota na ko ru ovwan phihoto omuvwie.”—Jon 8:32.

“Ohwo ovuovo mi [ke oke] kirobo re udu roye dje ke, o dia o re iguegu-u eye egbahe-o, kidie Oghene guono oke re ivun avwerhe.”—2 Korint 9:7.

“Ekevuovo omamo re [“ewen,” NW] na he eguono, aghogho, ufuoma, . . . ufuefu, uyoyovwi.”—Galesha 5:22.

“Kidie emamo re urhukpe wene a mre vwe evun re obo ri yoma ejobi kugbe obo re gbare kugbe uyota.”—Efesos 5:9.

kpahen riavwerhen re oyerinkugbe vwe oke sansan vwe ukpe na, ekevuovo, fikire eguono re avwanre vwo kpahen Oghene ve iwan owata royen, avwanre guono miovin oke re omavwerhovwen tiyena womare irueru ri tuoma-a. —Ni ekpeti na “Ega re Uyota ke Ohwo Uvi re Omavwerhovwen,” rohe arube 156.

²⁴ Iseri re Jihova evo reyo ekpo evo rehe uyovwinrota 16 re obe re *What Does the Bible Really Teach?** vwo kpahenphiyo eno ri shekpahen ere nana vwo ke ihwo re ghene guono rien, erhuvwu ji no rhe. Karophiyo ne odavwe re avwanre oyen e vwo sivwin ayen, o dia ra vwo phraphro-o. Otioyena, dje ogho phia, vwe ewen kpoto, rere “ota re ovwan dia denden rere ota avwerhe ne unu re ovwan rhe.” —Kolosse 4:6.

²⁵ Kere idibo re Jihova, avwanre ihwo ra nabu yono. Avwanre rien oboresoro re avwanre vwo vwobo vwe irueru evo, a me rha kenoma ke efa. (Hibru 5:14) Otioyena emiowon, yono emo wen obo re roro kpahen iyono re Baibol. Wo de ru otioyen, je wo bon esegbuyota rayen gan, wo je chon ayen uko vwo vwe Baibol kpahenphiyo eno ra no ayen kpahen esegbuyota rayen, wo ji dje ke ayen ne Jihova vwo eguono rayen.—Aizaya 48:17, 18; 1 Pita 3:15.

²⁶ Ihwo ejobi re vwe “[“ewen,” NW] ve uyota” ga Oghene, kenoma ke ere ri ne Baibol na rhe-e, ayen je davwengba vwo dia ihwo re uyota vwe akpeyeren rayen. (Jon 4:23) Nonena, ihwo buebun roro ne avwanre cha sa dia ihwo re uyota-a. Ekevuovo kirobo re che yono vwe uyovwinrota ro vwo kpahen onana, idjerhe re Oghene yen me yovwin.

* Re Iseri re Jihova teyenphia.

25, 26. Mavo yen emiowon sa vwo vwe ukecha ke emo rayen vwo ru esegbuyota kugbe eguono rayen kpahen Jihova gan?

RE VWO BRORHIEN RE AGHWANRE

Ọkiọvo, eronvwon evo sa phia re davwen avwanre ne se avwanre vwo eguonọ re Jihova kugbe eruọ re obo ra vwe iyono re Baibol vwo ruiruo. Kerẹ udje, orive re oronvwe ro dia Onenikristi-i se durhie orive royen ro dia Onenikristi ne o rhi nene ihwo re orua royen re emu vwe ede re ore re akpo nana. Inenikristi evo sa rhonvwe, efa sa sen. Siere Onenikristi da rhonvwephiyo oka re edurhie tiyena, e je uruemu royen djephia ne o rhere kiridie o guonọ nene orua na re emu kugbe, o dia o rhi nene ayen re ore na-a.

Tavwen ede re ore na ki te, vwe idjerhe re ogho, o cha dia emu re aghwanre siere Onenikristi da vwe orive royen kpahen ophophowe ro se no rhe siere orua na de vwobo vwe irueru re ore na, je oyen komobo che vwobo vwo-o. Orive re oronvwe ro dia Onenikristi na-a se brorhien ro vwọ rhuere emuore na phiyọ ede ofa.—1 Pita 3:15.

Ke oshare ro dia Onenikristi-i de nyo odjefioto re aye royen nu, je o je tane aye na nene kpo emuore na vwo? Aye na se no ne kerẹ ogbuyovwin re uwevwin na, oshare na yen vwo oghwa ra vwọ ghere orua na. (Kolosе 3:18) Ekevuovo, uwevwin re ohwo ofa evunre orua na yen oshare na de ru orhuerephiyoto re emuore na. Aye na sa tobọ se oseri vwe ede yena. Emuore tiyena dia egua kidie ne a re ro vwe ede re ore na-a. (1 Korent 8:8) Onenikristi na se no ne oyen emuore ghevweghe, ekevuovo, o che vwobo vwe uyeren, ine, eghaghọ ve eronvwon efa ri churobo si ore na-a.

Oronvwon ofa re roro kpahen yen obore emuore tiyena che djobote ihwo efa wan. E je Onenikristi ro dia aye roro se owoje royen na sa dia ukprowo ke ihwo efa siere o de kpo emuore tiyena.—1 Korent 8:9; 10:23, 24.

Vwoba, ihwo re orua na cha gba aye na vwo ru obo re vwoso esegbuyota royen? Ojevwe ra vwọ kenoma ke ophophowe sa nerhe ohwo ru obo re chore! Otiyena, o ghanre

e vwo roro kpahen ota nana mamọ tavwen ede na ki te, e je Onenikristi ro dia aye na roro kpahen ewen obrorhiyen royen ve ekpo nana eje re djunute na.—Iruo Re iyinkon Na 24:16.

Ofori ne Me Reyo Okẹ re Ikrismasi?

Vwe okẹ re Ikrismasi, ohwo re Onenikristi wian ke se ruese ke. Ofori ne Onenikristi na sen okẹ yena? O ghwa dia urhi-i. O sa diane ohwo ro ruese na tobọ vwo vwe ewen ne ra vwo reyo okẹ na mudiaphiyọ re vwo ru Ikrismasi-i. O sa diane ohwo ro vwo ikompini na ruese vwo ke ihwo ri ruiruo vwe ikompini na ejobi vwo ne erere re ikompini na. Yere o sa diane o ruese na rere o vwo kpevwẹ ihwo re wian ke na fikire owian re ukpe yena, rere o ji vwo phi ejoghwa phiyọ oma rayen. Ohwo ro vwo ikompini na se ruese ke ihwo ejobi, owene ayen dia ihwo re Ju, ihwo ro kpo ega re Alufa, yere ihwo efa, o torori se ayen ru Ikrismasi yere ayen ru-e. Otioyena, o dia okẹ ra vwo ke okẹ na yere ode re vwo se okẹ na yen che djephia se Oseri re Jihova cha reyo okẹ na-a.

O da tobọ diane e ruese na fikire ore re ega, o dia oyena mudiaphiyọ ne ohwo ro reyo ese na rhonvwephiyọ irueru re ega yena-a. Ohwo re avwanre ve oyen gba wian yere ohwo re orua sa vwe Oseri ne, “Me riene ne wo ru ore nana-a, dedena, mi ji guono ke we okẹ nana.” O da diane ewen obrorhiyen re Onenikristi rhonwwe ke, o sa reyo okẹ na rere o kpevwẹ ohwo na, ekewuovo o djunute ore na-a. (Iruo Re Iyinkon Na 23:1) Okiovo, Onenikristi sa vwe aghenghen vwo djekpahen esegbuyota royen okiofa ro rorori ne ivun che vwo je ohwo na emiovwo.

Ekewuovo, o da rha diane ohwo ro ruese na ruo ve ewen ro vwo davwen Onenikristi ni se esegbuyota royen ganre yere o cha reyo okẹ na fikire urhurusivwe romobo vwo? Vwe edia yena, o che yovwin ra vwo sen okẹ na. Aphro hero-o, avwanre guono vwe ega re ososo ke Jihova Oghene.—Matiu 4:8-10.

Dia Ohwo re Uyota Vwe Emu Ejobi

“Avwanre . . . guoṇo ruẹ emu re ogho vwi kemu kemu ejobi.”—HIBRU 13:18.

ONI oṇo ve oṇoshare royen ne evunre oghwa ra da she emu ro otafe. Siẹvuovo na, oṇo na de mudia, ve osho vwe opharo royen. O yonron itoi ro torore vwe oghwa na. O karophiyọ phi itoi na phiyoto-o, yere no oni royen se o cha de ke-e. Ve omaemuophiyọ o de kperi se oni na. Oni na de jiro, o ve oṇo na de rhivwin kpo oghwa na rere o phi itoi na phiyoto, rere o ji yovwunu. Obore oṇo na ruru na vwerhen oni oma mamọ. Diesoro?

² Oma vwerhen emiovwon mamọ siere ayen da rien ne emọ rayen rien ogharonvwe ra vwo ta uyota. Otioyen o je pha vwo ke Osẹ re avwanre rohe odjuvwu, ro dia “Oghene re uyota.” (Une Re Ejiro 31:5) Avwanre vwo davwengba rere avwanre vwo dia ihwo re uyota na, onana nerhe oma vwerhen Oghene kidie oyerinkugbe re avwanre ve oroyen ganphiyọ. Kidie ne avwanre guoṇo ru obo re vwerhen Oghene oma, je dia vwevunre eguoṇo royen na, avwanre ke vwerokere Pol ro tare ne, “Avwanre . . . guoṇo ruẹ emu re ogho vwi kemu kemu ejobi.” (Hibru 13:18) E je avwanre roro kpahen edia ene kiriguo vwe akpeyeren re sa nerhe o ben oke evo ra vwo dia ihwo re uyota. Avwanre ji che roro kpahen ebruphiyo evo ri che no rhe.

1, 2. Diesoro oma vwo vwerhen Jihova siere o da mre ne avwanre davwengba avwanre vwo dia ihwo re uyota? Djudje royen.

WỌ PHIẸN OMA WẸ-ẸN

³ Obenben ɛsoso, oyan uruemu ra vwo phiẹn omobo. Kere ihworakpo ri jegba, avwanre fobo she ufi rẹ ophiẹn-vwe romobo. Kere udje, Jesu vuẹ Inenikristi rehe Laodisia nẹ ayen phiẹn oma rayen rẹ ayen vwo roro nẹ ayen feri, je vwore uyota, ayen “ovwiogbere . . . , orhuero, ro ban phiho” vwore ewen. Edia rẹ ayen hepaha na brare mamọ. (Ewwophia 3:17) Ophiẹnvwe romobo nana nerhe edia rẹ ayen hepaha na von ve imuosho.

⁴ Wọ je sa karophiyọ nẹ odibo Jems si avwanre orho: “O da dianẹ ohwo rori nẹ oye ogba rẹ egago, ro sero rẹ ẹrevwe roye-e, ekẹvovo ro da phiẹn udu roye, ye egago rẹ ohwo yena ofefe.” (Jems 1:26) Avwanre de roro nẹ avwanre sa vwe ẹrenvwe avwanre vwo ruiruo vwe idjerhe ro shephiyo-o, je ga Jihova ve ewen nẹ o che rhiaboreyo ẹga rẹ avwanre, je avwanre phiẹn oma avwanre. Ẹga avwanre cha dia ofefe. Die yen sa sero rẹ avwanre vwo nẹ imuosho nana?

⁵ Vwe aworeta yena, Jems reyọ uyota rẹ Ota rẹ Oghene vwo dje ughegbe. O vwe uchebro ke avwanre nẹ e se Ota rẹ Oghene rere a reyọ vwo kpo oma avwanre vi. (**Se Jems 1:23-25.**) Baibol na sa vwe ukẹcha ke avwanre vwo fuẹren oma avwanre ni, rere a mre asan re de se ru yovwinphiyo. (Uvwerhe 3:40; Hegae 1:5) Avwanre je sa nerhovwo rhe Jihova nẹ o fuẹren avwanre ni, o je chon avwanre uko vwo rien asan avwanre de ru cho, rere avwanre sa kpovi. (Une Rẹ Ejiro 139:23, 24) Ophiẹnvwe oyan ovwiere ra fobo nẹ sua-a, otioyena ero rẹ Ose rẹ avwanre rohe odjuvwu vwo no, oyan ofori nẹ avwanre ji vwo no. Isẹ 3:32 da ta: “Ohwo ochocho ẹgua ke Orovwohwo oma, ekẹvovo o vwe ero sua ohwo ro dia owata.” Jihova sa chon avwanre uko vwo roro kirobo ro roro, ji ni oma rẹ avwanre kirobo

3-5. (a) Orho-esio vo yen Ota rẹ Oghene vwo ke avwanre kpahen ophiẹnvwe romobo? (b) Die yen cha chon avwanre uko vwo je oma rẹ avwanre ephiẹn?

ro ne avwanre. Karophiyọ ne Pol tare ne, "Avwanre . . . guono ruẹ emu re ogho." Avwanre cha sa dia ihwo re gba-re asaokiephana-a, ekevuovo avwanre guono davwengba vwọ dia ihwo re uyota.

DIA OHWO RE UYOTA VWEVUNRE ORUA

⁶ Ofori ne uruemu ra vwọ ta uyota dia obo re vwo vughe orua re Onenikristi. Otioyena, oshare ve aye rhi-vun ke ohwohwo. O vwo oke vuovo vwevunre oronvwe re Onenikristi ra vwọ rhonvwephiyo uruemu ra vwọ frẹfre-ẹ, re vwo mu ugbeyan re odjahon vwe intaneti yere ni iho-ho re ihwo re banphiyo vwe kidjerhe kidjerhe-e. Inenikristi evo vwobọ vwe oka re uruemu ochochọ nana, ayen je djahon vwọ ke orive re oronvwe rayen. Ohwo ro ru otioy-en, dia ohwo re uyota-a. Joka-phiyo eta re Ovie Devid ro dia ohwo re uyota: "Mi tidia kugbe ihwo ogbarogba-a, eye me ve ihwo re okpetu kuoma gbe-e." (Une Re Ejiro 26:4) Wo da dia ohwo ro rowwone, wo vwobọ vwe uruemu ro sa nerhe wo si oka re ohwo ru vwọ hepaha nu ke orive we-en!

⁷ Oyen emu re aghwanre re emiowwon vwọ reyo idje re ihwo rehe Baibol vwo yono emọ rayen obore ayen vwọ ta uyota. A mre ikuegbe re ihwo ri

6. Diesoro ihwo re rowwone vwọ ta uyota ke ohwohwo, imuoshọ vo yen oyena nerhe ayen kenoma ke?

7, 8. Idje re Baibol vo yen cha chon emọ uko vwo yono obo ro ghanre te ra vwọ dia ohwo re uyota?

Ra vwọ dia ohwo re uyota chon avwanre uko vwọ kenoma ke uruemu re avwanre se si nu

gun efian kere Ekan ro cho uji, o da je davwengba ro vwo rhurhu uji ro chori na; Gehazi ro gun efian fikire igho; kugbe Judas ro cho uji, o da je she Jesu.—Joshua 6:17-19; 7:11-25; 2 Ivie 5:14-16, 20-27; Matiu 26:14, 15; Jon 12:6.

⁸ A je mre ikuegbe re ihwo re ta uyota kere Jekop ro vue emo royen ne ayen reyo igho re ayen mre vwe ekpu rayen rhivwin, kidie o rorori ne echobo yen ihwo na vwo phi igho na phiyo ekpu rayen; o re Jesta ve omote royen, ro ru nene ive re ose royen dede ne uphen evo va ro abo; kugbe o re Jesu ro fiudugberi dje oma royen ke ihwo re guono hwe rere aroemre re Baibol na se vwo rugba, je chocho re igbeyan royen. (Jenesis 43:12; Iguedjo 11:30-40; Jon 18:3-11) Enana idje evo rehe Ota re Oghene re sa chon emiowwon uko vwo yono emo rayen obore ayen sa vwota dia ihwo re uyota.

⁹ Emiowwon vwo oghwa re ayen vwo yono emo rayen uyono oghanhanre nana. Oyinkon Pol da no: “We ro yono ihwo efa na, wo gbi rhe yono oma wen? We ro ghwo ghwo ne e cho uji-i, ku wo rhoma cho uji?” (Rom 2:21) Emiowwon evo tighi ewen re emo rayen, kidie ayen yono emo na ne ayen gun efa-an, je emiowwon na komobo gun efian. Ayen de cho uji yere gun efian, ayen ki bre ke oma rayen re ayen vwota tane “Ihwo ri vwo eronvwo na rienre ne ihwo efa cha reyo ayen” yere “Oyena omofian, o chore-e.” Vwore uyota, o vwo efian yere ujiecho ro hanvwere-e.* (Se Luk 16:10.) Emo fobo vughe omeru, onana sa nerhe o ben re ayen vwota dia ihwo re uyota. (Efesos 6:4) Ekevuovo, siere ayen de yono obo ra ta uyota vwo ne udje

* Vwevunre ukoko na, ekpako na sa vwe ume re edjeguon vwo mu ke ohwo ro vwo ekuruemu ro vwo gun efian re arogba vwo miovwo ihwo efa.

9. Die yen emiowwon kenoma ke siere ayen da guono dje omamo re udje a vwota ta uyota ke emo rayen, diesoro udje tiyena vwota ghanre?

EFIAN RE ESHU GUN KPAHEN UMWEMWU

Siere a da ta ota kpahen umwemwu egangan o vwo efan evo re Eshu guonore ne wo segbuyota. O vwerhen oma ne Inenikristi dia igbori re "ophie-vwe" re Idëbono-o. (Efesos 6:11) Roro kpahen efan erha tiyena.

"Ohwo se rhurhu imwemwu." Vwore uyota, Jihova mre emu eje re avwanre rue. "Emu na ejobi rhie phiho ghwroro ke ohwo re avwanre ve oye gbe yere kuegbe na." (Hibru 4:13) Ro vwo diane Jihova rien uyota obo re phiare na, oyen avwanre je cha ne iyenren ke na, diesoro a vwo rhoma toroba imwemwu re avwanre womare a vwo davwengba vwo rhurhu ayen ke idibo re Oghene?—Ji ni 2 Samuel 12:12.

"A cha sa vweroso ekpako na-a, otiyena wo vwe ayen ota vuovu-o." Ehab ro dia Ovie umwemwu se Ilaija: "Ovweghre me." (1 Ivie 21:20) Kere omraro re Jihova vwe Izrel, Ilaija ra sa vwe ukecha ke Ehab vwo mre evwoghovwo. Vwevunre ukoko re Inenikristi, Jesu ru "ese ke ihwo" womare ekpako na. (Efesos 4:8) Dede ne ayen ihwo ri jegba, ekpako na "sero re enwen" avwanre, koyen ayen yono avwanre Ota re Oghene. (Hibru 13:17) Ayen dia evweghren re avwanre-e, Jihova womare ayen vwe ukecha ke avwanre.

"Wo vwe ukecha ke ugbeyan wen siere wo de rhurhu imwemwu royen." Vwore uyota, omaekuon rode yen avwanre cha so ke orumwemwu siere avwanre de rhurhu imwemwu royen. Umwemwu oyen odjephia ne oyerinkugbe wen ve o re Jihova he edia re imuoshu, re vwo rhurho, hoho ohwo ro si asan ro miavwon nu ke idokto. (Jems

5:14, 15) Ohwo ro ru umwemwu na sa djoshọ re ọghwọku ro che norhe, ẹkẹvuọvo ọghwọku ọyen odjephia re ẹguoṅọ re Jihova, ọghwọku na se si-vwin orumwemwu na. (Isẹ 3:12; 4:13) Kpobaro-phiyo, ohwo ro hirhe umwemwu phiyo ẹkuruemu na sa dia imuoshọ ke ukoko na. Wọ guoṅọ toroba orharhe re uruemu ro nerhe ohwo na ru umwemwu? (Livitikos 5:1; 1 Timoti 5:22) Otiyena, dawengba wọ mre ne ohwo ro ru umwemwu na vwe ekpako re ukoko na.

re ese ve ini rayen, ayen sa rhe dia ihwo re vwe urinrin ke Jihova vwevunre akpo nana re de je uyota eta na.—Isẹ 22:6.

DIA OHWO RE UYOTA VWEVUNRE UKOKO NA

¹⁰ Ra vwo vwe iniyo re he evunre ukoko na mu ugbeyan, ke avwanre uphen buebun re vwo yono uruemu ra vwo dia ohwo re uyota. Kirobo re avwanre yonori vwe Uyovwinrota 12, ofori ne avwanre jomaoto kpahen obore avwanre reyo oke re ota vwo ruiruo ma rho vwe uvwre re iniyo avwanre. Ikuegbe ghevweghe se hirhephiyo iguegun re vwo miovo ohwo! Siere avwanre de gbikun ra rien oto roye-en, oyena sa nerhe avwanre hra efian, otiyena ofori ne avwanre sero re erenvwe avwanre. (Isẹ 10:19) Vwe ebere ocheko, avwanre sa rien uyota re ota, je o dia o vwo mudiaphiyo ne a reyo vwoba ikun gbe-e. Keru udje, o sa dianu ota na te avwanre-e, yere a vwo ta ota kpahon dje uruemu esiri phia-a. (1 Tesalonaika 4:11) Ihwo evo de yin-vwaro kpahen ihwo efa nu, ayen me tane uyota yen ayen ta, ẹkẹvuọvo ofori ne eta re avwanre dia denden ve avwethen okije.—**Se Kolose 4:6.**

10. Siere avwanre ve iniyo de gbikun, die ofori ne avwanre konphiyo ewen?

¹¹ Ra vwo ta uyota ke ekpako re ukoko na oyen obo re ghanre mamọ. Iniovo evo ri ru umwemwu nerhe umwemwu na ganphiyo re ayen vwo si umwemwu na nu, ekpako na da no ayen kpahon, ayen mi gun efian. Iniovo tiyena ki me ruẹ ne ayen ga Jihova, je ayen yeren akpo re umwemwu vwe odjahon. Otioyena, oka re uruemu nana nerhe idjerhe re akpeyeren re ohwo na eje dia efian. (Une Re Ejiro 12:2) Vwo ke iniovo efa, ayen vwe ekpako na ebere ovo re uyota na, ekevuovo, ayen mi rhe si ebere ro ma ghanre nu ke ekpako na. (Iruo Re Iyinkon Na 5:1-11) Oka re efian nana obọ re Eshu oyen o ne cha.—Ni ekpeti na “Efian re Eshu Gun Kpahen Umwemwu,” rohe arube 164-165.

¹² O ji fo ne avwanre fuevun ke ukoko re Jihova siere avwanre de si evue vwo rhe ayen. Kere udje, avwanre jomaoto e vwo je efian eguon siere avwanre da ne iyenren re iruo re Uvie re avwanre. Otioyen o je hepaha, siere avwanre de fili re ifomu ri shekpahen uphen re ega, avwanre gun efian kpahen edia re omakpokpo avwanre-e, yere edia efa ri shekpahen avwanre-e.—**Se Ise 6:16-19.**

¹³ Ra vwo dia ohwo re uyota vwevunre ukoko na ji churobo si ekiachu. Oke evo, iniovo sa chueki kugbe. Ayen jomaoto rere ekiachu rayen na vwo je gbowophiyo ega rayen vwevunre Oguan Ruvie yere vwe aghwoghwo na. O sa diane ohwo ovo oga o re ocheko ke rha owiowan. O da diane iniovo koyen wian ke avwanre, ofori ne avwanre fuevun ke ayen womare a vwo hwosa ke ayen vwe oke ro fori, hwa uchunu ra rhonwephiyo, je ke ayen erere ro fori ne a ke ayen. (1 Timoti 5:18; Jems 5:1-4) O da rha diane

11, 12. (a) Idjerhe vo yen ihwo evo ri ru umwemwu vwo nerhe umwemwu na ganphiyo? (b) Efian vo yen Eshu guen kpahen umwemwu, mavo avwanre sa vwo honre vwo suo? (c) Mavo avwanre se vwo djephia ne avwanre fuevun ke ukoko re Jihova?

13. Mavo yen avwanre sa vwo dia ihwo re uyota siere avwanre ve oniovo ofa da chueki yere ruiruo kugbe?

MẸVWẸ OHWO RẸ UYOTA?

Uyona re Baibol: “E Ọrovwohwo ono re sa dia uwevwi wen na? . . . Ohwo ro vwo abe-e, ro ruẹ obo ri shehọ, rọ ta uyota ne otọ re udu roye cha.”

—Une Rẹ Ejiro 15:1, 2.

Nọ oma wen

- Diesoro ọ vwo ghanre me vwo ta uyota ọkieje?
—Isẹ 6:16, 17.
- Mavọ mi se vwo “siobo ne efian ẹwwoṛon” siere mi de fili re ifomu kerẹ ọbe re ọdavwini, osa re uyovwin, yerẹ ẹbe re igomeṭi efa?—Efesos 4:25; Aizaya 28:15; Matiu 22:17-21; Rom 13:1-7.
- Mavọ yen eta ve iruemu me churobo si a vwo dia ohwo re uyota vwe asan re iruo?—Isẹ 11:1; Efesos 4:28; Kọlose 3:9, 10.
- Mi de vwo ẹguṇọ re igho, mavọ yen ẹguṇọ tiọyena sa nerhe ẹgbaedavwon me vwo dia ohwo re uyota shekpotọ?—Une Rẹ Ejiro 37:21; 1 Timoti 6:9, 10.

avwanre koyen oniowo reyọ phiyọ iruo, ofori ne avwanre wian eken re iruo ra ghare ke avwanre. (2 Tesalonaike 3:10) Avwanre rhe roro ne kiridie avwanre iniowo, ke che ruese re ogheresan ke avwanre yere vwe oke ke avwanre wwo ronvwoma-a.—Efesos 6:5-8.

¹⁴ O da rha diane ihwo ive koyen toro igbo yere momo igbo vwo chueki kugbe vwo? Baibol na vwe uyono ovo ro pha ghanghanre vwophia: Si emu ejobi phiyoto! Kere udje, oke re Jerimaya vwo de oto, o ru obe ro vwo de oto na ve iseri re ghwoophiyọ obe na, o da nabọ sero royen fikirẹ okiofa. (Jerimaya 32:9-12; ji ni Jenesis 23:16-20.) Siere Inenikristi da chueki kugbe, re vwo si emu ejobi phiyoto, ghwoophiyọ, ji vwo iseri, o dia o mudiaphiyọ ne avwanre vweroso iniowo re avwanre-e. Ukperẹ otioyen, o cha nerhe a kenoma ke je eruọ re ohwohwo evwo, re vwo ku ohwo phiyoto, ve eghwo ro sa so eghren. Inenikristi ri chueki kugbe karophiyọ ne o vwo eki vuovo ro ghanre te asan ro da guoghọ oyerinkugbe ve ufuoma rohe ukoko na-a.* —1 Korent 6:1-8.

DIA OHWO RE UYOTA VWEVUNRE AKPO NANA

¹⁵ O dia vwevunre ukoko na ovo yen a da guono ne Inenikristi dia ihwo re uyota-a. Oyinkon Pol da ta: “Avwanre . . . guono ruẹ emu re ogho vwi kemu kemu *ejobi*.” (Hibru 13:18) Omemama re avwanre guonore ne avwanre dia ihwo re uyota oke re avwanre de nene ihwo re akpo nana chueki kuẹgbe. Vwevunre obe re Ise, e djunute ovwanvwen re efian abo buebun. (Ise 11:1; 20:10, 23) Vwe oke

* Wo da guono rien obo wo ru siere ebenben da vwomaphia vwe orhuerephiyoto re ekiẹchuo, kpo Apendisi rohe aruẹbe 222-223.

14. Siere Inenikristi da chueki kugbe, emu re aghwanre vo yen ofori ne ayen ru, diesoro?

15. Ero vo yen Jihova vwo ni ekiẹchuo re oghware, ero vo yen Inenikristi vwo no?

awanre, ovwanvwen kugbe uwan yen a vwo wian siere a da chueki rere a sa vwo vwanvwen obo ra de re ve osa ra cha hwa. Ineki re ghwa ihwo ria reyo ovwanvwen ive vwo she emu, ovwanvwen ovo oyon o re ayen vwo ghwa ihwo ria.* Jihova vwo utuoma kpahen oka re uruemu tiyena! Rere a sa vwo dia vwevunre eguono re Oghene, ofori ne avwanre kenoma ke koka koka re ekiachu re oghware.

¹⁶ Kidie ne Eshu yen osun re akpo nana, o rhe gbe avwanre unu siere a da mre ihwo ri gun efian re von asan eje-e. O sa diane kede kede yen avwanre vwo hihharokue odavwini re avwanre vwo gun efian. Siere ihwo de si evue phiyoto kpahen oka re iruo re ayen se ru oke re ayen da guono iruo, ayen gun efian. Ihwo je reyo evue re efian vwophia oke re ayen de fili re ifomu re vwo kpo ekuoto ofa, o re osa uyovwin ve efa tiyena rere obore ayen guono se vwo te ayen obo. Buebun re emo ri kpo isikuru vwobo vwe oghware vwe edavwini, yere ayen de si iyenren vwo ke isikuru na, ayen mi kpo Intaneti ra guono evue re ihwo efa, ayen me reyo vwophia kere evue re obo rayen. Siere ihwo de nene ihwo rehe akon re iruo re igometi re dia ihwo re uyota-a, ayen ke judi rere obo re ayen guono se vwo te ayen obo. Avwanre rhero re oka re uruemu nana vwevunre akpo re ihwo buebun da "guono omaobo re ayen no, . . . guono igho no, . . . tuoma re emu esiri." —2 Timoti 3:1-5.

¹⁷ Inenikristi re uyota brorhiyen re ayen vwo je obo evwo vwe oka re iruemu tiyena. Oboresoro ro vwo dia benben a vwo dia ohwo re uyota vwe akpo nana vwe oke ovo ko na, oho hore ne ihwo ri gun efian na yen o me yovwen

* Ayen reyo ovwanvwen ive vwo chueki, ovo o re ayen vwo she, o re ocheko koyen ayen vwo de, ro nerhe erere rayen buenphiyo. Ayen sa reyo ovwanvwen re bru ona phiyo vwo ghwa ineki rayen re.

16, 17. Oka re iruemu efian vo yen von akpo na nonena, die yen Inenikristi re uyota brorhiyen re ayen vwo ru?

ke. (Une Re Ejiro 73:1-8) Ekevuovo, Inenikristi se je igho evwo kidie ne ayen guono dia ihwo re uyota vwe "kemu kemu *ejobi*." O ghini fo ne a dia ohwo re uyota? E! Diesoro? Ebruphiyo vo yen hero siere avwanre da dia ihwo re uyota?

EBRUPHIYO RO HERO RA VWO DIA OHWO RE UYOTA

¹⁸ Erɔnvwon re ghanre vre a vwo dia ohwo re uyota yere ohwo ra sa vweroso vwe akpo nana ghwe bu-un. (Ni ekpeti na "Mevwe Ohwo re Uyota?" rohe arube 167.) Kohwo kohwo se vwo uruemu nana! O dia ona, efe, erhuvwu, yere asan re nurhe yen a guonore tavwen a ke sa dia ohwo re uyota-a. Dedena, buebun re ihwo vwo omamo re uruemu nana-a. A fobo mre-e. (Maika 7:2) Ihwo evo sa vwe owe jehwe kidie ne wo ta uyota, ekevuovo ihwo efa che dje odavvaro phia ke we, muogho ke we, je vweroso we. Buebun re Iseri re Jihova tobo mre erere re igho kidie ne ayen dia ihwo re uyota. Oke ra da dje ihwo ri gun efian ne iruo, a dje aye-en, kidie ayen ihwo re uyota, ayen je mre iruo siere a da guono ihwo re uyota re che phi phiyo iruo.

¹⁹ Owene o phia ke we re yere o je phia ke we-e, wo chamrevughe ne ra vwo dia ohwo re uyota hwarhie erere rode cha. Wo che vwo ewen obrothien ro fioto. Pol siri ne, "O mu avwanre ero ne evun re avwanre pha phophe." (Hibru 13:18) Kpobarophiyo, Ose re avwanre rohe odjuvwu vwo oniso re omamo uruemu wen na, o ji vwo eguono re ihwo re ta uyota. (Se Une Re Ejiro 15:1, 2; Ise 22:1.) A vwo dia ohwo re uyota chon avwanre uko vwo dia vwevunre eguono re Oghene, oyen osa ro ma rho ro se te avwanre obo. E je avwanre roro kpahen uyovwinrota ofa ro churobo si onana: Ero re Jihova vwo ni iruo.

18. Diesoro uruemu a vwo dia ohwo re uyota vwo ghanre mamoo?

19. Mavo yen uruemu a vwo dia ohwo re uyota se djobote ewen obrothien re avwanre, kugbe oyerinkugbe avwanre ve o re Jihova?

Jẹ Oma Vwerhen Owe Vwe Owian Wen

“Rere . . . oma vwerho vwo wian owian roye
ejobi.”—AGHWOGHWO 3:13.

IHWO buebun nonena riavwerhen re owian raye-en. Ofu dje ayen re ayen vwo kpo iruo, fikire oke ogrongron re ayen ghwo ro vwe iruo na kede kede. Die yen che mu ihwo tiyena vwo vwo omavwerhovwen kugbe evunvovwe vwe iruo rayen?

² Baibol na jiri ro ne avwanre vwe ero abavo vwo ni iruo. Baibol na tare ne iruo ve erere ro no cha, ebruphiyo. Solomon siri: “Oyena okere re Oghene vwo ke ohwo rere kohwo kohwo vwo re vwo da rere oma vwerho vwo wian owian royen ejobi.” (Aghwoghwo 3:13) Jihova ro dia ohwo ro vwo odavwe kugbe eguono re avwanre, guonore ne oma vwerhen avwanre kpahen iruo re avwanre, je re erere ro no cha. Rere avwanre sa vwo dia vwevunre eguono royen, ofori ne avwanre vwe ero re Jihova vwo ni iruo vwo no, ve obore Baibol na ta kpaon.—**Se Aghwoghwo 2:24; 5:18.**

³ Vwe uyovwinrota nana, avwanre che roro kpahen eno ene: Mavo yen oma re iruo re avwanre sa vwo vwerhen avwanre? Oka re iruo vo yen je fo ke Onenikristi? Mavo yen avwanre sa vwo vwe ero abavo vwo ni iruo kugbe ega re avwanre vwo ke Jihova? Iruo vo yen ma ghanre re avwanre se ru? Tavwen a ke kpahenphiyo eno yena, e je avwanre

1-3. (a) Ero vo yen ihwo buebun vwo ni iruo rayen? (b) Ero vo yen Baibol na tare ne evwo ni iruo, eno vo yen avwanre che roro kpahen vwe uyovwinrota nana?

roro kpahen udje re Jihova Oghene kugbe Jesu Kristi re dia ihwo re ma dia egba re owian vwe akpo ve odjuvwu.

OGBA OWIAN RODE KUGBE ONOTU RE OWENA

⁴ Jihova yen Ogba Owian ro Ma Rho. Jenesis 1:1 tare ne, “ne oto rhe Oghene vwo ma odjuvwu ve akpo” na. Oke re Oghene vwo ma akpo na nu, o da tane “oyovwiri gangan.” (Jenesis 1:31) Koyen oma vwerhen ro kpahen iruo ro ruru vwe akpo na. Aphro hero-o, oma vwerhen Jihova ro dia “Oghene re bruba ke na” fikire iruo ro ruru na.—1 Timoti 1:11.

⁵ Oghene re avwanre ro dia ogba owian na je rhe dobo re owian ji-i. Oke grongron ra vwo ma akpo na nu, Jesu da ta: “Ose me ji ru iruo te oke na.” (Jon 5:17) Iruo vo yen Ose na rue? Vwo ne odjuvwu rhe, o vwerote, je chocho re ihworakpo. O vwo “ema okpokpo,” koyen Inenikristi ra vwe ewen ofuanfon jereyo ri che nene Jesu sun vwe odjuvwu. (2 Korent 5:17) Oghene ra wian kpahen orugba re ohore royen vwo ke ihworakpo rere ihwo ri vwo eguono royen se vwo vwo arho re bede vwe akpo kpokpo. (Rom 6:23) Oma vwerhen Jihova kpahen erhuvwu ro ne iruo nana cha. Iduduru re ihwo kerho ke ovue re Uvie na, Oghene si ayen keru oma, ayen re wene idjerhe re akpeyeren rayen rere ayen sa vwo dia vwevunre eguono re Oghene.—Jon 6:44.

⁶ O krire ra rien Jesu phiyu ogba owian. Tavwen Jesu ke rhe otorakpo na, o nene Oghene wian “kere onotu re owena” oke ra vwo ma kemu kemu ejobi “re he obo odjuvwu kugbe re he oto re akpo na.” (Ise 8:22-31; Kolose 1:15-17) Oke ro vwo rhe otorakpo na, Jesu je dobo re owian ji-i. Oke ro vwo he omotete, o yono iruo re ebanbon, a da

4, 5. Idjerhe vo yen Baibol na vwo dje ne erhuvwu ne iruo re Jihova cha?

6, 7. Omamo re uruemu ra vwo dia ogba owian vo yen Jesu vwori?

rhe riẹn phiyọ “ọwena [ikapenta].”^{*} (Mak 6:3) Iruo nana guṇọ ẹgba kugbe ena sansan ma rho vwẹ ọke yena kiridie o vwo eki ra da she irhe, asan ra da bẹrẹ irhe yẹrẹ ekuakua rẹ ẹlẹtriki ra vwọ wia-an. Wọ sa vwẹ ẹro roro nẹ Jesu ra guṇọ irhe ro che vwo ruiruo, ọ sa diane ọyen ọvo yen tobọ she irhe na, o mi mu ayen kpo asan rọ da cha vwẹ ayen vwo ruiruo? Wọ sa vwẹ ẹro roro Jesu rọ bọn iwewwin, ichivwo rẹ iwewwin, kanre ẹchẹ yẹrẹ egbara vẹ eronvwon efa re dia uwewwin? Jesu komobọ riawwerhen ro no cha siẹrẹ ohwo da dia ọgba owian.

⁷ Jesu nabọ gbẹrophiyotọ ruiruo rẹ aghwoghwo na. Ẹgbukpe erha gbẹ ubro yen Jesu vwo muomaphiyọ iruo rẹ aghwoghwo na, rọ dia iruo rọ ma ghanre kparobọ. Kidie nẹ ọ guṇọ ghwoghwo kẹ ihwo buebun, ọ rha ghwoṛọ ọke kufia-a, irhiọke ride yen ọ vwọ tuanphiyọ, o mi rhe kuophiyọ vwẹ ason. (Luk 21:37, 38; Jọn 3:2) Ọ “yan wan irere vẹ ẹko na, ro ghwoghwo jo gbe iyẹn rẹ esiri rẹ Uvie rẹ Ọghẹnẹ.” (Luk 8:1) Imaili ujinrin buebun yen Jesu vwẹ awọ yan vwẹ etọ ri brẹ ighworighwo rere o se vwo ghwo ghwo iyẹn rẹ esiri na kẹ ihwo.

⁸ Oma vwerhen Jesu vwẹ iruo rẹ aghwoghwo rọyen? E! Ọ kọn emamọ rẹ uyota rẹ Uvie na, ọtiọyena, ọ da yan jẹ udju rọ ghwo te orhọ vwo. Re vwo ruiruo rẹ Ọghẹnẹ kẹ Jesu ẹgba te asan rọ da tobọ choma rọ vwọ kpairoro vrẹ emuṛe fikirẹ iruo na. (Jọn 4:31-38) Roro kpahen oborẹ oma vwerhen Jesu te ọke ro vwo ruiruo na re nu, kọ sa nabọ nẹ iyẹn rẹ kẹ Ọsẹ rọyen nẹ, “Me vwẹ urinrin kẹ owẹ vwẹ akpọ na, ri mi vwo ru iruo ru wọ vwọ kẹ vwẹ ru gba.”—Jọn 17:4.

^{*} Ubiota rẹ Grik ra fan phiyọ “ọwena [ikapenta]” na, ọyen “odẹ re vwo se kohwo kohwo rọ wẹ irhe ruiruo, owenẹ ọ dia iwewwin yen ọ bọn yẹrẹ ọ kanre ekuakua ra vwẹ irhe ruẹ.”

⁹ Jihova kugbe Jesu yen udje resosuo re ihwo re oma vwerhenre vwe iruo rayen. Eguono re avwanre vwo kpahen Jihova yen mu avwanre vwo “vwe ero kere.” (Efesos 5:1) Eguono re avwanre vwo kpahen Jesu yen ji mu avwanre vwo “vwe ero kere.” (1 Pita 2:21) Asaokiephana, e gbe je avwanre roro kpahen obore oma sa vwo vwerhen avwanre vwe iruo re avwanre.

OBORÉ AVWANRE SA VWO MRÉ OMAVWERHOVWEN VWE IRUO RE AVWANRE

¹⁰ Iruo, oyen ebere ovo re akpeyeren re Inenikristi re uyota. Avwanre guono evunvovwe ve omavwerhovwen vwe iruo re avwanre, ekvuvovo onana sa dia benben siere avwanre de ruiruo ro shephiyo avwanre oma-a. Mavo yen avwanre sa vwo mre omavwerhovwen vwe iruo re avwanre vwe edia tiyena?

¹¹ *Re vwo vwo uruemu re abavo.* Avwanre che se wene edia re avwanre okieje-e, ekvuvovo avwanre se wene uruemu re avwanre. E vwo roro kpahen ero re Oghene vwo ni iruo sa chon avwanre uko vwo vwo omamo re uruemu kpahen iruo. Kere udje, wo da dia ogbuyovwin re orua, otorobo re igho ru wo mre ne iruo na havwen te-e, iruo na yen chon we uko vwo ghere orua wen. Otioyena, eroevwote re orua wen dia oghwa otete vwe ero re Oghene-e. Ota royen tare ne ohwo ro kon okon phiyoto ke orua roye-en “bra no ohwo ro ji segbuyota-a.” (1 Timoti 5:8) Omrevughe ne iruo wen yen chon we uko vwo vwerote orua wen, ro dia oghwa re Oghene vwo ke we, sa chon we uko vwo mre omavwerhovwen ro kanre ihwo re owe ve ayen gbe ruiruo.

10, 11. Die yen sa chon avwanre uko vwo vwo omamo re uruemu kpahen iruo?

Ra vwo yan nene iyono rẹ Baibol na sa chọn wẹ uko vwo mṛẹ omavwerhovwẹn vwẹ iruo wẹn

¹² *Dia ọgba owian vẹ ohwo rẹ uyota.* Ra vwo dia ọgba owian kugbe evwo yono obo re se vwo ruiruo rẹ avwanre fioto sa ghwa erere rhe. Ihwo ri vwo ikompini vwẹ ẹro ọghanghanre vwo nẹ egba owian, re je tẹn ona rẹ owian na. (Isẹ 12:24; 22:29) Kerẹ Inenikristi rẹ uyota, ofori nẹ avwanre dia ihwo rẹ uyota vwẹ iruo rẹ avwanre, a kẹno ma kẹ e vwo cho igho, ekuakua rẹ iruo, yẹrẹ ọke rẹ iruo na. (Efesos 4:28) Kirobo rẹ avwanre yonori vwẹ uyovwinrota 14, ra vwọ dia ohwo rẹ uyota vọnre vẹ erere. A sa

12. Erere vọ yen che no rhe siẹrẹ avwanre da dia ọgba owian kugbe ihwo rẹ uyota vwẹ iruo rẹ avwanre?

vweroso ohwo ro vwo ekuruemu ro vwo ta uyota vwe iruo royen. Owene oga re avwanre niro so ne avwanre ogba owian yere o niro so-o, avwanre se vwo omavwerhovwen ro no cha siere avwanre de vwo evun ro “pha phephe,” je rien ne obore avwanre rue na vwerhen Oghene re avwanre vwo eguono royen ivun.—Hibru 13:18; Kolose 3:22-24.

¹³ *Ra vwo rien ne uruemu re avwanre sa vwe urinrin ke Oghene.* Ihwo efa che noso siere avwanre da sero re omamo re uruemu re Onenikristi re avwanre vwe asan avwanre de ruiro. Erere vo yen che no rhe? Oyena cha nerhe avwanre “mu ogho ke uyono re Oghene Osivwi re avwanre.” (Taitos 2:9, 10) E, uruemu avwanre sa nerhe ihwo vwo omavwerhovwen kpahen ega re avwanre, onana me nerhe ega na si ayen urhuru. Roro kpahen obore oma cha vwerhen owe te siere ohwo re iruo wen de kurherie fikire omamo re uruemu ru wo djephia vwe iruo! Gbe di roro: Erere vo yen yovwin vre wo vwo rien ne uruemu oyoyovwin wen vwe urinrin ke Jihova, je nerhe oma vwerhon?—**Se Ise 27:11; 1 Pita 2:12.**

RA VWO VWE AGHWANRE SANE IRUO

¹⁴ Baibol na ghwe djunute koka koka re iruo ri shephiyo ve iri shephiyo-o. O dia onana mudiaphiyo ne avwanre sa rhiaboreyo koka koka re iruo ra ke avwanre-e. Baibol na sa chon avwanre uko vwo sane omamo re iruo ro cha vwerhen Oghene oma, je kenoma ke iruo ri che miovwo ivun. (Ise 2:6) Siere avwanre de hirharoku oje re iruo, o vwo eno eghanhanre ive re avwanre che roro kpahen.

¹⁵ *Iruo nana sa nerhe mi ru obo re Baibol na tare ne o chore?* Ota re Oghene tare ne uji echo, efan eguon, kugbe

13. Erere vo yen se ne omamo re uruemu re avwanre rhe vwe asan re e de ruiro?

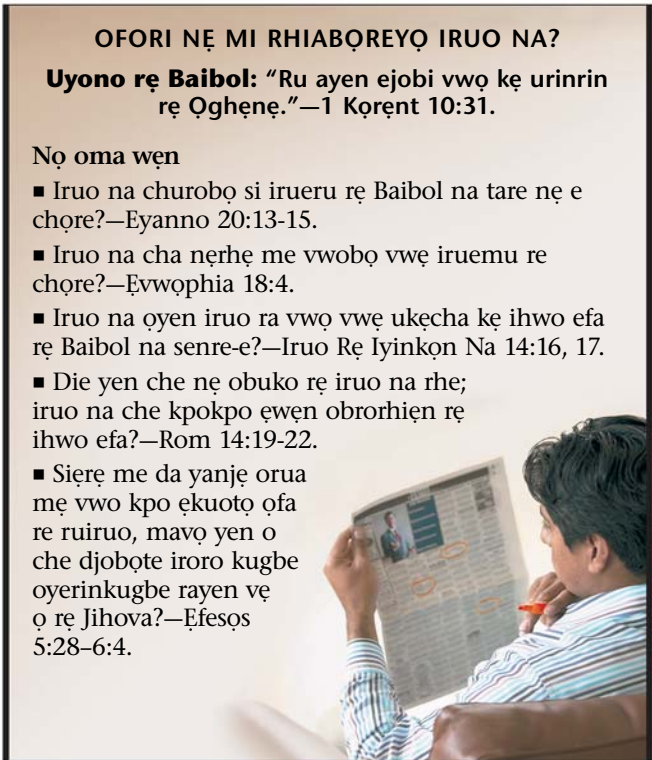
14-16. Siere avwanre de hirharoku oje re iruo, eno vo yen ofori ne avwanre roro kpahen?

OFORI NẸ MI RHIABỌREYỌ IRUO NA?

Uyono rẹ Baibol: “Ru ayen ejobi vwọ kẹ urinrin rẹ Ọghẹnẹ.”—1 Kọrẹnt 10:31.

Nọ oma wẹn

- Iruo na churobọ si irueru rẹ Baibol na tare nẹ e chọre?—Eyanno 20:13-15.
- Iruo na cha nẹrhe me vwobọ vwẹ iruemu re chọre?—Ẹvwọphia 18:4.
- Iruo na ọyen iruo ra vwọ vwẹ ukẹcha kẹ ihwo efa rẹ Baibol na senre-e?—Iruo Rẹ Iyinkon Na 14:16, 17.
- Die yen che nẹ obuko rẹ iruo na rhe; iruo na che kpokpo ẹwẹn obrorhiẹn rẹ ihwo efa?—Rom 14:19-22.
- Siẹrẹ me da yanjẹ orua mẹ vwo kpo ẹkuotọ ọfa re ruiruo, mavọ yen o che djobotẹ iroko kugbe oyerinkugbe rayen vẹ ọ rẹ Jihova?—Ẹfesos 5:28–6:4.

a vwọ ma ema chọre. (Eyanno 20:4; Iruo Rẹ Iyinkon Na 15:29; Ẹfesos 4:28; Ẹvwọphia 21:8) Avwanre cha sen iruo re cha nẹrhe avwanre ru eronwọn tiọyena. Eguonọ rẹ avwanre vwo kpahen Jihova yen cha nẹrhe avwanre sen iruo re vwoso irhi rẹ Ọghẹnẹ.—**Se 1 Jón 5:3.**

¹⁶ *Iruo nana cha nẹrhe avwanre vwobọ phiyo yere titi uruemu rọ chọre? Roro kpahen udje ovo. Ra vwọ wian kerẹ ohwo ro dede erhorha ghwa chọ-ọ. Ọ da rha diane*

Onenikristi mre oka re iruo tioyena vwe hosipito ra da kparan evun vwo? A rhonvwere ne iruo royen churobo si evun ekparon na phiogu-un. Ekevuvovo, iruo royen vwe etiyin rhe che toroba eyan obaro re hosipito ro kparan evun, ro dia obo re vwošo Ota re Oghene-e? (Eyanno 21: 22-24) Kerē ihwo ri vwo eguono re Jihova, avwanre guono vwobo vwe obore Baibol na rhonvwephiyo-o.

¹⁷ Siere a da nabọ fueren ekpahonphiyo re eno ive ra nore vwe ekoreta 15 ve 16, ke a sa rhuere buebun re eta ri shekpahen iruo phiyo. Eronvwon efa je hero ri fori ne

17. (a) Die yen avwanre che roro kpahen siere avwanre da je oje re iruo? (Ni ekpeti rohe aruobe 177.) (b) Mavo yen ewen obrohiē re avwanre sa chon avwanre uko vwo brohiēn re cha vwerhen Oghene ivun?

***Avwanre se dje eguono re avwanre ke Jihova womare
a vwo vwe iruo re aghwoghwo na vwo
kobaro vwe akpeyeren***

eroro kpahen siere a da je oje re iruo.* Odibo ro fuevun na cha sa ghwa ke avwanre irhi ri shekpahen koka koka re iruo-o. Edia nana yen a da guono aghwanre mie avwanre. Kirobo re avwanre yonori vwe Uyovwinrota 2, ofori ne avwanre vwe Ota re Oghene yono ewen obrorhien re avwanre, a me je reyo vwo ruiruo vwe akpeyeren re avwanre. Ewen obrorhien re avwanre sa chon avwanre uko vwo brorhien re obo re vwerhen Oghene ivun, je dia vwevunre eguono royen siere avwanre de “vwo ohọ [re] se vwo vughe emu esiri ve obrabra.”—Hibru 5:14.

RA VWỌ VWĘ ẸRO ABAVO VWO NI IRUO

¹⁸ O ghwa loho ra vwọ vwe ẹro abavo vwo ni oyerinkugbe re avwanre ve o re Jihova vwe “oba re ede” “ebrabra” nana-a. (2 Timoti 3:1) Ra vwọ mre iruo ghwa loho-o. Kere Inenikristi re uyota, avwanre mre vughe ne ra vwọ ghere orua re avwanre pha ghanghanre. Ekevuovo, avwanre rhe nomaso-o, okeke re asan re de ruiruo yere uruemu ra vwọ reyo vwọ tua ekuakua re akpeyeren re akpo nana se djobotete ẹga re avwanre vwọ ke Oghene. (1 Timoti 6:9, 10) E je avwanre roro kpahen obo re se vwo vwo ẹro re abavo, ji “vughe obo ri yowwiri.”—Filipae 1:10.

¹⁹ *Vweroso Jihova.* (Se Ise 3:5, 6.) Jihova fo ohwo re avwanre vweroso? Oyen re vwerote avwanre. (1 Pita 5:7) O rien odavwe re avwanre vre obore avwanre rienre, o je choma ro vwọ chon avwanre uko. (Une Re Ejiro 37:25) Ofori ne avwanre kerho re Ota royen ro tare ne, “si oma wen

* Vwọ ke evue efa ri shekpahen obo re roro kpahen oke ra da guono iruo, ni *Uwevwin Othete* re April 15, 1999, arube 28-30, kugbe July 15, 1982, arube 26, e re Oyibo.

18. Diesoro o ghwa loho ra vwọ vwe ẹro re abavo vwo ni oyerinkugbe re avwanre ve o re Jihova-a?

19. Diesoro Jihova vwo fo ohwo re avwanre vweroso, die yen oyena cha chon avwanre uko kenoma ke?

**“ORHIEN MI BRURU NERHE MI YEREN AKPO
RE EVUVONVWE VE OMAVWERHOVWEN”**

“Kidie ne me rien ebe mamọ vwe isikuru, a da ke we iskolashipi mi vwo kpo isikuru ovo ro titiri vwe New York City. Okieje yen iyono me vwe isikuru vwo vwe vwe ne mi si odavwini mi se vwo kpo isikuru ride efa ri titiri. Evo vwe usun re isikuru ride na rhonwere ne mi rhi yono, me tobọ rhoma vwo iskolashipi mi vwo kpo isikuru rode ra ma rien vwe United States. Ekevuovo, me senre fikire iroro ive. Mi niroso ne mi vwo kua ne uwevwin ra dia isikuru vonre ve imuoshọ, mi ji vwo oruru ogangan me vwo dia okobaro.

“Asaokiephana o vre egbukpe 20 re, re me vwo ga kere okobaro okieje. Mi ji muomaphiyọ ebere sansan re iruo re Uvie na, kere a vwo ga vwe asan ra da ma guono ukecha, ra vwo vwe ukecha phia vwe ebanbon re Oguan Ruvie, kugbe e vwo vwobọ vwe owian ra vwo vwe ukecha ke ihwo vwe asan re oghworo da phia. Enena, oma vwerhen ovwe re mi vwo nene eko re je ejaje ofa ga vwe New York City.

“Me da karophiyọ ikpe re me ghwo re vwe ega re okieje na re, me mrevghe ne Jihova bruba ke vwe. Orhien ri mi bruru nerhe mi yeren akpo re evuvonvwe ve omavwerhovwen. O vwo emu ovuovo mi se vwo dje obore mi yonori ve igbeyan ri mi vwori-i.”—Zenaida.

ne urhuru si vwe re igbo, jen obo ri wo vwori da we ero; kidie [Oghene] taro nure ne, Me sa phien we-e eye me sa sen we-e.” (Hibru 13:5) Ihwo buebun rehe ega re okieje se se oseri re ota yena. Avwanre da ghene wewoso Jihova ne o cha wewrote avwanre, avwanre cha kenoma ke ewan

rẹ obo ra sa vwọ vwerote orua rẹ avwanre. (Matiu 6:25-32) Avwanre cha nẹrhe iruo rẹ avwanre gbowophiyọ ẹga rẹ avwanre-e, kerẹ aghwoghwo na kugbe uyono ẹra.—Matiu 24:14; Hibru 10:24, 25.

²⁰ *Jẹ ẹro wẹn dia ọvuọvo. (Se Matiu 6:22, 23.)* Re vwo ẹro ọvuọvo mudiaphiyọ nẹ e yeren akpọ rẹ ke-
kpe. Onenikristi tenrovie oronvwon vuọvo, ọyehe eruo
rẹ ọhọre rẹ Ọghẹne. Siere ẹro rẹ avwanre da dia ọvuọvo,
avwanre rha cha vwọ tua iruo ride kugbe akpeyeren rẹ ehe-
ri-i. Avwanre rhe che she ufi ra vwọ reyọ vwọ tua ekuakua
kpokpọ ri she rhe rẹ ineki vwọ phien ihwo rere ayen vwo
roro nẹ eronvwon yena yen ke ohwo omavwerhovwe-en.
Mavo yen ẹro wẹn sa vwọ dia ọvuọvo? Kenoma ke urue-
mu ra vwọ riesa. Wọ de uwevwin wẹn von ve eronvwon
re cha ghwo ọke wẹn kufia-a. Kerhọ rẹ uchebro rẹ Bai-
bol na rọ tare nẹ, “avwanre de vwo emuore ra da rha mre
emwa vwo rhuo, e gbe jẹ eyena te ke avwanre.” (1 Timoti
6:8) Davwengba vwo ru akpeyeren wẹn lohọ.

²¹ *Bru ẹken ke oma wẹn vwẹ ẹga rẹ Ọghẹne, wọ me je
yan muo.* Rọ vwọ diane avwanre che se ru eronvwon ejo-
bi na-a, ko fori nẹ e phi eronvwon re ma ghanre phiyọ
edia resosuo. Ọ rha dia otioye-en, eronvwon ri fiemu-u sa
ghwo ọke rẹ avwanre kufia, avwanre rhe che se ru obo
re ma ghanre-e. Die yen ofori nẹ ọ dia oronvwon resosuo
vwẹ akpeyeren rẹ avwanre? Ihwo buebun ghwo ọke ra-
yen kpo isikuru ride rere ayen se vwo vwo omamọ rẹ iruo
vwẹ akpọ nana. Ekevuọvo, Jesu vuẹ idibo royen nẹ ayen
“ka guonọ Uvie rẹ Ọghẹne tavwe.” (Matiu 6:33) Vwo ẹ
uyota, kerẹ Inenikristi, avwanre vwẹ Uvie rẹ Ọghẹne vwọ
kobaro vwẹ akpeyeren. Ofori nẹ obore avwanre yeren akpọ

20. Die yen o mudiaphiyọ ẹro rẹ avwanre vwọ dia ọvuọvo, mavo wo se vwo ru otioyen?

21. Diesoro o vwo fo nẹ e phi eronvwon re ma ghanre phiyọ edia resosuo, die yen ofori nẹ ọ dia oronvwon resosuo vwẹ akpeyeren avwanre?

wan, koyen oje re avwanre, eken re avwanre bru ke oma, kugbe obore avwanre vwo tua, djephia ne odavwe re Uvie na kugbe ohore re Oghene yen ma ghanre ke avwanre, o dia ojevwe re akpo nana-a.

MUOMAPHIYO IRUO RE AGHWOGHWO NA

²² A vwo rien ne oke re oba na yen avwanre hepha na, avwanre ke tenrovi iruo ro ma ghanre ke Inenikristi re uyota, oyehe aghwoghwo na kugbe odibo egbe. (Matiu 24:14; 28:19, 20) Kere Jesu ro dia Ohwo re avwanre vwerokere na, avwanre guono muomaphiyọ iruo ro siwvin arho na. Mavo avwanre se vwo djephia ne iruo nana ghanre ke avwanre? Ihwo re Oghene buebun vwomakpahoto ke iruo re aghwoghwo na kere ighwoghwota vwevunre ukoko. Evo ga kere ekobaro yere imishonare. Kiridie ne emiovwon buebun rien oghanrovwe re vwo vwo obo ra tenrovi vwe ega re Oghene, ayen ki jiri ega re okieje ke emo rayen. Ighwoghwota ri ghwoghwo Uvie na ve oruru mre omavwerhovwen vwe iruo rayen? E! Ra vwo ga Jihova ve udu avwanre eje, oyen obo re sa ke ohwo omavwerhovwen, evunvovwe, kugbe ebruphiyo buebun.—**Se Ise 10:22.**

²³ Buebun re avwanre wian oke grongron rere a sa vwo vwerote orua re avwanre. Karophiyọ ne Jihova guonore ne avwanre riavwerthen re iruo re avwanre. Siere iruemu ve iroro re avwanre de shephiyo iyono re Baibol na, avwanre ke sa mre omavwerhovwen vwe iruo re avwanre. E gbe je avwanre brorhiyen rere iruo re avwanre vwo je gbowphiyo iruo kiriguo re avwanre ro dia aghwoghwo re iyenren esiri re Uvie Oghene na. A da vwe iruo nana kobaro vwe akpeyeren, koyen e dje eguono re avwanre ke Oghene, otioyena ka sa dia evunre eguono royen.

22, 23. (a) Iruo vo yen ma ghanre ke Inenikristi, mavo yen avwanre se vwo djephia ne iruo na yen ma ghanre ke avwanre? (Ni ekpeti rohe arube 180.) (b) Die yen orhiyen wen kpathen iruo?

Hirharoku Idẹbono vẹ Ophiẹnvwẹ Rọyen

“Hirhe aro ku Idẹbono, rere ọ mrasan dje ne
ovwan oma.”—JEMS 4:7.

Ọ DA diane wọ ga Jihova vwe ikpe buebun re, koyen wo nyo ota re omaebrophiya buebun re, vwe isikoko ve eghwẹkoko re avwanre. Dedena, otorobo ru wo nyo ota tiyena bun te re-e, kọke kọke wọ da mre ihwo ri mudia vwe obaro re ọguan re omẹvwa na re ayen vwo vwe oma rayen kpahoto ke ebrophiya, oma avwerhen owe. Vwe ọke tiyena, oma vwerhen ihwo ejobi vwo teyen abo sasa. Ameovie se koko vwe ero wen ru wọ vwo mre eko re ihwo efa re vwomaba ebere re Jihova. Onana ghene ọke re omavwerhovwen!

² Dede ne omaebrophiya re avwanre mre kukpe kukpe vwe ubrotọ re avwanre ghwe bu-un, je kọke kọke yen emekashe na vwo mre ihwo buebun ri bromaphiya. “Aghoghọ herọ vwe obo odjuvwo” re ayen vwo mre uriorin buebun re ihwo vwe akpo na ejobi re vwomaba uko re Jihova re rhiromre vwe otorakpo kudughwren kudughwren. (Luk 15:7, 10) Aphro herọ-ọ, oma vwerhen emekashe na re ayen vwo mre ebuo re vwomaphia na! —Hegae 2:7.

IDẹBONO “RHẸRẸ KERẸ OKPOHROKPO RỌ GUAN”

³ Vwe ebere ro cheko, ophu ogangan mu emekashe re Idẹbono ri ni ihwo ri bromaphiya na. Ophu muẹ Eshu

-
- 1, 2. Ihwo vọ yen oma vwerhan ọke re ihwo de bromaphiya?
 3. Diesoro Eshu vwo “rherẹ kerẹ okpohrokpo,” die yen ọ guṣoṣo ruẹ?

ve emekashe royen mamọ siere ayen da mre ihwo buebun ri chukoku akpo nana ro miovwın ku na. Kidie Eshu tare ne o vwo ohwo vuovo ro ga Jihova fikire eguono-o, ne o ji vwo ohwo vuovo ro cha fuevun ga siere a da davwoni-i. (Se Job 2:4, 5.) Koke koke ohwo de brorhien ro vwo vwo-makpahoto ke Jihova, oyena odjephia ne Eshu ovworo-fian. Ko ghwa hoho ne kudughwren kudughwren yen a vwo ghwie Eshu opharo abo uriorin buebun. Koyensoro ro vwo “rhere kere okpohrokpo ro guan, ro guono obo ro ro”! (1 Pita 5:8) “Okpohrokpo” nana guono mu avwanre ro, koyen o guono miovwo oyerinkugbe re avwanre ve o re Oghene.—Une Re Ejiro 7:1, 2; 2 Timoti 3:12.

⁴ Dede ne avwanre hirharoku ovweghren ro djoma, ofo-

4, 5. (a) Idjerhe ive vo yen Jihova vwo ru egba re Eshu ba asan?
(b) Imuro vo yen Inenikristi se vwo?

E dje Eshu phiyo ovworo-fian koke koke re ohwo da vwo-makpahoto ke Jihova, ji bromaphiyame

ri nẹ osho mu avwanre-e. Diesoro? Kidie Jihova ru eḡba re “okpohrokpo ro guan” na ba asan vwẹ idjerhe ivẹ. Oṣeso-suọ, Jihova taro phiyoto nẹ “urogho re ihwo buebu” re dia Inenikristi re uyota che sivwin wan “ukpokpogho rode” ro cha na. (Eṽwofhia 7:9, 14) Aroemre re Oghene she fia-a. Otiyena, Eshu riẹnre nẹ o cha sa phiẹn idibo re Oghene eje-e.

⁵ A sa mre ọrivẹ royen vwẹ eta re odibo re Oghene ọvo tare vwẹ oke re awanre. Omraro Azaraya vuẹ Ovie Asa nẹ, “Orovwohwo na vẹ owe hero, vwẹ oke ro wo vẹ oye da hero.” (2 Ikun Rivẹ 15:2; se 1 Korẹnt 10:13.) Idje re Baibol buebun djerephia nẹ vwẹ oke re awanre, Eshu se mu idibo ri sikere Oghene ro-o. (Hibru 11:4-40) Nonena, Onenikristi ro sikere Oghene se hirharoku Idẹbono, ji phi kparobo dede. Vwore uyota, Ota re Oghene ke avwanre imuero nana: “Ovwan hirhe aro ku Idẹbono, rere o mrasan dje nẹ ovwan oma.”—Jems 4:7.

AVWANRE “HONRA . . . OTUOFOVWI RE [“EWEN,” NW] UMWEMWU”

⁶ Eshu che se phi kparobo vwẹ ofovwin nana-a, ekevuovo, o sa wan ohwo ọvuovo oma siere avwanre rhe nomaso-o. Eshu riẹnre nẹ o se mu avwanre ro siere o de se gbowophiyọ oyerinkugbe re avwanre vẹ o re Jihova. Idjerhe vọ yen Eshu vwọ guonọ ru onana? O ruẹ otiyẹn womarẹ o vwọ reyọ vwoso avwanre ejobi, phiogun yerẹ vwẹ idjerhe re ona. E je avwanre roro kpahen ena kiriguo nana re Eshu vwọ wian.

⁷ *Rọ vwọ reyọ vwoso avwanre ejobi.* Oyinḡon Jon tare nẹ, “akpo na ejobi he obọ re ogangan re ohwo umwemwu na.” (1 Jon 5:19) Eta yena, orho-esio vwọ ke Inenikristi re uyota eje. Rọ vwọ dianẹ Eshu mu irumwemwu na ro nure

6. Idjerhe vọ yen Eshu vwọ honra vwoso Onenikristi ọvuovo?

7. Diesoro ewosuo re Eshu kpahen ihwo re Jihova vwọ ganphiyọ?

na, ko se hirharoku, je reyo vwo so ihwo re Oghene re dje vabo. (Maika 4:1; Jon 15:19; Ewophia 12:12, 17) Ophu muo mamọ kidie o riene ne oke ro cheko ke rhe gro-on. Otioyena, ewosuo royen na ko rhe ganphiyo. Nonena, avwanre hirharoku egbaedavwon royen ro koba ro vwo miovwun oyerinkugbe re avwanre ve o re Jihova.

⁸ *Ewosuo re phiogun.* Oyinkon Pol si Inenikristi orho ne, avwanre "honra . . . otuofowwi re ["ewen," NW] umwemwu re he obo obenu na." (Efesos 6:12) Diesoro Pol vwo reyo ubiota na "honra" vwo ruiruo? Kidie ota yena reyo oho re ihwo ive re vwe obo honra vwophia. Ubiota yena re Pol vwo ruiruo na djephia ne avwanre ohwo ovuovo vwo ohonre ve emekashe re Idebono. Owene avwanre dia ekuoto re ihwo buebun de se emekashe re Idebono gbuyota, yere avwanre dia asan tiye-en, avwanre karophiyo ne ghwe vwo ne oke re avwanre vwo reyo omakpahoto ke Jihova nu, yen avwanre vwo ton ofowwin na phiyo. Otioyena, Onenikristi ro vwomakpahoto nure, ko vwobo vwe ohonre na. Koyensoro Pol vwo si Inenikristi rehe Efesos orho abo erha ne "mudia gan"!—Efesos 6:11, 13, 14.

⁹ *Idjerhe re ona.* Pol vwe uchebro ke Inenikristi ne ayen mudia vwo so ena re "ophienvwe" re Eshu. (Efesos 6:11) Vwe ejaje re Grik, ota ra fanre ne "ophienvwe" na, Pol reyeroro vwo ruiruo vwe idjerhe ro churobo si ena sansan. Onana mudiaphiyo ne Eshu ve emekashe royen vwe ena sansan vwo phien ihwo. Okiovo, iniovo evo mudia vwo so odavwini ovo, ayen mi rhe she siere ayen de hirharoku oka re odavwini ofa. Otioyena, Idebono ve emekashe royen

8. Die yen Pol mudiaphiyo ro vwo tane avwanre "honra" otuofowwin re ewen umwemwu?

9. (a) Diesoro Eshu ve emekashe royen vwo reyo ena re "ophienvwe" sansan vwo ruiruo? (b) Diesoro Eshu vwo davwengba ro vwo miovwo iroso re avwanre, mavo yen avwanre sa vwo reyo vwo so egbaedavwon royen? (Ni ekpeti rohe arube 192-193.) (c) Ona re Eshu vo yen avwanre che roro kpahen?

tẹnrovi uruemu rẹ ohwo ọvuọvo rere ayen sa vwọ rịen asan rẹ ohwo na da vwiere. Kẹ ayen reyọ asan avwanre vwọ vwiere na vwo miovwọ oyerinkugbe rẹ avwanre vẹ ọ rẹ Jihova. Oma vwerhen avwanre nẹ avwanre se vughe ena rẹ Idẹbono, kidie Baibol na dje ayen phia phephen. (2 Kọrẹnt 2:11) Vwẹ ọtonphiyo rẹ ọbe nana, avwanre ta ota kpahen ifi rẹ ekuakua rẹ akpeyeren, erharhe rẹ ọyankugbe, kugbe ọfanrhiẹn. E jẹ avwanre roro kpahen ona ọfa rẹ Eshu vwọ wian, ọyehẹ uruemu rẹ orhan.

URUEMU RẸ ORHAN ỌYEN URUEMU RẸ OPHIẸNVWE

¹⁰ Re vwo vwobọ vwẹ uruemu rẹ orhan nẹrhe ohwo vẹ emekashe rẹ Idẹbono na ruẹ kuẹgbe. Epha-ẹbọ, aroemrẹ, inehweri, kugbe e vwo nene irivwin ta ota, eyen ẹbere ọvo rẹ uruemu rẹ orhan. Kirobo rẹ avwanre rịenre, enana iruemu rẹ “ẹgua” vwẹ ẹro rẹ Jihova. (Urhi Rivẹ 18:10-12; Ẹvwọphia 21:8) Rọ vwọ diane ọ ji fo nẹ “umwemwu tu” avwanre oma na, o rhe fo nẹ avwanre vẹ emekashe rẹ Idẹbono ru kugbe-e. (Rom 12:9) Ọyena cha dia ophiẹnvwẹ rọ ma bra kparobọ vwọso Ọsẹ avwanre Jihova rọhẹ odjuvwu!

¹¹ Rọ vwọ diane re vwo vwobọ vwẹ uruemu rẹ orhan ọyen ophiẹnvwẹ vwọso Jihova na, Eshu kọ davwengba rọ vwọ nẹrhe evo usun rẹ avwanre na vwobọ vwọ. Kọke kọke rẹ Eshu da nẹrhe Onenikristi ọvo vwobọ vwẹ uruemu rẹ orhan, jẹ o phikparobọ. Diesoro? Roro kpahen udje nana: Siẹrẹ a da sa phiẹn isodje ọvo vwo bru oma nẹ ẹko rẹ isodje rọ hepaha jowwo rere o ra vwomaba ẹko rẹ isodje efa re dia ivwighrẹn, oma cha vwerhen onotu rẹ isodje rọ ra vwomaba na. Ọ sa tobọ broghọ rẹ oghẹresan phiyo

10. (a) Die yen uruemu rẹ orhan? (b) Ẹro vọ yen Jihova vwo ni uruemu rẹ orhan, ẹro vọ wo ji vwo no?

11. Diesoro ọ vwọ dia ophikparobọ kẹ Eshu siẹrẹ ọ da sa nẹrhe avwanre vwobọ vwẹ uruemu rẹ orhan? Djudje royen.

isodje yena oma rere o mre asan vwo reyo onotu re eko re isodje re ohwo yena bru oma nu na vwo jehwe. Vwe idjerhe vuovo na, siere Onenikristi de vwobo vwe uruemu re orhan, koyen o vwe arogba royen vwo yanje Jihova vwo, ji phi oma royen phiyo oto re usuon re Eshu. Vwe ero roro obore Eshu che brogho phiyo ohwo yena oma te kiridie o phikparobo re! Avwanre guonore ne Idobono phikparobo vwe idjerhe yena? Ejo! Avwanre dia ihwo re ophienvwe-e.

ENO RE NERHE OHWO VWO EWEN IVIVE

¹² Avwanre de vwo utuoma kpahen uruemu re orhan, Eshu cha sa reyo vwo phien avwanre-e. Otioyena, ko rhe mrevghe ne ofori o vwo nerhe avwanre vwo ewen ivive. Idjerhe vo? O guono idjerhe ro vwo phien Inenikristi rere ayen roro ne “umwemwu erhuvwu, erhuvwu umwemwu.” (Aizaya 5:20) Rere o se vwo ru otioyen, Eshu reyo ona ovo ro wian ke mamu vwo ruiruo, oyehe ro vwo reyo eno vwo nerhe ohwo vwo ewen ivive.

¹³ Jokaphiyo obore Eshu reyo ona nana vwo ruiruo oke re awanre. Vwe Iden, Eshu da no Ivi: “O diane Oghene tare ne, Wo re emamo re irhe re udju na vuovo-o?” Vwe oke re Job, re emekashe na vwo vwoma vwe odjuvwu, Eshu da no ono nana: “Job de dje osho re Oghene ghevweghe?” Vwe otonphiyo re aghwoghwo re Jesu vwe otorakpo na, Eshu de gbase Kristi ro vwo ta: “Wo da ghene dia omo re Oghene, gbe hirhe ibiekpen nana phiho emu rere wo re.” Vwe ero roro, Eshu yinwaro reyo eta re Jihova komobo vwe Jesu omare udughwren esan re wanre vwo jehwe: “Onana he Omo me ro je vwe, re evun roye vwerhe ovwe!”—Jenesis 3:1; Job 1:9; Matiu 3:17; 4:3.

12. Ona vo yen Eshu vwo ruiruo rere avwanre vwo vwo ewen ivive kpahen uruemu re orhan?

13. Idjerhe vo yen Eshu vwo reyo eno re nerhe ohwo vwo ewen ivive vwo wian?

¹⁴ Nonẹna, Idẹbono reyo ona vuovo yena vwo ruiruo rere ihwo vwo vwo ewen ivive kpahen obore uruemu re orhan bra te. O da ohwo mamọ ne o nerhe iniowo evo vwo ewen ivive. Iniowo nana rhoma no eno se iruemu evo ri churobo si orhan ghene cho. (2 Korent 11:3) Mavo avwanre sa vwo chon ihwo tiyena uko vwo wene iroro rayen? Mavo yen o se vwo mu avwanre ero ne Eshu cha sa reyo ena royen na vwo phien avwanre-e? Ra vwo kpahenphiyo eno yena, e je avwanre roro kpahen edia ive vwe akpeyeren, re Eshu vwe uruemu re orhan vwo miovwın. Eyehe; eronvwon ra vwo dioto kugbe omaesivwo.

URHURUSIVWE VE ODAVWE RE AVWANRE

¹⁵ Ma rho vwe ekuoto re Iyibo, ayen roro ne imajiki, epha-ebọ, kugbe iruemu re orhan efa ghwa cho-o. Ifimu, ebe, ughẹ vwe itelivishoni ve ividio gemu titi iruemu re emekashe re Idẹbono na kerẹ eha ghevweghe, re cha sa kon ohwo oma-a. Ifimu ve ebe evo ri gbikun re imajiki rhi titi te asan re ihwo re ghwooro oke vwo ni yerẹ se ayen, da rhe vwe ikoko vwo mu vwo ke ihwo ri vwo eguono kpaon. Vwo re uyota, emekashe re Idẹbono na ruo rere ihwo vwo vwe ero otete vwo ni imuoshoro rohe imajiki. Inenikristi ji vwo ero otete vwo ni uruemu re orhan? Iro-ro nana djobote ihwo evo re. Idjerhe vo? Kerẹ udje, oniowo ovo vwo ni ifimu ro shekpahen orhan nu, o da ta, "Mi ni ifimu na, ekevuovo mi vwobo vwe uruemu re orha-an." Diesoro iroro yena vwo muoshoro?

14. (a) Idjerhe vo yen Eshu vwo reyo ona re vwo vwo ewen ivive kpahen uruemu re orhan vwo ruiruo? (b) Die yen avwanre che roro kpahen asaokiephana?

15. (a) Ero vo yen buebun re ihwo vwe ekuoto re Iyibo vwo ni uruemu re orhan? (b) Idjerhe vo yen ero re ihwo akpo na vwo ni uruemu re orhan vwo djobote Inenikristi evo?

¹⁶ Dede ne ofene heru re vwo ni ifimu ro titi uruemu re orhan ve re vwo vwobo vwo, o dia oyena mudiaphiyu ne re vwo no vwo imuoshu vuovo-o. Diesoro? Roro kpahen onana: Ota re Oghene je avwanre rien ne Eshu yere emekashe royen vwo egba re ayen sa vwo rien obo rehe ewen re avwanre-e.* Kirobo re djunte jowwo, rere emekashe re Idebono sa vwo rien obore avwanre roro, ve asan avwanre da vwiere, ke ayen ni obore avwanre ru kugbe oka re eronvwon ra vwo dioto re vwerhen avwanre oma. Siere uruemu re Onenikristi de djephia ne o vwo omavwerhovwen kpahen ifimu yere ebe re mukpahen epha-ebu, imajiki, edjo ro kpokpo ohwo, yere efa ri churobo si uruemu re orhan, koyen o reyo ovue vwo ke emekashe re Idebono na. Vwore imuero, o vwe ayen asan ro da vwiere! Emekashe na ki ru ohonre rayen ganphiyu re ayen vwo tenrovi asan re ohwo na da vwiere na besie obu rayen vwo te. Vwore uyota, ihwo ri vwo omavwerhovwen kpahen uruemu re orhan womare ughe re ayen niri, rhi vwobo vwe ayen.—**Se Galesha 6:7.**

¹⁷ O dia urhurusivwe re eronvwon ra vwo dioto ovo yen Eshu vwo kpokpo avwanre-e, o je reyo odavwe re omaesi-vwo vwo wian. Idjerhe vo? Oga re sivwen jo kpo-o sa so ofudjevwe ke Onenikristi. (Mak 5:25, 26) Eshu ve emekashe royen sa reyo edia nana vwo kpokpo ohwo na. Emekashe re Idebono na sa so ofudjevwe ke ohwo te edia ro de vwobo vwe omaesivwo ro churobo si "orukuruku,"

* Ede nana re vwo dje Eshu (Oronvwasua, Oromiovwohwo, Ororhiohwo, Ordavwohwo, Ovwofofian) na, o dia o mudiaphiyu ne Eshu vwo egba ro sa vwo rien obo rehe ewen re ohwo-o. Vwo fene oyena, e dje Jihova phiyu ohwo ro "davwa udu re ihwo ne," e de rhu dje Jesu phiyu ohwo ro "hie iroro kugbe udu."—Ise 17:3; Ewwophia 2:23.

16. Diesoro o vwo dia emu re imuoshu re vwo vwobo vwe eronvwon ra vwo dioto ri churobo si uruemu re orhan?

17. Ona vo yen Eshu sa vwo phien ihwo re muoga?

yẹrẹ uruemu rẹ orhan. (Aizaya 1:13) Siẹrẹ ona rayen na da wian, ko se miovwın oyerinkugbe rẹ ohwo yena vẹ ọ rẹ Ọghẹnẹ. Idjerhe vọ?

¹⁸ Jihova si ihwo rẹ Izrẹl ri vwobọ vwẹ “orukuru-ku” orhọ nẹ, “ọke ri wọ da bẹrẹ abọ wẹn, ki mi si ẹro mẹ nu kẹ wẹ ọ da diane wọ nẹ ẹrhovwo buebu dede, Me kerhọ-ọn.” (Aizaya 1:15) Vwọrẹ uyota, avwanre guọnọ kẹnoma kẹ kemu kemu ro se gbowophiyọ ẹrhovwo rẹ avwanre, je nẹrẹ ukẹcha rẹ avwanre cha mrẹ nẹ obọ rẹ Jihova shekpotọ, ma rho uvwre rẹ ọke rẹ avwanre da hẹwọn ọga. (Une Rẹ Ejiro 41:3) Ọtiọyena, Onenikristi rẹ uyota da riẹn nẹ oka rẹ omaesivwo ọvo churobọ si iruemu rẹ orhan, e jẹ ọ siọn.* (Matiu 6:13) Vwẹ idjerhe yena, ọ cha mrẹ ukẹcha rẹ Jihova.—Ni ekpeti na “Ọyena Ghini Uruemu rẹ Orhan?” rọhẹ aruọbe 194.

Mrẹ erere vwo nẹ ukẹcha rẹ Jihova ọke wọ da hẹwọn ọga

SIẸRẸ IKUEGBE KPAHEN EMEKASHE RẸ IDẸBONO DE BUN

¹⁹ Dede nẹ vwẹ ẹkuotọ rẹ Iyibo, a vwẹ ẹro otete vwo ni ẹgba rẹ Eshu, vwẹ ẹbẹre efa rẹ akpọ nana, ọ dia ẹro yena

* Vwọ kẹ evuẹ efa, ni uyovwinrota na “A Health Test for You?” rọhẹ *Uwevwın Orhẹrẹ* rẹ December 15, 1994, aruẹbe 19-22, ọ rẹ Oyibo, kugbe “The Bible’s Viewpoint: Your Choice of Medical Treatment—Does It Matter?” rọhẹ *Awake!* rẹ January 8, 2001.

18. Oka rẹ omaesivwo vọ yen Onenikristi cha sen, Diesorọ?
 19. (a) Die yen Idẹbono phiẹn ihwo vwo roro kpahen ẹgba rọyen?
 (b) Ikuegbe vọ yen ofori nẹ Inenikristi rẹ uyota kẹnoma kẹ?

KENOMA KE OPHIENVWE RE ESHU!

Eshu ro dia onotu re ophienvwe na, “rhu ero re udu re ihwo ri segbuyota-a” vwe ikpe uriorin buebun re. (2 Korent 4:4) O je rhe dobo ji-i, o je davwengba ro vwo miovwo iro-ro re ihwo re ga Oghene. Diesoro? Kidie o riendre ne obore avwanre roro se djobote uruemu re avwanre. O riendre ne o de se miovwo iro-ro re avwanre, o sa riere avwanre vwo ru umwemwu.—Jems 1:14, 15.

Karophiyona re Eshu vwo phien Ivi. Oyinikon Pol siri ne, “oshomu vwe ne kirobo re orodeko vwe ona phien Ivi na, iro-ro re ovwan che ghwru ne . . . Kristi” na. (2 Korent 11:3) Womare orodeko, Eshu da phien Ivi vwo nene idjerhe ro sun ro kpo oghworo. O guono idjerhe ro vwo miovwo iro-ro royen. Ona royen na wianre. Kidie ne Ivi kerho re Eshu, iro-ro royen de wene, obo ri shephiyon urhi jovwo na-a, de rhi hirhephiyon obo ri yowwirin. Ugege re Eshu ghwe vwo miovwo ewen royen, ko pha loloho ke ro vwo ru umwemwu.—Jenesis 3:1-6; Ewophia 12:9.

Eshu ji rhi wene-e. Ona kiriguo ro vwo ruiruo ji rhi wene-e, oyehe ro vwo miovwo iro-ro re ohwo rere ohwo na vwo ru umwemwu. Eshu reyo oseghe re usuon, ega, ekiachu, kugbe obo ra vwo dioto re akpo nana vwo hra ophienvwe royen. (Jon 14:30) Eshu miovwo iro-ro re ihwo buebun vwe akpo na re, womare o vwo wene iruemu ve iro-ro rayen. Iruemu re chore jovwo, kere oshare vwo du oshare, ra vwo je osen, kugbe aye ve oshare vwo dia kuembe, ji vwie emu je ayen je rowo-on rhi hirhephiyon obo ri shephiyon asaokiephana. Mavo yen Eshu vwe ega re ophienvwe royen na wian te re? Baibol na tare ne, “akpo na ejobi he obo re ogangan re ohwo umwemwu na.”—1 Jon 5:19.

Kere Inenikristi, avwanre vrabo re ena re Eshu na-a. (1 Korent 10:12) Eshu mu “ophu rode,” ma rho kpahen idibo re Oghene, kidie o riendre ne oke royen pha kreke.

(Ewophia 12:12) Avwanre rhe nomaso-o, efian rẹ Eshu kugbe ihwo buebun rọ reyọ vwọ “phiẹn ihwo” se miovwọ iro-ro rẹ avwanre, je riẹriẹ avwanre vwo ru umwemwu.—Taitọs 1:10.

Kerẹ udje, roro kpahen ẹro rẹ ihworakpọ na vwo ni oronvwe. Baibol na tare nẹ oronvwe oyen obo re pha fuanfon, ro churobọ si ophọ rẹ bẹdẹ. (Matiu 19:5, 6, 9) Ọke buebun yen ifimu vẹ ughe efa vwe itelivishoni vwo dje oronvwe kerẹ obo re sa fan vwe ọke rẹ ohwo guonore eje. Kerẹ Inenikristi, ofori nẹ avwanre nomaso rere efian rẹ Eshu nana vwo jẹ iro-ro rẹ avwanre emiovwọ. Avwanre rhe nomaso-o, iro-ro ochochọ nana se djobote ẹro rẹ avwanre vwo ni ive rẹ oronvwe rẹ avwanre. Siẹrẹ avwanre de hirharoku ebenben vwe oronvwe, odavwini ra vwọ guonọ ukẹcha rẹ ohwo ọfa sa vwomaphia. E rhe nomaso-o, avwanre se rhi sikere ohwo rẹ iruo yerẹ oniọvo vwe ukoko na vwọ vrẹ ọrivẹ rẹ oronvwe rẹ avwanre fikirẹ ukẹcha rọ vwọ kẹ avwanre. Siẹrẹ avwanre vẹ ohwo na da kpekpe gan nọ, avwanre se she ufi rẹ umwemwu.

Udje ọfa kẹ ona, ewen rẹ mewwe ọvo yen che sun oma mẹ von akpọ rẹ Eshu na. Ihwo buebun pha “zighi zighi,” ayen je “von vẹ ophiẹnvwe.” (2 Timoti 3:4) Avwanre da vwe uphen kẹ oka rẹ ewen yena nẹ o miovwọ iro-ro rẹ avwanre, ọ sa nerhe avwanre vwe ẹro ochochọ vwo ni oghọ emuo kugbe eme-eno. Oniọvo oshare sa sen uchebro rẹ ekpako na vwọ kẹ fikirẹ orharhe rẹ ewen nana. (Hibru 12:5) Ọ je sa nerhe oniọvo rẹ aye nọ enọ kpahen orhuerephiyotọ rẹ Jihova kpahen edia rẹ ogbuyovwin.—1 Korẹnt 11:3.

Oma vwerhen avwanre kidie Jihova si avwanre orhọ kpahen ena rẹ Eshu. (2 Korẹnt 2:11) E jẹ avwanre brorhiẹn rere efian rẹ Eshu vwo jẹ iro-ro rẹ avwanre emiovwọ. Rere avwanre sa vwọ dia vwevunrẹ ẹguonọ rẹ Oghẹnẹ, ofori nẹ avwanre tenrovi yerẹ “ni emu rọ he obenu.”—Kọlose 3:2.

yen ayen vwo no-o. Iḍebono phien ihwo buebun rere ayen roro ne o vwo eḡba mamọ. Ọtiyena, ihwo evo ki rue kemu kemu ve oshọ re emekashe re Iḍebono vwe ewen. Ikuegbe re eronvwon re igbunu re emekashe re Iḍebono ruru von asan eje. Ihwo guono kerho ke ikuegbe tiyena kidie o ke ayen omavwerhovwen. O ji fo ne avwanre gbe oka re ikun tiyena? Ejo, idibo re Oghene cha kenoma ke oka re ikuegbe tiyena fikire iroro ive re pha ghanghanre.

²⁰ Ọresosuo, siere ohwo de gbikun re obore emekashe re Iḍebono na ruru, koyen ohwo yena ru ohore re Eshu. Mavo yen o vwo dia otioyen? Ota re Oghene je avwanre rien ne Eshu vwo eḡba ro vwo ruiruo re igbunu, ekevuovo, Baibol na ji si avwanre orho ne Iḍebono reyo “eka re ophiewe” kugbe “ophiewe” vwo wian. (2 Tesalonaika 2:9, 10) Ro vwo diane Eshu yen onotu re ophiewe na, o rien ona ro se vwo te ubiudu re ihwo ri vwo omavwe-

20. Mavo yen ohwo sa vwo hra efian re Eshu vwe idjerhe re je rien?

ỌYENA GHINI URUEMU RE ORHAN?

Uyona re Baibol: “Iruo re ugboma na e pha pephẹ, . . . orhan, . . . oherie, emuo kpahe ihwo ride . . . Ohwo kohwo ro ru imu nana sa reuku re Uvie re Oghene-e.”—Galesha 5:19-21.

Nọ oma wen

- Irueru ri mi vwobọ vwo churobọ si iyono re ega re efian?—2 Koront 6:16, 17.
- Me vwe ekuakua ri churobọ si irueru re orhan vwo ruiruo?—Iruo Re Iyinkon Na 19:19.
- Ihuvwun evo ri mi vwo sivwin oma churobọ si epha-ebọ?—Livitikos 19:26.

rhovwẹn kpahen uruemu ẹ orhan, ẹ obo rọ sa vwọ nẹrhe ayen vwo imuero kpahen obo re dia uyota-a. Ihwo tiọyena se vwo imuero nẹ ayen mre ẹre nyo eronvwon evo re dia uyota, ayen mi gbikun royen ke ihwo. Ememerha na, ikuegbe rayen na me rhe ro asan eje, e gbe je e bre ba ayen. Siere Onenikristi de gbikun tiọyena, je o ru ohore ẹ Idẹbono rọ dia “ose ẹ ofian” na. Ohwo yena hra efian ẹ Eshu.—Jon 8:44; 2 Timoti 2:16.

²¹ Oriwe, o da tobo diane Onenikristi nene emekashe ẹ Idẹbono ru kugbe okiovo rọ wanre, ofori nẹ o vwariẹn ikun na gbe ke iniovo na-a. Diesoro? E bru avwanre uche nẹ avwanre “ton ero vi Jesu Okobaro kugbe Orugba ẹ esegbuyota ẹ avwanre.” (Hibru 12:2) E, ofori nẹ avwanre tenrovi Kristi, o dia Eshu-u. A jokaphiyọ nẹ oke ẹ Jesu vwọ he otorakpo, o gbikun obore emekashe ẹ Idẹbono se ru ke idibo roye-en, dede nẹ o vwo eronvwon buebun rọ sa ta kpahen obore Eshu se ru ẹ obo ro che se ru-u. Ukperẹ otioyen, Jesu tenrovi aghwoghwo ẹ Uvie na. Otioyena, avwanre guonọ vwẹrokere Jesu ẹ iyinkon na womarẹ e vwo mu ikuegbe ẹ avwanre kpahen “iruo egangan ẹ Oghene.”—Iruo ẹ Iyinkon Na 2:11; Luk 8:1; Rom 1:11, 12.

²² Vwore uyota, Eshu reyọ uruemu ẹ orhan ẹ ena san-san vwọ wian rere o vwo miovwın oyerinkugbe ẹ avwanre ẹ o ẹ Jihova. Ekevuovo, avwanre de vwo utuoma kpahen obo ri miovwirin, ji churumu obo ri yovwirin, Idẹbono cha mre asan da phien avwanre vwo vwobọ vwẹ koka koka ẹ uruemu ẹ orha-an. (Se Efesos 4:27.) Vwe ero roro “aghoghọ” rọ “herọ vwẹ obo odjuvwu” siere avwanre de “mudia hirhe aro ku ophiẹvwẹ ẹ Idẹbono” besie a vwọ ghwo!—Luk 15:7; Efesos 6:11.

21. Die yen avwanre mu ikuegbe ẹ avwanre kpahen?

22. Mavo yen avwanre se vwo toroba “aghoghọ” rọ “herọ vwẹ obo odjuvwu”?

“Wa Nabọ Tọn Oma ɾe Owwan Phihọ Evun ɾe Esegbuyota Ọfuanfon ɾe Owwan”

**“Wa nabọ tọn oma ɾe owwan phihọ evun ɾe
esegbuyota ọfuanfon ɾe owwan . . . Sero
ɾe oma ɾe owwan vwe evun ɾe eguonọ
ɾe Ọghene.”—JUD 20, 21.**

WỌ WIAN mamọ vwe owian ɾe ebaḅon. O kri re ru wọ ton owian na phiyọ, owian na je yan obaro. Owian na vonre ve egbabose, dede na wọ je riavwerhen royen. Oto-robo rọ wanre-e, wo brorhiẹn ne wọ cha doḅoji yeḗe dogho oḅọ ɾe owian na-a, kiridie erhuvwu ɾe owian na che djobote akpeyeren wen asaokiephana kugbe oke rọ cha vwe obaro na. Diesoro? Kiridie wewe yen owian ɾe ebaḅon na!

² Odibo Jud kanrunumu owian ɾe ebaḅon ɾe avwanre rue vwe ugboma ɾe avwanre. Oke rọ vwọ vwe Inenikristi ne “sero ɾe oma ɾe owwan vwe evun ɾe eguonọ ɾe Ọghene,” o ji djunute obo re se vwo ru otioyen vwe ekpo ɾe Baibol yena rọ vwọ tane: “Wa nabọ tọn oma ɾe owwan phihọ evun ɾe esegbuyota ọfuanfon ɾe owwan.” (Jud 20, 21) Idjerhe vọ yen wọ sa vwọ ḅon oma wen gan, ji ru esegbuyota wen ganphiyọ rere wọ sa vwọ dia vwevunre eguonọ ɾe Ọghene? E je avwanre roro kpahen edia erha vwe ebaḅon nana re sa nerhe esegbuyota wen ganphiyọ.

1, 2. Owian ɾe ebaḅon vọ yen wo vwobọ vwọ, diesoro erhuvwu ɾe owian wen vwọ ghanre mamọ?

BON ESEGBUYOTA WEN GAN KPAHEN IWAN RẸ ỌWATA RẸ JIHOVA ỌKIEJE

³ Ẹsosuo, ofori nẹ avwanre bon esegbuyota rẹ avwanre kpa-
hen Urhi rẹ Ọghẹnẹ ganphiyo. Vwevunrẹ ọbe nana, wo yono
kpahe iwan rẹ ọwata rẹ Jihova evo ri shekpahe uruemu.
Ẹro vọ yen wo vwo ni ayen? Eshu guṅṅore nẹ wo roro nẹ irhi,
iwan vẹ jii rẹ Jihova cha nẹhẹ eronvwon iyoyovwin evo va wẹ
abo, ọ je guṅṅo nẹ wo no nẹ Jihova vwe irhi na vwo gboja ke
wẹ. Vwo nẹ Iḍen rhe yen Eshu vwo reyo ona nana vwo ruiruo,
kidie ọ rienre nẹ ọ wian mamọ. (Jẹnẹsis 3:1-6) Ona royen na
cha wian vwe oma wen? Uruemu wen yen che dje ọnana phia.

⁴ Re vwo ru udje royen, roro nẹ wo yan vwe ogba oyoyo-
vwun ọvo, wo de rhi noso nẹ igbẹhẹ ọvo ro kpenu gbera asan
wo cha wan ro ebere ro cheko rẹ ogba na. Je ebere ro cheko
rẹ igbẹhẹ na pha yoyovwin. Ẹsosuo, wo se roro nẹ igbẹhẹ na
gbowophiyo egbomophe wen. Wo vwo ni ebere ro cheko rẹ
igbẹhẹ na, wo da mre okpohrokpo ọvo ro guṅṅo eranvwe ro
che mu ro! Asaokiephana, wo rhe mrevghe re nẹ ochonvwe
yen igbẹhẹ na hepha. O vwo ọvweghren ọvo ro muoshọ ro
guṅṅo mu we ro? Ota rẹ Ọghẹnẹ si avwanre orho: "Jen ẹro hie
wẹ, rhere. Ukon wen Iḍebono na ọ ro rhere kerẹ okpohrokpo
ro guan, ro guṅṅo obo ro ro."—1 Pita 5:8.

⁵ Eshu hohọ eranvwe ro djoma ro mu ihwo ro. Kidie nẹ
Jihova guṅṅore nẹ Eshu mu avwanre ro-ọ, koyensoro ọ vwo
ke avwanre irhi re chon avwanre vwo vrabo rẹ "ophiewwe"
buebun rẹ Eshu vwo wian. (Efesos 6:11) Otioyena, koke
koke rẹ avwanre de roro kpahe irhi rẹ Ọghẹnẹ, e je avwanre
rien nẹ eguṅṅo yen mu Ọse rẹ avwanre rohe odjuvwu vwo
ke avwanre irhi na. Wo da vwe ẹro yena vwo no, irhi na ke
avwanre ofuvwegbe vẹ omavwerhovwen. Odibo Jems de si:
"Ohwo ro nabo ni urhi na fioto, urhi rẹ egbomophe na, ro
nabo fuere . . . ko vwo ebruba vwe iruo roye."—Jems 1:25.

3-5. (a) Ẹro ọchọchọ vọ yen Eshu guṅṅore nẹ wo vwo ni iwan rẹ Ji-
hova? (b) Ẹro vọ yen avwanre vwo ni iwan rẹ Ọghẹnẹ, mavọ yen
onana djobote iroro rẹ avwanre? Djudje royen.

⁶ E vwo yeren akpo nene irhi re Oghene, oyen idjerhe ro me yovwin a vwo bon esegbuyota re avwanre gan kpahen Oju-rhi re avwanre ve aghwanre rohe evunre irhi royen. Keru udje, “urhi ri Kristi” na churobo si iji re Jesu re vwo yono ihwo efa “imu na ejobi [ro] dje ke ovwan na.” (Galesha 6:2; Matiu 28: 19, 20) Inenikristi je vwe ero oghanghanre vwo ni iji ro tare ne a vwoma kugbe ga Oghene okieje, rere a bon ohwohwo gan. (Hibru 10:24, 25) Urhi re Oghene ji churobo si ra vwo nerho-vwo rhe Jihova okieje vwo ne ubiudu cha. (Matiu 6:5-8; 1 Tesalonaika 5:17) Avwanre da vwe iji na vwoba akpo yerin, avwanre cha rhe mre ne irhi na ghene odjeke re eguono ke avwanre. Re vwo nene iji na ke avwanre aghogho ve evunvovvwe ra cha sa mre vwe akpo nana ro vonre ve ukpokpoma na-a. Esegbuyota wen ganphiyo wo vwo roro kpahen erere wo mre kidie ne wo yeren akpo wen nene irhi re Oghene?

⁷ Ewen kpokpo ihwo evo ne okiovo, oke vwo yanran na, o cha ben ayen vwo yan nene irhi re Jihova. Osho mu ayen ne, okiovo ayen cha sa vonron irhi na-a. Siere ewen otioyen de rhe we, gba karophiyota eta nana: “Mevwe Orovwohwo

6. Die yen idjerhe ro me yovwin wo vwo bon esegbuyota wen gan kpahen irhi ve yono re Oghene? Die yen urhi re Kristi na churobo si? 7, 8. Mavo yen Ota re Oghene phiuduphiyawo re ihwo ri roro ne ayen che se yeren akpo re ovwata re ikpe na vwo yan obaro na-a?

Oghenɛ wɛn, ro yono uwe vwɔ mrɛ erere, ro sun we vwɛ idjerhe ru wo cha wan na. E ɔ diane ke wɔ kerhɔn rɛ irhi mɛ! Mane ufuoma wɛn ka dia kerɛ urhie, ɔvwata wɛn ka dia kerɛ omimi rɛ urhie." (Aizaya 48:17, 18) Wɔ sa ghwoɔ ɔke vwo roro kpahen obore eta nana dia ɔbogan te?

⁸ Jihova karophiyɔ avwanre nɛ a cha mrɛ erere siɛrɛ avwanre da kerhɔ royen. O vwɛ avwanre nɛ ebruphiyɔ ive che te avwanre obɔ siɛrɛ e de ru ɔtiɔyen. Ēsосу, ufuoma rɛ avwanre cha dia kerɛ urhie rɛ ame royen kpɔ-ɔ. Orive, ɔvwata rɛ avwanre cha dia kerɛ ɔgbogho rɛ abadi na. Siɛrɛ wo de mudia orhoma rɛ abadi, wo de ni ɔgbogho rɛ abadi na rɔ mwavwan cha mwavwan kpɔ, aphro hero-ɔ, wɔ riɛnre nɛ ɔtiɔyen ɔ cha ra mwavwan ɔkieje. ɔtiɔyen ɔ ghene hepha! Jihova tare nɛ ɔvwata wɛn, koyen oje wo vwo ru obo ri shephiyɔ sa dia beɛ siɛrɛ wɔ da kerhɔ royen. Siɛrɛ wɔ da fuevun ke Jihova, o che ku we phiyoto-ɔ! (**Se Une Rɛ Ejiro 55:22.**) Oka rɛ ive tiɔyena bon esegbuyota wɛn gan kpahen Jihova vɛ iwan rɛ ɔvwata royen?

"RU KERɛ OMIRAGUA"

⁹ Ēberɛ rive rɛ iruo ebabɔn wɛn, a mrɛrɛ vwɛ Ota rɛ Oghenɛ rɔ tare nɛ "e ru kerɛ omiragua." (Hibru 6:1) Re vwo yeren tedje ɔyen omamɔ rɛ eken rɛ Onenikristi se bru ke oma. Asaɔkiephana avwanre cha sa dia ihwo re gbare-e, ekevuovo avwanre se yeren tedje. Kpobarophiyɔ, oma vwerhen Inenikristi siɛrɛ ayen de yerɛn tedje vwɛ ega rɛ Jihova. Diesorɔ ɔ vwɔ dia ɔtiɔyen?

¹⁰ Onenikristi rɔ rho tedje ɔyen ohwo ro muomaphiyɔ ega rɛ Jihova. Ero rɛ Jihova vwo ni erɔnvwon yen ohwo tiɔyena ji vwo ni ayen. (Jɔn 4:23) Pɔl de si: "Otu ri nenesi rɛ ugboma na vwenɛ, iruo rɛ ugboma na ayen rue, ekevuovo otu ri nenesi rɛ ["ɛwɛn," NW] na, iruo rɛ ["ɛwɛn," NW] na

9, 10. (a) Diesorɔ re vwo yeren tedje vwɔ dia eken rɛ Inenikristi se bru ke oma? (b) Idjerhe vɔ yen e vwo nenesi rɛ ewɛn na vwo toroba omavwerhovwɛn rɛ ohwo?

koye aye ruẹ rhe." (Rom 8:5) Ohwo vwo nenesi re ugbo-
ma hwarhiẹ omavwerhovwẹn re ọmọke cha, kidie omobo
royen ọvo yen ọ tenroviẹ, o ne shere-ẹ, ekuakua re akpeye-
ren ọvo yen ọ vwo tua. E vwo nenesi re ewen na hwarhiẹ
omavwerhovwẹn re okieje cha, kidie ọ tenrovi Jihova ro dia
"Oghene re bruba ke na." (1 Timoti 1:11) Ohwo ro muoma-
phiyo ẹga re Oghene vwo omavwerhovwẹn ro vwo ru obo re
vwerhen Jihova oma, ọ da tobọ diane o hirharoku odavwi-
ni. Diesoro? Odavwini ke avwanre uphen re vwo dje Eshu
phiyo ọworofofan, ọ je nerhe avwanre yonran gan, ro dia
obo re nerhe oma vwerhen Ose re avwanre rohe odjuvwu.
—Isẹ 27:11; se Jems 1:2, 3.

¹¹ Ọ guono uyono e ki se yerin tedje. Roro kpahen owo-
rota nana: "Emuore ogangan oye a vwo ke omiro gua, ke eye
ri vwo ohọ ri se vwo vughe emu esiri ve obrabra." (Hibru 5:
14) Pol vwo tane e "vwo" ohọ re se vwo vughe emu esiri ve
obrabra na, o se mudiaphiyo 'e vwo yono oma phiyo ehae-
ha,' koyensoro ọ vwo vwe ubiota re Grik re nyo okieje vwe
asan ra da heha vwe orere re Gris vwo ruiruo. Asaokiepha-
na, gbe roro kpahen obore uyono tiyena churobo si.

¹² Oke re vwo vwiẹ avwanre, e ji rhi yono ugbo-
ma re-e. Kerẹ udje, omoboba rien asan ro dju obo ve owo royen
ra-a. Koyensoro, omoboba vwo muẹ abọ ve awọ royen djuẹ,
okiovo ọ tobọ ghwiẹ oma royen, onana nerhe ivun miovwu
omọ na. Memerha na, ko yono ugbo-
ma na. Esosuo, omọ na
me shoro, ọ me rhe ton oyan phiyo, oke ovo de rhi te, omọ
na ko dje.* Ke ohwo ro heha vwo? Wo da mre ohwo ro heha,

* Egbaerianrien tare ne ugbo-
ma na vwo ohọ ro vwo rien oronvwon, ohọ nana
nerhe avwanre rien obo ro fori ne avwanre ghwa oma wan kerẹ,
asan re mu obo yerẹ owo phiyo. Kerẹ udje ohọ nana yen nerhe a sa
teyen abọ ọ da tobọ diane e rhuru ero. O vwo aye ovo ro se
mudia, yan, yerẹ tobọ vren chidia-a, kidie egba re ohọ nana
ghwru vabo fikire oga.

11, 12. (a) Die yen Pol tare kpahen "ohọ [re] se vwo vughe emu esiri," die yen oto re ubiota ra fan phiyo "vwo" yerẹ yono? (b) Uyono vwo yen a cha vwo ke ugbo-
ma na rere ọ sa vwo rho te omiragua?

*Ohwo rọ heha
nabọ yono
oma royen*

ro djuoma cha djuẹkpo, je o ruo cho-ọ, omuẹro ne ọ nabọ yono oma phiyo kere ijini ra rien ru. Ihwo tiyena ghworo ọke vwo yono tavwen ayen ke sa ton ona re oka re eha yena. Baibol na tare ne oka re uyono re ugbo ma tiyena “vwo eme erere.” Ra vwo vwe Ota re Oghene yono ohọ re vwo vughe emu yen ma ghanre vre ọ re ugbo ma!—1 Timoti 4:8.

¹³ Vwevunre obe nana, avwanre ta ota kpahen eronvwon buebun re cha vwe ukẹcha ke we vwo yono ohọ re se vwo vughe emu esiri rere wo sa vwo fuevun ke Jihova vwevunre ẹga royen. Nabọ roro kpahen iyono ve irhi re Oghene, nerhovwo kpahen ayen wo reyo ayen vwo brorhiyen vwe akpeyeren re kedẹ kedẹ wen. Vwe orhiyen-ebro ru wo hirharoku eje, no oma wen: ‘Iyono yere irhi re Baibol vo yen churobo si edia nana? Mavo me sa vwo reyo ayen vwo ruiruo? Die yen cha nerhe oma vwerhen Ose me rohe odjuvwu?’ (Se Isẹ 3:5, 6; Jems 1:5.) Orhiyen ru wo bruru eje vwe idjerhe tiyena cha nerhe ohọ ru wo se vwo vughe emu esiri kodophiyo. Oka re uyono tiyena cha nerhe wo gan vwo re ewen.

¹⁴ Vwo re uyota, orho re ugbo ma basan, ekevuovo orho vwe ẹga re Oghene basa-an. Emuore yen nerhe ohwo rhua vwe ugbo ma. Koyensoro Pol vwo ta: “Emuore ogangan oye a vwo ke omiro gua.” Oronvwon ovo ro sa vwe ukẹcha ke we vwo bon esegbuyota wen gan yen wo vwo yono Ota re Oghene koke koke. Wo da reyo obo wo yono vwo ruiruo,

13. Mavo yen e se vwo yono ohọ re vwo vughe emu esiri re avwanre?

14. Urhurusivwe vo yen ofori ne avwanre vwo rere oyerinkugbe re avwanre ve ọ re Oghene sa vwo ganphiyo, die yen avwanre cha karophiyo?

oyen aghwanre, Baibol na tare ne oyena he “etuho re eghwanre.” Koyensoro o vwo fo ne avwanre vwo uvi re urhurusivwe vwo ke uyota oghanhanre nana re Ose re avwanre vwo ke avwanre na. (Isa 4:5-7; 1 Pita 2:2) Vwo re uyota, e je avwanre kparoma kidie ne avwanre vwo erianri-en yere aghwanre re Oghene-e. Ofori ne avwanre fueren oma re avwanre okieje, o rha dia otioye-en, omaekparo yere orharhe re iruemu efa cha vwe owoto muoto vwevunre ubiudu re avwanre. Pol de si: “Wa davwe oma re ovwan ni se ovwan churu oboto mu esegbuyota re ovwan na. Wa davwe oma re ovwan.”—2 Korint 13:5.

¹⁵ O da tobo diane owian re ebaon re uwevwin te oba re, uwevwin na guono eroevwote re okieje. Eroevwote ve erhuere pha ghanhanre, a je sa rhoma bon ivun efa vwo ba uwevwin na. Die yen a guonore rere avwanre sa vwo rho tedje, je sero re oyerinkugbe re avwanre ve o re Jihova? Esono, eguono. E je eguono re avwanre vwo kpahen Jihova ve iniovo re avwanre ganphiyo. Avwanre rhe vwo eguono-o, erianri-en ve owian re avwanre eje cha dia ofefe, o cha hoho edo ghevweghe. (1 Korint 13:1-3) Avwanre de vwo eguono, avwanre cha rho tedje vwevunre ukoko na, oyerinkugbe re avwanre ve o re Jihova je cha ganphiyo.

TENROVI IPHIEROPHIYO RE JIHOVA VWO KE AVWANRE

¹⁶ E je avwanre ji roro kpahen ekpo ovo ro cheko vwe owian re ebaon wen. Rere wo sa vwo bon oma wen kere uvi re Onenikristi, ofori ne wo sero re iroro wen. Eshu ro dia osun re akpo nana ten ona ro sa vwo nerhe ihwo vwo iro-ro re chore kugbe je iphierophiyo evwo. (Efesos 2:2) Kirobo ihori dia imuosho ke urhe ye, eriyin oka re iroro yena je dia

15. Diesoro eguono vwo dia obo re ghanre rere oyerinkugbe re avwanre ve o re Jihova sa vwo ganphiyo?

16. Oka re iroro vo yen Eshu guonore ne avwanre vwo, die yen Jihova ke avwanre ro vwe ukacha ke avwanre?

imuoshɔ kɛ Onenikristi. Ɛkɛvuovo, oma vwerhen avwanre nɛ Jihova kɛ avwanre orɔnvwon rɔ sa vwɛ ukɛcha kɛ avwanre, oyehe iphiɛrophiyɔ.

¹⁷ Baibol na djunute ɛbɛre sansan rɛ ekuakua ofovwin rɛ Oghɛnɛ ra guɔnɔre nɛ avwanre ku phiyɔ rere a sa vwo hɔnre vwoso Eshu vɛ akpɔ royen na. Ɛbɛre ovo rɔ pha ghanghanre vwɛ ekuakua rɛ ofovwin na yen "erhu" rɛ iphiɛrophiyɔ. (1 Tɛsalonaika 5:8) Vwɛ oke rɛ Baibol, isodje riɛnre nɛ o cha fobɔ ghwu vwɛ ofovwin siɛrɛ o rhe ku erhu royen phiyɔ-o. Ogba yen e vwo ru erhu na, a da rha vwɛ ophiɛn phare evun royen, otiyena erhu na kɔ kpɔ ibiri ra sa kpo uyovwin rɛ isodje na kuɛfia rere o vwo jɛ omaɛkuon. Kirobo rɛ erhu sɛro rɛ uyovwin na, otiyɛn yen iphiɛrophiyɔ jɛ sa sɛro rɛ ɛwɛn vɛ iroro wɛn.

¹⁸ A da ta ota kpahen e vwo vwo iphiɛrophiyɔ, Jesu dje uvi rɛ udje kɛ avwanre. Karophiyɔ obo rɔ rioja royen vwɛ ason rɔ koba tavwen o ki rhi ghwu. Ugbeyan rɔ kɛrɛrɛ mamɔ shɛrɛ fikirɛ igho. Ofa tobɔ sen nɛ o riɛnrɛ-e. Igbeyan royen ri chekɔ dje jowwo. Ihwo rɛ orere royen vwosuɔ, ayen tare nɛ isodje rɛ Rom vwɛ oja riɔ rere o ghwu. Aphro herɔ-o, o vwo ohwo vuovo ro hirharoku odavwini rɔ gan te o rɛ Jesu-u. Die yen chɔn rɔ uko? Hibru 12:2 da vuɛ avwanre: "Ohwo rɔ vwi fiki rɛ aghoghɔ rɔ hɛ obaro kɛ chiri odjadja rɛ ["urhe oja," NW] na, o davwerhɔn rɛ omaɛvuɔ na-a, o de rhi tidia oborhe rɛ ekeke rɛ Oghɛnɛ." Jesu tɛnrovi "aghoghɔ rɔ hɛ obaro kɛ."

¹⁹ Aghoghɔ vɔ yehe obaro kɛ Jesu? O riɛnre nɛ o de chirakon, o che toroba orufon rɛ ode ofuanfon rɛ Jihova. O che dje Eshu phiyɔ ovwɔrofian. O vwo iphiɛrophiyɔ ofa rɔ sa kɛ Jesu aghoghɔ vrɛ onana-a! O jɛ riɛn nɛ Jihova cha hwosa kɛ fikirɛ akpeyeren rɛ evun-ɛfuon royen, nɛ o rhe che kri-i, o cha vwo-maba Ose royen. Jesu tɛnrovi iphiɛrophiyɔ rɛ aghoghɔ yena

17. Mavɔ yen Ota rɛ Oghɛnɛ dje oghanrovwɛ rɛ iphiɛrophiyɔ?

18, 19. Uvi rɛ udje vɔ yen Jesu phi phiyotɔ kpahen a vwo sɛro rɛ iphiɛrophiyɔ, mavɔ yen avwanre sa vwo vwɛrokere?

uvwre re oke re ojaeri royen ejobi. Ofori ne avwanre ji ru otioyen. Avwanre ji vwo oka re aghogho tiyena rohe obaro herhe avwanre. Jihova brogho phiy avwanre oma ro vwo ke avwanre uphen re vwo vwo vwo orufon re ode rode royen. Avwanre se dje Eshu phiy oworofian siere avwanre da rhonvwe ne Jihova dia Osun Rode re avwanre, je sero re oma avwanre vwevunre eguono re Ose avwanre, otoro odavwini re avwanre hiharoku-u.

²⁰ Jihova vwo oruru ogangan ro vwo hwosa ke idibo royen ri fuevun ga. (Aizaya 30:18; se **Malakae 3:10**.) O vwo omavwerhovwen ro vwo ke idibo royen ojevwe re ubiudu rayen. (Une Re Ejiro 37:4) Otioyena, tenrovi iphirophiy rohe obaro herhe owe. Wo nerhe orharhe iroro re akpo re Eshu nana vwe ow muoto vwe udu we-en. Wo de roro ne iroro re akpo na guono vwe ow muoto vwe ewen yere udu wen, nerhovwo rhe Jihova vwo ke “ufuoma re Oghene ro no eru ejobi.” Ufuoma ro ne obo re Oghene rhe che sun udu ve iroro wen.—Filipae 4:6, 7.

²¹ Onana uvi re iphirophiy re omavwerhovwen ro

20. Die yen sa chon we uko vwo vwo iroro re abavo?

21, 22. (a) Iphirophiy vo yen “urogho re ihwo buebu” cha riavwerhen royen? (b) Ebere vo vwe iphirophiy re Inenikristi yen ma ghanre ke we, die yen orhien-ebro wen?

fori nẹ wo roro kpahen! Wọ da dia ọvo usun rẹ “urogho rẹ ihwo buebu” ri che nẹ “ukpokpogho rode na rhe,” roro kpahen oka rẹ akpọ rọhẹ obaro herhẹ owẹ. (Ewọphia 7:9, 14) Siẹrẹ e de si Eshu vẹ emekashe rọyen no nu, wọ cha mrẹ omafuvwe rẹ wo che se vwo ẹruọ rọyen asaọkiephana-a. Ono usun rẹ avwanre na yen *vrabọ* rẹ umiovwo ra mrẹ vwẹ akpọ Eshu nana? Siẹrẹ umiovwo tiọyena de no nu, mavọ yen ọ cha vwerhen oma te ọke ra da cha rhuẹrẹ akpọ na phiyọ iparadaisi rẹ Jesu vẹ ihwo 144,000 na de che sun nẹ odjuvwu rhe! Oma cha vwerhen avwanre ọke re de che si ega vẹ emiavwe eje no, re che vwo dede ihwo ri che vrenushi rhe otorakpọ, re che vwo yeren akpọ kirobo rẹ Ọghẹnẹ guṅṅrẹ! Avwanre da rhe dia ihwo re gbare, avwanre cha mrẹ ebruphiyọ rọ rho vrẹ enana, ọyehẹ “urinrin rẹ egbomọphẹ rẹ emọ rẹ Ọghẹnẹ,” kirobo re veri vwẹ Rom 8:21.

²² Jihova guṅṅrẹ nẹ wo vwo egbomọphẹ ru wọ sa rhero rọye-en. Ẹme-enyo yen sa nerhẹ avwanre vwo egbomọphẹ yena. O rhe fọ nẹ avwanre davwengba re vwo nyupho rẹ Jihova kẹdẹ kẹdẹ? Vwẹ kidjerhe kidjerhe, gba nabọ tɔn oma wẹn phiyọ esegbuyota ọfuanfon na, rere wọ sa vwọ dia vwevunrẹ ẹguṅṅ rẹ Ọghẹnẹ bẹdẹ!

APENDISI

UYOVWINROTA	ARUQBE
Obo re Nene Ohwo ra Dje ne Ukoko Yerin	207
Oke vo Kugbe Diesoro A Vwo Phare Uyovwin?	209
Re Vwo Votu, Yeren Aphiana Yere Wian ke Ekuoto	212
Erɔnvwon ra Rhe ne Ebere Ene re Obara Rhe ve Ena Ebare	215
Phi Uruemu re Vwo Du Omobo Kparobo	218
Obore Baibol na Ta Kpahun Orɔnvwe-efan Kugbe Omaehere	219
Obo ra sa Vwo Rhuere Ebeben re Ekiechu Phiy Vwe Uvwe re Iniovo	222

Obo re Nene Ohwo ra Dje ne Ukoko Yerin

Ọ da ohwo mamọ siere a da dje ugbeyan yere ohwo re orua re avwanre ne ukoko fikire umwemwu ro rhonvwe siobonu-u. Uruemu re avwanre kpahen odjeko re Baibol vwe ota nana, yen che dje obore eguono re avwanre vwo ke Oghene ve evun-efun vwo ke orhuerephiyoto royen gan te.* Roro kpahen eno evo ri shekpahen ota nana.

Mavo yen avwanre nene ohwo ra dje ne ukoko yerin? Baibol na da ta: “We kuoma gbe ohwo ovuovo ro re ode re oniwo kakaka-a ro da reabe re ofanrhi egbe eye ovwurhuru, eye ro dia ogoedjo, oharhekan, ogbaidi, eye oji—wo ve ohwo otioye ria emu kuegbe-e.” (1 Korint 5:11) Vwo kpahen ohwo ro rhonvwe dia “evun re uyono re Kristi na-a,” Baibol na si avwanre orho ne “wo reyo phiho uwewwi-i eye wo yere-e; kidie ohwo ro yeire yo ve oye obo vwe iruo re uvumwemwu roye.” (2 Jon 9-11) Avwanre nene ihwo ra dje ne ukoko ta ota re ega kuegbe yere vwe ayen mu igbeya-an. *Uwewwin Orherere* re September 15, 1981, arube 25 o re Oyibo, tare ne, “Uyeren na, ‘Mavo,’ oyen owoje resosuo ro suen kpo ikuegbe ve ohwo ra dje ne ukoko yere ro nerhe a reyo vwo mu ugbeyan. Avwanre guono je owo resosuo yena ve ohwo ra dje ne ukoko?”

Ofori ne a kenoma ke ohwo ra djere na kare kare? E, fikire iroro evo. Orsosuo, oyena odjephia ne avwanre fuevun ke Oghene ve Ota royen. O dia oke ro de shephiy ke avwanre ovo yen avwanre vwo kerho re Jihova-a, ekvuovo o da tobọ diane o je pha benben. Eguono re avwanre vwo ke Oghene yen mu avwanre vwo kerho re iji royen, oyen nerhe avwanre rien ne Oghene ohwo ososo ve eguono, eguono na yen je nerhe avwanre rien ne irhi royen fi erere ke avwanre. (Aizaya 48:17; 1 Jon 5:3) Orive, a vwo kenoma ke orumwemwu ro rhonvwe kurherie-e, sero re avwanre vwo ne obo ri

* Iyono re Baibol ri shekpahen ohwo ra dje ne ukoko, ji shekpahen ihwo ri sioma rayen ne ukoko na.

che miovwìn ẹga vẹ uruemu rẹ avwanre, ọnana nẹhẹ uko na dia fuanfon. (1 Kọrẹnt 5:6, 7) Ọrerha, ohwo ra djẹre na sa mrẹ erere kiridie nẹ avwanre yan nene iyono rẹ Baibol na. Siẹrẹ avwanre da yan nene orhiẹn rẹ ekpako na, o se djobotẹ ubiudu rẹ orumwemwu rọ rhonvwe rhiaboreyo ukẹcha rẹ ekpako na-a. Ọke rẹ ugbeyan rẹ avwanre vẹ ọ rẹ ohwo na da fan, ọnana sa nẹhẹ "iroro . . . bro rhe," ọ da mrẹ oborẹ umwemwu royen gan te, je je owọ ro vwo rhivwin bru Jihova rhe.—Luk 15:17.

Ọ da rha dia ohwo rẹ orua rẹ avwanre yen a djẹre vwo? Ọna na sa dia egbabọse rẹ orua na vwọ fuevun kẹ Jihova. Mavo yen e nene ohwo rẹ orua ra djẹ nẹ ukoko yerin? E che ghwe se djunute ẹdia eje ri shekpahen ohwo rẹ orua ra djẹre vwevunrẹ ọbe nana-a, ẹkẹvuṅṅo a cha ta ota kpahen ẹdia ivẹ kiriguo.

Ọke ọvo, ohwo ra djẹre na ji nene orua na dia. Rọ vwọ dianẹ ẹdjẹ ra djẹ ohwo na mudiaphiyọ nẹ oyerinkugbe royen vẹ ọ rẹ orua royen vwoba na-a, ọtiọyena o se vwobọ vwẹ irueru rẹ kẹdẹ kẹdẹ vwevunrẹ uwevwin na. Ẹkẹvuṅṅo, uphẹn rẹ ohwo na vẹ orua royen vwọ ga Oghẹṅe kugbe va rọ obọ. Ọtiọyena, ihwo rẹ orua na re fuevun kẹ Jihova rha cha rhonvwe nẹ ohwo na vẹ ayen ga Jihova kugbe-e. Kerẹ udje, ohwo ra djẹre na da herọ ọke rẹ orua na de che ru ẹga rẹ orua, o che vwobọ vwẹ uyono na-a. Ẹkẹvuṅṅo ohwo na da dia omotete, oni vẹ ọsẹ royen vwo oghwa rẹ ayen vwo yono, je vwẹ ọghwọku vwọ kẹ. Fikirẹ ọtiọyena, emiṅvwon ri vwo ẹguṅṅo sa vwẹ uyono rẹ Baibol vwo mu vwọ kẹ ọmọ tiọyena.*—Isẹ 6:20-22; 29:17.

Vwẹ ẹdia efa, ọ sa dianẹ ohwo ra djẹre na dia uwevwin romobọ royen. Ọkiọvo, e se nene ohwo na ta eta ri shekpahen orua na, ẹkẹvuṅṅo, ofori nẹ e si obọ rẹ oyerinkugbe tiọyena kpotọ mamọ. Inenikristi ri fuevun cha guṅṅo asan rẹ ayen

* Vwọ kẹ evuẹ efa kpahen obo re nene omotete ra djẹ nẹ ukoko yerin wan vwẹ uwevwin, ni *Uwevwin Orhẹrẹ* rẹ October 1, 2001, aruṅbe 16-17, vẹ November 15, 1988, aruṅbe 20 e rẹ Oyibo.

gun phiyọ rere ayen se vwo nene ohwo rẹ orua ra dјere na ru kugbe-e. Ukperẹ ọtiọyen, evun-ẹfuọn rayen kẹ Jihova vẹ ukoko rọyen che mu ayen vwọ yan nene ọrhuerephiyotọ rẹ Baibol na kpahen ohwo ra dјere. Evun-ẹfuọn rayen na, ọyen ukecha kẹ ohwo ra dјere na, ọ sa tobọ nerhe ohwo na mre erere vwo nẹ ọghwọku ra vwọ kẹ na.*—Hibru 12:11.

* Vwọ kẹ evuẹ efa kpahen obo re nene ohwo rẹ orua ra dјe nẹ ukoko yerin, ni uchebro rẹ Baibol ra ta ota kpahen vwe *Uwevwin Orherẹ* rẹ April 15, 1988, aruẹbe 26-31, kugbe September 15, 1981, aruẹbe 26-31, e rẹ Oyibo.

Ọke vọ Kugbe Diesoro A Vwọ Phare Uyovwin?

Ọke vọ kugbe diesoro aye rọ dia Onenikristi vwọ phare uyovwin vwe ẹga rọyen? E je avwanre roro kpahen ota rẹ ewen ọfuanfon na mu ọyinkon Pọl vwo si kpahen uyovwinrota nana. Pọl vwe odjeke ri fori vwophia rere avwanre se vwo brohien ri shephiyọ, orhien-ebro ri broghọ phiyọ Ọghene oma. (1 Korẹnt 11:3-16) Pọl vwe iroro erha kiriguo vwophia: (1) *irueru* ra da guonọ nẹ aye phare uyovwin rọyen, (2) *asan* ra da guonọ nẹ ọ phare uyovwin rọyen, kugbe (3) *oboresoro* aye na vwọ yan nene iji nana.

Irueru. Pọl djunute irueru ivẹ: ẹrhovwo kugbe aroemre. (Aworetta 4, 5) Ẹrhovwo ọyen idjerhe rẹ avwanre vẹ Jihova vwọ ta ota kuẹbe. Nonena, aroemre shekpahen uyono eje ri nẹ Baibol rhe rẹ Onenikristi yono ihwo efa. Ọtiọyena, ota rẹ Pọl na ghwe mudiaphiyọ nẹ ọkieje rẹ aye da cha nerhovwo yerẹ yono ohwo Baibol na yen ọ vwọ phare uyovwin rọyen? Ejo. Asan rẹ aye na da cha nerhovwo yerẹ yono yen che djephia se ọ cha phare uyovwin rọyen.

Asan. Eta rẹ Pọl dje asan yerẹ irueru ivẹ phia, ivẹ na yen vwevunre orua kugbe ukoko na. Ọ da ta: “Uyovwi rẹ aye ke rha vwe oshare roye, . . . aye kaye rọ nẹ ẹrhovwo eyẹ ọ mraro ro de rhie uyovwi roye phihọ yọ vwe ọghọ kẹ uyovwi roye-e.” (Aworetta 3, 5) Vwevunre ọrhuerephiyotọ rẹ orua na, Jihova vwe oshare

na vwo mu ogbuyovwin re aye na. Jokpane aye na ko mre egba re usuon re oshare royen vughe, o rha dia otioye-en, siere o da reyọ edia re ogbuyovwin re oshare na mie, koyen o muoghọ ke oshare na-a. Kere udje, aye na de che yono ohwo Baibol na vwe irharo re oshare royen, ko phare uyovwin royen rere o vwo dje ogho phia vwo ke edia re ogbuyovwin re oshare na. Owene oshare na bromaphiyame re yere o ji bromaphiyame-e, aye na cha phare uyovwin royen, kiridie oshare na yen ogbuyovwin re orua na.* O da diane aye na cha nerhovwo, ji yono ohwo vwe irharo re omoshare royen otete ro bromaphiyame re, o je cha phare uyovwin royen, o dia kiridie ne omọ na yen ogbuyovwin re orua na-a, ekevuovo fikire ogangan ra vwo ke eshare ri bromaphiyame re vwevunre ukoko re Inenikristi.

Pol djunute orhuerephiyoto re ukoko na ro vwo ta: "O da diane ohwo guono aphro, avwanre rhe vughe uruemu ofa eye ["ukoko," NW] re Oghene-e." (Oworota 16) Vwevunre ukoko re Inenikristi, a vwe ogangan ke eshare ri bromaphiyame re. (1 Timoti 2:11-14; Hibu 13:17) Eshare ovo yen e vwo mu ekpako yere idibo rowian rere ayen se vwo mu oghwa re eroevwote re uchuru re Oghene. (Iruo Re Iyinkon Na 20:28) Okiovo, edia evo sa vwo maphia ro sa nerhe e se aye ro dia Onenikristi ne o rhe vwerote edia re eshare ri bromaphiyame re vwerote. Kere udje, aye na sa vwerote omewa re aghwoghwo na kiridie oshare ro bromaphiyame re, ro ji muwan hero-o. Yere aye na sa vwerote uyono re ohwo ro vwe Baibol yono vwe irharo re oshare ro bromaphiyame re.# Kidie ne uyono tiyena ebere ovo re owian re ukoko re Inenikristi, aye na ko phare uyovwin royen ro vwo djephia ne owian re ofori ne oshare wian yen o wian na.

Vwe ebere ofa, edia buebun hero vwe ega re avwanre re ghwa guono ne oniwo re aye phare uyovwin roye-en. Kere udje,

* Aye ro dia Onenikristi cha sa nerhovwo vwe irharo re oshare royen rohe ukoko na-a, jokpane oshare na sa ta ota-a fikire oga.

Oniwo re aye se je uyovwin epharo siere o de yono ohwo Baibol vwe irharo re oshare ro dia oghwoghwota ro *ji rhi bromaphiyame-e*, ro je dia oshare roye-en.

aye se rhiē uyovwin royen phiyo siere o da kpahan-phiyo ono vwevunre uyono, siere o ve oshare royen yere oshare ofa ro bromaphiyame re de vwobō vwe aghwohwo re ne uwevwin kpo uwevwin, yere oke ro de yono, yere nene emō royen ri ji bromaphiyame-e nerhovwo. Vwore uyota, eno efa sa vwomaphia,

siere oniowo re aye rha nabō vwo eruō re ota na-a, o se ru ehia-hie efa.* O rhe ji vwo eruō re ota na-a, je ewen obrorhiē royen vwe ne o phare uyovwin royen, o chore siere o de ru otioye-en, kirobo re uhoho na ghwe djephia na.

Oboresoro. Vwe oworota 10, avwanre mre iroro ive re sorō re aye ro dia Onenikristi vwo phare uyovwin royen: “Aye . . . phare uyovwi roye, fiki re emakashe na.” Esono, jokaphiyō ota na, “phare uyovwi roye.” Ra vwo phare uyovwin oyen idjerhe re aye vwo djephia ne oyen mrevghe ogangan re Jihova vwo ke eshare ri bromaphiyame rehe ukoko na. Otioyena, aye na ko dje eguono ve evun-efuon royen vwo ke Jihova Oghene. Orive, “fiki re emakashe na.” Siere aye da phare uyovwin royen, idjerhe vo yen o vwo djobote emakashe?

Oma vwerhan emakashe na siere ayen da mre ne ogangan re usuon ro ne odjuvwu rhe e muoghō ke vwevunre uko-ko re Jihova rohe otorakpo kugbe odjuvwu. Ayen je mre erere vwo ne udje re ihworakpo ri jegba vwevunre edia nana. Kidie o ji fo ne ayen vwomakpotō ke orhuerephiyoto re Jihova ro dia obore emakashe evo se ru-u vwe okiovo ro wanre na. (Jud 6) Asaokiephana, emakashe na sa mre udje re aye ro dia Onenikristi ro vwo erianriē, kugbe aghwanre vren oshare ro

* Vwo ke evue efa, biko ni *Uwevwin Orhere* re February 15, 2015, arube 30; July 15, 2002, arube 26-27; kugbe February 15, 1977, arube 125-128 e re Oyibo.

bromaphiyame re vwevunre ukoko na, dedena, o je vwomakpoto ke ogangan re usuon re oniowo oshare na. Vwe edia evo, aye na sa dia Onenikristi ra vwe ewen ofuanfon jereyo ro che nene Jesu sun vwe obaro na. Aye tiyena cha ga vwe edia ro kpenu vren o re emekashe na, kidie o che nene Kristi sun vwe odjuvwu. Onana omamo re udje vwo ke emekashe na asaokiephana! Wwore uyota, uphen re ogheresan yen iniowo eya eje wvori re ayen vwo dje eme-enyo phia womare evun-efuon rayen kugbe uruemu re omaevwokpoto vwe ero re emekashe re fuevun na!

Re Vwo Votu, Yeren Aphiana Yere Wian ke Ekuoto

Re vwo yeren aphiana. Iseri re Jihova vwo esegbuyota ne a vwo vwe uyovwin kpoto yere yeren aphiana na oke ra da so une re ekuoto na, oyen ega ra vwo ke Ekuoto yere isun rayen, o dia Oghene-e. (Aizaya 43:11; 1 Korent 10:14; 1 Jon 5: 21) Ovo usun re isun tiyena yen Ovie Nebukadreza re Babilon re awanre. Rere ihwo na vwo rien obore ega kugbe oruru re ega royen gan te, Nebukadreza da ma oma rode ovo, o da vwe ihwo na ne ayen vwe uyovwin kpoto ke oma na oke re ayen de nyo edo re ihwehwo kugbe une ro hoho une re ekuoto. Ekevuo, emeshare re Hibru erha re se Shadrak, Mashak ve Abednigo rhonvwe vwe uyovwin kpoto ke oma na-a, dede ne ayen rienre ne ayen che ghwu.—Daniël, uoyovwinrota 3.

Ogbikuegbe Carlton Hayes tare ne “aphiana na rhi hirhephiyo oka re esegbuyota kugbe oronvwon resosuo re ekuoto vwe ega ke.” “Eshare si erhu ne uyovwin siere e de mue aphiana na wanvre, ibuine si ine vwo jiri aphiana na, emo je so ine vwo jiro.” O da vwoba ne, ekuoto ji vwo “ede efuanfon,” kere ede re Ene re emeravwe re July vwe United States, otioyen ji te ede re “ihwo efuanfon ri ghwuru kugbe ega” ve “uuevwin re ega” yere orhan. Vwe ore ovo re ruru

vwe Brazil, onotu re isodje re ekuoto na da ta: “E muoghò, ji vwe ega ke aphiana na . . . kirobo ra ga Ekuoto na.” Okiowo ro wanre na, o be re se *The Encyclopedia Americana* da ta: “Kirobo re agbagba na pha fuanfon na, otioyen aphiana na je pha fuanfon.”

Obe re *encyclopedia* re djunute na da ta ukuko na ne, ine ra sua ke ekuoto “oyen odjephia re eguono re ohwo vwo kpahen ekuoto na, o churobo si erhovwo ra ne rhe Oghene rere o vwerote ihwo re ekuoto na yerè isun rayen.” Otioyena, oke re idibo re Jihova da tane ere re vwo muoghò ke ekuoto ri churobo si e vwo yeren aphiana na ve ine ra sua ke ekuoto eyen irueru re ega, ayen ta cho-o. Vwo re uyota, o be re se *The American Character* vwo ta ota kpahen oboresoro re emo re Iseri re Jihova rehe isikuru re America vwo sen ne ayen che muoghò ke aphiana na-a, o da ta: “Aguare ro me Kpenu brohien abo buebun ne ine nana ra sua kede kede na, eyen irueru re ega.”

Dede ne, idibo re Jihova vwobo vwe irueru ri ne Baibol na rhe-e, ayen muoghò ke ihwo re vwobo vwe ayen. Ayen muoghò ke aphiana na kerè oka re ekuoto na kugbe “otu ra vwe ogangan re issuesun ke” re dia “orhuere akpo re Oghene vwo mu.” (Rom 13:1-4) Otioyena, Iseri re Jihova kerho re iji re Baibol na ro tare ne a nerhovwo “vwo ke ivie kugbe ihwo ride.” Avwanre ruè onana “rere avwanre vwo yere akpo dendèn ve ufuoma, yoyovwi ve oghò vwe idjerhe kidjerhe.” —1 Timoti 2:2.

Re vwo votu. Inenikristi re uyota muoghò ke uturhi re ihwo vwori re ayen vwo votu. Ayen gbevwoşua irueru re vwo votu-u, ayen ji muoghò ke ihwo ri suen. Ekevuovo, ayen ka ebere vuovo vwe usuon re ekuoto na-a. (Matiu 22:21; 1 Pita 3:16) Die yen Onenikristi ru vwe ekuoto re vwo votu da dia obore e je ruo-o, yerè vwe ekuoto ra da vwoşua ihwo re rhonvwe kpo asan re de votu-u? Onenikristi da karophiyò ne Shadrak, Mashak ve Abednigo kpo uphèphè re Dura, Onenikristi na se kpo asan re de votu siere ewen obrorhien royen

da rhonvwe ke ne o ra. Ekevuovo, o nomaso rere o vwo je ru obore Baibol tare ne o chore. E je o roro kpahen iyono re Baibol esan nana:

1. Idibo re Jesu dia “e re akpo na-a.”—Jon 15:19.

2. Inenikristi mudia ke Kristi ve Uvie royen.—Jon 18:36; 2 Korent 5:20.

3. Esegbuyota vuovo yen ukoko re Inenikristi vwori, eguonọ re Kristi yen sun ihwo rehe evun royen.—1 Korent 1:10; Kolose 3:14.

4. Ihwo da vwe ohwo vwo mu ne osun, ayen je ghara vwe obore ohwo na ruru. Vwo oniso re iyono rehe evunre eta ra ne iyenren royen vwe 1 Samuel 8:5, 10-18 kugbe 1 Timoti 5:22.

5. Jihova tare ne ihwo re Izrel sen oyen kidie ne ayen guonọ ovie re ohworakpo.—1 Samuel 8:7.

6. Ofori ne Inenikristi vwo omuvwie re ota oke re ayen da vwe ihwo efa kpahen Uvie re Oghene.—Matiu 24:14; 28:19, 20; Hibru 10:35.

Ra vwo wian ke ekuoto. Vwe ekuoto evo, usuon na tare ne ihwo re rhonvwe vwobọ vwe iruo re isodje-e, gba wian ke ekuoto na vwe uvwre re oke evo. Avwanre de hirharoku edia tiyena, e je avwanre nerhovwo kpahon, avwanre je sa vwe Onenikristi ro tedje tavwen avwanre ki brorhien vwo nene ewen re obrorhien re avwanre.—Ise 2:1-5; Filipae 4:5.

Ota re Oghene vwe avwanre ne a “vwe oma kpotọ ke ayen otu ri suen ihwo, kugbe ihwo ride ri vwo ogangan, . . . rere kiruo kiruo re ayen guonore ejobi e ru ke ayen . . . denden.” (Taitos 3:1, 2) Vwo nene obore Baibol na tare na, avwanre sa no oma avwanre eno nana: ‘Iruo ra vwo wian ke ekuoto tiyena sa nerhe mi ru obore Baibol na tare ne o chore yere vwobọ vwe ega re efian?’ (Maika 4:3, 5; 2 Korent 6:16, 17) ‘Iruo na cha nerhe o ben ke vwe mi vwo ruiruo me kere Onenikristi gbanẹ o cha tobọ nerhe me dobo re ega me ji?’ (Matiu 28:19, 20; Efesos 6:4; Hibru 10:24, 25) ‘Iruo tiyena

cha vwẹ ukecha ke vwẹ vwọ here iruo re aghwoghwo me phiyo, ro da nerhe mi vwobo vwẹ ẹga re okijeje?'—Hibru 6: 11, 12.

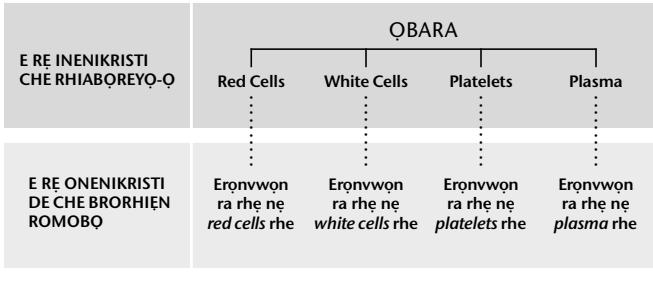
Ẹwen obrorhiẹn re Onenikristi da rhonvwe ke ne o wian ke ẹkuoto na ukpere o vwo kpo uwodi, e je Inenikristi ri cheko muoghọ ke orhiẹn ro bruru na. (Rom 14:10) O de ji brorhiẹn ne oyan cha sa wian ke ẹkuoto na-a, e ji muoghọ ke orhiẹn-ebro yena.—1 Koront 10:29; 2 Koront 1:24.

Eronvwon ra Rhe ne Ebere Ẹne re Obara Rhe ve Ena Ebare

Eronvwon ra rhe ne ebere ẹne re obara rhe. A rhe eronvwon efa vwo ne ebere ẹne ra ghare obara phiyo re dia *red cells*, *white cells*, *platelets*, kugbe *plasma* rhe. Kerẹ udje, vwevunre *red cells* yen a da mre obo re se *hemoglobin*. A vwe eronvwon re si ne *hemoglobin* re ohworakpo yere eranvwe vwo sivwin ihwo ri vwo obara-a.

A da ghare *Plasma* phiyo ebere 100, ebere 90 royen ame, *plasma* vwo eronvwon efa kerẹ *hormones*, *inorganic salts*, *enzymes*, *nutrients*, *minerals* kugbe *sugar*. *Plasma* ji vwo ame ro honra vwosua oga, eronvwon efa re dobo re obara ro hwe ji, kugbe *albumin*. Oka re oga ovo de mu ohwo, idokto sa tanẹ e duvwun ohwo na egbede re *gamma globulin*, ra rhe ne *plasma* re ohwo ofa rhe. A sa reyo eronvwon kerẹ *interferons* ve *interleukins* vwo ne *White blood cells* rhe, vwo sivwin ikansa ve ega efa.

Ofori ne Inenikristi rhiaboreyo ena re omaesivwo ri churobo si eronvwon ra rhe ne ebere ẹne re obara rhe? Baibol na ghwe dje obo re ru vwẹ ẹdia nana-a, otioyena, ohwo ovuovo yen che brorhiẹn nana. Ihwo evo sa sen eronvwon ra rhe ne ebere ẹne re obara rhe kiridie Urhi re Oghene vwọ ke ihwo re Izrel tare ne ayen ria obara-a, ayen “kuo phiho oto.” (Urhi Rive 12:22-24) Ihwo efa sa sen ne ayen che se obara yere ebere

ene ra ghare obara ra phiyọ oma-a, ekevuovo, ayen se rhiaboye omaesivwo ro churobo si eronvwon ra rhe ne ebere ene re obara rhe. Ayen se roro ne o vwo asan ra cha rhe obara te, o rhe che mudiaphiyọ arho re ohwo yere eranvwe na ofa-a.

Oke wo de che brorhiẹn se wo cha reyo eronvwon ra rhe ne ebere ene re obara na yere wo cha reyo-o, roro kpahe eno nana: Me riẹnre ne me da sen eronvwon ra rhe ne ebere ene re obara rhe, oyena mudiaphiyọ ne me cha reyo ihuvwun ra vwe eronvwon tiyena vwo ru re se vwo sivwin ega evo-o, yere re sa dobo re obara ro hwe ji? Mi se djefioto ke idokto oboresoro me vwo sen yere rhiaboye eronvwon evo ra rhe ne obara rhe?

Ena re ebabere. Enana churobo si *hemodilution* kugbe *cell salvage*. Vwe *hemodilution*, a kpo obara na ne oma re ohwo ra cha bere na kpo asan ofa, e mi phi ihuvwun ro nerhe obara buen phiyọ oma re ohwo na, a da bere ohwo na nu, a me kpo obara na rhivwin phiyọ oma na. Vwe *cell salvage*, a sero re obara ro hwe oke ra da bere ohwo na, a me rhoma se obara na phiyọ oma na siere a da bere ohwo na nu. A hworhe obara ro hwe ne oma na oke re ohwo da kuonma, a me rhoma se phiyọ oma re ohwo na. Kidie ne obore idokto sansan vwe ena nana vwo sivwin ohwo fenere, ofori ne Onenikristi riẹn obore idokto ro cha bere na che ruo wan.

Wo de che brorhiẹn kpahe ena re omaesivwo nana, no oma wen: ‘O da diane e che se obara me ne oma me phiyọ

asan ofa, ewen obrorhiẹn me je cha rhonvwe ne mi ni obara na kere ebere ovo re oma me, otioyena mi rhe che “kuo phiho” otọ-ọ? (Urhi Rive 12:23, 24) A da bere ovwe, ewen re obrorhiẹn me re me vwe Baibol na yono che kpokpo uvwe siere e de se obara me ne oma me, a da vwe ihuvwun evo gua nu, a me rhoma se phiyo oma me? Me riẹnre ne siere me da sen ona re

ENỌ RU WỌ SA NỌ IDỌKTỌ NA

Ọ da dianẹ a cha bere owe yere ke we omaesi-vwo ro churobo si ereyo vwo wian re eronwọn re se ne obara rhe, mrevghe ne wo ghwoyphiyo ebe re urhi tare ne a ghwoyphiyo, kere *Health Care Proxy*, ro cha nerhe e je obara e se phiyo oma wen. Vwoba, wo sa no idokto wen eno nana:

- Idokto na eje ri che vwobo vwe ebabere na riẹnre ne mewwe Oseri re Jihova, ne o toro obo re phiare-e, e se obara phiyo oma me-e, owene o dia obara, *red cells, white cells, platelets, yere plasma?*

- Ayen de jiri ihuvwun ra vwe eronwọn ra rhe ne ebere ene re obara vwo ru, die yen e vwo ru ihuvwun na? Mavo yen ihuvwun na bun te, mavo yen a cha reyo vwo ruiruo wan?

- Ewen obrorhiẹn me da rhonvwe ne mi rhiaboreyo oronwọn ra rhe ne ebere ene re obara rhe, imuoshọ yen hero? Ona re omaesivwo ofa vo yen hero?

Tavwen wo ki brorhiẹn re obo wo che ru vwe edia nana eje, nerhovwo rhe Jihova. O veri ne o cha we aghwanre ke kohwo kohwo ro “no” ro vwe esegbuyota.—Jems 1:5, 6.

omaesivwo eje ri churobo si obara me, koyen me tane a davwen obara me-e, me je sen *hemodialysis*?

Onenikristi yen che brorhiyen komobo kpahen obo ro guonore ne a vwe obara royen vwo ruiruo siere a da guono sivwon. Otioyen je te ra vwo davwen obara ne kugbe ona re omaesivwo ro churobo si e vwo se emerha re obara ohwo, a me vwe ihuvvun vwo gua, a me rhoma se phiyo oma na.

Phi Uruemu re Vwo Du Omobo Kparobo

Uruemu re vwo du omobo miovwo Oghene ivun, o nerhe ohwo tenroviye urhurusivwe romobo royen, o je nerhe ohwo roro kpahen obo re chore.* Ohwo ro du omobo royen sa rhe mre ihwo efa kere ihwo re di nene bru ehware rere o vwo se hwe urhurusivwe re ehware ro rhere. Ohwo tiyena rha mre ehware kere odjephia re eguono-o, ukpere otioyen, ko mre kere obo re vwo hwe urhurusivwe re ehware. Ekevuovo, urhurusivwe ehwe tiyena o re omoke. Vwore uyota, ukpere o vwo hwe urhuru re ugboma na kpahen "igberadja, inuhu, avwerhe re ugboma" uruemu re vwo du omobo nerhe urhurusivwe na ganphiyo.—Kolosse 3:5.

Oyinkon Pol de si: "Imoni re ghare . . . e gbe jen avwanre ho oma re avwanre ne egua re ugboma ve ["ewen," NW], re ru efuon gba vwe oshoedje re Oghene." (2 Korint 7:1) O da diane wo vwo ebenben wo vwo ru nene eta nana, wo je o ben we-e. Jihova "ohwo esiri ve evwoghovwo," o muegbe ro vwo chon we uko. (Une Re Ejiro 86:5; Luk 11:9-13) Vwore uyota, kidie ne udu wen brorhiyen hwe we, wo je davwengba wo vwo dobo re uruemu na ji dede ne wo she ufi na oke sansan, oyen odjephia re omamo uruemu. Karophiyon ne "Oghene rhono udu re avwanre, o ke rha je rien emu ejobi re." (1 Jon 3:20) O dia umwemwu re avwanre ovo yen Oghene mre-e, o mre obore

* *Re vwo du omobo* oyen uruemu re aye yere oshare vwo vwe oboghwo-ro oma te edia re ame-oma me wan.

avwanre hepha eje. Erianriẹn nana ro rhe Oghẹnẹ na nẹhẹ ọ kerhọ rẹ oyare rẹ avwanre vwọ kẹ arodonvwẹ. Otiọyena, wo je ọ bẹn wẹ-ẹ, kerẹ omotete ro bru ọsẹ royen ra vwẹ ọke rọ vwọ hẹ okpetu, bru Oghẹnẹ ra womarẹ ẹrhovwo ro nẹ otọ rẹ udu rhe. Jihova cha kẹ wẹ ẹwẹn obrorhiẹn ro fioto. (Une Rẹ Eji-ro 51:1-12, 17; Aizaya 1:18) Ofori nẹ wọ je wian kpahen obo ru wọ nẹrhovwo kpahan na. Kerẹ udje, wọ cha dawwengba mamọ wọ vwọ kẹnoma kẹ ughe eno rẹ ihwo re banphiyo vẹ erharhe rẹ igbeyan.*

Ọ da dianẹ wọ sa dobo rẹ uruemu re vwo du omobo ji-i, biko vuẹ ọmiọvwọn rọ dia Onenikristi yerẹ ugbeyan ro vwo uvi rẹ oyerinkugbe vẹ Oghẹnẹ.[#]—Isẹ 1:8, 9; 1 Tẹsalonaika 5:14; Taitọs 2:3-5.

* Rere a sa vwọ kẹnoma kẹ eno rẹ erharhe rẹ ughe vwẹ ikomputa, erua buebun ki mu ikomputa rayen phiyo asan rẹ ihwo eje da sa mrẹ obore ayen ruẹ. Vwọba, erua evo phi iprogramu evo phiyo ikomputa rayen re nẹhẹ ayen je obo re chore ẹmrẹ. A cha ghwa sa vwẹroso iprogramu rẹ ikomputa kare kare-e.

[#] Wọ da guọnọ irorojẹ re sa vwẹ ukẹcha kẹ wẹ vwo phi uruemu re vwo du omobo kparobo, ni uyovwinrota na “Young People Ask . . . How Can I Conquer This Habit?” vwẹ *Awake!* rẹ November 2006, vẹ aruẹbe 178-182 rẹ ọbe na *Questions Young People Ask—Answers That Work*, Volume 1.

Obore Baibol na Ta Kpahen Oronvwe-ẹfan Kugbe Omaẹherie

Jihova guọnọre nẹ ihwo re rọvwonre ru nene ive rẹ oronvwe rayen. Oke ro vwo ku ọshare vẹ aye resosuo kugbe vwẹ oronvwe, Jihova da ta: “Oshare . . . kọ rhe gbanọ aye roye, ayen ke dia oma ọvo.” Ukuko na, Jesu Kristi da rhoma vwarriẹn ota yena: “Obo rẹ Oghẹnẹ tan kugbe nu, e jẹn ohwo herie-ẹ.” (Jẹnẹsis 2:24; Matiu 19:3-6) Otiọyena, Jihova kugbe Jesu ni oronvwe kerẹ oyerinkugbe rẹ bẹde, jokpanẹ ọvo usun rayen na ghwuru. (1 Korẹnt 7:39) Oronvwe vwọ dia orhuẹrẹphiyoto ro nẹ obo rẹ Oghẹnẹ rhe na, oronvwe-ẹfan

rha dia obo ra cha vwe ero otete vwo ni-i. Vwore uyota, Jihova vwo utuoma kpahen oronvwe-efan ro shephiyobore Baibol na tare-e.—Malakae 2:15, 16.

Kirobo re Baibol na yonori, die yen sa nerhe a fan oronvwe? Jihova vwo utuoma kpahen igberadja kugbe ofanrhiyen. (Jenesis 39:9; 2 Samuel 11:26, 27; Une Re Ejiro 51:4) O vwo utuoma kpahen ofanrhiyen te edia ro da rhonvwe ne a sa fan oronvwe fikire ofanrhiyen. (Kpo Uyovwinrota 9, eko. 7, vwo ke odjefiotore obore ofanrhiyen churobo si.) Jihova ke orive re oronvwe ro vwobo vwe ofanrhiyen na-a, uturhi ro vwo brorhiyen se o cha dia oronvwe na yere o cha fan. (Matiu 19:9) Otioyena, orive ro vwobo vwe ofanrhiyen na-a, de brorhiyen ro vwo fan oronvwe na, oyena chore vwe ero re Jihova-a. Ekevuovo, ukoko re Inenikristi cha vwe ohwo vuovo ne o fan oronvwe-e. Vwore uyota, orive re gbeku na, se je oronvwe na efan siere o ro gbe ofanrhiyen na de vwo ewen re okurherie. Ekevuovo, ihwo ri vwo uturhi re ayen vwo fan oronvwe kirobo re Baibol na tare yen che brorhiyen na komobo, ayen mi ji rhiaboreyo kemu kemu ro se no rhe.—Galesha 6:5.

Vwe edia evo re *brare mamore*, Inenikristi evo brorhiyen re ayen vwo herie oma yere fan oronvwe rayen, dede ne orive rayen gbe ofanrhiyen. Vwe edia tiyena, Baibol na tare ne o ro herie oma na "mutidia o rha dia otioye-e o ve" orive "roye gba rhuere kugbe." (1 Koront 7:11) Onenikristi tiyena vwo uturhi ro vwo rowwon ohwo ofa-a. (Matiu 5:32) E je roro kpahen edia evo re brare mamore re ihwo evo niri ne o sa nerhe a herie oma.

Oshare rha rhonvwe vwerote orua roye-en. Uweren sa gan ke orua na te edia re eronvwon ra guonore vwe akpeyeren me kanre ayen, kidie ne oshare na rhonvwe vwerote aye-en, dede ne o vwo egba ro vwo ru otioyen. Baibol na da ta: "Ohwo ro rha kon okon phihore o to ke imoni roye-e, marho ke ekru robore roye, yo yonron esegbuyota na-a ye ohwo yena bra no ohwo ro ji segbuyota-a." (1 Timoti 5:8) Oshare tiyene-

na rha rhonvwe wene-e, aye royen se brorhiyen ro vwo herie oma rere o ve emo royen vwo je oja erio, ekevuovo o ru otioyen vwo nene obore urhi guonore. Siere a da rhe ne iyenren kpahen oshare ro rhonvwe vwerote orua roye-en, ofori ne ekpako na nabo fueren ota na. A sa dje oshare tioyena ne ukoko siere o rha rhonvwe vwerote orua roye-en.

Ehwe re okieje. Siere ohwo ro rovwonre de hwe orive re oronvwe royen okieje, arho re o re hwe na sa dia edia re imuosho. O ro hwe orive na da dia Onenikristi, e je ekpako na nabo fueren ota na. A sa dje ohwo ne ukoko fikire ophuemuo ogangan ve iruemu re ozighi efa.—Galesha 5:19-21.

Ohwo ro rovwonre rha rhonvwe ne orive royen ga Jihova-a. Orive re oronvwe se vwo ekuruemu ro nerhe o dia benben ke orive royen ro vwo ga ega re uyota yere tobob nerhe o ru eronvwon evo re vwoeso urhi re Oghene. Vwe edia tioyena, o ra rhonvwe ke ne o ga Jihova na-a yen che brorhiyen se idjerhe vuovo ro se vwo “mu ogho ke Oghene no ihwo re akpo” yen o vwo herie oma vwo nene obore urhi tare.—Iruo Re Iyinkon Na 5:29.

Vwe edia re brare mamob kere i re djunute vwe obenu na, e je ohwo vuovo vwe o re gbeku na ne o herie oma yere o je otioyen eruo-o. Dede ne iniovo re ghwanre tedje kugbe ekpako na sa vwe uchebro re mu kpahen Baibol na vwophia, ayen cha sa rien emu eje re phiare vwe uvwre re oshare ve aye-e. Jihova ovo yen sa rien. Vwore uyota, aye ro dia Onenikristi dje ogho phia ke Oghene yere orhuerephiyoto re oronvwe na-a siere o de breba obore ebenben re orua na gan te kidie ne o guono herie oma, eriyin ji te oshare. Jihova rien oboresoro wo vwo guono herie oma, o torobo re wo sironu te-e. Vwore uyota, “emu na ejobi rhie phihoghworo ke ohwo re avwanre ve oye gbe yere kuembe na.” (Hibru 4:13) Ekevuovo e je a vwe Onenikristi guedjo kidie ne o herie oma fikire ebenben rehe orua roye-en. Kidie vwe obaro obob “ohwo ovuovo kob cha vwe unu gbe ikun re oma roye ke Oghene.”—Rom 14:10-12.

Obo ra sa Vwo Rhuere Ebenben re Ekiechuọ Phiyọ Vwe Uvwre re Iniọvo

Vwe 1 Koręnt 6:1-8, oyinkon Pọl ta ota kpahen Inenikristi ri mu ohwohwo kpo agware. O gberunu ne Inenikristi evo vwe Koręnt “se edjo vwe egware ri Keferi.” (Owo 1) Pọl dje oboresoro o vwo ghanre Inenikristi vwo je ohwohwo emuo kpo agware, ukpere otioyen, ayen rhuere ebenben na phiyọ vwevunre ukoko na. E je avwanre roro kpahen eronvwon evo re soro ra vwo vwe uchebro re Baibol nana phia kugbe edia efa re uchebro nana ghwa ta ota kpahe-en.

Avwanre ve iniọvo re avwanre de vwo ota fikire ekięchuọ, ofori ne avwanre rhuere ota na phiyọ vwo nene idjerhe re Jihova, o dia o re avwanre-e. (Ise 14:12) Kirobo re Jesu tare, ofori ra vwo rhuere eghwo ne oto kpakpata beşie o vwo hirhe phiyọ okpota. (Matiu 5:23-26) Ekevuovo, o da ohwo mamọ ne Inenikristi evo si ota te asan re e de mu ota kpo agware. Pọl da ta: “Oye omaephopho ke ovwan re ohwohwo vwo siobe se ohwohwo vwe egware.” Diesoro? Oronvwon kiriguo ro soro yen, owọje tiyena sa ghwa ophophovwe rhe ukoko na kugbe ode re Oghene. Otioyena, avwanre gbe roro kpahen onọ re Pọl na: “Kidie we gbi die oruchọ na phihọ oma-a?”—Owo 7.

Pọl je tane Oghene reyo omamọ re orhuerephiyoto mu vwevunre ukoko na ra sa vwo rhuere eghwo phiyọ. Ekpa-ko na ihwo ri vwo aghwanre fikire erianrien re Baibol na re ayen vwori, koyensoro Pọl vwo tane ayen se “bro-rię re imoni” siere a da ta “eta re akpo nana.” (Awọ 3-5) Jesu djunute owọje erha ra je siere a da guono rhuere eghwo ro ganre mamọ phiyọ kere, e vwo miovwwo ohwo kugbe oghware. Owọje resosuo, ihwo ive ri vwo eghwo na davwengba ayen vwo rhuere kugbe vwe obuko, orive, owọje resosuo na de shefia, se ohwo ovo yere ive

nene oma, ọrerha, vwe ota na phia ke ekpako na.—Matiu 18:15-17.

Vwo ọre imuero, ekpako na dia iguedjo yere ineki-i, otioyena, o rhe fo re ayen vwo phi oma phiyọ edia yena-a. O dia ayen yen cha vwe iwan mu ke iniowo na re ayen ru nene siere a da rhuere eta ri shekpahen ekietchuo phiyọ-o. Ukperẹ oyena, ayen vwe ukecha ke ihwo ri vwo eghwo na rere ayen sa vwo vwe iyono re Baibol na vwo rhuere eghwo na phiyọ vwo ọre ufuoma. Ota na da ben ke ayen, ayen sa rienmie oniruo okinriarie yere oghon rukoko re Iseri re Jihova. Ekevuowo, o vwo edia efa re Pol djunute vwe uchebro nana-a. Die yen evo usun re rayen?

Vwe edia evo, re vwo mu ota kpo aguarẹ oyen owọje ra ghwa guono rere ufuoma sa vwo dia. Kere udje, o sa diane aguarẹ ovo yen a da sa ke ohwo obe ra vwo fan oronvwe, brorhiẹn re ohwo ro cha yonre omọ, brorhiẹn re uchunu re igho ra cha hwa vwo vwerote omọ, brorhiẹn re ihwo ra vwe igho ke siere eki de she, kugbe re vwo brorhiẹn re ohwo ro cha riuku. O ji vwo edia re ohwo re mu kpo aguarẹ da sa rhoma mu ohwo ro muro na kpo aguarẹ.*

O rha dia ewen re eghen yen e vwo mu ota na kpo aguarẹ-e, koyen o sa diane ayen ru nene oboesorọ Pol vwo vwe uchebro re Baibol yena phia.# Ekevuowo, odavwe re Inenikristi oyen ayen vwo ru ode re Jihova fon, je sero re ufuoma kugbe oyerinkugbe re ukoko na. Eguono yen oronvwon kiriguo re vwo vughe Inenikristi, ye “Eguono ghwe churu obọ muẹ oroye ovo-o.”—1 Korẹnt 13:4, 5; Jon 13:34, 35.

* O vwe edia evo re fobo phia-a, re Onenikristi de se gbe oniowo royen ku kere, ra vwo gba ohwo duẹ, ra vwo wan ohwo oma mamọ, re vwo hwe ohwo ghwu, yere cho okpuji. Vwe edia nana, o brare-e siere oniowo da ne iyenren ke ihwo ri vwo ogangan re usuon, o da tobo diane e se mu ota na kpo aguarẹ.

Vwo ke evue efa, biko ni *Uwevwin Orherẹ* re, March 15, 1997, aruẹbe 17-22, kugbe October 15, 1991, aruẹbe 25-28 e re Oyibo.

Wọ da guṅṅo evuẹ efa, kpẹ www.jw.org/urh,
yẹrẹ vwe ovuẹ rhe Iseri ri Jihova.